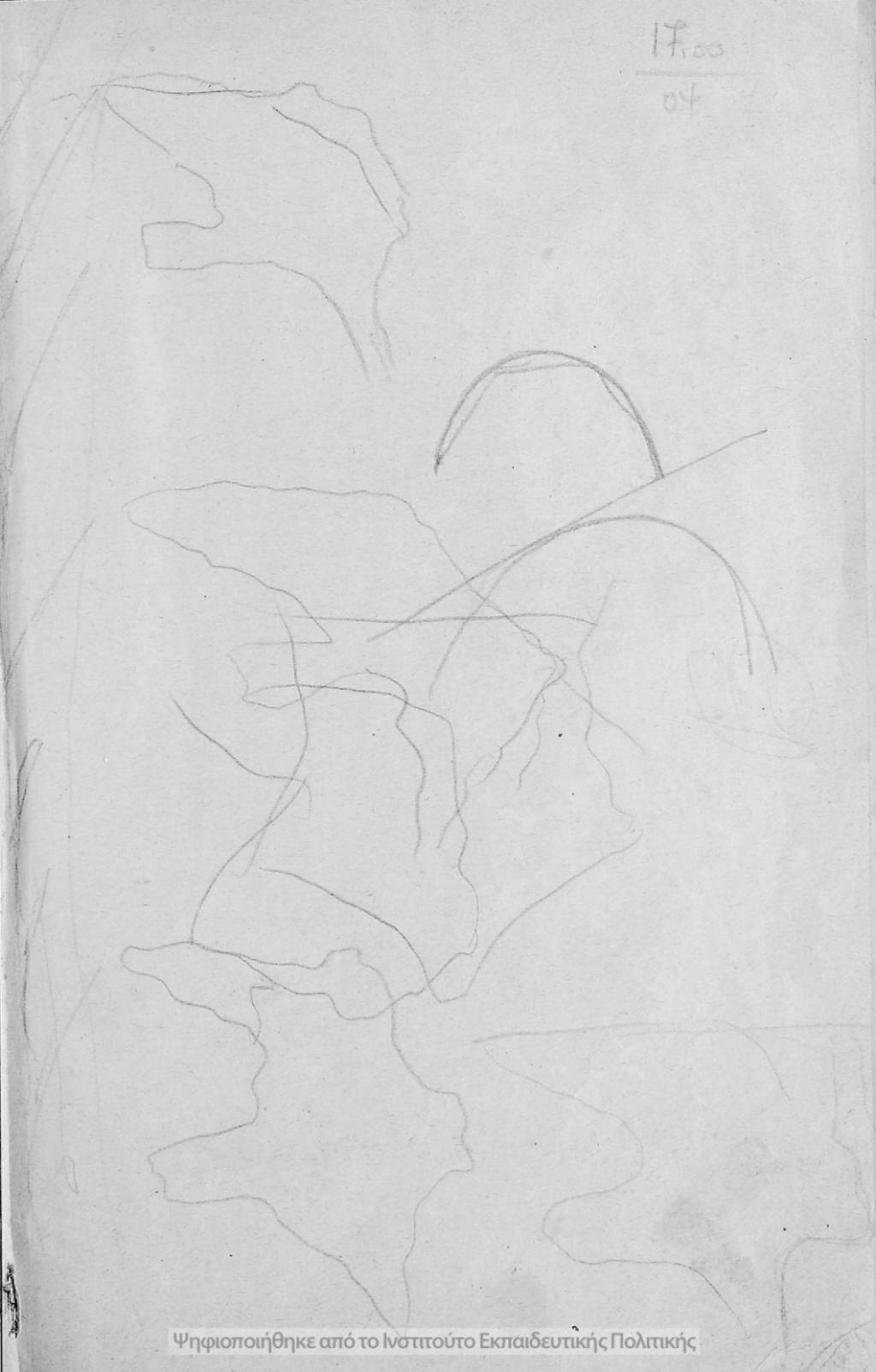


Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

17/03
04



ΙΩΑΝΝΟΥ ΣΑΡΡΗ

Δ. Φ. ΚΑΘΗ ΗΤΟΥ

46084

ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΜΟΝ

ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Γ' ΤΑΞΕΩΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

· Η μόνη ἐγκενοιμένη πατά τὸν τελευταῖον περὶ διδακτικῶν
βιβλίων νόμον.

ΕΚΔΟΣΙΣ ΟΓΔΟΗ

Liv. 113

ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ
ΗΛΙΑ Ν. ΔΙΚΑΙΟΥ
* EN ΔΟΗΝΔΙΣ *

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
ΜΙΧΑΗΛ Σ. ΖΗΚΑΚΗ
ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ ΚΑΙ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ
ΑΘΗΝΑΙ 1924

Πᾶν γυνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγῖδα τοῦ βιβλιοπωλείου.



ΤΕΣΤΡΑΦΙΑ
Ν ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ

Α'. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

[130 χιλ. τετραγ. χιλιμ. — 6 έκαστομ. κατ.]

1. ΓΕΝΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΙΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Θέσεις, ξηταξεις και ὅραι. — Μετὰ τὸν παγκόσμιον πόλεμον και τὰς ἐνδόξους νίκας τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ή ἐλευθέρα Ἑλλὰς κατέχει δχι μόνον τὸ νότιον μέρος τῆς Ἑλληνικῆς χερσονήσου, ἀλλὰ και δλας σχεδὸν τὰς νήσους τοῦ Αἰγαίου πελάγους και τὴν Δυτικὴν Θράκην. Οὕτως δρίζεται πρὸς βορρᾶν ἀπὸ τῆς Ἀλβανίας, Σερβίας και Βουλγαρίας, ΒΑ. δ' δρίζεται ἀπὸ τῆς Τουρκίας διὰ τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ.

Οριζόντιος διαμελισμός. — Οὐδεμία ἀλλη χώρα τῆς γῆς εἶναι τοσούτον διαμεμελισμένη ὑπὸ τῆς θαλάσσης, δυον ή Ἑλλάς. Τὸ Αἰγαῖον πέλαγος (πρὸς Α.) και τὸ Ιόνιον (πρὸς Δ.) εἰσχωροῦντα βαθέως εἰς τὴν ξηράν, σχηματίζουσι πολλοὺς κόλπους και ἀποχωρίζουσι πολλὰς χερσονήσους. Δύο κόλποι, ἐκ μὲν τοῦ Ιονίου ὁ Κορινθιακός, ἐκ δὲ τοῦ Αἰγαίου ὁ Σαρωνικός, προσεγγίζοντες κατὰ τὸν Ισθμὸν τῆς Κορίνθου, ἀποχωρίζουσι πρὸς Ν. τὴν μεγάλην χερσόνησον Πελοπόννησον. Ἐπεροι δύο κόλποι, ὁ Άμφρανικός πρὸς Δ. και ὁ Μαλιακός πρὸς Α., δρίζουσι τὴν Σιερεάν Ελλάδα ἀπὸ τὰς βορειοτέρας χώρας, Θεσσαλίαν, Ήπειρον και Μακεδονίαν.

Νῆσοι δὲ κεῖνται ἐν τε τῷ Αἰγαίῳ και τῷ Ιονίῳ πελάγει, νοτιώτατα δὲ ή μεγαλόνησος Κερκίη.

Ἐνεκα τοῦ τοιούτου πλουσίου διαμελισμοῦ ὑπάρχουσιν ἔτι πολλοὶ πορθμοί, ὃν σημαντικάτατοι εἶναι δ τοῦ *Ρέου*, μεταξὺ τῆς Πελοποννήσου και τῆς Σιερεάς, Ἐλλάδος, δ τῆς *Πρεβέζης*, κατὰ τὴν εἰ-

σοδον τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, καὶ δὲ τοῦ **Εὐρίπου** μεταξὺ τῆς Στερεᾶς· Ἑλλάδος καὶ τῆς νήσου Εὔβοιας. Ἐσχατα δὲ ἀκρωτήρια τῆς Ἑλλάδος είνε τὸ **Ακτιον** (κατὰ τὸν πορθμὸν τῆς Πρεβέζης), τὸ **Ταίναρον** (κ. Ματαπᾶς), τὸ νοτιώτατον τῆς Πελοποννήσου· ἡ **Μαλέα**, καθ' ἣν δρίζονται τὸ Ἰόνιον καὶ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, καὶ τὸ **Σούνιον**, τὸ νοτιώτατον τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.— Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος είνε κατὰ τὸ πλεῖστον δρεινόν. Μεταξὺ τῆς Ἡπείρου ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς Μακεδονίας καὶ Θεσσαλίας ἀφ' ἐτέρου ἔκτείνονται αἱ δροσειραὶ τῆς **Πίνδου**, αἵτινες είνε συνέχεια τῶν Ἀλπεων τῆς Εὐρώπης. Προεκτάσεις καὶ κλάδοι τῆς Πίνδου είνε τὰ δρη τῆς Ἡπείρου, τῆς Θεσσαλίας, τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος ὡς καὶ πολλὰ τῆς Μακεδονίας. Ήδὲ Πελοπόννησος ἔχει δύγκωδη δρη περιβάλλοντα τὴν μεσόγειον γώραν **Ἀρκαδίαν**. Τὰ πλεῖστα δρη τῆς Ἑλλάδος ἔκτείνονται μέχρι τῆς θαλάσσης, δι' ὃ ή παραλία σχηματίζεται συνήθως δι' ἀκτῶν. Μεταξὺ τῶν δρέων σχηματίζονται μικρὰ δροπέδια (ἐν Ἀρκαδίᾳ, Ἡπείρῳ καὶ δυτικῇ Μακεδονίᾳ), πολλαὶ δὲ μικραὶ κοιλάδες καὶ βαθύπεδα. Σπουδαιόταται δὲ πεδιάδες είνε ἡ **Θεσσαλίη**, ἡ τῆς Θεσσαλονίκης καὶ ἡ τοῦ **Ἐβρου** τῆς Θεάκης, ἡ μεγίστη πασῶν.

Χώρα.— Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος, λόγῳ τῆς μικρᾶς αὐτοῦ ἔκτασεως, στερεῖται μεγάλων ποταμῶν. Οἱ πλεῖστοι ἑλληνικοὶ ποταμοὶ είναι χείμαρροι πλημμυροῦντες ἐν καιρῷ μεγάλης βροχῆς, αὐτοὶ δὲ εἴτι οἱ μέγιστοι δὲν είνε πλωτοί. Οἱ σπουδαιότεροι είνε ὁ **Πηνειός** ἐν Θεσσαλίᾳ, ὁ **Ἄχελφος** ἐν τῇ Ἡπείρῳ καὶ Στερεᾷ Ἑλλάδι, οἱ ἐν τῇ Μακεδονίᾳ **Ἀλιάκμων**, **Ἄξιός**, **Στρυμών**, **Νέστος** καὶ ὁ **Ἐβρος** ἐν τῇ Θράκῃ.

Σχηματίζονται δὲ καὶ λίμναι ἐν τοῖς κλειστοῖς πεδίοις, αἵτινες τὸ θέρος σμικρύνονται ἢ ὅλως ἀποξηραίνονται. Εἰς τὴν ἑλάττωσιν τῶν ἑλληνικῶν ὑδάτων συντελεῖ καὶ τὸ ἀσβεστῶδες ἔδαφος τῆς χώρας, διότι τὸ ὑδωρ εὐκόλως διεισδύει καὶ σχηματίζει ἐνιακοῦ ὑπογείους διχετούς (καταβόθρας). Τὸ ὑδωρ τοῦτο πολλάκις ἀναφαίνεται εἰς χαμηλότερα μέρη ὡς ἄφθονοι πηγαὶ (ἀναβολαί, κ. κεφαλάρια). Τοιαῦται πηγαὶ λ. κ. είνε τοῦ **Ἐρεσίνου** ποταμοῦ (ἐν Ἀργολίδι) καὶ αἱ τοῦ **Δάδωνος** (ἐν Ἀρκαδίᾳ).

Κλέμα καὶ θλάστησις.— Τὸ κλέμα τῆς Ἑλλάδος εἶνε εὔ-

κρατον καὶ ὑγιεινόν, ὃ δὲ ἀήρ καθαρώτατος καὶ διαυγέστατος. Μόνον εἰς τὰ μεσόγεια μέρη τῆς Μακεδονίας καὶ τῆς Θράκης τὸ κλῖμα κλίνει πρὸς τὸ ἡτειρωτικόν, ἥ δὲ ἐλαία δὲν εὐδοκιμεῖ. Ἐν γένει ἀναπτύσσεται βλάστησις πλουσία. Βλαστάνει ἥ ἐλαία, ἥ ἄμπελος, ὃ βάιμβαξ, ὃ καπνός, οἱ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ ποικίλαι ὅπωνται. Καὶ αὐτὸς ἔτι ὁ φρίνιξ αὐξάνει ἐν ταῖς νοτίαις χώραις, ἐν δὲ τῇ Μεσσηνίᾳ κατὰ καιροὺς ὁριμάζεται καὶ αἱ βάλανοι αὐτοῦ.

Τεωγραφικοὶ ὄροις ἐπὲ τῆς ἀναπτύξεως τῶν κατοίκων. — Η ἀρχαία Ἑλλάς προήχθη εἰς μέγαν βαθμὸν πολιτισμοῦ καὶ τὸ ἐλληνικὸν πνεῦμα εἰς ὕψιστον βαθμὸν μοιφώσεως, καθ' ὃν χορόν ἥ ἐπίλοιπος Εὐρώπη ἦτο βάρεβαρος. Τοῦτο διείλεται εἰς τοὺς ἔξης χαρακτηριστικοὺς ὄρους.

1) Ἡ ἐγγυτάτη θέσις αὐτῆς πρὸς τὰς λοιπὰς δύο ἡτείρους τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ἔξ ὀν μετεδόθησαν αἱ πρῶται ἀρχαὶ τοῦ πολιτισμοῦ.

2) Αἱ ποικιλίαι τοῦ ἐδάφους καὶ αἱ διαδεχόμεναι ἀλλήλας διάφοροι ζῶνται τοῦ κλίματος καὶ τῆς βλαστήσεως. Αὗται ἔξεγείρουσι τὴν φιλεργίαν καὶ τὸ πνεῦμα τῶν κατοίκων.

3) Ὁ θαυμάσιος καὶ ποικίλος διαμελισμὸς τῆς ξηρᾶς, ὃστι παρορμᾷ τοὺς κατοίκους πρὸς τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἀποδημίαν.

Ο ‘Ελληνικὸς πληθυσμός. — Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν οἱ Πελασγοί, ὃν ἡ ἴστορία καλύπτεται ὑπὸ σκότους. Φαίνεται δῆμος ὃτι ἥ ἀρχαιοτέρα καὶ σπουδαιοτέρα ἔδρα τούτων ἦτο ἥ Δωδώνη τῆς Ἡτείρου. Ὁ πληθυσμὸς οὗτος ὑπεχώρησεν εἰς τὸν Ἑλληνικὸν, ὃστις δὲν ἦτο διάφορος τῶν Πελασγῶν. Οὗτος ἀνῆκεν εἰς τὴν Ἀρίαν δμοφυλίαν καὶ δὴ εἰς τὸν ἐλληνολατινικὸν κλάδον. Διεκρίνοντο δὲ οἱ Ἑλληνες πάλαι εἰς τρία φῦλα, τοὺς Αἰολεῖς, τοὺς Δωριεῖς καὶ τοὺς Ἰωνας.

Η ‘Ελλάς κατὰ τοὺς διαφόρους αἰῶνας. — Η ἀρχαία Ἑλλάς ἔνεκα τοῦ φυσικοῦ σχηματισμοῦ τοῦ ἐδάφους αὐτῆς διεμορφώθη εἰς διαφόρους ἐπαρχίας καὶ διάφορα πολιτεύματα, ἀτινα εὐρίσκοντο[ἐν] συνεχεῖ ἀνταγωνισμῷ. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην (δον—θον αἰῶνα π. Χ.) ἐγεννήθησαν μεγάλοι ἄνδρες, ποιηταί, φιλόσοφοι, καλλιτέχναι καὶ στρατηγοί, οἵτινες ἐδόξασαν τὴν πατρίδα ἥμαν. Τότε διεπλάσθη ἥ τελειοτάτη τῶν γλωσσῶν, ἥ ἐλληνική, ἢτις θαυ-

μάζεται υπὸ τοῦ πεπολιτισμένου κόσμου. 'Ο δὲ μέγας Ἀλέξανδρος, ὃ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας, ἐνώσας τὴν Ἑλλάδα υπὸ τὴν ἡγεμονίαν αὐτοῦ, ἐπεξέτεινε τὰ ὅρια αὐτῆς ἐπὶ πάσης σχεδὸν τῆς τότε γνωστῆς Ἀσίας καὶ τῆς Αἰγύπτου. Διέδωκεν εἰς τὰ ὑποταχθέντα κράτη τὴν ἐλληνικὴν γλῶσσαν καὶ τὸν ἐλληνικὸν πολιτισμόν, ἰδρύσας μέγα ἐλληνικὸν κράτος.

Μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ τὸ ἀπέραντον τοῦτο κράτος διηρέθη εἰς μικρὰ βασίλεια ἄτινα διειπρήθησαν ἐπὶ πολλὰ ἔτη. 'Αλλ' ἀπέναντι τῆς αἰξανομένης δυνάμεως τῆς Ῥώμης ἡ Ἑλλὰς συντριβεῖσα ὑπετάγη εἰ; αὐτὴν τελείωσ διὰ τῆς ἀλώσεως τῆς Κορίνθου υπὸ τοῦ Ῥωμαίου Μομμίου (146 π. Χ.).

Καίτοι δὲ ἡ Ἑλλὰς ἦτο υπὸ τὴν κυριαρχίαν τῶν Ῥωμαίων, ἐπέδρα αὐτῇ ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως τοῦ πνεύματος αὐτῶν. Ἀσπασθεῖσα αὐτῇ πρώτῃ τὸν χριστιανισμὸν ἀπεχωρίσθη τοῦ δυτικοῦ ὁμοιοῦ κράτους ὡς χριστιανικὴ ἐλληνικὴ αὐτοκρατορία ἔχουσα πρωτεύουσαν τὴν Κωνσταντινούπολιν (395 μ. Χ.) καὶ περιλαμβάνουσα πλὴν τῶν ἐν τῇ ἐλληνικῇ χερσονήσῳ χωρῶν καὶ τὴν Μικρὰν Ἀσίαν μετὰ τῶν πέριξ οἵσων.

Τὸ ἐνδόξον τοῦτο κράτος, δπερ εἰργάσθη πρὸς διάδοσιν τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τοῦ πολιτισμοῦ καὶ εἰς ἄλλα ἔθνη, ὑπέκυψε κατὰ τὴν δεκάτην πέμπτην μ. Χ. ἐκατονταειρηγίδα εἰς τοὺς Τούρκους. Ἐπὶ τέσσαρας σχεδὸν αἰῶνας διατελέσαντες οἱ Ἑλληνες ὑπὸ τὸν ζυγὸν ἔλιοφον τὰ ὅπλα κατὰ τῶν δεσποτῶν τῷ 1821 καὶ δι' ἐνδόξων κατορθωμάτων ἡλευθέρωσαν μικρὸν μέρος αὐτοῦ. Ἐκ τῆς ἐπαναστάσεως ἔξῆλθεν ἡ ἐλευθέρα Ἑλλὰς κατεσπαραγμένη καὶ ἔρημος, τὸ δὲ ἐλληνικὸν κράτος περιελάμβανε μόνον τὴν Πελοπόννησον, τὴν Φερεάν τὴν Ἑλλάδα, τὰς Κυκλαδας, τὴν Εὔβοιαν καὶ τὰς βορείας Σποράδας, κατοίκους δ' εἶχε μόλις 650 χιλ.

Πρῶτος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος ἐξελέγη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, δστις ἐλθὼν εἰς Αἴγιναν τῷ 1828 ἐκνέρνησε τὴν χώραν ἐπὶ τινα ἔτη. Καίτοι δ' ἡ κυβέρνησις του ἦτο ἐξόχως λαμπρά, ἐδολοφονήθη ἐν Ναυπλίῳ κατὰ Σεπτέμβριον τοῦ 1831.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Καποδιστρίου ἡ Ἑλλὰς προήκθη εἰς Βασίλειον, ἐξελέγη δὲ Βασιλεὺς ὁ Ὄθων, δστις ἀποβιβασθεὶς εἰς Ναύπλιον κατὰ τὸν Ιανουάριον τοῦ 1833 παρέμεινεν ἐν αὐτῷ μέ-

χρι τοῦ 1835, δτε μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ βασιλείου εἰς Ἀθήνας. Τὸν βασιλέα τοῦτον, δστις ἡγάπησε τὴν Ἑλλάδα ὡς Ἰδίαν πατρίδα, οἱ Ἑλληνες ἐξευθόνησαν τῷ 1862, ἀνηγόρευσαν δὲ βασιλέα τῶν Ἑλλήνων τὸν Γεώργιον τὸν Α'. Ὁλίγους μῆνας μετὰ τὴν κάθοδον αὐτοῦ ἡ Ἀγγλία ἀπέδωκεν (τῷ 1864) εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν Ἐπτάνησον τῷ δὲ 1881 παρεχωρήθη εἰς αὐτὴν μέγιστον μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ μικρὸν μέρος τῆς Ἡπείρου. Κατὰ τὸ διάστημα τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, ἀμα τῇ καταλήψει τῆς Θεσσαλονίκης ὑπὸ τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ, διέμενεν ἐνταῦθα ὁ ἀείμνηστος βασιλεὺς Γεώργιος ὡς φρουρὸς ταύτης, δτε ἐδοιοφονήθη ὑπὸ μισαρᾶς χειρὸς (5 Μαρτίου 1913). Τοῦτον διεδέχθη ὁ δαφνοστεφῆς Κωνσταντῖνος δ ΙΒ' δ δδηγήσας τὸν Ἑλληνικὸν στρατὸν εἰς τὰ τρόπαια κατὰ τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν Τούρκων. Ἐσχάτως ἀπὸ τοῦ 1924, ἡ Ἑλλὰς ἔχει πολίτευμα δημοκρατικόν.

Ἄπὸ τῆς ἀφίξεως τοῦ Καποδιστρίου μέχρι σήμερον ἡ χῶρα ἀπετέλεσεν γιγαντιαίαν πρόδοδον. Αἱ καταστραφεῖσαι πόλεις ἀνηγέρθησαν μεγαλύτεραι καὶ ὕδραιστεραι, σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ ἐστρῶθησαν, τὰ πλοῖα ἐπολλαπλασιάσθησαν. Οἱ φίλεργοι κάτοικοι αὐτῆς διὰ τῆς ἐργασίας ἀπέκτησαν πλούτη, τὸ δὲ κράτος στρατὸν καὶ στόλον, ἀινα ἐσχάτως ἐδόξασαν τὴν Ἑλλάδα διπλασιάσαντα τὴν ἔκτασιν καὶ τὸν πληθυσμὸν αὐτῆς.

Ἡδη ἡμεῖς, οἱ γνήσιοι ἀπόγονοι τῶν ὀρχαίων καὶ νεωτέρων Ἑλλήνων, προσπαθοῦμεν δπως παραδώσωμεν εἰς τοὺς μεταγενεστέρους πατρίδα μεγαλυτέραν καὶ εὔτυχεστέραν.

Φυσικὸς πλούτος τῆς Ἑλλάδος. Προεόντα.

1) **Σύστασις τοῦ ἔδαφους.** — Ορυκτά. — Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος συνίσταται κυρίως ἐξ ἀσβεστολιθικῶν πετρωμάτων, ἐτι δὲ ἐκ χιονολεύκων καὶ ἄλλων ποικιλοχρόων μαρμάρων. Πολλὰ πετρώματα τῶν ὅρεων εὑκόλως ἀπόσαθροῦνται καὶ μεταβαλλόμενα εἰς εὔφορον χοῦν καθιστῶσιν εὐφόρους τὰς παρακειμένας κοιλάδας καὶ πεδιάδας. Τὸ ἔδαφος τῆς Ἑλλάδος ἐγκλείει καὶ διάφορα πολύτιμα ὄρυκτά. Τὰ σπουδαιότερα μεταλλικὰ προϊόντα ἔχαγονται ἐν τῇ Λαυρεωτικῇ χώρᾳ, ὡς ψευδάργυρος, μόλυβδος, ἀργυρός, ἀλλαχοῦ δὲ καὶ χαλ-

καδς, σίδηρος καὶ μαγγάνιον. Ἔτερα δρυκτὰ εἶνε αἱ μυλόπετραι, ἡ σμύρις (ἐν Νάξῳ), τὸ θεῖον, ἡ φηραϊκὴ γῆ, τὸ χρώμιον, ἡ μαγνησία καὶ οἱ γαιάνθρακες (ἐν Κύμῃ, Ωρωπῷ καὶ ἄλλαχοῦ).

2) **Φύσις τοῦ ἐδάφους.** **Φυτικὰ προϊόντα.** — Μέγα μέρος τοῦ δρεινοῦ ἐδάφους τῆς Ἑλλάδος, ὅπερ εἶνε ἀκαλλιέογγητον, καλύπτεται ὑπὸ θάμνων καὶ χρησιμεύει πρὸς βοσκὴν αἰγῶν καὶ προβάτων. Τὸ 1/8 περίπου τῆς ἐπιφανείας κατέχουσι τὰ δάση, ἀτινα ἐν μὲν τῇ Ἀνατολικῇ Ἑλλάδι ἀποτελοῦνται κυρίως ἐκ πευκῶν καὶ ἐλατῶν, ἐν δὲ τῇ δυτικῇ ἐκ δρυῶν. Δάση δὲ καστανεῶν καὶ ὄξεων εὑρίσκονται ἐν τῇ βιοείᾳ Ἑλλάδι.

Προϊόντα φυτικὰ εἶνε ἔλαιαι καὶ ἔλαιον, οἶνος, σῦκα, ἐσπεριδῆ, δρπάραι, βάμβαξ, καπνός, δημητριακοὶ καρποὶ καὶ ἄλλα. Πλουσιώτατα προϊόντα εἶνε ἡ νορινθιακὴ σταφίς καὶ ὁ καπνός.

3) **Ζῷα.** — Ἀγρια ζῷα ἐν Ἑλλάδι ζῶσιν ὀλίγα κατὰ τὰ δρη. Τοιαῦτα εἶνε οἱ λύκοι, οἱ θῶες, οἱ ἀλώπεκες, οἱ κάπροι, οἱ ἔλαφοι καὶ αἱ δορκάδες. Ἐκ δὲ τῶν ἡμέρων τρέφονται κυρίως πρόβατα καὶ αἴγες, ἔτι δὲ βρέες, χοίροι, ἵπποι, ἡμίονοι καὶ δροῦ.

Αλεχολέαι τῶν κατοίκων. — Οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν, τὴν ναυτιλίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιστήμας.

Γεωργία καὶ κτηνοτροφία. — Καίτοι τὸ κλίμα τῆς Ἑλλάδος εἶνε καταληγότατον εἰς τὴν καλλιέργειαν τοῦ φυτικοῦ πλούτου, ἐν τούτοις ἡ γεωργία δὲν εἶνε ἀρκούντως ἀνεπτυγμένη. Τὸ αὐτὸ παρατηρεῖται καὶ εἰς τὴν κτηνοτροφίαν. Ἔνεκα τούτου ἀφθονοὶ δημητριακοὶ καρποὶ καὶ πολλὰ ζῷα εἰσάγονται εἰς τὴν χώραν ἡμῶν ἐκ τῆς ἀλλοδαπῆς.

Βιομηχανέα — Ἡ ἐν Ἑλλάδι βιομηχανία ἥρξατο ἐσχάτως ἀναπτυσσομένη. Ὑπάρχουσιν εἰς πολλὰς πόλεις ἐργοστάσια μεταξουργίας, ἔριουργίας, βαμβακουργίας, οἰνοπνευματοποίας, μεταλλουργίας κλπ. Ἡ βιομηχανικωτάτη πόλις εἶνε ὁ **Πειραιεύς**.

Ναυτελέα — Ως ἐκ τοῦ δριζοντίου διαμελισμοῦ τῆς Ἑλλάδος εἶνε αὕτη κατ' ἔξοχὴν ναυτικὴ χώρα. Τὸ ἐμπορικὸν αὐτῆς ναυτικὸν εἶνε ηὗξημένον καταπληκτικῶς. Ἀριθμεῖ περὶ τὰ 400 ἀτρόπλοια καὶ 1200 μεγάλα πλοῖα ιστιοφόρα, καταπλέοντα εἰς πάντας σχεδὸν τοὺς λιμένας τῆς γῆς.

•Εμπόρειον. — Έκ παραλλήλου πρὸς τὴν ναυτιλίαν τὸ ἐμπόριον εἶνε ἀρχούντως ἀνεπτυγμένον. Ἡ εἰσαγωγὴ εἶνε πολὺ περισσοτέρα τῆς ἔξαγωγῆς. Χῶραι δὲ εἰς ἄ; μεταφέρονται ἑλληνικὰ προϊόντα καὶ εἰσάγονται ἄλλα ἐκ τούτων, εἶνε κατὰ πρῶτον λόγον αἱ Ἕνωμέναι πολιτεῖαι, κατὰ δεύτερον δὲ ἡ Μεγάλη Βρετανία, ἡ Ἰταλία, ἡ Γαλλία, ἡ Γερμανία καὶ ἡ Αἴγυπτος. Οἱ μέγιστοι λιμένες εἶνε δ Πειραιεύς, αἱ Πάτραι, ἡ Σῦρος, αἱ Καλάμαι, ἡ Κέρκυρα, δ Βόλος, ἡ Θεσσαλονίκη καὶ ἡ Καβάλλα.

Συγκοινωνία. — Ἡ συγκοινωνία ἐν Ἑλλάδι εἶνε ἀνεπτυγμένη οὐ μόνον κατὰ θάλασσαν, ἀλλὰ καὶ κατὰ ξηράν, παρ' ὅλας τὰς δυσκολίας, ἂ; πρέχει τὸ δρεινὸν αὐτῆς ἔδαφος. Ἐχει γραμμὰς σιδηροδρομικάς, ἀμαξιται δέ ὅδοι συνδέουσι πάσας σχεδὸν τὰς πόλεις καὶ πολλὰς κώμας καὶ χωρία. Τηλέγραφοι δὲ καὶ ταχυδρομεῖα ὑπάρχουσιν εἰς πάσας τὰς πόλεις καὶ εἰς πλείστας κώμας.

Θρησκεία. — Ἡ ἐν Ἑλλάδι ἐπίσημος θρησκεία εἶνε ἡ ὁρθόδοξος χριστιανικὴ. Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος εἶνε μὲν αὐτοκέφαλος, ἀλλὰ διαγματικῶς καὶ κανονικῶς ἡνωμένη μετὰ τῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει μεγάλης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας. Διοικεῖται δ' αὐτῇ ὑπὸ τῆς Ἱερᾶς Συνόδου, ἥτις ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Ἀθηνῶν, ὃστις εἶνε Ἰσόβιος πρόσδρος αὐτῆς, καὶ τεσσάρων ἀρχιερέων, καλούμενων ἐκ τῶν ἐπισκοπῶν αὐτῶν. Πλὴν τῶν ὁρθοδόξων ὑπάρχουσι καὶ τινες Ἐλληνες τοῦ δυτικοῦ δόγματος, ἔτι δὲ Μωάμεθανοί καὶ τινες Ἰουδαῖοι.

Πολέμευμα. — Τὸ πολέμευμα τῆς Ἑλλάδος ἀπὸ τοῦ 1924 εἶνε δημοκρατικόν. Οἱ Βιολεταὶ ἐκλέγονται ὑπὸ τοῦ λαοῦ κατὰ νομούς. Ἡ κυβέρνησις ἀποτελεῖται ὡς ὕπουσογῶν καὶ ἐφαρμόζει τοὺς νόμους, οὓς ψηφίζει ἡ Βουλὴ καὶ ἐπικυροῖ ὁ Πρόεδρος τῆς Δημοκρατίας· δὲ ὑπέρτερος τῶν ὕπουσογῶν καλεῖται πρόσδρος τῆς Κυβερνήσεως ἢ πρωθυπουργός. Ὅπουσογεῖται εἶνε 11. 1) τῶν ἐκκλησιαστικῶν καὶ τῆς δημοσίας ἐκπαιδεύσεως, 2) τῶν ἐξωτερικῶν, 3) τῶν ἐσωτερικῶν, 4) τῆς δικαιοσύνης, 5) τῶν στρατιωτικῶν, 6) τῶν ναυτικῶν, 7) τῶν οἰκονομικῶν, 8) τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας, 9) τῆς συγκοινωνίας, 10) τῆς περιθάλψεως καὶ 11) τῆς γεωργίας καὶ τῶν δημοσίων κτημάτων.

Διοίκησις. — Πρός εύκολίαν τῆς διοικήσεως ἡ μὲν παλαιὰ Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς 16 νομούς, ὃν ἐκάστου προϊσταται εἰς νομάρχης. Τούτων 3 κείνται ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ καὶ παλαιῷ Ἡπείρῳ, 3 ἐν τῇ Στερεῷ, 5 ἐν Πελοποννήσῳ, 2 ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ 3 ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Ιονίου. Ἐκαστος νομὸς περιέχει μίαν ἢ περισσοτέρας ἐπαρχίας, αἵτινες πάλιν ὑποδιαιροῦνται εἰς δήμους καὶ κοινότητας. Ἡ δὲ νέα Ἑλλὰς διαιρεῖται εἰς 17 νομούς· τούτων 6 κείνται ἐν Μακεδονίᾳ, 2 ἐν Θράκῃ, 2 ἐν Ἡπείρῳ, 3 ἐν ταῖς νήσοις τοῦ Αἰγαίου καὶ 4 ἐν Κορίτῃ. Γενικαὶ διοικήσεις είνε 8 ἡ τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἡ τῆς Θεσσαλονίκης, ἡ τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἡ τῆς Ἡπείρου, ἡ τῆς Κρήτης, ἡ τῆς Λέσβου, ἡ τῆς Χίου, ἡ τῆς Σάμου καὶ ἡ τῆς Θράκης.

Παιδεία. — Ἡ ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι παρέχεται δωρεάν, Διαιρεῖται δ' αὕτη εἰς κατωτάτην, μέσην καὶ ἀνωτάτην. Καὶ διὰ μὲν τὴν κατωτάτην ὑπάρχουσι πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα καὶ γραμματεῖα. Διὰ τὴν μέσην ἐκπαίδευσιν ὑπάρχουσιν ἐλληνικὰ σχολεῖα, γυμνάσια καὶ ἐμπορικὰ σχολαί. Διὰ τὴν ἀνωτάτην δ' ἐκπαίδευσιν είνε τὸ Ἐθνικὸν καὶ Καποδιστριον πανεπιστήμιον. Πλὴν τούτων είνε τὸ πολυτεχνεῖον, διδασκαλεῖα ἀρρένων καὶ θηλέων, ναυτικαὶ σχολαὶ, (ἡ τῶν δοκίμων καὶ ἡ ἐμπορικὴ ναυτικὴ σχολὴ ἐν Πειραιεῖ), στρατιωτικαὶ (ἡ τῶν Εὐελπίδων καὶ ἡ τῶν ὑπαξιωματικῶν), γεωργικαὶ, λερατικαὶ καὶ ἄλλαι.

Δικαιοσύνη. — Πρός ἀπονομὴν τῆς δικαιοσύνης ἐν Ἑλλάδι ὑπάρχουσιν, δ' Ἀρειος Πάγος, τὸ ἀνώτατον δικαστήριον (ἐν Ἀθήναις), ἐφετεῖα, κακούργιοιδικεῖα περιοδικῶς καταρτιζόμενα, πρωτοδικεῖα, πταισματοδικεῖα καὶ πολλὰ εἰρηνοδικεῖα. Ὅπαρχουσιν ἔτι καὶ δύο στρατοδικεῖα διὰ τοὺς στρατιωτικοὺς ἐγκληματίας.

Πολεμικὲς δυνάμεις. — Πάντες οἱ Ἑλληνες πολῖται θεωροῦνται στρατεύσιμοι ἀπὸ τοῦ 19ου ἔτους τῆς ἡλικίας αὐτῶν μέχρι τοῦ 50οῦ. Καὶ ἐν καιρῷ μὲν εἰρήνης δ' στρατὸς τῆς ξηρᾶς ἀνέρχεται εἰς 75 χιλ. περίπου ἄνδρας, ἐν καιρῷ δὲ πολέμου εἰς 500 χιλ. Ἡ δὲ κατὰ θάλασσαν δύναμις ἀποτελεῖται ἐκ 4000 ἀνδρῶν καὶ 49 πολεμικῶν πλοίων, ὃν ἔξ θωρηκτά, ἡ Ὅδρα, αἱ Σπέτσαι, τὰ Ψαρά, δ' Ἀβέρωφ, καὶ τὰ ἐσχάτως ἀγορασθέντα Δῆμος καὶ Κιλκίς.

Πληθυσμὸς τῆς Ἑλλάδος. — Εσω καὶ ἔξω "Ἑλλη-

νες.—Ο πληθυσμός τῆς Ἑλλάδος ἀνέρχεται εἰς 6 περίπου ἑκατούμην. ἔξ διὰ τὰ 3 εἶνε ἐν τῇ παλαιᾷ Ἑλλάδι. Ἑλληνες ὅμως κατοικοῦσι καὶ ἐν ὑποδούλοις ἑλληνικαῖς χώραις. Φύσει δὲ ἀποδημικοὶ οἱ Ἑλληνες κατοικοῦσιν ἔτι ὡς ἔμποροι ἢ εἰς ἄλλας ἐργασίας ἀσχολούμενοι ἐν ἔναις χώραις, ἵδιως ἐν Αἰγύπτῳ, ἐν Ρωσίᾳ, ἐν Ρουμανίᾳ, ἐν Αὐστραλίᾳ καὶ ἐν ταῖς Ἡνωμέναις πολιτείαις τῆς Ἀμερικῆς. Οὗτος δ ἀριθμὸς πάντων τῶν ἐσω καὶ ἔξω Ἑλλήνων ἀνέρχεται εἰς 9 σχεδὸν ἑκατομμύρια.

2. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΚΑΤΑ ΜΕΡΗ

Α'. ΠΑΔΑΙΑ ΕΔΔΑΣ

ΘΕΣΣΑΛΙΑ ΚΑΙ ΠΑΛΑΙΑ ΗΠΕΙΡΟΣ

Όρια.—Η Θεσσαλία μετά τοῦ νομοῦ Ἀρτης, δοίζεται πρὸς Β. ἀπὸ τῆς Μακεδονίας, πρὸς Ν. ἀπὸ τῆς Στερεάς Ἑλλάδος καὶ πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς Νέας Ἡπείρου. Πρὸς Α. δὲ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Θεομαϊκοῦ κόλπου, τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου.

Φυλάσσειος διαμελεσμός.—Πρὸς Α. τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου ἔκτείνεται ἡ χερσόνησος **Μαγνησία**, ἥτις πρὸς Α. μὲν τελευτᾷ εἰς τὴν ἄκραν **Σηπιάδα**, πρὸς Δ. δὲ εἰς τὸ ἄκρω τ. **Αλάντειον** (κ. Τρίκεροι) καθ' ὃ ἡ εἰσοδος τοῦ Παγασιτικοῦ.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.—Κύριον δρεινὸν σύστημα τῆς βορείας Ἑλλάδος είνε ἡ **Πίνδος**, ἥτις ἔκτείνεται ἐκ ΒΔ. πρὸς ΝΑ. κατὰ παραλλήλους δροσειράς. Κεντρικὸν δρός ταύτης είνε ὁ **Δάμιος**, ὑψούμενος κατὰ τὴν ΒΔ. γωνίαν τῆς Θεσσαλίας. Ἐκ τούτου ἀρχονται 3 δροσειραὶ διευθυνόμεναι πρὸς Ν. παραλλήλως Τὴν δυτικωτάτην δροσειράν ἀποτελοῦσι τὰ **Ἀθαμανικὰ δρη** (κ. Τζουμέρκα), τὴν δὲ ἀνατολικὴν τὸ **Δερμέτιον** (κ. Κόζιακας). Κατὰ τὰ βόρεια δρια ἔκτείνονται τὰ δρη **Χάσια** καὶ ὁ **Ολυμπός** (3000 σχεδὸν μέτρα), ἡ πάλαι κατοικία τῶν θεῶν. Αἱ ὑψηλαὶ αὐτοῦ κορυφαὶ κρύπτονται εἰς τὰ νέφη ἢ λάμπουσιν ἐκ τῆς γιόνος. ΝΑ. τοῦ **Ολύμπου** ἀρχεται δροσειρὰ ἔκτεινομένη παραλλήλως τοῦ Θεομαϊκοῦ κόλπου. Εἰς ταύτην ὑψοῦται ἡ **Οσσα** (Κίσσαβος) καὶ τὸ **Πήλιον**, διπερ χωρεῖ κατὰ μῆκος τῆς χερσονήσου Μαγνησίας. Τὸ Πήλιον ἔχει ἄφθονα ὄδατα καὶ διπωροφόρα δέιδρα.

Ἐκ τῶν νοτίων δρέων τῆς Πίνδου, τῶν **Αγράφων**, ἀρχεται

δροσειρά πρὸς Α. ἐκτεινομένη καὶ τελευτῶσα κατὰ τὸν Παγασιτικὸν κόλπον. Ἡ δροσειρά αὕτη καλεῖται Ὀδρυς.

Πάντα τὰ ὅρη ταῦτα εἶνε κατάφυτα ἐκ παντοίων δένδρων καὶ κατάλληλα διὰ τὰ ἄλλοτε «λημέρια τῶν κλεφτῶν», τὰ δὲ δινόματα, Χάσια, Ὄλυμπος, Κίσσαβος καὶ Ἀγραφα εἶνε συνδεδεμένα μετὰ ὀραίων δημωδῶν ἀσμάτων.

Λοφοσειρά τις συνδέουσα τὴν Ὁρθυν μετὰ τοῦ Πηλίου συμπληροῦ τὴν κυκλικὴν διάταξιν τῶν ἀνωτέρω ὅρέων. Ἡ μεταξὺ τούτων ἐκτεινομένη μεγάλῃ Θεσσαλικῇ πεδιάδι φαίνεται ὅτι ἦτο ποτὲ λίμνη, ἵς τὸ ὄρδω ἔξερευσεν ἐκ τῆς ἀνοιγείσης κοιλάδος τῶν Τεμπῶν μεταξὺ τοῦ Ὄλυμπου καὶ τῆς Ὀσσης.

Ἄλλαι πεδιάδες εἶνε τὸ Κρόκιον πεδίον (κ. τοῦ Ἀλμυροῦ), ἐκτεινόμενον κατὰ τὴν δυτικὴν παραλίαν τοῦ Παγασιτικοῦ καὶ ἡ τῆς Άρτης, κατὰ τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον (ἐν τῇ Ἡπείρῳ).

“**Χ**ρᾶτα.— “Απαντα τὰ ὄρδατα ιῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος συνέρχονται εἰς ἓνα κύριον ποταμόν, τὸν Πηνειόν, ὃστις πηγάζει κυρίως ἐκ τοῦ Λάκμου καὶ τῆς Πίνδου. Ἐκ τῆς πεδιάδος ἔξερχεται διὰ τῆς κοιλάδος τῶν Τεμπῶν, ἣν ἥνοιεν ἡ συνεχὴς οοὴ αὐτοῦ, καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Θερμαϊκὸν κόλπον. Τὰ Τέμπη φημίζονται διὰ τὸς φυσικὰς αὐτῶν καλλονάς.

Σπουδαιότεροι παραπόταμοι τοῦ Πηνειοῦ εἶνε:

·Αριστερὰ (ἐκ βιρρᾶ)	Δεξιὰ (ἐκ νότου)
·Ο Δηθαῖος (κ. Τρικαλινὸς)	·Ο Ὄνδρωνος (κ. Σοφαδίτικος)
·Ο Τιταρήσιος ἢ Εὔρωπος	·Ο Απιδανὸς (κ. Φαρσαλίτικος)
(κ. Ξεριᾶς)	·Ο Ἔνιπενος (κ. Τσαναολῆς).

Ἐκ τῆς ἄλλοτε μεγάλης θεσσαλικῆς λίμνης λείψανα εἶνε ἔλη τινά, ώστε ἡ Νεσσωνίς (κ. Μαυρονέροι) καὶ ἡ λίμνη Βαιβηλίς (κ. Κάρδα), ἥτις κατέχει τὸ Ν.Α. καὶ βαθύτερον μέρος τῆς πεδιάδος. Ἐτεραι λίμναι εἶνε ἡ Ξυνίας, κατὰ τοὺς πρόποδας τῆς Ὀδρύος, καὶ ἡ ·Ασκονερὸς (κ. Νεζερός,) κατὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Ὄλυμπου.

Μεταξὺ δὲ τῶν δροσειρῶν τῆς Πίνδου ὁ ποταμὸς Ἀχελώος (κ. Ἀσπροπόταμος), ὃστις κατέρχεται πρὸς τὴν Στερεάν Ελλάδα, δυτικώτατη δὲ ὁ Ἀραχθός, ὃστις πρὸ τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Ἡπείρου ἐσχημάτιζε τὸ διοιν τῆς παλαιᾶς Ελλάδος. Ὁ Ἀραχθός ἐκβάλλει εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον.

Ικλεμα. — Τὸ κλῆμα εἰς μὲν τὰ δρεινὰ μέρη εἶνε ψυχρόν,
κατὰ δὲ τὰς πεδιάδας ὑγρὸν τὸν χειμῶνα καὶ θερμὸν τὸ θέρος.

Φύσεις τοῦ ἐδάφους. — Τὰ δάση τῶν δρέων
τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἀρτης συνίστανται κυρίως ἐξ δένδρων, ἐλατῶν,
δρυῶν, καστανεῶν ἢ καὶ ἄλλων δπωροφόρων δένδρων. Φυτικὰ
προϊόντα ἔχει ξυλεῖαν, δπάρας (κάστανα, μῆλα καὶ ἐσπεριδοειδῆ),
δημητριακούς καρπούς, καπνόν, ἔλαιαν, γεώμηλα, δσπρια, βάμ-
βανα, σήσαμον. Τρέφονται δὲ καὶ διάφορα ζῷα.

Ασχολίεις τῶν κατοίκων. — Οἱ κάτοικοι τῶν χωρῶν
τούτων ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν κτηνοτροφίαν καὶ τὴν
ὑλοτομίαν, κατὰ δὲ τὰς μεγαλυτέρας πόλεις καὶ εἰς τὸ ἐμπόριον (ὡς
ἐν Βόλῳ, Λαρίσῃ, Τρικκάλοις καὶ Ἀρτῃ). Ό κύριος ἐμπορικὸς λι-
μὴν εἶναι δὲ τοῦ Βόλου.

Πολιτ. κατάστασις. — Πρὸ τοῦ 1881 ὅριον τοῦ βασιλείου
τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Τουρκίας ἦτο τὸ δρός Ὁθρυς. Κατὰ τὸ ἔτος
τοῦτο παρεχωρήθη τὸ βρόειον τοῦτο τμῆμα εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς
βερολινείου συνθήκης. Καὶ τῆς μὲν ἀρχαίας Θεσσαλίας ἀπεδόθη τὸ
πλεῖστον μέρος, τῆς δὲ Ἡπείρου μικρὸν τμῆμα.

Νῦν αἱ χῶραι αὗται πλὴν τῆς ἐπαρχίας Δομοκοῦ περιέχουσι
τρεῖς νομούς: α) τὸν τῆς Λαρίσης, β') τὸν τῶν Τρικκάλων καὶ γ')
τὸν τῆς Ἀρτης.

Xα) Νομὸς Λαρίσης

(245 χιλ. κάτ.)

Θέσις καὶ ὄρεα. — Ο νομὸς Λαρίσης πατέχει τὸ ἀνατολικὸν
μέρος τῆς Θεσσαλίας, ἐν ῥῇ χερσάνησος Μαγγησία. Συνορεύει δὲ
πρὸς Β. μετὰ τοῦ νέου νομοῦ Κοζάνης, πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νομοῦ
Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων.
πρὸς Α. δὲ βρέχεται ὑπὸ τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου, τοῦ Αἰγαίου πε-
λάγους καὶ τοῦ Παγασιτικοῦ κόλπου.

Φυσικὰ διαγράφει πρὸς Β. ὁ Ὀλυμπός καὶ πρὸς Ν. ἐπὶ^{τοῦ} μακρὸν ῥ. Ὁθρυς.

Διὰ τῶν ἐν τῷ μέσῳ λοφοσειρῶν ῥ. Θεσσαλικὴ πεδιάς διακρίνε-
ται εἰς τὴν τῆς Λαρίσης (πρὸς Β.) καὶ εἰς τὴν τῆς Φαρσάλου (Ν Δ.).

Εἰς μὲν τὴν πρώτην ὁρίουσιν δὲ Πηγειδές καὶ δὲ Εὐδωπός, εἰς δὲ τὴν δευτέραν δὲ Ἀπιδανός καὶ δὲ Ἐνιπεύς.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ κῶμαι. — Ο νομὸς Λαρίσις περιλαμβάνει 7 ἐπαρχίας: 1) Δαρίσης, 2) Τυρνάβου, 3) Ἀγιᾶς, 4) Βόλου, 5) Ἀλμυροῦ, 6) Φαρσάλων καὶ 7) Ελασσῶνος.

1) Ἡ ἐπαρχία Λαρίσης ἔκτείνεται πρὸς Ν. καὶ κατὰ μῆκος τοῦ Πηγειοῦ μέχρι τῆς Ὀσσης. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ είνε ἡ Δάρισα (21) (¹), κατὰ τὴν δεξιάν ὅχθην τοῦ Πηγειοῦ, σπουδαιοτάτη πόλις τῆς Θεσσαλίας ἐκ παλαιοτάτων χρόνων. Υπῆρξε πάλαι ἔδρα τῶν πλουσίων Ἀλευαδῶν, ἔζησε δὲ ἐν αὐτῇ καὶ ἀπέθανεν δὲ διάσημος Ἰατρὸς Ἰπποκράτης. Νῦν κατοικοῦσι καὶ τινες Τοῦρκοι καὶ Ἐβραῖοι. Ν. Δ. ταύτης ἔκειτο πάλαι ἡ σπουδαία πόλις Κρανιών, ἔδρα τῆς οὐκογενείας τῶν Σκοπαδῶν. Ἀμπελάνια, ἐπὶ τῆς Ὀσσης καὶ ἀνωθεν τῶν Τεμπῶν, δύνομαστή ἄλλοτε διὰ τὰ ὑφαντουργεῖα αὖτης.

2) Ἡ ἐπαρχία Τυρνάβου περιλαμβάνει τὸ πρὸς Β. τοῦ Πηγειοῦ μέρος τοῦ Νομοῦ. Πρωτεύουσα τῆς ἐπαρχίας είνε δὲ Τύρναβος (6 1/2), παρὰ τὸν Εὔρωπον. Ραψάνη. (2 1/2), ὑπὸ τὸν κάτω Όλυμπον.

3) Ἡ ἐπαρχία Ἀγιᾶς περιλαμβάνει τὴν Ὁσσαν καὶ τὸ μεταξὺ τῆς Βοιβήδος καὶ τοῦ Αίγαίου τμῆμα. Πρωτεύουσα είνε ἡ Ἀγιά, (3), κώμη ἀκμάζουσα διὰ τὴν κατασκευὴν μεταξίνων καὶ βαμβακίνων ὑφασμάτων. Τσάγεζε, ναυτικὸν χωρίον πρὸς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Πηγειοῦ.

4) Ἡ ἐπαρχία Βόλου περιλαμβάνει τὸ πρὸς Ν. τῆς Βοιβήδος τμῆμα τοῦ νομοῦ καὶ τὴν χερσόνησον Μαγνησίαν. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας είνε δὲ οἱ Βόλος (30), κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Πλαγασιτικοῦ κόλπου. Είνε πόλις μετά κανονικωτάτης ὁρμοτομίας καὶ ἡ μεγίστη τῶν Θεσσαλικῶν πόλεων. Είνε ἔπινειον τῆς Θεσσαλίας καὶ ἐμπορικωτάτη. Ἐκ ταύτης ἀρχονται οἱ Θεσσαλικοὶ σιδηρόδρομοι. Παρὰ τὸν Βόλον ἔκειντο πάλαι δύο πόλεις αἱ Παγασαί (πρὸς Ν.), ἐξ ἣς

1) Οἱ παρὰ τὰς πόλεις ἡριθμοὶ δηλοῦσι τὸν πληθυσμὸν τῶν πόλεων κατὰ χιλιάδες.

ἐκλήθη ὁ κόλπος, καὶ ἡ Δημητριάς, (πρὸς Α.), «μία τῶν τριῶν
κλειδῶν τῆς Ἑλλάδος» (αἱ ἔτεραι ἡ Χαλκὶς καὶ ἡ Κόρινθος).

ΒΑ. τοῦ Βόλου κεῖται ὁ **Άνω Βόλος**, ἀποτελούμενος ἐκ δια-
φέρων χωρίων. Παρὰ τοῦτον ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη **Ιωλικός**, ἡ πα-
τρὶς τοῦ ἥρωος τῆς ἀργοναυτικῆς ἐκστρατείας Ιάσονος. Πρὸς Δ. τοῦ
Βόλου καὶ ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς κεῖται τὸ **Βελεστῖνον**
(2 1/2), αἱ πάλαι Φεραί, ἡ πατρὶς τοῦ πρωτομάρτυρος τῆς Ἑλλη-
νικῆς ἐλευθερίας Ρήγα. Ἐπὶ δὲ τοῦ Πηλίου, ἐν μέσῳ καστανεῶν,
μηλεῶν καὶ ἄλλων ὄπωροφόρων δένδρων κεῖνται πολλαὶ ώραῖαι κω-
μοπόλεις (κ. τὰ 24 χωριά). Σπουδαιόταται τούτων ἐπὶ μὲν τῆς δυτι-
κῆς πλευρᾶς εἶνε ἡ **Μακρυνίτσα** (2), ἡ **Πορταριά** (2), τὰ **Δεκάνεια**,
ἡ **Δράκεια**, ὁ **Άγιος Δαυΐδης**, αἱ **Μηλέαι**, ἡ **Ἄργαλαστή** (2),
ὁ **Λαῦκος** καὶ τὸ **Τερίκερι**. Ἐπὶ δὲ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾶς ἡ **Ζα-
γορά** (3), ὁ **Κισσός** καὶ ἡ **Τσαγγαράδα**.

5) Ἡ ἐπαρχία **Αλμυροῦ** περιλαμβάνει τὸ Κρόνιον πεδίον
καὶ τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Ὀθωνος. Πρωτ. εἶνε ὁ **Άλμυρός**
(5 1/2) οὐ μακρὰν τοῦ Παγασιτικοῦ. **Εύξεινούπολις** καὶ **Νέα
Ἀγχιαλος**, κῶμαι ουνοικισθεῖσαι ὑπὸ Ἑλλήνων προσφύγων ἐκ τῆς
ἀνατολικῆς Ρωμυλίας μετὰ τὴν ἀγρίαν καταδίωξιν αὐτῶν ὑπὸ^{τῶν}
τῶν Βουλγάρων.— **Αμαλιάπολις** (**Νέα Μιζέλα**), παρὰ τὸν Πα-
γασιτικόν.

6) Ἡ ἐπαρχία **Φαρσάλων** κατέχει τὸ ΝΑ. τμῆμα τοῦ νομοῦ
Πρωτ. εἶνε τὰ **Φάρσαλα** (π. ἡ Φάρσαλος) (3 1/2), οὐ μακρὰν τοῦ
Ἀπιδανοῦ. Παρὰ τὴν Φάρσαλον ἐγένετο ἡ μεταξὺ τοῦ Πομπηίον
καὶ τοῦ Καίσαρος μάχη, καθ' ἣν ἐνίκησεν ὁ Καίσαρ (τῷ 48 π. Χ.)
ΒΑ. τῶν Φαρσάλων ὑψοῦνται τὸ χαμηλὸν ὅρος **Μανδροβούνι** κατ
τὸ ὅρος τοῖτο εἶνε αἱ θέσεις **Κυνδός κεφαλαί** καὶ **Μελάμβιον**, καθ
ἄς ὁ Ρωμαῖος στρατηγὸς Φλαμινῖος ἐνίκησε τὸν βασιλέα τῆς Μα-
κεδονίας Φίλιππον τὸν Ε' (197 π. Χ.)· κατὰ τὰς αὐτὰς θέσεις συνέ-
βη εἰς ἀρχοιοτέρους χρόνους καὶ βαρὺ ἀτύχημα τῆς Ἑλλάδος, ὁ θα-
νατος τοῦ Πελοπίδου ὑπὸ τῶν μισθοφόρων τοῦ τυράννου τῶν Φε-
ρῶν Ἀλεξάνδρου.

7) Ἡ ἐπαρχία **Θεσσαλονίκης** εἶναι τὸ βορειότατον τμῆμα τῆς
Θεσσαλίας (π. Περραϊβία), ὅπερ δὲν εἶχε παραχωρηθῆ εἰς τὴν
Ἑλλάδα μετὰ τῆς λοιπῆς Θεσσαλίας τῷ 1881, ἀπηλευθερώθη

πρώτη ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τοῦ Ἑλληνοτουρκικοῦ πολέμου, διότι ἐνταῦθα εἰσέβαλε τὸ πρῶτον τὸ κύριον σῶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ (5—9 Ὁκτωβρίου 1912). Περικλείεται ὑπὸ ὑψηλῶν καὶ δυσβάτων ὁρέων, τῶν *Καμβούνιων*, τοῦ *Τιταρίου* καὶ τοῦ *Ολύμπου*, όπινα δρίζουσι ταύτην ἀπὸ τῆς Μακεδονίας. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ *Ἐλασσών* (π. Ὀλοσσών) μετ' ὀχυροῦ φρουρίου (3). Ἐτεραις κῶμαι εἶναι ἡ *Τσαριτσάνη* (3) καὶ πρὸς Β. τὸ *Διράδι* (2 $\frac{1}{2}$).

Τὰ κατερχόμενα ὕδατα ἐκ τῶν παριθαλλόντων ταύτην ὁρέων συνέρχονται εἰς τὸν παραπόταμον τοῦ Πηγειοῦ *Τιταρήσιον* (κ. Ξηροῖς), δύσις συμβάλλει τῷ Πηγειῷ. Κατὰ βραχίονα τούτου, καλούμενον *Σαραντάπορον*, ἐγένετο ἡ πρώτη μεγάλη μάχη τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ κατὰ τῶν Τούρκων (9 Ὁκτωβρίου 1912), καθ' ἣν ἐθαυμάσθη ἡ δρμητικότης καὶ ὁ ἡρωΐσμὸς τῶν Ἑλλήνων: 

X^β) *Νομὸς Τρικκάλων.*

(195.000 κατ.)

Θέσεις καὶ ὄρεα. — Ὁ νομὸς Τρικκάλων κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Θεσσαλίας καὶ μέρη τινὰ τῆς Ἡπείρου κατὰ τὴν Πίνδον. Συνορεύει δὲ πρὸς Β. μετὰ τοῦ νομοῦ Κοζάνης, πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Λαρίσης, Ν.Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Αιτωλίας καὶ πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρτης.

Φυσικὰ δρια διαγράφονται πρὸς Β. μὲν κατὰ τὸν *Λάκμον* καὶ τὰ *Χάσια*, πρὸς Ν. κατὰ τὰ ὅρη τῶν *Ἄγραφων*, πρὸς Δ. δὲ κατὰ τὰ *Ἀθαμανικὰ ὅρη* καὶ τὸν *Ἄχελῶον* ποταμόν.

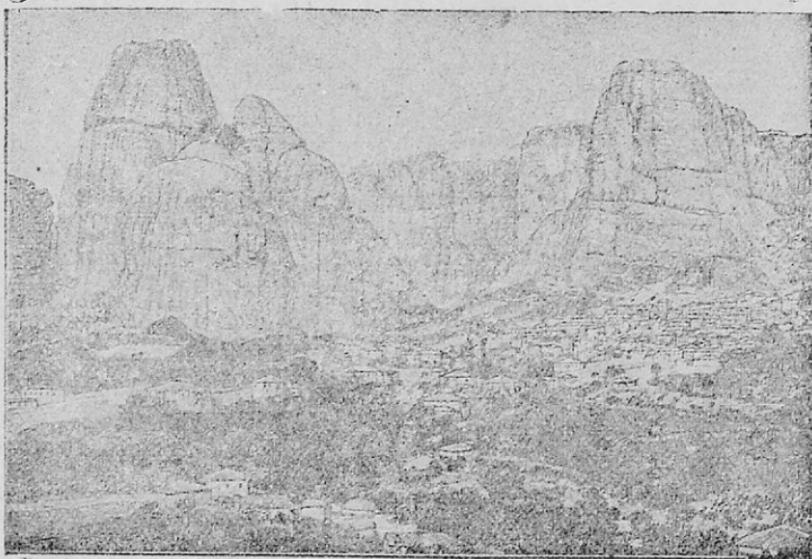
὾οτινὸς ἐν τῷ μέσῳ καὶ πρὸς ἀνατολάς, κατὰ τὰ ἄλλα δὲ μέρη ὁρεινός.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ κώμαι. — Ὁ νομὸς Τρικκάλων περιέχει 3 ἐπαρχίας: 1) τῶν Τρικκάλων, 2) τῆς Καλαμπάκας καὶ 3) τῆς Καρδίτσης.

1) Ἡ ἐπαρχία *Τρικκάλων* κατέχει τὴν κεντρικὴν περίπου ζώνην τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας ἐνε τὰ *Τρίκκαλα* (21), (π. Τρίκκη), ὥραία πόλις κατὰ τὰς ὅχθος τοῦ Αγρι-*I. Σαρρεῆ Γεωγραφία Γ'* τάξεως, ἔκδ. 8η 12—5—1924 2

θαίουν. Κατὰ τὸν χειμῶνα ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως αὐξάνεται, ἐπειδὴ ἔρχονται ἐκ τῆς Πίνδου καὶ τῆς Μαχεδονίας πολλοὶ ποιμένες καὶ ἐργάται. Ἐχει ἐμπόριον δημητριακῶν καρπῶν καὶ κτηνῶν. **Ζάρκος**, πρὸς Α. **Βιτσίστα**, κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἀχελώου, ἐνθα πάλαι ἦ ἡ πειρωτικὴ χώρα Ἀθαμανία. Οἱ κατὰ τὴν κοιλάδα ταύτην κάτοικοι καλοῦνται ἐκ τοῦ ποταμοῦ Ἀσπροποταμοῦ.

2) Ἡ ἐπαρχία **Καλαμπάκας** κατέχει τὴν βορείαν ζώνην τοῦ



Ἡ Καλαμπάκα καὶ τὰ Μετέωρα.

νομοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ **Καλαμπάκα** (3, ἐπὶ τῶν βυζαντ. χρόνων Σταγοί), κειμένη παρὰ τὸν Πηνειόν. Πρὸς Β. τῆς πολύχνης ὑψοῦνται βράχοι ὑψηλοὶ καὶ ἀπότομοι καλούμενοι **Μετέωρα**. Ἐπὶ τούτων είχον κτισθῆ κατὰ τὴν ἐλληνικὴν αὐτοκρατορίαν 21 μοναί, ὅν 4 διατηροῦνται νῦν καλῶς· ἡ ἀνάβασις δὲ εἰς αὐτὰς γίνεται ἦ διάλικρεμαστῶν κλιμάκων, ἢ διὰ δχήματος ἀνασυρομένου ὑπὸ τῶν μοναχῶν. **Μαλακάσι** καὶ **Νέα Κουτσούφλιανη**, παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Πηνειοῦ.

3) Ἡ ἐπαρχία **Καρδίτσης** περιλαμβάνει τὴν νοτίαν ζώνην τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ **Καρδίτσα** (13), πόλις ἐν μέσῳ τῆς θεσσαλικῆς πεδιάδος· **Φανάριον**, ἐπὶ λόφου. **Σοφάδες**

(3 $\frac{1}{2}$), δι' ων διέρχεται δὲ ἐκ Βόλου σιδηρόδρομος¹ εἰς Καρδίτσαν καὶ Τρίκαλα ἄγων. **Ματαράγκα**, χωρίον, παρ' ὃ τῷ 1878 ἐνικήθησαν οἱ τοῦρχοι ὅποι τῶν ἐπαναστατησάντων κατοίκων. Παρὰ τὸ χωρίον τοῦτο ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις **Κιέριον**, ηγιεὶς ἀρχαιότατα, διε κατώκουν ἐνταῦθα Αἰολεῖς, ἔκαλετο **"Ἀρνη"**. **Παλαμᾶς** (4), ΒΑ. τῆς Καρδίτσης. **Συδηνόβον**, πρὸς Ν., παρ' ὃ ὑπάρχουσι θερμαὶ λαματικαὶ πηγαί.

+ !

γ') **Νομὸς Ἀρτης.**

(53.000 κατ.)

Θέσις καὶ ὅρια. — Ο Νομὸς οὗτος, μικρότερος τῶν προηγουμένων, περιλαμβάνει μέρος τῆς Ἡπείρου. Συνορεύει πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Τρικκάλων, πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἰωαννίνων καὶ Πρεβέζης καὶ πρὸς Ν. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Αιτωλίας. Μέρος τοῦ νομοῦ βρέχεται ΝΔ. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου.

Δυτικὸν ὅριον τοῦ νομοῦ εἶναι ὁ ποταμὸς Ἀράχθος ἐν μέρει καὶ ὁ νομὸς Πρεβέζης. Τὸ βορειότατον ἄκρον σχηματίζει ὁ **Δάκμος** (κ. Περιστέραι), τὰ δὲ ἀνατολικὰ ὅρια διαγράφουσι τὰ **Αθαμανικὰ ὅρη** καὶ ἐν μέρει ὁ **Ἀχελώος**.

Ο νομὸς εἶναι δρεινότατος. Μικρὰ μόνον πεδιὰς σχηματίζεται κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀράχθου, ή τῆς **Ἀρτῆς**.

Πόλεις καὶ κώμαις. — Ο Νομὸς περιλαμβάνει μίαν μόνον ἐπαρχίαν, τὴν τῆς **Ἀρτῆς**. Πρωτ. εἶναι ἡ **Ἄρτα** (7 $\frac{1}{2}$, π. Ἀμβρακία), κατὰ τὴν ἀριστερὰν δύλην τοῦ Ἀράχθου, ἐφ' οὐ λιθίνη παλαιά γέφυρα. Κατὰ τὸν 13ον αἰῶνα διετέλεσεν ἕδρα τῶν δεσποτῶν τῆς Ἡπείρου. Ἐπίνειον τῆς **Ἀρτῆς** εἶναι ἡ **Κέσπραινα**, κατὰ τὸν Ἀμβρακικόν. **Πέτρα**, ΒΑ. τῆς **Ἀρτῆς**, παρ' ἧν τῷ 1822 ἐπεσαν πολλοὶ φιλέλληνες μαχόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων. **Σκουλήκαριά**, πρὸς Α., πατρὶς τοῦ ἀρχιστρατήγου τῆς Στερεάς **Ἐλλάδος**; Καραϊσκάκη. **Αγναντα** καὶ **Πράμαντα**, ἐπὶ τῶν Τζουμέρκων. **Καλαρρύται**, εἰς τὴν βορειούστην γωνίαν τοῦ νομοῦ.

Συγκοινωνία τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ νομοῦ "Ἀρτῆς". — Η κατὰ τὴν Θεσσαλίαν συγκοινωνία εἶναι ἀρκούντως ἀνε-

567 891

πτυγμένη διὰ τῶν Θεσσαλικῶν σιδηροδρόμων. Ἐκ τοῦ Βόλου σιδηροδρομικὴ γραμμὴ φθάνει εἰς Βελεστῖνον, δπόθεν διχάζεται· καὶ ἡ μὲν βορειοτέρα γραμμὴ φθάνει μέχρι τῆς Λαρίσης, ἡ δὲ ἐτέρα διέρχεται τὰς πόλεις Φάρσαλα, Σοφάδες, Καρδίτσαν, Φανάριον, Τρίκαλα καὶ τελευτᾶ εἰς τὴν Καλαμπάκαν. Ἐτέρα μικρὰ γραμμὴ ἐκ Βόλου διερχομένη τὸ χωρίον Λεχώνια τελευτᾶ εἰς τὰς Μηλέας. Ἡ δὲ ἐν Ἡπείρῳ συγκοινωνία ἔνεκα τοῦ δρεινοῦ αὐτῆς ἐδάφους καὶ τῆς ἐλλείψεως σιδηροδρόμου εἶνε δύσκολος.

Ἡ Θεσσαλία ἔτι συνδέεται μετὰ τῆς ἀνατολικῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Θεσσαλονίκης. Ὁ σιδηρόδρομος οὗτος, ἐκ νότου ἐρχόμενος, συναντᾷ τὸν Θεσσαλικὸν σιδηροδρόμον κατὰ τὸ χωρίον **Δεμερλῆ**, πρὸς δυσμάς τῶν Φαρσάλων. Ἐκ τούτου διευθύνεται κατ᾽ εὐθεῖαν εἰς τὴν Λάρισαν, ἐκεῖθεν δὲ διερχόμενος τὴν ὁδαίαν κοιλάδα τῶν Τεμπῶν βαίνει πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην.

Ἡ Θεσσαλία συνδέεται μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ θαλάσσης, ως καὶ ἡ Ἡπειρός. Ἀτμόπλοια καθ' ἑκάστην φθάνουσιν ἐκ Πειραιῶς εἰς τὸν Βόλον. Εἰς δὲ τὴν Ἡπειρον τὰ ἀτμόπλοια πλέοντα παρὰ τὴν δυτικὴν Ἑλλάδα φθάνουσιν εἰς Κόπραιγαν, ὅπόθεν ἀμαξιτὸς ὁδὸς ἄγει εἰς Ἀρταν.

II. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ

[1¹/₄ ἑκατ. κατ.]

Ορεα. — Η Στερεά Ελλάς, κειμένη πρὸς Ν τῆς Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου, εἶνε ἐπιμήκης ἔηρὰ διμοιάζουσα πρὸς χερσόνησον, διότι μόνον κατὰ τὸν ἴσθμον τῆς Κορίνθου συνδέεται μετὰ τῆς Πελοποννήσου. Βρέχεται δὲ ΒΔ. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Πατραϊκοῦ, τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους, τοῦ Εύβοϊκοῦ καὶ τοῦ Μαλιακοῦ κόλπου.

Ορεζόντεος διαμελεσμός. — ΒΔ. σχηματίζεται ἡ Ἀκαρνανικὴ χερσόνησος, ἥτις τελευτᾷ εἰς τὸ ἀκρωτήριον "Ἀκτιον" κατὰ τοῦτο σχηματίζεται ὁ πορθμὸς τῆς **Πρεβέζης**, ἥ εῖσοδος εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον. Παρὰ τὸ Ἀκτιον ἐγένετο τῷ 31 π. Χ. ναυμαχία, καθ' ἥν ὁ Ὁκταβιανὸς ἐνίκησε τὸν Ἀντώνιον. Ἐτερον ἀκρωτήριον εἶνε τὸ **'Αντίρριον**, καθ' ὃ σχηματίζεται μετὰ τῆς Πελοποννήσου ὁ πορθμὸς τοῦ **'Ρίου**, ἥ εῖσοδος εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον. Ἐτερος πορθμὸς εἶνε ὁ **Εὔρυππος**, κατὰ τὸ στενώτερον μέρος τοῦ Εύβοϊκοῦ κόλπου, δστις σχηματίζεται μεταξὺ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος καὶ τῆς μακρᾶς νήσου Εύβοίας. Κατὰ τὸν Σαρωνικὸν κόλπον σχηματίζεται ἡ νοτιανατολικωτάτη χερσόνησος **"Αττική**, ἥτις τελευτᾷ εἰς τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος τὸ **Σούνιον** ἐπὶ τούτου σώζονται ἔτι 12 στῦλοι τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — α') **Ορη.** Η Στερεά Ελλάς εἶνε χώρα ὅρεινή. Εἶνε δὲ τὰ ὅρη ταύτης προεκτάσεις τῆς Πίνδου καὶ διευθύνονται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐκ δυσμῶν πρὸς ἀνατολάς διακρίνονται δὲ ὡς ἔξης.

- 1) Τὰ **Ἀκαρνανικὰ ὅρη** εἰς τὴν Ἀκαρνανικὴν χερσόνησον.
- 2) Τὰ **βόρεια Αιτωλικὰ ὅρη** (κ. τῶν Ἀγράφων), ἀτινα συνέχονται μετὰ τῆς Πίνδου. **Υψιστον** τούτων εἶνε ὁ κωνοειδῆς **Τυμφρηστός** (κ. Βελοῦχο), δυτικώτατον δὲ τὸ **Μακρυνόρος**.
- 3) Τὰ **νότια Αιτωλικὰ ὅρη**, ὃν κύρια εἶνε τὸ **Παναιτώλιον** (κ. Κυρὰ Βγένα) καὶ ὁ **Αράκυνθος** (κ. Ζυγός).

4) Τὰ **Βαρδούσια** καὶ ὁ **Κόραξ** (κ. Γκιώνα), τὰ ὄψιστα τῶν δρέων τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος (2500 μέτρα ὅψ.)

5) Ἡ **Οὔτη** (κ. Καταβόθρες), συναπτομένη πρὸς Ν. μὲν μετὰ τῶν ἀνωτέρω δρέων, πρὸς Δ. δὲ μετὰ τῶν βορείων Αἰτωλικῶν δρέων. Συνέχεια τῆς Οὔτης εἶναι πρὸς Α. τὸ **Καλλίδρομον**, ἡ **Κυνηγίας**, τὰ **Όπούντια** δρη καὶ τὸ **Πιπήον** (ἐν τῇ Βοιωτίᾳ).

6) Ὁ **Παρνασσός**, (κ. Λιάκουρα 2500 μ.), δγκώδης καὶ πολυκόρυφος, δνομοστὸς διὰ τὸν ἔξαιρετον τυρόν του. Προέκτασις αὐτοῦ πρὸς Ν. εἶναι ἡ **Κιρφυς** (κ. Ξηροβούνι), καταπίπουσα εἰς τὸν Κορινθιακόν.

7) Ὁ **Ἐλικών** (κ. Ζαγαρά—Παληγοβούνι), ΝΑ. τοῦ Παρνασσοῦ.

8) Ὁ **Κιθαιρών** καὶ ἡ **Πάρνητς**, (1400 μ.) δροσειρὰν σχηματίζοντα. Συνέχεια τῆς Πάρνηθος εἶναι τὰ λοιπὰ δρη τῆς Ἀττικῆς.

9) Ἡ **Γεράνεια**, ἐκτεινομένη πρὸς τὸν Ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου.

Τὰ δὲ δρη τῆς Ἀττικῆς, πλὴν τῆς Πάρνηθος, εἶναι ὁ **Αιγάλεως** πρὸς Δ. τῶν Ἀθηνῶν, ἐφ' οὐκ ἐκάμητο διέρχεται θεώμενος τὴν περίφημον ναυμαχίαν τῆς Σαλαμίνος· τὸ **Πεντελικὸν** ἡ **Βριλισσός**, γνωστὸν διὰ τὰ λευκότατα μάρμαρα αὐτοῦ, δι' ὧν ἔκοσμημησαν καὶ κοσμοῦνται αἱ Ἀθῆναι· διέρχεται δὲ **Υμηττός** (1027 μ.) γυμνὸς μέν, ἀλλὰ πλήρης θόρυβος, ἐξ ὃν αἱ μέλισσαι παράγουσι τὸ ἔκλεκτὸν μέλι· τὸ λοφώδες **Δαυρείον**, ἐγκλεῖον πλοῦτον μεταλλικόν.

β') **Μεδεάδες**.— Αἱ πεδιάδες τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος εἶναι ἡ κοιλάδες ἡ μικρὰ παράλια βαθύπεδα. Πρὸς Δ. εἶναι ἡ **Ακαρνανικὴ πεδιὰς** καὶ ἡ τοῦ **Ἀγρινίου**, διαχωριζόμεναι ὑπὸ τοῦ Ἀχελώου ποταμοῦ. Αὗται περιβάλλονται ὑπὸ τῶν Ἀκαρνανικῶν καὶ Αἰτωλικῶν δρέων· ἡ τῆς **Ἀμφίσσης** μεταξὺ τῆς Γκιώνας καὶ τοῦ Παρνασσοῦ, ἡ τῆς **Λαμίας**, μεταξὺ τῆς **Οθρυούς** καὶ τῆς Οὔτης· ἡ κοιλὰς τοῦ **Φωκικοῦ Κηφισοῦ**. ἡ **Βοιωτικὴ**, πρὸς Β. τοῦ **Ἐλικώνος** καὶ Κιθαιρῶνος, διαιρουμένη εἰς τὴν λεκάνην τῆς **Κωπαΐδος** (πρὸς Δ.) καὶ εἰς τὴν πεδιάδα τῶν **Θηρέων** (πρὸς Α.)· ἡ τῶν **Μεγάρων**, πρὸς Α. τῆς Γερανείας. Ἐν δὲ τῇ Ἀττικῇ εἶναι τὸ **Θρατασίον** πεδίον πρὸς Δ. τοῦ Αιγάλεω· ἡ τῶν Ἀθηνῶν μεταξὺ τοῦ Αιγάλεω, Πάρνηθος, Πεντελικοῦ καὶ **Υμηττοῦ**· ἡ **Μεσόγαια** μεταξὺ **Υμηττοῦ** καὶ **Δαυρείου**· ἡ μικρὰ πεδιὸς τοῦ **Μαραθῶνος**, πρὸς Β.

τοῦ Πεντελικοῦ, ἐνδοξοτάτη διὰ τὴν λαμπρὰν νίκην τῶν Ἀθηναίων καὶ Πλαταιῶν κατὰ τῶν Περσῶν (490 π. Χ.).

γ') "Βόδατα, — α') Μισταροίς:

1) 'Ο Ἀχελῷος, ἐκ τῆς Ἡπείρου κατερχόμενος καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸ Ἰόνιον πέλαγος.

2) 'Ο Εύηρος (κ. Φίδαρης), πηγάζων ἐκ τῶν Βαρδουσίων καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Πατραικὸν κόλπον.

3) 'Ο Δάφνος (κ. Μόρονος), πηγάζων ἐκ τῆς Οίτης καὶ ἐκβάλλων εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον.

4) 'Ο Υλαιθός (κ. Κατσικοπινίκης). εἶνε χείμαρρος κατερχόμενος ἐκ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ διασχίζων τὴν κοιλάδα τῆς Ἀμφίσσης.

5) 'Ο Σπερχειός (κ. Ἐλλάδα). πηγάζων ἐκ τοῦ Τυμφρηστοῦ καὶ τῆς Οίτης, διαρρέει τὴν πεδιάδα τῆς Λαμίας καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Μαλιακὸν κόλπον.

6) 'Ο Φωκικὸς Κηφισός· πηγάζων ἐκ τῶν ΒΔ. προπόδων τοῦ Παρνασσοῦ καὶ διαρρέων τὴν ὅμώνυμον κοιλάδα κατέρχεται εἰς τὴν λεκάνην τῆς Κωπαΐδος, ἔνθα ἀλλοτε μετ' ἄλλων ποταμίων ἔσχηματιζει τὴν λίμνην Κωπαΐδα. Νῦν, γενομένων ὑδραυλικῶν ἔργασιδων, ἀπαντα τὰ ὄρη τῆς Κωπαΐδος διοχετεύονται εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

7) 'Ο Βοιωτικὸς Ἀσωπός· πηγάζων ἐκ τῶν ἀνατολικωτέρων λόφων τοῦ Ἐλικῶνος καὶ ὁρέων κατὰ τὴν πεδιάδα τῶν Θηβῶν ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν κόλπον.

'Εν τῷ Ἀθηναϊκῷ πεδίῳ σπουδαῖοι χείμαρροι εἶνε ὁ Ἀθηναϊκὸς Κηφισός καὶ ὁ Ἰλισός. 'Ο μὲν πρῶτος πηγάζει ἐκ τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ Πεντελικοῦ, ὁ δὲ Ἰλισός ἐκ τοῦ Ὑμηττοῦ, ἀμφότεροι δὲ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸν ὄφιον τοῦ Φαλήρου.

6') Λέμνας. Λίμναι σχηματίζονται πολλαὶ ἐν τῷ δυτικῷ τμήματι. 'Η Διεμνατα (ἢ Ἀμβρακία) κεῖται πρὸς τὸν Αμβρακικόν. 'Η Ὁξηρός ἐν τῇ Ἀχαρνανικῇ πεδιάδι. 'Η Τριχωνίς (κ. τοῦ Αποκόρου) καὶ ἡ Υρία (κ. τοῦ Ἀγγελοκάστρου) ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἀγρινίου. Λίμναι μικραὶ κεῖνται καὶ ἐν Βοιωτίᾳ, ἡ Ὑλικὴ (κ. Λικέρι) καὶ ἡ Τρεφία κ. (Παραλίμνη). Διὰ τούτων διέρχεται τὸ διοχετευόμενον ὄδωρ τῆς ἀλλοτε Κω αἵδος.

Λιμνοθάλασσα δὲ εἶνε ἡ ἐλώδης Μελίτη (κ. τῆς Λεσίνας), καὶ ἡ

Κυνία μετὰ τῆς Οὐρλας (κ. τοῦ Μεσολογγίου). Ἐν ταύτῃ ἀλιεύονται ἵχθυες, ἐξ ὧν παρασκευάζεται τὸ χαβιάριον.

Κλεμα. — Τὸ κλῖμα τῆς Στερεᾶς; Ἐλλάδος εἶνε γενικῶς εὔχρατον. Ἐν τῇ Βοιωτικῇ πεδιάδι τὸν μὲν χειμῶνα εἶνε μᾶλλον ψυχρὸν τὸ δὲ θέρος θεομόν. Τὸ γλυκύτερον κλῖμα εἶνε τὸ τῆς Ἀττικῆς ὃ ἀήρ αὐτῆς εἶνε λεπτὸς καὶ διαυγῆς, ὃ δὲ οὐρανὸς τὸ πλεῖστον αἰθριος.

Φύσεις τοῦ ἔδαφους. Προϊόντα. — Τὰ δρη τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος διατηροῦσιν εἰς πολλὰ μέρη δάση. Ἐπικρατοῦσι δὲ δένδρα εἰς μὲν τὰ χαμηλότερα μέρη ἡ πεύκη, εἰς δὲ τὰ ὑψηλότερα ἡ ἐλάτη. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ δάση δρυῶν καὶ βαλανιδεῶν ἐν τοῖς Αἰτωλικοῖς καὶ Ἀχαρνανικοῖς ὅρεσι. Δασικὰ προϊόντα εἶνε ἔυκλεία, οητίνη καὶ βαλανίδια. Ἐν ταῖς πεδιάσιν εὐδοκιμεῖ πανταχοῦ ἡ ἐλαῖα καὶ ἡ ἀμπελός. Καλλιεργοῦσθαι ἔτι δημητριακοὶ παρπολι, παπνός, σσπρια καὶ βάμβαξ.

Ἐν τοῖς ὁρεινοῖς τόποις τρέφονται διάφορα ζῷα. Ἐκλεκτὸς τυρός εἶνε ὁ τῶν Ἀγθάφων καὶ ὁ τοῦ Ηαρνασσοῦ.

Ἡ Στερεὰ Ἐλλὰς ἔχει καὶ μεταλλικὰ προϊόντα, ίδιως ἐν Λαυρείῳ (μόλυβδος, ἄργυρος, ψευδάργυρος). Ἐν τῇ Ὀθρυῇ ὑπάρχουσι μεταλλεύματα χαλκοῦ, ἐν δὲ τοῖς Ὁπουντίοις μεταλλεύματα σιδήρου.

Ασχολίαι τῶν κατοίκων. — Οἱ κάτοικοι τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος ἀσχολοῦνται γενικῶς εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν εἰς τινας παραλίας πόλεις ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυτιλίαν, ἐν δὲ ταῖς Ἀθήναις καὶ Πειραιεῖ εἰς τὴν βιομηχανίαν, τὸ ἐμπόριον καὶ τὰς ἐπιστήμας. Οἱ ἐμπορικώτατος λιμὴν τοῦ κράτους εἶνε ὁ Πειραιεύς.

Ιστορικὴ διαιρεσίς. — Ἡ Στερεὰ Ἐλλὰς περιείχε τὸ πάλαι 9 χώρας, αὕτινες εἶνε αἱ ἑξῆς: 1) Ἀκαρναία, 2) Αἰτωλία, 3) Ἐσπερία Δονελίς, 4) Δονελίς πρὸς Εύβοιαν, 5) Δωρίς, 6) Φωκίς, 7) Βοιωτία, 8) Ἀττικὴ καὶ 9) Μεγαρίς.

Διοικητικὴ διαιρεσίς. — Νῦν δὲ διοικητικῶς περιέχει 3 νομούς, οἵτινες εἶνε α') ὁ τῆς Ἀκαρναίας καὶ Αἰτωλίας, β') ὁ τῆς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ γ') ὁ τῆς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

α') Νομὸς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας.

[190 χιλ. κατ.]

Θρεα. 'Ο Νομὸς οὗτος κατέχει τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς Στερεᾶς Ἐλλάδος καὶ συνορεύει πρὸς Β. μὲν μετὰ τῶν νομῶν Ἀρτης καὶ Τρικκάλων, πρὸς Α. δὲ μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος. Βρέχεται ΒΔ. ὑπὸ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Πατραϊκοῦ καὶ Κορινθιακοῦ κόλπου.

Φυσικὰ δοια διαγράφονται πρὸς Β. μὲν τὰ δρη τῶν Ἀγράφων, πρὸς Α. δὲ κατὰ τὸν Τυμφρηστὸν (τὸ ὑψιστὸν σημεῖον τοῦ νομοῦ) καὶ τὸν ποταμὸν Δάφνου.

Αρχαῖαι χῶραι. — 'Ο νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀρχαίων χωρῶν Αἰτωλίας καὶ Ἀκαρνανίας, δοιεῖσμένων ὑπὸ τοῦ Ἀχελέφου ποταμοῦ.

Ἐπαρχίες. πόλεις καὶ κῶμαι. — 'Ο νομὸς Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας περιλαμβάνει 6 ἐπαρχίας· 1) Μεσολογγίου, 2) Ναυπακτίας, 3) Τριχωνίας, 4) Εὐρυτανίας, 5) Βίλτου καὶ 6) Βονίτσης καὶ Ξηρομέρου.

1) Ἡ ἐπαρχία **Μεσολογγίου** δοιεῖται ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἀχελώου, τῶν λιμνῶν Ὅρεας καὶ Τριχωνίδος καὶ τοῦ ποταμοῦ Εὐήνου. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ είναι τὸ **Μεσολόγγιον** ($8\frac{1}{2}$), κατὰ τὴν παρολίαν τῆς δύμωνύμου λιμνοθαλάσσης. Είναι πόλις ἔνδοξος διὰ τὰς ὑπὸ τῶν Τούρκων πολιορκίας κατὰ τὰ ἔτη 1822 καὶ 1825—1826. Ἡ γενομένη κατ' Ἀπρίλιον τοῦ 1826 ἥρωικὴ ἔξοδος τῶν Ἐλλήνων προῦκάλεσε τὸν θαυμασμὸν καὶ τὴν συγκίνησιν τοῦ πεπολιτεισμένου κόσμου διὰ τὰς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας θυσίας αὐτῶν. Ἐντὸς καταφύτου κάπου τοῦ Μεσολογγίου κεῖται τὸ «Ἡρῷον», δηλ. κενοτάφιον τῶν κατὰ τὴν ἔξοδον τῆς φρουρᾶς ἥρωϊκῶς πεσόντων, ὃς καὶ οἱ τάφοι τοῦ ἥρωος; Μάρκος· Βότσαρη καὶ τοῦ φιλέλληνος λόρδου Βύρωνος. Πρὸ τοῦ Μεσολογγίου δὲ καὶ ἐν τῇ λιμνοθαλάσσῃ κείνται αἱ νησῖδες **Κλείσοβα** καὶ **Βασιλάδι**, περίφημοι διὰ τὰς νίκας τῶν Ἐλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων. Διὰ τοῦ Μεσολογγίου διέρχεται σιδηρόδρομος, ὃστις ἀρχεται ἐκ τοῦ δρμού **Κρυσονε-**

ρίου και ἄγει εἰς Ἀγρίνιον. Αἴτωλον (2), ἐπὶ νησῖδος τῆς λιμνοθαλάσσης, συνδεόμενον μετὰ τῆς ἔηρᾶς ἀμφοτέρωθεν διὰ γεφυρῶν.

2) Ἡ ἐπαρχία Ναύπακτίας περιλαμβάνει τὸ ΝΑ. δρεινὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ (κ. Γραβίαρα). Πρωτ. είνε ἡ Ναύπακτος (3), κατὰ τὸν Κορινθιακὸν, ἐν ᾧ σώζονται δύκαντα ἑνετικὰ τείχη. Ἐτεραις δρειναις κῶμαι είνε ἡ Πλάτανος καὶ ἡ Βετολίστα.

3) Ἡ ἐπαρχία Τρεχωνέας ἔκτείνεται πρὸς Β. τῆς ἐπαρχίας Μεσολογγίου μέχρι τοῦ Παναιτωλίου. Πρωτ. είνε τὸ Ἀγρίνιον (11, κ. Βραχῶν), ἐν τῇ ὁμωνύμῳ πεδιάδι, ἥτις παράγει ἔξαιρεστον καπνόν. Οὐ μακρὰν τῆς λίμνης Τριχωνίδος καὶ παρὰ τὸ χωρίον Κεφαλόβρυσον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πρωτ. τῆς Αἴτωλίας Θέρμον, ἐνθα συνήρχετο πάλαι τὸ «κοινὸν τῶν Αἴτωλῶν».

4) Ἡ ἐπαρχία Εύρυτανέας κατέχει τὸ ΒΑ. τμῆμα τοῦ νομοῦ, διπερ ἐίνε δρεινὸν καὶ δύσβατον. Πρωτ. ταύτης είνε τὸ Καρπενήσιον (2), κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Τυμφρηστοῦ. Παρ' αὐτὸν ἔφονεύθη τῷ 1823 ὁ Μάρκος Βότσαρης ἐν ἡρωικωτάτῃ ἐφόδῳ κατὰ τῶν Τούρκων. Ἐτεραις δὲ ἔξιαι λόγου κῶμαι είνε ὁ Προυσός, τὸ Κεράσοβον, τὰ Φουρνά καὶ τὰ Ἀγραφα.

5) Ἡ ἐπαρχία Βάλτου ἔκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἀχελώου μέχρι τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου. Καὶ αὐτῇ, πλὴν μικρᾶς τινὸς πεδιάδος πρὸς Ν. είνε δρεινὴ καὶ δύσβατος. Πρωτ. είνε ἡ Αμφιλοχία (3) (Κεραβσαρᾶς), κειμένη εἰς τὸν μυχὸν τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου καὶ ἔξαγοντα βαλανίδια καὶ ἐυλάνθρακας. Δεπαινοῦ, πρὸς Ν. Νοτιώτερον ταύτης καὶ παρὰ τὸν Ἀχελῶν κείνται τὰ ἐρείπια τῆς Στράτου, τῆς ἀρχαίας πρωτ. τῆς Ἀκαρνανίας.

6) Ἡ ἐπαρχία Βονέτσης καὶ Ξηρομέρου κατέχει τὸ δυτικὸν καὶ πολύκολπον μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. είνε ἡ Βόνιτσα (2) κατὰ τὸν Ἀμβρακικόν. Ἐτεραις παράλιαι κῶμαι [είνε ἡ Ζαρέδα καὶ ὁ Δασακός (2^{1/2})], ἐξ ὧν ἔξαγονται βαλανίδια.

~~β~~ Νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος.

[180 χιλ. κατ.].

Θέσις καὶ ὅρια. Ὁ νομὸς οὗτος συνορεύει πρὸς Β. μετὸ τῶν νομῶν Τρικκάλων καὶ Λαρίσης, ΝΑ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς

καὶ Βοιωτίας καὶ πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀκαρνανίας καὶ Αἰτωλίας, βρέχεται δὲ ΒΑ. ὑπὸ τοῦ Μαλιακοῦ καὶ Εὐβοϊκοῦ κόλπου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ.

Φυσικὰ δῆμα διαγράφονται πρὸς Β. ἐν μέρει ὑπὸ τῆς Ὀθρυοῦς, πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Τυμφρηστοῦ καὶ ἄλλων Αἰτωλικῶν δρέων καὶ τοῦ ποτ. Δάφνου, πρὸς Α. δὲ ὑπὸ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ τῶν Ὀπουντίων δρέων.

Ἀρχαῖαι χώραι. — Κατὰ τὸν νομὸν τοῦτον περιλαμβάνεται μέγα μέρος τῆς ἀρχαίας θεσσαλικῆς χώρας Φθιώτιδος, ἡ ἐσπερία Λοκρίς, ἡ πρὸς Εὐβοιαν Λοκρίς, ἡ Δωρίς καὶ μέγα τμῆμα τῆς Φωκίδος.

Ἐπαρχίαι, πόλεις καὶ κῶμαι. — Ο νομὸς Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος περιλαμβάνει 5 ἐπαρχίας: 1) Φθιώτιδος, 2) Δομοκοῦ, 3) Δωρίδος, 4) Παρνασσίδος καὶ 5) Λοκρίδος.

1) Ἡ ἐπαρχία **Φθιώτιδος** περιλαμβάνει τὸ μεταξὺ τῆς Ὀθρυοῦς, τοῦ Τυμφρηστοῦ καὶ τῆς Οἴης μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας εἶναι ἡ **Λαμία** ($11\frac{1}{2}$) (ἄλλοτε Ζητοῦντι), κατὰ τὰ τελευταῖα ὑψώματα τῆς Ὀθρυοῦς, πρὸς τὴν ὅμωνυμον πεδιάδα. Ἡ ἀκρόπολις αὐτῆς, ἡ Ἀκρολαμία, ἀναφέρεται εἰς πολλοὺς πολέμους, ὡν σπουδαιότερος εἶναι ὃ ἀπὸ τῆς πόλεως κληθεὶς λαμιακὸς (323—322 π. Χ.). Ἡ πόλις ἔχει νῦν τὸν τάφον τοῦ ἥρωος Ἀθανασίου Διάκου καὶ ἀδριάντα αὐτοῦ. **Στενής**, ($2\frac{1}{2}$) ἐπίνειον τῆς Λαμίας, κατὰ τὴν ὁδούν παραλίαν τοῦ Μαλιακοῦ. **Υπάτη** (ἄλλοτε Πατρατζίκι), ὀρχαία πόλις, γνωστὴ διὰ τὰ παρ' αὐτὴν ίαματικὰ λουτρά.

ΝΑ. τῆς Λαμίας τὸ δῆμος Καλλίδρομον καταπίπτει ἀποτόμως εἰς ἔλωδη παραλίαν πεδιάδα διασχιζομένην ὑπὸ τοῦ Σπερχειοῦ. Ἡ πεδιάς αὐτῇ ἐσχηματίσθη ἐκ τῆς προσχώσεως τοῦ ποταμοῦ. Πάλαι αἱ ἐκβολαὶ ἦσαν δυτικῶτερον, τὸ δὲ δῆμος κατέπιπτεν ἀποτόμως εἰς τὴν θάλασσαν, οὕτω δὲ ἐσχηματίζετο στρατηγικωτάτη θέσις, ἡ ἔνδοξος πάροδος τῶν **Θερμοπυλῶν**. Ἐνταῦθα ἔπεισεν ἥρωικῶς ὁ Λεωνίδας μετὰ τῶν 300 Σπαρτιατῶν καὶ 700 Θεσπιέων, ὅτε ἐμάχετο κατὰ τῶν Περσῶν (480 π. Χ.).

2) Ἡ ἐπαρχία **Δομοκοῦ** ἔκτείνεται πρὸς Β. τῆς Ὀθρυοῦς.

Πρωτ. ταύτης είνε δὲ **Δομοκός** (π. Θαυμακοὶ 2), κατὰ τοὺς βιορείους οὐλάδους τῆς Ὀθρυοῦ. ἔχει δόχυρὸν φρούριον, ἐξ οὗ βλέπει τις ἄπασαν τὴν δυτικὴν Θεσσαλίαν.

3) Ἡ ἐπαρχία **Δωρέδος** περιλαμβάνει τὸ ΝΔ. τμῆμα τοῦ νομοῦ, δπερ είνε δρεινότατον. Κατὰ τὸ παράκτιον ταύτης τμῆμα ἔξετείνετο πάλαι ἡ Ἑσπερία Λοκρίς, τὸ δὲ λοιπὸν ἀνήκεν εἰς τὴν Αἰτωλίαν. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας είνε τὸ **Διδωρέκιον**, οὐ μακρὰν τοῦ Δάφνου. **Βιτρινίτσα** καὶ **Εύπαλιον** (Σουλέ,) πρὸς τὸν Κορινθιακόν. **Αρτοτίνα** καὶ **Γρανίτσα**, ὑπὸ τὰ Βαρδούσια.

4) Ἡ ἐπαρχία **Παρνασσίδος** κατέχει τὸ μέσον καὶ τὸ πρὸς τὸν Παρνασσὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Ἐνταῦθα ἔξετείνετο πάλαι τμῆμα τῆς Φωκίδος καὶ ἡ μικρὰ χώρα Δωρίς, ἥτις κατεῖχε τὴν ἀνω πεδιάδα τοῦ Κηφισοῦ, τὴν περιλαμβανομένην ὑπὸ τοῦ Παρνασσοῦ, τοῦ Κόρακος καὶ τῆς Οἴτης.

Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας είνε ἡ **Αμφισσα** (6) (πρότερον Σάλωνα) κειμένη κατὰ τὴν διμόνυμον πεδιάδα, ἥτις είνε κατάφυτος ἐξ ἑλιῶν. Ἐπίνειον ταύτης είνε ἡ **Ιτέα**, κατὰ τὸν διμόνυμον κόλπον. **Γαλαξίδιον** (3), κατὰ τὸν αὐτὸν κόλπον, ἔχον ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικόν. **Χρισόν**, παρὰ τὴν ἀρχαίαν «Κρίσαν», ἥτις ἥκμασεν ὡς ναυτικὴ δύναμις ἀρχαιότατα. **Δελφοί**, ἐπὶ τοῦ Παρνασσοῦ καὶ παρὰ τοὺς ἀρχαίους «Δελφούς». Ἡ ἀρχαία αὖτη πόλις ἦτο σπουδαία διὰ τὸ περίφημον μαντεῖον καὶ τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀπόλλωνος, συνήρχετο δὲ αὐτόθι κατὰ τὸ ἕαρ τὸ Ἀμφυκτιονικὸν συνέδριον. **Δεσφίνα** (3), ὑπὸ τὴν Κίρφυν. **Αμπλιανη**, εἰς αὐχένα μεταξὺ τοῦ Κόρακος καὶ τοῦ Παρνασσοῦ, καθ' ἣν οἱ Ἑλληνες τῷ 1824 κατετρόπωσαν τοὺς Τούρκους. **Γραβιά**, κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Παρνασσοῦ, ἔνδοξος διὰ τὸ χάρι αὐτῆς, εἰς δὲ δὲ Ὀδυσσεὺς Ἀνδροῦτσος δόχυρωθεὶς κατέστρεψε μέγα μέρος τῆς στρατιᾶς τοῦ Ὁμέρου Βρυώνη. **Μπράλος**, χωρίον παρὰ τὴν διμόνυμον σιδηροδρομικὴν σήραγγα (2110 μέτρο. μήκους) τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς — Ἀθηνῶν — Θεσσαλονίκης. **Μουσουνίτσα**, ὑπὸ τὴν Οἴτην, ἡ πατρὶς τοῦ Ἀθανασίου Διάκου.

5) Ἡ ἐπαρχία **Λοκρέδος** κατέχει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Ἐνταῦθα ἡ παραλία χώρα ἐκαλεῖτο πάλαι «Λοκρὶς πρὸς Εὔβοιαν», οἱ δὲ Λοκροὶ οὗτοι διεκρίνοντο εἰς **Ἐπικυνημιδίους** (πρὸς Δ.) καὶ εἰς **Οπουντίους** (πρὸς Α.). Τὸ δὲ μεσόγειον τμῆμα

τῆς ἐπαρχίας (ή κοιτλὸς τοῦ Φωκικοῦ Κηφισοῦ) ἀνῆκε πάλαι εἰς τὴν βορείαν Φωκίδα.

Πρωτ. ιῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ Ἀταλάντη ($3 \frac{1}{2}$), εἰς τὸ ἄκρον τῆς διμωνύμου πεδιάδος μετὰ ταύτης συνέχεται καὶ ἡ Νέα Πέλλα, ὑπὸ Μακεδόνων κτισθεῖσα. Κάτω Πέλλα, ἐπίνειον τῆς Ἀταλάντης. ΝΑ. ταύτης ἔκειτο ἡ Ὁποῦς. Δάρυμνα, ἀρχαία πόλις, παρ' ἣν νῦν πλούσια μεταλλεῖα σιδήρου. Διβανάται, πρὸς Β. τῆς Ἀταλάντης, πατρὸς τοῦ Ὄδυσσος Ἀνδρούτσου. Μόλις, πρὸς τὰς Θερμοπύλας. Παρὰ ταύτας ἀξιομνημόνευτα εἶνε τὸ μεσαιωνικὸν φρούριον Βουδονίτσα (ν. Μενδενίτσα) καὶ ἡ ἀρχαία Σηάρφεια, γνωστὴ διὰ τὴν παρὰ ταύτην ἥπαταν τῶν Ἑλλήνων ὑπὸ τῶν Ρωμαίων (147 π. Χ.). Ἐλάτεια ($1 \frac{1}{2}$) παρὰ τὴν ἀρχαίαν διμώνυμον πόλιν τῆς Φωκίδος, ἥπεις ἔθεωρεῖτο σπουδαιοτάτη στρατηγικὴ θέσις. Ἀμφικλεια κ. Δαδίον, (4), καὶ Βελίτσα ($1 \frac{1}{2}$), κατὰ τὰς ὑπαρχείας τοῦ Παρνασσοῦ.

~~γ')~~ Νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.

(630 χιλ. κατ.)

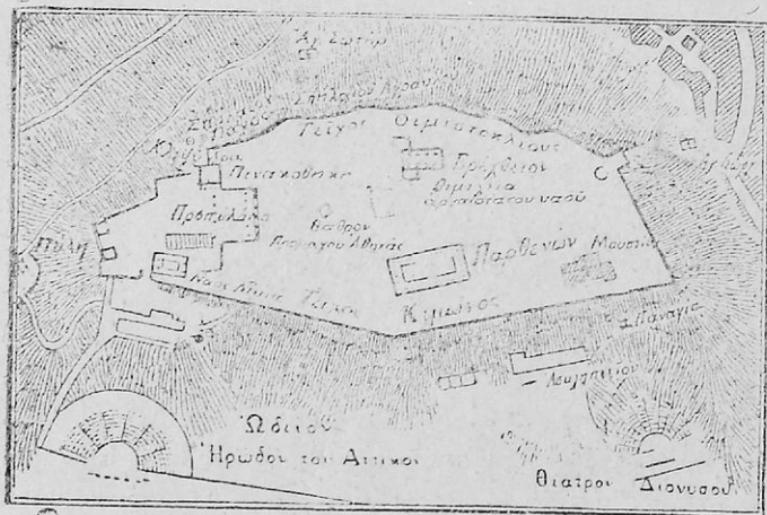
Θέσεις καὶ ὅρεα. — Οἱ πολυπληθῆς καὶ πρωτεύων νομὸς οὗτος ἔχει σχῆμα ἐπίμηκες καὶ κατέχει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Στερεοῦς Ἑλλάδος. ΒΔ. συνορεύει μετὰ τοῦ νομοῦ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος, ΝΔ. δὲ ἐπὶ μικρὸν μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας κατὰ τὸ ὅρος Γεράνεια· βρέχεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Εὐβοϊκοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Αιγαίου πελάγους, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου καὶ ΝΔ. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ. Τὸ βορειοδυτικώτατον ὅριον διαγράφει δὲ Παρνασσός, τὸ ὑψιστὸν ἄκρον τοῦ νομοῦ.

Οἱ νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν ἀρχαίων χωρῶν Ἀττικῆς, Μεγαρίδος, Βοιωτίας (μετὰ τμῆματος τῆς Φωκίδος), ὁς καὶ τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, Σαλαμίνος, Αἴγινης, Αγκιστρίου καὶ τινῶν ἄλλων ἀκατοικήτων.

Ἐπαρχίας, πόλεις καὶ κῶμαι. — Οἱ νομὸς Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας διαιρεῖται εἰς 5 ἐπαρχίας: 1) Ἀττικῆς, 2) Μεγαρίδος, 3) Αιγινῆς, 4) Θηβῶν καὶ 5) Λεβαδείας.

1) Ἡ ἐπαρχία Ἀττικῆς ἀρχομένη ἀπὸ τῆς Πάρνηθος καὶ τοῦ

Εύβοϊκοῦ κόλπου περιλαμβάνει τὴν διμώνυμον χερσόνησον. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος εἶναι αἱ Ἀθῆναι (400 χιλ. κατ.) κείμεναι παρὰ τὸν Κηφισὸν καὶ πρὸς ἀμφοτέρας τὰς δύλιθας τοῦ Ἰλισοῦ, μίαν δὲ ὥραν μακρὰν τοῦ δρόμου τοῦ Φαλήρου. Αἱ Ἀθῆναι, ἀρχαιοτάτη πόλις, ὑπῆρξε τὸ κέντρον τῶν γραμμάτων καὶ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἀρχαιότητος, ἀναδείξασαι φιλοπάτριδας καὶ σοφιστάτους ἄνδρας (ῶς δὲ Μιλτιάδης, δὲ Περικλῆς, δὲ Ἀριστείδης, δὲ Πλάτων κ. ἄ.). Ἐκεῖτο δὲ παρὰ τὴν Ἀκρόπολιν καὶ εἴχε λαμπρότατα καὶ ἐνδοξότατα οἰκοδομήματα, ὡν πολλὰ σήμερον παρίζονται κατὰ τὸ πλεῖστον κατεστραμμένα. Καὶ τὴν μὲν Ἀκρόπολιν ἐκδισμούν



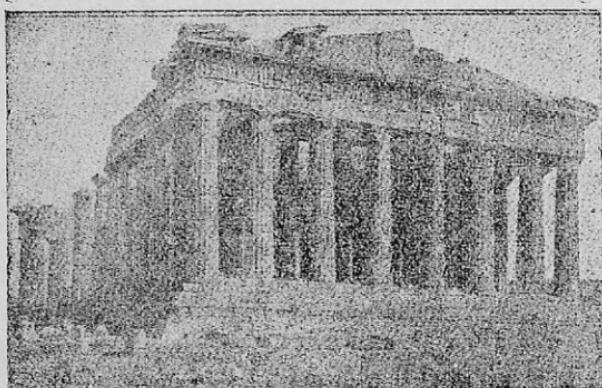
Τοπογραφικὸς πίναξ τῆς Ἀκροπόλεως τῶν Ἀθηνῶν.

τὰ Προσπύλαια, δὲ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς Νίκης, τὸ Ἐρεχθεῖον καὶ δὲ Παρθενών, τὸ τελετότατον ἔργον τῆς ἀρχαίας τέχνης. Τὸ ἀθάνατον τοῦτο μνημεῖον διετηρεῖτο ἀκέραιον μέχρι τοῦ 1687, ὅτε οἱ Ἐνετοὶ ἐποιίδοκουν τοὺς Τούρκους ἐν τῇ Ἀκροπόλει. Κατὰ τὴν πολιορκίαν ταύτην ὅβις τῶν Ἐνετῶν πεσοῦσα ἐπὶ τοῦ Παρθενῶνος, ὅστις ἦτο ἀποθήκη πυροτίδος, ἀνέφλεξε ταύτην καὶ κατεστράφη οὗτοι μέρος τοῦ ναοῦ.

Κατὰ δὲ τοὺς νοτίους πρόποδας τῆς Ἀκροπόλεως κείνεται τὸ Θέατρον τοῦ Διονύσου, δὲ λεγός ναὸς τοῦ Ἀσκληπιοῦ ('Ασκλη-

πιεῖον) καὶ τὸ Ὁδεῖον Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Περαιτέρω σώζεται ἀκέραιον σχεδὸν τὸ Θησεῖον (ἢ δρυθότερον δὲ ναὸς τοῦ Ἡφαίστου). Πρὸς Β. τῆς Ἀκροπόλεως κεῖται ἡ στοὰ τῶν Γιγάντεων, ἡ στοὰ τοῦ Ἀττάλου, ἡ στοὰ τοῦ Ἀδριανοῦ, ἡ Ρωμαϊκὴ ἀγορὰ μετὰ τῆς πύλης αὐτῆς καὶ τὸ ώρολόγιον Ἀνδρονίκου τοῦ Κυρρηστοῦ. Βορειοδυτικῶς τῆς πόλεως ἥτο τὸ Αἴπυλσον, ἡ κυρία εἰσοδος τῆς ἀρχαίας πόλεως καὶ οἱ τάφοι τοῦ Κεραμεικοῦ. Μνημεῖα παναρχαίων οἰκήσεων καὶ τάφων διατηροῦσι οἱ πρὸς Δ. τῆς Ἀκροπόλεως λόφοι, δηλ. τὸ Μουσεῖον, (ἐφ' οὗ τὸ μνημεῖον τοῦ Φιλοπάππου), δὲ τῆς Πυνκόδες καὶ δὲ τῶν Νυμφῶν.

Πρὸς Α. τῆς Ἀκροπόλεως κεῖται τὸ μνημεῖον τοῦ Λυσικράτους καὶ δὲ μέγας ναὸς τοῦ Ὄλυμπίου Διός (Ὄλυμπετον), οὗ σφίζονται 16 στύλοι.



‘Ο Παρθενών.

Ἡ ἀρχαιοτέρα πόλις ἔφθαντο μέχρι τοῦ Ὄλυμπείου, ἐνθα δὲ σφιζόμενος δρός τοῦ Ἀδριανοῦ. Ὁ αὐτοκράτωρ οὗτος προεξέτεινε τὰς Ἀθήνας ἀνατολικώτερον.

Πέραν τοῦ Ἰλισοῦ ὑψοῦται δὲ λόφος Ἀρδηττός, ὃν δὲ κεῖται τὸ Παναθηναϊκὸν Στάδιον, δπερ συνεστάθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τοῦ ἀρχιτορος Λυκούνδου (330 π. Χ.), ἐστρώθη δὲ ὑπὸ πεντελησίου μαρμάρου ὑπὸ τοῦ Ἡρώδου τοῦ Ἀττικοῦ. Νῦν ἔχει ἀνακαινισθῇ ὑπὸ τοῦ ἐθνικοῦ εὑεργέτου Γ. Ἀβέρωφ, τελοῦνται δὲ καὶ Ὄλυμπιακοὶ ἀγῶνες.

Κατὰ τὸν μεσαίωνα αἱ Ἀθῆναι διετέλεσαν ὑπὸ δούκας Φράγκους, ὃν τὴν κυριαρχίαν διεδέχθησαν οἱ Τούρκοι. Ἐπὶ τουρκοκρατίας ἦτο πόλις μικρά. Ὅτε ἐγένετο πόλις, τοῦ ἀναγεννηθέντος ἐλλήνικοῦ κράτους (τῷ 1834), εἶχε μόνον 10.000 κατ. Νῦν ἀνεπτύχθη καταπληκτικῶς. ἔχει ὁμοίως κανονικόν, πλατείας ώραίας (ώς τοῦ *Συντάγματος*, τῆς *Ομονοίας*, τοῦ *Ζαππείου*) καὶ πολλὰ μεγαλοπρεπῆ οἰκοδομήματα. Σημαντικώτατα αὐτῶν είνε οἱ ναοὶ τῆς *Μητροπόλεως*, τῆς Ἀγ. Εἰρήνης καὶ τοῦ Ἀγίου Κωνσταντίνου· τὰ βασιλικὰ ἀνάκτορα, τὸ *Βουλευτήριον*, τὸ *Πανεπιστήμιον*, ἡ *Σιναία* Ἀκαδημία, ἡ *Βαλλιάνειος* βιβλιοθήκη, τὸ ἐθνικὸν *Μετσόβιον Πολυτεχνεῖον*, τὸ ἐθνικὸν μουσεῖον, ἡ *Ριζάριος σχολή*, τὰ νοσοκομεῖα δὲ *Εὐαγγελισμός*, ἡ *Ἐλπίς*, τὸ Δημοτικὸν καὶ ἄλλα· τὸ *Ζάππειον*, τὸ *Αστεροσκοπεῖον*, τὰ μέγαρα τῶν ταχυδρομείων, τηλεφωνῶν καὶ τηλεγράφων· τὸ δημοτικὸν *Θέατρον*, τὸ ἐθνικὸν *Θέατρον*, τὸ μέγαρον τῆς ἐλληνικῆς *δοχαιολογικῆς* ἑταιρείας, ὡς καὶ τὰ τῶν ἔνων ἀρχαιολογικῶν σχολῶν (*Γαλλίας*, *Γερμανίας*, *Ἀγγλίας* καὶ *Αμερικῆς*).

Ἐνρεῖα λεωφόρος (τοῦ Συγγροῦ) ἄγει εἰς τὸ *Παλαιὸν Φάληρον*, τὸ ἀρχαιότατον ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν.

Ἐπίνειον τῶν Ἀθηνῶν καὶ σπουδαία πόλις εἶνε δὲ *Πειραιεὺς* (200). Ἀπέκει τῶν Ἀθηνῶν 1 3/4 ωρας, διὸ δὲ τοῦ ἥλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου 1/4. Εἶνε ἡ βιομηχανικωτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη πόλις τῆς Ἑλλάδος, ἔχουσα ποικίλα βιομηχανικὰ καταστήματα (ὑφαντουργεῖα, μηχανουργεῖα κλπ.), ὡς καὶ ώραίας οἰκοδομᾶς (ἡ ἐμπαρικὴ ναυτικὴ σχολή, τὸ δημοτικὸν *Θέατρον*, τὸ *Ζάννειον νοσοκομεῖον* καὶ ἄλλα).

Ἐκ τοῦ Πειραιῶς ἀρχονται δύο σιδηροδρομικαὶ γραμμαί, ἡ τῆς Πελοποννήσου καὶ ἡ τῆς Δαρείσης—Θεσσαλονίκης.

Παρὰ τὸν Πειραιᾶ κεῖται τὸ *Νέον Φάληρον*, παρὸ δὲ οἱ τάφοι τοῦ στρατηγοῦ Καραϊσκάκη καὶ τῶν συναγωνιστῶν αὐτοῦ, οἵτινες ἔπεσαν τῷ 1827 ἐνδόξως μαχόμενοι κατὰ τῶν Τούρκων. Τὸ *Νέον* ὡς καὶ τὸ *Παλαιὸν Φάληρον* εἶνε λουτροπόλεις καὶ θεριναὶ τερπναὶ διαριβαί.

Άλλαι σπουδαῖαι κῶμαι καὶ χωρία τῆς Ἀττικῆς εἶνε *Χαλάνδριον*, ἔχον γεωργικὸν σταθμόν. *Αμαρδούσιον* (3 1/2) καὶ *Κηφισσιά*,

ῳδαῖαι κῶμαι μετὰ θερινῶν ἐπαύλεων. **Ἀχαρναί**, (κ. Μενίδιον, 4¹/₂) ἐν τῇ σιδηροδρομικῇ γραμμῇ Πειραιῶς. Ἀθηνᾶν· Θεσσαλονίκης. **Δεκέλεια** (κ. Τατόϊ) κατὰ τὴν διμώνυμον δίοδον τῆς Πάρνηθος, ἀρχαία ὄχυρὰ θέσις. Νῦν εἰνε ὠραία ἐπαυλις τοῦ βασιλέως. **Μαραθών**, παρὰ τὴν διμώνυμον ἐνδοξὸν πεδιάδα. **Ωρωπός**, κατὰ τὸν Εὐβοϊκόν.

Κορωπὶ (5), **Μαρκόποντον** (3) καὶ **Κερατέα** (3), ἐν τῇ Μεσογαίᾳ καὶ κατὰ τὴν εἰς Λαύρειον σιδηροδρομικὴν γραμμήν. **Δαυρειον** (5), ἐνθα λαμπρὰ μεταλλουργεῖα καὶ μεταλλοπλύσια Ἑλληνικῆς καὶ γαλλικῆς ἑταιρίας. **Θορικός**, ἀρχαιοτάτη τῆς Ἀττικῆς πόλις. **Ασπρόπυργος** (3) (κ. Καλύβια), ἐν τῷ Θριασίῳ πεδίῳ καὶ κατὰ τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου Πελοποννήσου.

2) Ἡ ἐπαρχία **Μεγαρίδος** περιλαμβάνει τὸ πρὸς τὴν Γεράνειαν καὶ Κιθαιρῶνα μέρος τοῦ νομοῦ καὶ τὴν νῆσον Σαλαμῖνα. Πρωτ. εἶνε τὰ **Μέγαρα** (9), οὓς μακρὰν τῆς θαλάσσης καὶ κατὰ δύο λόφους τῆς διμωνύμου πεδιάδος. Τὰ Μέγαρα ἡκμασαν πάλαι ὡς πόλις ναυτική, ἴδρυσασα πολλὰς ἀποικίας, ὡς τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν Χαλκηδόνα. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς σῆμασον ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωγίαν. **Ἐλευσίς** (3¹/₂), παραλία κάμη σπουδαία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Εἰς τὸν μέγαν αὐτῆς ναὸν τῆς Δήμητρος, οὖν ἐρείπια σώζονται, μεγάλη πομπὴ ἥρχετο κατ' ἔτος ἔδει. Ἀθηνῶν καὶ ἐτέλει τὰ «ἐλευσίνια μυστήρια». Ἡ ὁδὸς αὕτη (μήκους 4 ώρῶν) ἐκαλεῖτο **Ιερά**. Σήμερον η **Ἐλευσίς** ἔχει βιομηχανικά τινα καταστήματα. **Μάνδρα** (4), οὓς μακρὰν τῆς **Ἐλευσῖνος**. **Βίλλα** καὶ **Κριεκούμιον** (4), ὑπὸ τὸν Κιθαιρῶνα.

Ἐν τῇ νήσῳ Σαλαμῖνι κεῖται ὁ πολεμικὸς ναύσταθμος τοῦ κράτους. Οὐ μακρὰν τούτου μεταξὺ τῆς νῆσου καὶ τῆς Ἀττικῆς σχηματίζονται τὰ στενά, ἐν οἷς ἐγένετο ἡ ἐνδοξὸς ναυμαχία μετοξὺ Ελλήνων καὶ Περσῶν (480 π. Χ.).

Ἡ νῦν πολύχνη **Σαλαμῖς** (6¹/₂) κεῖται εἰς μυχὸν κόλπου πρὸς δυσμάς ἀνοιγομένου.

3) Ἡ ἐπαρχία **Ἄγινης** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων τοῦ Σαρωνικοῦ, Αἴγινης, Ἀγκιστρίου καὶ τινῶν ἀλλών νησίδων ἀκατοικήτων. Ἡ νῆσος Αἴγινα πάλαι ἦτο πολυπληθεστάτη καὶ ἡκμασεν ὡς ναυτικὴ δύναμις πρὸ τῶν Αθηνῶν. Τὴν ἀρχαίαν αὐτῆς ἀκμὴν δεινήνει καὶ ὁ πρὸς τὴν ΒΑ. ἀκτὴν σφεζόμενος ἔτι ναὸς τῆς **Ἀφαλας**.

Λ. **Σαροῦ**. Γεωγραφία γ' τάξεως. ἑκδ. 87 12-5-1924

3

“Η διμόνυμος νῦν πολίχνη (5) καῖται κατὰ τὴν ΒΔ. παραλίαν, ὅπου καὶ ἡ ἀρχαία Αἴγινα. Μετὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπῆρξεν ἐπί τινα χρόνον πρωτ. τοῦ ιράτους (ἐπὶ Καποδιστρίου).

4) Ἡ ἐπαρχία Θηβῶν περιλαμβάνει τὸ Ἀνατολικὸν μέρος τῆς Βοιωτίας. Πρωτ. εἶνε αἱ Θῆβαι (4¹/₂), κείμεναι ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως τῶν ἀρχαίων Θηβῶν, τῆς Καδμείας. Αἱ Θῆβαι ἦσαν πρωτ. τῆς ἀρχαίας Βοιωτίας καὶ πατρὶς τοῦ ποιητοῦ Πινδάρου καὶ τῶν στρατηγῶν Ἐπαμεινώντος καὶ Πελοπίδου. Ἐκ τῶν στρατηγῶν τούτων (κατὰ τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα) αἱ Θῆβαι ἦκμασαν ἀφαιρέσασαι ἀπὸ τῆς Σπάρτης τὴν ἡγεμονίαν τῆς Ἑλλάδος. Ωσαύτως ἤκμασαν καὶ κατὰ τὸν μεσαίωνα, διατελέσασαι ἐπὶ τινα χρόνον ὑπὸ τοὺς Φράγκους κατακτητάς. Δουμβραίνα, πρὸς τὸν Κορινθιακόν. **Σχηματάρι**, πρὸς Α. τῶν Θηβῶν, ἐξ οὗ ἡ διακλάδωτις τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Λαρίσης—παλ. συνόρων ἄγει εἰς Χαλκίδα. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ τῆς Βοιωτίας πάλαι ἦσαν σπουδαῖαι πόλεις, παρ' ἂς ἀναφέρονται καὶ σπουδαῖαι μάχαι. Πρὸς Ν. τῶν Θηβῶν ἔκειντο αἱ **Πλαταιαὶ** (παρὰ τὸ χωρίον Κόκλα), περιώνυμος διὰ τὴν αὐτόθι νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν. **Θεσπιαὶ** (νῦν Ἐρημόκαστρον), ἡ ἀντίζηλος τῶν Θηβῶν· 700 κάτοικοι αὐτῆς ἐφονεύθησαν ἐν Θερμοπύλαις ἀγωνισθέντες μετὰ τοῦ Λεωνίδου καὶ τῶν 300 Σπαρτιατῶν κατὰ τῶν Περσῶν. Θέσις τῶν Θεσπιῶν ἦσαν τὰ **Λευκτρα** (νῦν Παραπούγγια), ἐνθα οἱ Λακεδαιμόνιοι ἡττήθησαν ὑπὸ τῶν Θηβαίων τῷ 371. Ἡ **Τανάγρα**, παρὰ τὸ Σχηματάριον. Ἐνταῦθα ἐξ ἀνασκαφῶν ἀνευρέθησαν πολλὰ πήλινα ἀγαλμάτια καὶ ἄλλα ἀντικείμενα ἴδιας τέχνης. **Δήλιον** (νῦν Δήλεσι) λιμὴν κατὰ τὸν Εὐβοϊκόν. **Αύλις** (παρὰ τὸ χωρίον Βαθύ), ἀσφυλῆς λιμήν, ἐξ οὗ οἱ “Ἐλληνες ἐξέπλευσαν ἐπὶ τὴν Τροίαν.

5) Ἡ ἐπαρχία **Λεβαδείας** περιλαμβάνει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Βοιωτίας ὡς καὶ τμῆμα τῆς Φωκίδος μέχρι τοῦ Παρνασσοῦ. Πρωτ. εἶνε ἡ **Λεβάδεια** (8), ἐπὶ ὁραίας τοποθεσίας κατὰ τὸ δυτικὸν ἀκροντῆς Κωπαΐδης λεκάνης. Ἐχει ἐργοστάσια, ἐν οἷς γίνεται ἐπεξεργασία τοῦ βάμβακος, διστις παραγεται ἐν τῇ εὐφόρῳ αὐτῆς πεδιάδι. Ἡ Λεβάδεια εἶνε ἀρχαία πόλις ὀνομαστή διὰ τὸ ἀντρόν καὶ τὴν λατρείαν τοῦ Τροφωνίου, διπερ ἥτο καὶ μαντεῖον. Δυτικότερον εἶνε ἡ **Δαύλεια**, εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ Παρνασσοῦ καὶ ἡ **Αράχωβα**

(3 1/2) ἔπ' αὐτοῦ (εἰς ὑψος 950 μ.). Παρὰ ταύτην δὲ Καραϊσκάκης τῷ 1826 ἐπροξένησεν ὅλεθρον εἰς τοὺς Τούρκους. *Διστομον.* Ν. Α. τούτου κεῖται δὲ σπουδαῖος βυζαντινὸς ναὸς τοῦ «δσίου Λουκᾶ».

Εἰς τὴν ἀρχαιότητα ὑπῆρχον ἐνταῦθα σπουδαῖαι βοιωτικαὶ πόλεις δὲ ὁ *Ορχομενός*, ἵσχυροτάτη πόλις τῆς Βοιωτίας πρὸ τῆς ἀκμῆς τῶν Θηβῶν καὶ ἔδρα τῶν βοιωτικῶν Μινιῶν. Ἡ *Χαιράνεια* (παρὰ τὸ νῦν διμώνυμον χωρίον), πατρὸς τοῦ Πλουστάρχου. Παρὰ ταύτην ἔκειτο κολοσσιαῖος μαρμάρινος λέων, μνημεῖον τῶν ἡρωϊκῶν πεσόντων ἐνταῦθα Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων κατὰ τοῦ Φιλίππου τοῦ Μακεδόνος (338 π. Χ.). Ἐγάτως δὲ λέων οὗτος ἀνεστηλώθη. *Κορώνεια*, Ν.Α. τῆς Λεβαδείας, παρ' ἣν τῷ 447 ἐνίκησαν οἱ Θηβαῖοι τοὺς Ἀθηναίους. *Ἀλιαρτος*, ἀνατολικώτερον καὶ παρὰ τὴν Κωπαΐδα, θέστερον καὶ αὐτὴ μαχῶν. Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω πόλεων πρόβουνος τοῦ *Ἐλικῶνος* ἐπλησίας τὴν λίμνην καὶ ἐσχημάτιζε τὴν πάροδον τῆς *Πέτρας*, παρ' ἣν δὲ Δημήτριος Ὑψηλάντης τῷ 1829 ἐνίκησε τοὺς Τούρκους τελευταίαν νίκην.

Συγκοινωνία τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. — Ἡ συγκοινωνία τῆς Στερεοῦ Ελλάδος, πλὴν τινῶν ἐπαρχιῶν, ἐν αἷς πολλὰς δυσκολίας παρέχει τὸ δρεινὸν τοῦ ἐδάφους, εἶναι ἀρκούντιως ἀνεπιγμένη δι' ἀμοξιῶν ὅδῶν, σιδηροδρόμων καὶ ἀτμοπλοίων. Οἱ κυριώτεροι σιδηρόδρομοι εἰναι δὲ Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—παλ. συνδροών, διστις διέρχεται διὰ τῶν νομῶν Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας καὶ Φθιώτιδος καὶ Φωκίδος καὶ πατὰ τὰς ἔξης πόλεις καὶ χωρία. *Περιφραγμένης*—Ἀθῆναι—Μενίδιον—Σχηματάρι—Θῆβαι—Λεβαδεία—Δαύλεια—Δαρδίον—Μπράλος—Δαμία—Δομοκός. Ἐκ τοῦ Σχηματαρίου δὲ γίνεται ἡ διακαλάδωσις, ἥτις διερχόμενη διὰ τῆς Ανδρίδος, τελευτᾷ εἰς τὴν Χαλκίδα.

Ἐν τῇ Ἀττικῇ, πλὴν τῆς συγνοτάτης συγκοινωνίας Ἀθηνῶν καὶ Πειραιῶς διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου συγκοινωνοῦσιν αἱ Ἀθῆναι διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τοῦ Αμαρουσίου, Εγφισιᾶς, Χαλανδρίου, Κορωπίου, Μαρκοπούλου, Κερατέας καὶ Δαυρείου.

Ἐτεραις ἡῶμαι συνδέονται διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς—Ἀθηνῶν—Πελοποννήσου. Διὰ τούτου συγκοινωνοῦσιν δὲ Ἀσπρόπυργος, ἥ τοι Ελευσίς καὶ τὰ Μέγαρα.

Σιδηρόδρομον ἔχει ἡ δυτικὴ Στερεά Ἐλλάς, τὸν τοῦ **Κρυονερίου** — **Μεσολογγίου** — **Αγρινίου**. Ἡ δ' ἐκ Πειραιῶς καὶ Ἀθηνῶν μέχρι τῆς δυτικῆς ταύτης Ἐλλάδος συγκοινωνία ἐκτελεῖται ἢ δι' ἀτμοπλοίων ἢ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου Π. Α. Π. τοῦ ἄγοντος εἰς Πάτρας. Ἐκ Πατρῶν δὲ ἀτμόπλοια ἐκτελοῦσι τὴν μετὰ τοῦ Κρυονερίου συγκοινωνίαν.

III. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ.

(20 χιλ. τετρ. χιλ. — 1 ἑκατ. ματ.)

Θέσεις. — Ἡ Πελοπόννησος (ἐπὶ τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων Μορέας) εἶναι χερσόνησος δμοιάζουσα πρὸς νῆσον, καθότι μόνον διὰ στενοῦ ἴσθμου (τοῦ Κορινθιακοῦ) συνδέεται μετὰ τῆς Στερεάς Ἐλλάδος, κατὰ δὲ τὰ λοιπὰ μέρη βρέχεται ὑπὸ θαλάσσης· καὶ πρὸς Β. μὲν εἶνε ὁ **Σαρωνικὸς** κόλπος, ὁ **Κορινθιακὸς** καὶ ὁ **Πατραϊκός**, πρὸς Δ. καὶ Ν. τὸ **Ιόνιον** πέλαγος καὶ πρὸς Α. τὸ **Μυρτώον** (μέρος τοῦ Αιγαίου).

Ορειζόντες **διαμελισμός.** — Ἡ Πελοπόννησος, διαμελιζομένη ὑπὸ πολλῶν κόλπων, ἔχει σχῆμα φύλλου πλατάνου. Καὶ πρὸς μὲν τὸ Ιόνιον σχηματίζονται οἱ κόλποι **Κυπαρίσσιος**, **Μεσσηνιακὸς** καὶ **Λακωνικός**, πρὸς δὲ τὸ Μυρτώον ὁ **Αργολικός**. Χερσόνησοι δὲ σχηματίζονται πρὸς Ν. τοιεῖς ἡ **Μεσσηνιακὴ** τελευτῶσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον **Ακρίταν**, ἡ τοῦ **Ταΰγέτου** (κ. Μάνη), τελευτῶσα εἰς τὸ νοτιώτατον τῆς Πελοποννήσου ἀκρωτήριον **Ταίναρον** (κ. Ματαπᾶς) καὶ ἡ τοῦ **Πάρνωνος** τελευτῶσα εἰς τὴν **Μαλέαν** ἀκραν. Μεταξὺ δὲ τοῦ **Αργολικοῦ** καὶ **Σαρωνικοῦ** κόλπου σχηματίζεται ἡ **Αργολικὴ** χερσόνησος τελευτῶσα εἰς τὸ ἀκρωτήριον **Σκύλλαιον** (κ. Σπαθί). Επερα ἀκρωτήρια εἶνε τὸ **Δρέπανον**, τὸ βορειότατον τῆς Πελοποννήσου, παρ' ὃ καὶ τὸ **Plov** κατὰ τὸν δμώνυμον πορθμόν ὁ **Αράξος** (κ. Πάπας), ὁ **Χελωνάτας** (κ. Χλεμούτσι) καὶ ὁ **Ιχθὺς** (κ. Κατάκωλον), ἀκρωτήρια βορειοδυτικά.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — 1) **Ορη** καὶ **όροιςέδεια.** Ἡ Πελοπόννησος εἶναι ὅρεινή. Τὸ κέντρον τῶν ὅρέων κεῖται ἐν τῷ μέσῳ, ἐν τῇ **Αρκαδίᾳ** (ἢ ἀκρόπολις τῆς Πελοποννήσου). Ἐν τῇ Χώρᾳ ταύτῃ ὑψοῦνται πολλὰ ὑψηλὰ καὶ δασώδη, δρη, μεταξὺ τῶν ὅποιων ἐκτείνονται καὶ πολλὰ ὅροπέδια. Τὰ βο-

φειότερα ἀρχαδικὰ δρη είνε ἡ **Κυλλήνη** (κ. Ζίρια) καὶ τὰ Ἀρσάνια (κ. Χελμός). Ἐκ τῶν δρέων τούτων ἔκτείνονται διάφοροι δροσειραί. Ἐκ τῆς Κυλλήνης μία μὲν ἔκτείνεται πρὸς Α. σχηματίζουσα τὰ δρη τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου, ἡς σπουδαιότερον είνε τὸ Ἀραχναῖον· ἐτέρα διευθύνεται πρὸς Ν., ἡς δρίζει τὴν Ἀρκαδίαν ἐξ ἀνατολῶν· κατὰ ταύτην ὑψιῦνται τὰ δρη **Δύφιειον**, **Ἀρτεμίσιον**, **Παρθένιον**, **Πάρνων**. Ὁ Πάρνων (κ. Μαλεβός) διακλαδίζεται κατὰ τὴν δμώνυμον χερσόνησον καὶ τελευτῇ εἰς τὴν Μαλέαν ἄκραν.

Ἄπο τῶν Ἀρσανίων ἔκτείνονται τὰ νοτιοδυτικὰ καὶ βορειοδυτικὰ δρη τῆς Πελοποννήσου. Ἀμέσως πρὸς Ν. σχηματίζονται τὰ κεντρικὰ Ἀρκαδικὰ δρη, ὃν σπουδαιότερον είνε ὁ **Μαίγαλος** (κ. Χρέπα, 2000 μ.).

Ἐκ τοῦ νοτίου μέρους τῆς Ἀρκαδίας ἀρχεται ὁ **Ταῦγετος** (2400), τὸ ὑψιστὸν καὶ μακρότατον δρος τῆς Πελοποννήσου, ἔκτεινόμενον καὶ κατὰ τὴν δμώνυμον χερσόνησον μέχρι τοῦ Ταινάρου. Βορειοδυτικὰ δρη είνε ὁ **Ἐρύμανθος**, τὸ **Παναχαικόν**, ἡ χαμηλὴ καὶ δασώδης **Φολόη**, νοτιοδυτικὰ δὲ τὸ **Δύκαιον**, τὰ **Νόδια**, ἐν οἷς καὶ τὸ **Τετράγιον**, τὸ **Αλγαλέον** (κ. Μάλη), ἡ **Ιθώμη** (γνωστὸν φρούριον ἐξ τῶν Μεσσηνιακῶν πολέμων) καὶ τὸ **Δυκόδημον**, ἐν τῇ Μεσσηνιακῇ χερσόνήσῳ.

2) **Βιθύνιεδον**.—Κατὰ τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου ἔκτεινονται βαθύπεδά τινα εὐφορώτατα. Τοιαῦτα είνε ἡ **Ηλιακὴ** πεδιάς (ΒΔ.), ἡ **Μεσσηνιακὴ** (κατὰ τὸν δμώνυμον κόλπον), ἡ τοῦ **Ἐλους** καὶ ἡ **Λεύκη** (κ. τῆς Συκιᾶς) κατὰ τὸν Λακωνικὸν κόλπον, ἡ τοῦ **Ἀργους** κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἀργολικοῦ, ἡ **Κορινθιακὴ** καὶ ἡ τοῦ **Αγίου** κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου.

3) **Ποταμοί**.—Πάντες οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς Πελοποννήσου πηγάζουσιν ἐκ τῶν Ἀρκαδικῶν δρέων καὶ ἐκβάλλουσιν.

1) εἰς τὸν Κορινθιακὸν κόλπον ὁ **Κορινθιακὸς Ἀσωπός**, ὁ **Κραθις**, ὁ **Βουραϊκός** (κ. Καλαβρυτινὸς) καὶ ὁ **Σελινοῦς**.

2) πρὸς τὸ **Ιόνιον** ὁ **Πηνειός**, ὁ **Ἀλφείδης** (ὁ μέγιστος τῆς Πελοπ.), ἡ **Νέδα** (ἐκβάλλουσα εἰς τὸν Κυπαρίσσιον), ὁ **Πάμισος** (ἐκβάλλων εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν) καὶ ὁ **Εὐρώπης** (εἰς τὸν Λακωνικόν).

Πρὸς δὲ τὸ Μυρτώον πέλαγος οὐδεὶς σπουδαῖος ποταμὸς ὅσει,

μόνον ἐν τῇ πεδιάδι τοῦ Ἀργους ὅσει ὁ ἀγκίστος Ἐρασίνος καὶ ὁ
χείμαρρος Ἰναχος (κ. Πάνιστα).

4) **Ἀέμνης.** — Τὰ ὕδατα πολλῶν ἀρκαδικῶν ὁροπεδίων, ἀπο-
πεικλεῖονται πανταχόθεν ὑπὸ δρέων, συνάγονται εἰς λίμνας ἢ εἰς
ἔλη. Ἡ μεγίστη αὐτῶν είνει ὁ Φενεός (ὑψ. 750 μ.), ἡς μέρος τῶν
ὑδάτων ἔκκεννοῦται ὑπογείως καὶ ἀνοβλύζει κατὰ τὰς πηγὰς τοῦ
Δάδωνος, παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ. Παρὰ ταύτην είνει καὶ ἡ
Στευμφαλίς (γνωστὴ ἐκ τῶν μυθικῶν Στευμφαλίδων ὁρνίθων). Κατὰ
δὲ τὸν Ἀργολικὸν κόλπον σχηματίζεται ἡ Δέρνη, νῦν ἔλος.

Φύσεις τοῦ ἐδάφους. Ηπροέόντα. — Τὰ μέγιστα δάση
ἔχει ἡ Πελοπόννησος πρὸς τὸ βόρειον καὶ δυτικὸν μέρος. — Τὰ
Ἀρκαδικό καὶ δυτικὰ δέῃ ἔχουσι μεγάλα δάση πευκῶν, ἔλατῶν
καὶ δρυῶν. Ἐν τῷ Ταῦγέτῳ κατὰ μὲν τὸς ὑψηλώς κορυφὰς ὑπάρχου-
σιν ἐλάται, χαμηλότερον δὲ βελανιδέαι. Τὰ ἀνατολικὰ δέῃ
είνει κατὰ τὸ πλεῖστον γυμνά, μόνον δὲ ἐν Ἀργολίδι ὑπάρχουσται
δάση τινὰ πευκῶν. Ἐν τοῖς δροπεδίοις τῆς Ἀρκαδίας καλλιεργοῦνται
δημητριακοὶ καρποί, κάρυνθις (χασίς) καὶ ἀμπελοί, ἐν δὲ τοῖς
βαθυπέδοις ἔκτείνονται ἐλαιῶνες, ἀμπελοί καὶ σταφιδάμπελοι.
Τὸ κατ' ἔξοχὴν προϊόν τῆς Πελοποννήσου είνει ἡ σταφίς, ἡς ἡ ου-
σιωτέρα ἔξαγωγὴ τελεῖται ἐν Πάτραις. Πλὴν τῶν ἀνωτέρων ἡ Πελο-
πόννησος παράγει καὶ βαλάνους, καπνὸν ἐν (*Ἀργει), σῦκα, ἐσπε-
ριδοειδῆ καὶ μέταξαν.

Ἐν Πελοποννήσῳ τρέφονται καὶ ποίμνια.

Ἄσχολεις τῶν κατοίκων. — Οἱ κάτοικοι τῆς Πελοπο-
νήσου ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, κτηνοτροφίαν, ὄλοτομίαν, ἐπι
δὲ καὶ εἰς τὴν βιομηχανίαν καὶ τὸ ἐμπόριον.

Ἀρχαία διαιρεσίς. — Ἡ Πελοπόννησος πάλαι διηρεῖτο
εἰς 6 χώρας, ἥτοι 1) τὴν Ἀργολίδα (μετὰ τῆς Κορινθίας) πρὸς Α.,
2) τὴν Ἀχαίαν πρὸς Β., 3) τὴν Ἑλιδα (μετὰ τῆς Τριφυλίας) ΒΔ.,
4) τὴν Μεσσηνίαν ΝΔ., 5) τὴν Λακωνίαν ἡ Δακωνικὴν πρὸς Ν.
καὶ 6) τὴν Ἀρκαδίαν ἐν τῷ μέσῳ.

Διοικητικὴ διαιρεσίς. — Νῦν δὲ διοικητικῶς διαιρεῖται
εἰς νομούς, οἵτινες είνει, α') ὁ τῆς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας, β')
ὁ τῆς Ἀχαίας καὶ Ἑλιδος, γ') ὁ τῆς Μεσσηνίας, δ') ὁ τῆς Λακω-
νίας καὶ ε') ὁ τῆς Ἀρκαδίας.

a') *Νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.*

[165 χιλ. κατ.]

Θρεα. — Ο νομὸς Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας συνορεύει πρὸς Δ. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος καὶ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας, ΒΑ. δ' ἐπὶ μικρὸν μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας. Περιλαμβάνει δὲ καὶ τὴν Ἀργολικὴν χερσόνησον καὶ τὰς παρὰ ταῦτας νήσους Πόρον, Υδραν καὶ Σπέτσας. Οὗτοι βρέχεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ καὶ ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου.

Φυσικὰ δρια σχηματίζουσι πρὸς Δ. μὲν τὰ Ἀροάνια, τὸ Λύρκειον, τὸ Ἀρτεμίσιον καὶ τὸ Παρθénιον, πρὸς δὲ τὴν Μεγαρίδα ἥ Γεράνεια. Τὸ ὑψηστὸν δρος ἐνταῦθα είνε ἡ Κυλλήνη.

Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀνήκουσι καὶ αἱ πρὸς Ν. τῆς Μαλέας ἄκρας νῆσοι Κύθηρα καὶ Ἀντικύθηρα.

Ἐπαρχίας, πόλεως καὶ κάθηματος. — Ο νομὸς οὗτος περιλαμβάνει 7 ἐπαρχίας: 1) Ναυπλίας, 2) Ἀργονούς, 3) Κορινθίας, 4) Τροιζηνίας, 5) Υδρας, 6) Σπετσῶν καὶ Ἐφιμονίδος καὶ 7) Κυθήρων.

1) Ἡ ἐπαρχία Ναυπλίας κατέχει τὸ βορειότερον μέρος τῆς Ἀργολικῆς χερσονήσου. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ είνε τὸ **Ναύπλιον** (π. Ναυπλία, 6), ἐπὶ μικρᾶς βραχώδους χερσονήσου τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Τὸ Ναύπλιον ἐχρημάτισε πρωτ. τοῦ Κράτους ἀπὸ τοῦ 1829—1834. Ἐχει τρία φρούρια τὸ **Παλαμήδιον**, ἀλωθὲν ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν τῇ 30ῃ Νοεμβρίου 1822 καὶ χρησιμεῦνον νῦν ὡς φυλακαί τὴν Ἀκροναυπλίαν, τὴν ἀρχαίαν ἀρχόπολιν, καὶ τὸ **Μπούριζι**, ἐπὶ νησῖδος Προστειον τοῦ Ναυπλίου είνε ἡ **Πρόσνοια**. Πρὸς Β. τοῦ Ναυπλίου ἔκειτο ἡ ἀρχαιοτάτη πόλις **Τίρυνς**, ἡς σώζονται κυκλώπεια τείχη. Παρὰ ταῦτα νῦν ὑπάρχει γεωργικὸς σταθμός **Νέα Ἐπιθαυρος** ἥ **Πιάδα**, παρὰ τὸν Σαρωνικόν, ἐνθα συνῆλθεν ἡ πρώτη ἐθνικὴ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων (1 Ιανουαρίου 1822) καὶ ἐκήρυξε τὴν ἐλευθερίαν τῆς Ἑλλάδος. Νοτιώτερον ἔκειτο ἡ ἀρχαία «Ἐπίδαυρος». Δύο καὶ ἡμίσειαν ὕρας μακράν τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὸ νῦν χωρίον Λιγουριόν

έκειτο ἐν ωραίᾳ κοιλάδι τὸ «Ιερόν», ἡ ἔστια τῆς Δατρείας τοῦ Ἀσκληπιοῦ, ἀποτελεῖτο δὲ τοῦτο ἐκ τοῦ ναοῦ, τοῦ θεάτρου, τοῦ σταδίου, τοῦ θόλου τοῦ Πολυκλείτου καὶ ἄλλων οἰκημάτων.

2) Ἡ ἐπαρχία **Ἀργος** κατέχει τὸ ΝΔ. τμῆμα τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶνε τὸ **Ἄργος** (9), ἡ μεγίστη πόλις τοῦ νομοῦ, ἐν τῇ ὅμωνύμῳ πεδιάδι, συγκοινωνοῦν μετά τε τοῦ Ναυπλίου καὶ τῆς Κορίνθου διὰ σιδηροδρόμου. Εἶνε πόλις ἀρχαιοτάτη μετ' ἀκροπόλεως (Λαρίσης) καὶ ἀρχαίου θεάτρου. Κατὰ τὴν βορείαν γωνίαν τῆς πεδιάδος (παρὰ τὸ νῦν χωρίον Χαρβάτι) ἔκειτο ἡ πλουσιωτάτη καὶ ἀρχαιοτάτη πόλις **Μυκῆναι**, ἡ ἑδρα τῶν Ἀτρειδῶν. Ἐντὸς θολωτῶν τάφων, ἀνευρέθησαν πολλὰ κοσμήματα χρυσᾶ, ὀργυρᾶ καὶ χαλκᾶ, δεικνύοντα ἀρχαιοτάτον μυκηναϊκὸν πολιτισμόν. Ταῦτα σήμερον ἀπόκεινται ἐν τῷ ἐν Ἀθήναις ἀρχαιολογικῷ μουσείῳ. Ἀξιόλογος κώμη κατὰ τὴν πρὸς τὴν Ἀρκαδίαν ὁδὸν εἶνε δὲ **Αχλαδόναμπος**, παρὰ μικρὰν κοιλάδα.

3) Ἡ ἐπαρχία **Κορινθίας** κατέχει τὸ βόρειον μέρος τοῦ νομοῦ. Ταύτης τὸ δυτικὸν τμῆμα ἀνήκει πάλιν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας ταύτης εἶνε ἡ **Νέα Κόρινθος** (6), παρὰ τὸν Κορινθιακὸν κόλπον καὶ οὐ μακρὰν τοῦ ἴσθμου. Ἡ πόλις αὐτῇ ἐκτίσθη τῷ 1858 μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς παλαιᾶς Κορίνθου ὑπὸ σεισμοῦ. Ἡ ἀρχαία Κόρινθος ἔκειτο 1 1/2 ὥραν ΝΔ. ὑπὸ τὸν Ἀκροκόρινθον, τὴν Ἀκρόπολιν αὐτῆς. Ἡτο δὲ παλυναθρωποτάτη καὶ ἐμπορικωτάτη ἔχουσα τρεῖς λιμένας, ἐν μὲν τῷ Κορινθιακῷ τὸ **Λέχαιον**, ἐν δὲ τῷ Σαρωνικῷ τὸν **Σχοινοῦντα** (νῦν Ἰσθμία) καὶ τὰς **Κεγχρέας**. Κατὰ τὸν ἴσθμον (ἐνθα νῦν ἡ διώρυξ) ἔκειτο τὸ στάδιον, ἐν ᾧ ἐτελοῦντο οἱ ἀγῶνες «Ισθμία». Μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ στρατηγοῦ τῶν Ρωμαίων Μομμίου (146 π. Χ.) ἀνφορομήθη πάλιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος (τῷ 44 π. Χ.) καὶ διετέλεσε πρωτ. τῆς «Ἀχαΐας» ἐπὶ τῆς ὁμομητῆς κατακτήσεως.—**Λουτράμιον**, γνωστὸν διὰ τὰ ἔξαιρετα λαμπτικά ὕδατα.—**Σοφικόν**, πρὸς τὸν Σαρωνικόν.—**Κιάτον** καὶ **Ξυλόκαστρον**, παρὰ τὸν Κορινθιακὸν καὶ ἐπὶ τῆς σιδηρᾶς γραμμῆς Κορίνθου—Πατρῶν.—**Τρίκηλα**, ὑπὸ τὴν Κυλλήγην.—**Γκούρα**, παρὰ τὸν Φενεόν.—**Ἄγιος Γεώργιος**, παρὰ τὸν Ἀσωπόν, γνωστὸς διὰ τὸν μέλανα οἶνον, διὸ παράγει. Πρὸς Α. τούτου κείται ἡ μικρὰ κοιλάδα **Νεμέα**,

ένθα έτελοῦντο πάλαι τὰ «Νέμεια». Παρὰ ταύτην καίνται τὰ περιώνυμα στενά τῶν Δερβενακίων, καθ' ἄ δὲ Κολοκοτρώνης μετά τοῦ Νικήτα, Παπαφλέσσα καὶ Δημ. Ὑψηλάντου κατερρόπισαν τὸν πολυάνθρωπον στρατὸν τοῦ Δράμαλη (ιῷ 1822).

4) Ἡ ἐπαρχία **Τροιζηνίας** ἀποτελεῖται ἐκ τμήματος τῆς Ἀργογολικῆς χερσονήσου, βρεχομένου ὑπὸ τοῦ Σαρωνικοῦ, καθ' ὃ σηματίζεται ἡ ἡφαιστειογενῆς χερσόνησος τῶν Μεθάνων, καὶ ἐκ τῆς μικρᾶς καὶ δασώδους νήσου Πόρου (π. Καλαυρείας). Πρωτ. εἶνε ὁ **Πόρος** (4), ἐπὶ τῆς διμονύμου νήσου, τερπνὴ διατοιβὴ κατὰ τὸ θέρος. Ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ ἀπέθανεν ὁ ὁγήτωρ Δημοσθένης. Ἀπέναντι ταύτης, ἐπὶ τῆς ἀργογολικῆς παραλίας, ὑπάρχει ἐκτεταμένον δάσος λεμονεῶν καὶ νεραντζῶν. — **Τροιζήν** (κ. Δαμαλᾶς), ἐπὶ τῆς Ἀργογολικῆς χερσονήσου, ἔνθα συνῆλθεν ἡ Γ' ἑθνικὴ συνέλευσις (τῷ 1827). **Βρωμολίμνη**, ἐπὶ τῆς χερσονήσου τῶν Μεθάνων, ἔχουσα θειοῦνχα λαυατικὰ λουτρά.

5) Ἡ ἐπαρχία **Υδρας** ἀποτελεῖται ἐκ τῆς διμονύμου νήσου, ἥτις εἶναι βραχώδης. Πρωτ. εἶνε ἡ μόνη πόλις τῆς νήσου **Υδρα** (3 1/2), πατρὸς τοῦ Ἀνδρέου Μιαρύλη, τοῦ Στυλιούρη καὶ τοῦ Κουντουριώτου. Ἡ ἔνδοξος αὕτη νήσος ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγῃ ἰδιαιτέρους δύο βουλευτὰς διὰ τὰς ὑπηρεσίας καὶ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τῶν τέκνων αὐτῆς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. Νῦν οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σποργαλιείαν.

6) Ἡ ἐπαρχία **Σπετσῶν** καὶ **Ἐφριανέδος** ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Σπετσῶν καὶ τοῦ νοτίου τμήματος τῆς ἀργογολικῆς χερσονήσου, δηλ. τῆς Ἐφριανίδος. Πρωτ. εἶναι αἱ **Σπέτσαι** (3 1/2), ἐπὶ τῆς διμονύμου νήσου καὶ ἡ νήσος αὕτη ἔχει τὸ προνόμιον νὰ ἐκλέγῃ ἰδιαιτέρους δύο βουλευτὰς διὰ τὰ ἡρωϊκὰ κατορθώματα τοῦ ναυτικοῦ αὐτῆς κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν. — Ἐπὶ τῆς Ἐφριανίδος εἶνε ἡ ναυτικὴ πολύχυη **Κρανίδιον** (4 1/2), οἵτις ἔχει ἐπίνειον τὸ **Χέλιον** καὶ τὴν **Ἐφριάνην**.

7) Ἡ ἐπαρχία **Κυθήρων** ἀποτελεῖται ἐκ τῆς διμονύμου νήσου καὶ τῶν Ἀντικυθήρων. Πρωτ. εἶνε τὰ **Κύθηρα**, ἐνέρα δὲ κώμη ὁ **Ποταμός**.

Τὰ δὲ Ἀντικύθηρα (π. Αἴγιλα) εἶνε ἡ νοτιωτάτη νησὶς τῆς παλ. Ἐλλάδος. Πλησίον ταύτης ἔξηκησαν ἐκ τοῦ βυθοῦ τῆς θαλάσσης ἀρχαῖα δρειχάκινα καὶ μαρμάρινα ἀγάλματα καλῆς τέχνης.

β) Νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος.
(280 χιλ. ναυτ.)

Φρεατ. Ὁ νομὸς Ἀχαΐας καὶ Ἡλιδος συνορεῖ πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας καὶ πρὸς Ν. μετὰ τῶν νομῶν Ἀρκαδίας καὶ Μεσσηνίας, βρέχεται δὲ πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Κορινθιακοῦ καὶ Πατραικοῦ κόλπου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ιονίου πελάγους.

Φυσικὰ δρια διαγράφονται πρὸς Α. μὲν κατὰ τὰ Ἀρσάνια, πρὸς Ν. δὲ ὑπὸ τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἐρυμάνθου. Ἡ ὑψίστη κορυφὴ ἐνταῦθα είνει ἡ τῶν Ἀρσανίων.

Ἐπαρχίαι, πόλεις καὶ κώμεις. — Ὁ νομὸς οὗτος διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας: 1) Πατρῶν, 2) Αἴγιαλειας, 3) Καλαβρύτων καὶ 4) Ἡλείας.

1) Ἡ ἐπαρχία Πατρῶν περιλαμβάνει τὸ πρὸς τὸν Πατραικὸν κόλπον μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ είνει αἱ Πάτραι (52), ἡ δευτέρα ἐμπορικὴ πόλις τῆς παλ. Ἑλλάδος μετὰ τὸν Πειραιᾶ ἐξ ἦσ ξενάγεται τὸ πλεῖστον τῆς σταφίδης. Ἐχει εὐρείας δύοις καὶ τεχητὸν λιμένα κατὰ τὸν διμόνυμον κόλπον. Ἡ πόλις ἥκμασε κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ἀχαικῆς συμπολιτείας καὶ μετέπειτα ἐπὶ Αὐγούστου. Ο σημαντικώτερος ναὸς τῆς πόλεως είναι ὁ τοῦ ἀποστόλου Ἀνδρέου, ἐν φ. σώζεται ὁ τάφος αὐτοῦ. — Πάλαι, πλὴν τῶν Πατρῶν, ἔκειντο ἐνταῦθα αἱ Φαραὶ (πρὸς Ν.), ἡ Δύμη (πυρὰ τὴν κάτω Ἀχαίαν) καὶ ἡ Τεριατα (ὑπὸ τὸν Ἐρύμανθον). Αἱ τέσσαρες αὗται πόλεις ἔδρυσαν τὸ πρώτον τὴν Ἀχαικὴν συμπολιτείαν.

2) Ἡ ἐπαρχία Αἴγιαλειας περιλαμβάνει τὴν κατὰ μῆκος τοῦ Κορινθιακοῦ ἐκτενομένην παραλίαν ἀπὸ τοῦ Παναχαϊκοῦ μέχρι τῆς ἐπαρχίας Κορινθίας. Πρωτ. είναι τὸ Αἴγιον (8), λαζάρη τὸν Κορινθιακόν, ἔξαγον τὴν ἀρίστην σταφίδα. Πάλαι ἦτο πρωτ. τῆς ἀχαικῆς συμπολιτείας. Πρὸς Ν. τοῦ Αἴγιον κεῖται ἡ μεγάλῃ μονῇ τῶν Ταξιαρχῶν. — Διακοφτόν, ἔξ οὖ ἀρχεται ὁ εἰς Καλάβρυτα ὀδοντωτὸς σιδηρόδρομος. — Ἀκράτα, πρὸς Α.

3) Ἡ ἐπαρχία Καλαβρύτων περιλαμβάνει τὸ ΝΑ. μέρος τοῦ νομοῦ, ὅπερ πάλαι ἀνήκει εἰς τὴν Ἀρκαδίαν. Πρωτ. είναι τὰ Καλάβρυτα ($1 \frac{1}{2}$), ὄνομασθέντα οὕτως ἐκ τῶν αὐτόθι ὑδάτων,

άτινα μάναβρύουσιν ἐν ἀφθονίᾳ μέχρις αὐτῶν ἀνέρχεται ὁ ἐπὶ Διακοφτοῦ σιδηρόδρομος, ὃδοντωτὸς ἐν μέρει. Οὐ μακρὰν τῶν Καλαβρύτων κεῖται αἱ ἐπίσημοι μοναὶ **Μέγα Σπήλαιον** καὶ **Άγια Λαύρα**. Καὶ ἡ μὲν πρώτῃ κεῖται ἐπὶ ἀποτόμου βράχου καὶ εἶνε πλουσιωτάτη (τῷ 1827 προσέβαλε ταύτην ὁ Ἱβραήμ πασᾶς, ἀλλ᾽ ἀπεκρούσθη), ἡ δὲ Ἅγια Λαύρα εἶνε περίφημος διότι ἐν αὐτῇ ὁ ἀρχιεπίσκοπος Πατρῶν Γερμανὸς ὑψώσε τὴν σημαίαν τῆς ἐπαναστάσεως τῇ 25 Μαρτίου 1821. Ἐτεραις κῶμαι εἶνε ἡ **Κεραπινή**, τὰ **Μαζεῖνα**, τὸ **Σοπωτάν**, τὸ **Διβάριξε** καὶ νοτιώτατα ἡ **Στρέζοβα**.

4) Ἡ ἐπαρχία **Ηλείας** ἔκτείνεται ἀπὸ τοῦ Ἀράξου μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τοῦ δροῦς Ἐρυμάνθου καὶ τοῦ δμωνύμου ποταμοῦ. Πρωτ. τῇς ἐπαρχίας εἶνε ὁ **Πύργος** (13), οὐ μακρὰν τοῦ Ἀλφειοῦ. Ἐπίνειον αὐτοῦ συνδεόμενον διὰ σιδηροδρόμου εἶνε τὸ **Κατάκωλον**, ἐξ οὗ ἔξαγεται σταφίς. Ὁ Πύργος συνδέεται μετὰ τῶν Παιρῶν διὰ σιδηροδρόμου. Κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν ταύτην γραμμὴν κεῖται αἱ ἔξης κωμοπόλεις. **Αμαλιάδες** (10), **Γαστούνη** (3), παρὰ τὸν Πηνειόν. **Ανδραβίδα** (3), ἀκμάσασα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς ἐν Ἑλλάδι φραγκοκρατίας. **Δεχανά** (3), ἔχοντα ἐπίνειον τὴν **Κυλλήνην**, παρ' ἣν ὑπάρχουσιν ἱαματικὰ ὕδατα. **Μαρωλάδα**, πρὸς Β., παρ' ἣν δάση βαλανιδεῶν.

Υπὸ τὸν Ἐρύμανθον κεῖται ἡ **Διβρη**, ἐπὶ δὲ τῆς Φολόης ἡ **Λάλα**. Ἐν ταύτῃ καιφούν οἱ διαβόται Τουρκαλβανοὶ Λολαῖοι, οἵτινες ἔξεδιώχθησαν τῷ 1821 ὑπὸ τοῦ Μετροῦ. Νοτιώτερον ταύτης κεῖται τὸ **Χριενούνιον** παρὰ τοῦτο καὶ ἐν μικρῷ κοιλάδι τοῦ Ἀλφειοῦ κεῖται ὁ χῶρος «Ολυμπία», ἐνθα ἐτελεῖτο ἡ ἐθνικὴ ἵσση τῆς «Ολύμπια». Ἡ Ολυμπία συνίστατο ἐκ τῆς ἴερᾶς περιοχῆς «Ἀλτιος» ἐνθα δι μεγαλοπρεπῆς ναὸς τοῦ **Ολυμπίου Διὸς** καὶ ἐκ τῶν προτερίῃς αὐτῆς οἰκοδομῶν, προωθισμένων διὰ τοὺς ἀγῶνας ἐνταῦθα ἥτο τὸ σιάδιον καὶ ὁ ἱππόδρομος, ἐνθα ἐτελοῦντο οἱ «Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες». Ανασκαφαὶ γενόμεναι ἐνταῦθα ἀπεκάλυψαν πλεῖστα ἀρχαῖα μνημεῖα, ὡς καὶ πολλὰ ἀγάλματα, δύν κάλλιστα εἶνε ὁ «Ἐρμῆς τοῦ Προαξιέλους» καὶ ἡ «Νίκη τοῦ Παιωνίου». Οἱ Ολυμπιακοὶ ἀγῶνες διηγούμενοντο ὑπὸ τῶν **Ηλείων**, τῶν κατοίκων δηλ.: τῆς πόλεως **Ηλιδος**. Ἡ **Ηλις** ἔκειτο κατὰ τὴν ἀριστερὰν δύχην τοῦ Πηνειοῦ (2 ὅρας πρὸς Α. τῆς Γαστούνης).

/ γ') *Νομὸς Μεσσηνίας.*

[220 χιλ. κατ.].

Θέσεις καὶ ὅρεα. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς Πελοποννήσου.

Πρὸς Β. συνυφεύει μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρκαδίας καὶ πρὸς Α. μετὰ τοῦ νομοῦ Λακωνίας, βρέχεται δὲ ὑπὸ τοῦ Κυπαρισσίου κόλπου, τοῦ Ἰονίου πελάγους καὶ τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου.

Φυσικὰ δῖα σχηματίζει πρὸς Β. ὁ Ἀλφειὸς ποταμός, πρὸς Α. δὲ τὸ Λύκαιον, τὸ Τετράγιον καὶ τὸ βόρειον μέρος τοῦ Ταῦγέτου.

Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀνήκει ἡ Μεσσηνιακὴ χερσόνησος, παρ' ἣν αἱ νησίδες *Οἰνοῦσαι* καὶ ἡ *Σφακιηρά*. Ἡ νῆσος αὕτη φράσσει μικρὸν κόλπον τῆς Πύλου καὶ εἶναι ὀνομαστὴ ἐνεκα τῆς ἡττῆς τῶν Σπαρτιατῶν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων (425 π. Χ.) καὶ τῆς ηρωικῆς ἀντιστάσεως τῶν Ἑλλήνων κατὰ τοῦ Ἰθρακῆ πασᾶ (1825).

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ κῶμαι. — Ο νομὸς Μεσσηνίας περιέχει 4 ἐπαρχίας: 1) Καλαμῶν, 2) Μεσσήνης, 3) Πυλίας, 4) Τερψιλίας καὶ 5) Ὁλυμπίας.

1) Ἡ ἐπαρχία **Καλαμῶν** περιλαμβάνει τὸ ἀνατολικώτερον μέρος τοῦ νομοῦ πρὸς τὸν Ταῦγετον. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας είναι αἱ **Καλάμαι** (21), κειμένη παρὰ τὸν μυχὸν τοῦ Μεσσηνιακοῦ κόλπου καὶ κατὰ τὸν ὄρμητικὸν χείμαρρον Νέδοντα. Είνε πόλις ἐμπορικὴ ἔχουσα καὶ ἀξιόλογον βιομηχανίαν μετάξης. Άι Καλάμαι είναι ἡ πρώτη κυριευθεῖσα ἑλληνικὴ πόλις κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ὑπὸ τοῦ Πετρόμπεη Μαυρομιχάλη (23 Μαρτίου 1821). Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἐπὶ τῆς παραλίας κεῖται ἡ **παραλία Καλαμῶν**, ἔνθα ὁ τεχνητὸς λιμὴν τῆς πόλεως. — Ετεραι κῶμαι είνε ἡ **Θουρία** καὶ τὸ **Ασλάναγα**, ἐπὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς.

2) Ἡ ἐπαρχία **Μεσσήνης** ἔκτείνεται κατὰ τὴν περιοχὴν τοῦ Παμίσου. Πρωτ. είνε ἡ **Μεσσήνη** ἢ **Νησίον** (6), παρὰ τὴν δεξιὰν διχθυντὸν τοῦ Παμίσου, συνδεομένη μετὰ τῶν Καλαμῶν διὰ σιδηροδρόμου. Ἡ δὲ ἀρχαία «Μεσσήνη» ἔκειτο βορειότερον, παρὰ τὸ γνωστὸν φρούριον αὐτῆς, τὴν Ἰδώμην (περὶ τὸ χ. Μαυρομάτι). Ετεραι κῶμαι είνε: **Ἀνδροῦσσα**, ἀκμάσασα τὸν μεσαίωνα. **Μελιγαλᾶ** καὶ **Διαβολίτιον** πρὸς Β.

3) Ἡ ἐπαρχία Πτυλέας περιλαμβάνει τὴν Μεσσηνιακὴν χερσόνησον. Πρωτ. είνε ἡ Πύλος (2, πρότερον Ναυαρίνον ἢ Νεόκαστρον) παρὰ τὸν δμώνυμον κόλπον, δστις κλειόμενος ὑπὸ τῆς Σφακηνής είνε ἀσφαλῆς λιμήν. Έντδες τούτου συνέβη τῷ 1827 ἡ ἐν Ναυαρίνῳ λεγομένη ναυμαχία, καθ' ἥν ὁ ἡνωμένος στόλος τῆς Ρωσίας Αγγλίας καὶ Γαλλίας κατέστρεψε τὸν τουρκοαιγυπτιακὸν στόλον. Ἡ ἀρχαία δὲ Πύλος, ἡτις είνε τὸ Ναυαρίνον τῶν μεσαιωνικῶν χρόνων, ἔκειτο ἀπέναντι τῆς νῦν κατὰ τὸ βόρειον στόμιον τοῦ λιμένος. Μεθώνη, πρὸς Ν. τῆς Πύλου, καὶ Κορώνη (2) κατὰ τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον, ἀμφότεραι ἔχουσαι ἐνετικὰ φρούρια. Πρὸς δὲ τὰ δοια τῆς ἐπαρχίας Τοιφυλίας κεῖται τὸ Μανιάκι, ἐνθα τῷ 1825 ἔπεσεν ὁ Παπαφλέσσας ἡρωϊκὸς μαχόμενος κατὰ τοῦ Ιβραήμ.

4) Ἡ ἐπαρχία Τρεψυλέας περιλαμβάνει τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Μεσσηνίας, ὅπερ ἔπαθε πολλάκις ὑπὸ σεισμῶν. Πρωτ. είνε ἡ Κυπαρισσία (4) ἀνωθεν τῆς ἀκτῆς τοῦ δμωνύμου κόλπου, μετὰ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ καὶ φραγκικοῦ φρουρίου. Ἐπὶ Φράγκων (ῶς καὶ νῦν κοινῶς) ἔκαλεντο Ἀρκαδία. Φιλιατρά (7), νοτιώτερον, ἐν μέσῳ ἐλαιῶν καὶ σταφιδαμπέλων. Γαργαλιάνοι (6) καὶ Διγούδιστα, πρὸς Ν.

5) Ἡ ἐπαρχία Θλυραπέας ἔκτείνεται ὅπὸ τῆς Νέδας μέχρι τοῦ Ἀλφειοῦ, περιλαμβάνει δὲ τὴν ἀρχαίαν Τοιφυλίαν καὶ μέρος τῆς Δυτικῆς Ἀρκαδίας. Πρωτ. είνε ἡ Ἀνδρίτσαια (2) κατὰ τοὺς βορείους πρόποδας τοῦ Λυκαίου, ἔχουσα ἀξιόλογον βιβλιοθήκην. Πρὸς Ν. ταύτης ἔκειτο ἡ ἀρχαδικὴ πόλις Φιγάλεια (παρὰ τὸ χωρίον Παύλιτσα), εἰς ἥν ἀνήκεν ὁ ναὸς τοῦ Ἐπικουρίου Ἀπόλλωνος κείμενος ἐν ὑψηλῇ θέσει, εἰς τῶν ὄραιοτέρων καὶ κάλλιον διατηρουμένων ναῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος (1 ὄραν μακρὰν τῆς Ἀνδρίτσαινης). Νοτιανατολικώτερον ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον μεσσηνιακὸν φρούριον Ελρα (παρὰ τὸ χ. Κακαλέτρι). Ἄλλαι κῶμαι είνε ἡ Κρέσταια (2) οὐ μακρὰν τῆς ἀρχαίας «Σκιλλούντος», τῆς γνωστῆς διαμονῆς τοῦ Ξενοφῶντος, καὶ ἡ Ἀγουλινίτα (3), παρὰ τὴν δμώνυμον λιμνοθάλασσαν.

δ') Νομὸς Λακωνίας.

(137 χιλ. κατ.)

Θέσεις καὶ ὄρεα. — Ὁ νομὸς Λακωνίας κατέχει τὸ ΝΑ. τμῆμα τῆς Πελοποννήσου καὶ συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἀρ-

καδίας, ΒΔ. δὲ μετὰ τοῦ γομοῦ Μεσσηνίας. Περιλαμβάνει δὲ καὶ τὰς χερσονήσους τοῦ Ταῦγέτου καὶ τοῦ Πάρνωνος, μεταξὺ τῶν ὅποιών σχηματίζεται δ. Λακωνικὸς οὐλόπος.

Φυσικὰ δοια σχηματίζει ΒΔ. δ. Ταῦγέτος καὶ ΒΔ. δ. Πάρνων.

Ἐπαρχίαις, πόλεις καὶ κώρακαι. — Ο νομὸς Λακωνίας διαιρεῖται εἰς 4 ἐπαρχίας 1) Λακεδαιμονος, 2) Γυθείου, 3) Οἰτύλου καὶ 4) Ἐπιδαύρου Λιμηρᾶς.

1) Ἡ ἐπαρχία Λακεδαιμονος περιλαμβάνει πᾶσαν σχεδὸν τὴν μεταξὺ τοῦ Ταῦγέτου καὶ τοῦ Πάρνωνος χώραν, καθ' ἥν φέει δ. Εὐρώπας. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ τῆς ἐπαρχίας είνει ἡ Σπάρτη (5), παρὰ τὴν δεξιὰν ὁχθην τοῦ Εὐρώπα καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τῆς ἀρχαίας ἐνδόξου Σπάρτης, ἡτις ἡγεμόνευσεν ἐπὶ μακρὸν τῆς Ἑλλάδος. — Μυστρᾶς, κατὰ τὰς ὑπωρείας τοῦ Ταῦγέτου, ἐπίσημος πόλις τοῦ μεσαιώνος καὶ ἔδρα τῶν Παλαιολόγων τῶν δεσποτῶν τοῦ Μορέως. Σφίζονται ἔτι αὐτοί οἱ δεξιόλογοι ναοὶ βυζαντινῆς τέχνης. — Γεωργίταιον ἐπὶ τοῦ Ταῦγέτου. — Βρουσιαῖς ποδὲς Β. τῆς Σπάρτης, παρὰ τὴν ἀρχαίαν «Σελλασίαν». — Άρεγκαβα καὶ Βαμβακοῦ, ὑπὸ τὸν Πάρνα. — Γεράκι, ΝΑ. τῆς Σπάρτης, μετὰ λειψάνων βυζαντινῆς τέχνης. — Δεβέτσοβα, πρὸς Ν.

2) Ἡ ἐπαρχία Γυθείου περιλαμβάνει τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Ταῦγέτου (ἀνατολικὴ Μάνη). Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας είνει τὸ Γύθειον (6), παρὰ τὰ ἔρειπτα τῆς ἀρχαίας πόλεως. Είνει ἐπίνειον τῆς Σπάρτης, μεθ' ἥν συνδέεται δι' ἀμαξιτοῦ ὁδοῦ. — Πολυνάραβος, χωρίον, παρ' ὃ οἱ Λάκιωνες ἀπέκρουσαν γενναίως τὸν Ίβραημ (1826).

3) Ἡ ἐπαρχία Θείνλου περιλαμβάνει τὸ δυτικὸν ἀπόκλιμα τοῦ Ταῦγέτου (δυτικὴ Μάνη). Πρωτ. είνει ἡ Αρεόπολις (κ. Τσίμοβα), ἀνωθεν τοῦ ὁρμοῦ Λιμενίου. — Οἰτυλος καὶ Καρδαμύλη, ἀρχαῖαι κῶμαι.

4) Ἡ ἐπαρχία Ἐπεδαύρου Λιμηρᾶς περιλαμβάνει τὴν χερσόνησον τοῦ Πάρνωνος. Πρωτ. είνει οἱ Μολάοι, ἀνωθεν τῆς πεδιάδος τῆς Λεύκης, ἔχουσα ἐπίνειον ἐν τῷ Λακωνικῷ ιὴν Ἐλαίαν. — Νεάπολις (κ. Βάτικα,) κώμη ναυτικὴ παράγουσα ἄφθονα κρόμμυα. — Μονεμβασία, ἐπὶ νησῖδος τῆς ἀνατολ. ἀπτῆς, μεθ' ἣς ἔνοιηται διὰ γεφύρας. — Ήκμασε κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους ὡς

δχνρά πόλις καὶ διασώζει σπουδαῖον βυζαντινὸν ναόν. Βορειότερον ταύτης ἔκειτο πάλαι ἡ πόλις Ἐπιδαυρος Διμηρά, ἐξ ἣς τὸ υῦν δόνομα τῆς ἐπαρχίας.

~~+~~ ε') Νομὸς Ἀρκαδίας.

[153 μλ. κατ.]

Θέσεις.—Ο νομὸς Ἀρκαδίας κεῖται ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῶν λοιπῶν νομῶν τῆς Πελοποννήσου, βρεχόμενος μόνον ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Φυσικὰ δρια διαγράφονται ΒΑ. ὑπὸ τοῦ Λυρικοῦ, Ἀρτεμισίου καὶ Παρθενίου, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Πάρνωνος καὶ ἐν μέρει ὑπὸ τοῦ Ταῦγέτου καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Τειραγίου, Λυκαίου, τοῦ Ἀλφειοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ παραποτάμου αὐτοῦ Ἐρυμάνθου.

Ἐπαρχίες, πόλεις καὶ καθίσταται.—Ο νομὸς Ἀρκαδίας διαιρεῖται εἰς 4 ἑταρχίας: 1) Μαντινείας, 2) Μεγαλουπόλεως, 3) Γορτυνίας καὶ 4) Κυνουρίας.

1) Η ἐπαρχία Μαντινείας ἔκτείνεται εἰς τὸ ἀνατολικὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. ταύτης καὶ τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ Τελπολεῖς (11), παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Μαινάλου καὶ ἐν δροπεδίῳ. Ἐπὶ τῆς τουρκοκρατίας ἦτο πρωτ. δῆλης τῆς Πελοποννήσου, ἐκυριεύθη δὲ ὑπὸ τοῦ Κολοκοτρώνη κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (28 Σεπτεμβρίου 1821). Καταστραφεῖσα μετὰ ταῦτα κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Ἰβραήμ ἐπανεκτίσθη μετὰ τὴν ἔδρυσιν τοῦ Ἑλλην. βασιλείου. Εχει νῦν βιομηχανίαν ὑφαντουργίας καὶ σιδηρουργίας, διέρχεται δὲ διὰ ταύτης ὁ ἐκ Κορίνθου εἰς Καλάμας σιδηρόδρομος.—ΝΑ. τῆς Τοιπόλεως ἔκειτο ἡ Τεγέα, ἐνταῦθα δὲ κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν ἡ πολίχνη Νίλαι (παρὰ τὸ χωρίον Πιαλί). Ἐτέρα ἀρχαία πόλις πρὸς Β. τῆς Τεγέας ἦτο ἡ δχνρά Μαντίνεια, παρ' ἣν ἐφονεύθη ὁ Ἐπαμεινώνδας (362 π. Χ.). **Λεβίδιον**, πρὸς Β. Βαλτέται, ΝΔ. τῆς Τοιπόλεως, δύνομαστὸν χωρίον διὰ τὴν πρώτην νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν (1821).—**Καλτεζαϊ**, πρὸς Ν. παρὸς ἡ μονὴ τῶν Καλτεζῶν, ἐνθα συνῆλθε κατὰ τὴν Ἑλληνικὴν ἐπανάστασιν ἡ πρώτη γερουσία τῆς Πελοποννήσου.

2) Η ἐπαρχία Μεγαλουπόλεως περιλαμβάνει τὸ ΝΔ. μέρος

τοῦ νομοῦ. Πρωτ. είνε ἡ **Μεγαλόπολις** (κ. Σινάνον 2), οὐ μακρὰν τῆς ἀρχαίας μεγάλης πόλεως. Ἡ πάλαι μεγάλη πόλις ἴδρυθη τῷ 371 π. Χ.) ἐπὶ ἀμφοτέρων τῶν δικτύων τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἀλφειοῦ **Ἐλισσάντιος** διὰ συνοικισμοῦ πολλῶν ἀρχαδικῶν θέσεων. Ἡτο πατρὶς τοῦ Φιλοποίμενος καὶ τοῦ Ἰστορικοῦ Πολυβίου, είχε δὲ τὸ μέγιστον πάντων τῶν θεάτρων τῆς Ἐλλάδος.—**Δεσοντάριον**, πρὸς Ν. **Ισαρι**, πρὸς Δ., παρὰ τὴν ἀρχαίαν **Λυκόσσουραν**.

3) Ἡ ἐπαρχία **Γορτυνίας** περιλαμβάνει τὴν βορειοδυτικὴν θρησκευτικὴν χώραν. Πρωτ. είνε ἡ **Δημητράνα** (2), ἐπὶ βουνοῦ ἐκτιμένη, πατρὶς τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Γερηγορίου τοῦ Ε'. διν ἀπηγχόνησαν οἱ Τούρκοι τῷ 1821, καὶ τοῦ ἀρχιεπισκόπου Πατρῶν Γερμανοῦ τοῦ ὑψώσαντος τὴν σημαίαν τῆς ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως. Ἡ ἐνταῦθα κατασκευαζομένη πυροτεις ἔχοησίμευσε πολὺ κατὰ τὸν ιερὸν ἥμιν ἀγῶνα.—**Καρύταινα**, πρὸς Ν. καὶ παρὰ τὸν Ἀλφειόν, σπουδαῖον φραγκικὸν φρούριον.—**Υψοῦς** (κ. Στεμνίτσα, 2).—**Δαγκάδια** (4) βορειότερον.—**Καντοβάζαινα**, πέραν τοῦ Λάδωνος.—**Βυτίνα**, πρὸς τὸ Μαίναλον, ἔχουσα γεωργικὸν καὶ δασοκομικὸν σταθμόν.

4) Ἡ ἐπαρχία **Κυνουρίας** (κ. Τσακωνιά) περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν Κυνουρίαν, ἥτις ἐκτείνεται μεταξὺ τοῦ Πάρνωνος καὶ τοῦ Ἀργολικοῦ κόλπου. Κωμοπόλεις ἐνταῦθα είνε τὸ **Δεσοντάριον** (3), ἀπέρχον ἡμίσειαν ωραν τοῦ Ἀργολικοῦ. Ἐνταῦθα δὲς καὶ ἐν ἄλλοις χωρίοις τῆς ἐπαρχίας, διμιλεῖται ἡ τσακωνικὴ διάλεκτος, ἥτις είνε καθωμιλημένη ἑλληνικὴ περιέχουσα καί τινας ἀρχαίους δωρισμούς. —**Κοσμᾶς** πρὸς Ν.—**Αστρος**, παραλία κάμη καὶ **Άγιος Ιωάννης**, ἔνθα συνῆλθεν ἡ ἐν "Αστρει λεγομένη δευτέρᾳ ἐθνικῇ συνέλευσις τῶν Ἑλλήνων (τῷ 1823).—**Άγιος Νικόλαος** (Καστρό) καὶ **Άγιος Πέτρος** ($1 \frac{1}{2}$) ἐπὶ τοῦ Πάρνωνος.—**Δολιανά**, δυνομαστὸν χωρίον διὰ τὰς νίκας τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων (1821).

Συγκοινωνία τῆς Ηλείας.— Ἡ συγκοινωνία τῆς Ηλείας είνε ἀρκούντως ἀνεπιυγμένη διὰ σιδηροδρόμων καὶ δδῶν. Μόνον διὰ τοῦ νομοῦ Λακωνίας δὲν διέρχεται σιδηροδρομική τις γραμμή, ἐν δὲ τοῖς λοιποῖς διακρίνονται αἱ

ξένης ἐκ τῆς Κορίνθου ἔνθα φύνει ἡ σιδηροδρομική γραμμὴ τοῦ σιδηροδρόμου Πειραιῶς— Ἀθηνῶν— Πελοποννήσου, ὅρχονται δύο γραμμαί, ὡν ἡ μὲν τελευτὴ εἰς τὰς Καλάμας καὶ τὸ Νησίον, ἡ δὲ εἰς τὸν Πύργον καὶ τὴν Ὄλυμπίαν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πύργος ἔνοῦται μετὰ τῆς πρώτης γραμμῆς παρὰ τὸ χωρίον Μελιγαλᾶ τῆς Μεσσηνίας. Οὕτω δυνάμεθα νὰ διακρίνωμεν ἐν Πελοποννήσῳ τρεῖς γραμμάς, ἐνούσας τὰς κάτωθι πόλεις καὶ κυριώτατα χωρία.

1) Κόρινθος— Νεμέα— Ἀργος— **Ναύπλιον**— **Ἄρεγος**— Μύλοι—
Ἀχλαδόκαμπος— Τρίπολις— Λεοντάριον— Μεγαλόπολις— **Ισαρι**
— Διαβολίτισον— Μελιγαλᾶ— **Ασλάναγα**— Θουρία— **Καλάμαι**.
Καλάμαι— **Νησίον**.

2) **Κόρινθος**— Κιάτον— Ξυλόκαστρον— Ἀκράτα— Διακοφτὸν—
Ἀλγιον— Πάτραι— Κάτω Ἀχαΐα— Μανωλάδα— Λεχαινὰ— Καβάσιλα— Γαστούνη— Ἀμαλιάς— **Πύργος**. **Πύργος**— Ὄλυμπία. **Διακοφιδν**— **Καλάβρυτα**. **Καβάσιλα**— Βαρθολομίδον— **Κυλλήνη**
Πύργος— **Κατάκωλον**.

3) **Πύργος**— Κυπαρισσία— **Μελιγαλᾶ**.

Ἀτμόπλοια ἔτι ἔκτελοῦσιν ἐκ Πειραιῶς τὸν γῦρον τῆς Πέλοποννήσου προσεγγίζοντα εἰς πάντας τοὺς λιμένας. Οἱ ἐμπορικώτατοι λιμένες μετὰ τὰς Πάτρας εἶνε τὸ Αἴγιον, τὸ Κατάκωλον, αἱ Καλάμαι καὶ τὸ Γύθειον.

IV. ΝΗΣΟΙ

Αἱ εἰς τὴν παλαιὰν Ἑλλάδα ἀνήκουσαι ἑλληνικαὶ νῆσοι εἶνε αἱ.
ξένης 1) Αἱ παράκτιοι νῆσοι τῆς Πελοποννήσου, 2) αἱ νῆσοι τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου, 3) αἱ νῆσοι τοῦ Αἰγαίου Πελάγους (Κυκλαδες, Εὔβοια καὶ βόρειαι Σποράδες) καὶ 4) αἱ Ιόνιοι νῆσοι.

Αἱ σπουδαιότεραι παράκτιοι νῆσοι τῆς Πελοποννήσου εἶνε ἡ **Σφακιηγία**, αἱ **Οινούσσαι**, αἱ **Σπέτσαι**, ἡ **Χίδρα** καὶ ὁ **Πόρος**. Τούτων τὸς μὲν δύο πρώτας εἴδομεν ἐν τῷ νομῷ Μεσσηνίας, τὰς δὲ λοιπὰς ἐν τῷ νομῷ Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας.

Τὰς νήσους τοῦ Σαρωνικοῦ κόλπου Αἴγιναν καὶ Σαλαμῖνα εἴδομεν ἐν τῷ νομῷ Ἀρτικῆς καὶ Βοιωτίας.

Αἱ Κυκλαδες, ἡ Εὔβοια καὶ αἱ Σποράδες, οἵτινες κείνται ἐν τῷ
Ι. Σαρρής Γεωγραφία γ' τάξεως, ἐκδ. 8η 12-5-924

Αίγαίφ πελάγει, ἀποτελοῦσι δύο νομούς, τὸν τῶν Κυκλαδῶν καὶ τὸν τῆς Εὐβοίας. Αἱ δὲ Ἰόνιοι νῆσοι, αἵτινες οὐεῖνται ἐν τῷ Ἰονίῳ πελάγει, ἐσχημάτιζον ἀπὸ τοῦ 1800—1863 ὃδιον χράτος ἔξαρτώμενον ἐκ τῆς Ἀγγλίας, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ Ἐπτάνησος ἐκ τῶν 7 κυρίων νήσων (Κερκύρας, Παξών, Λευκάδος, Κεφαλληνίας, Ἰθάκης, Ζακύνθου καὶ Κυθήρων). Αὗται, πλὴν τῶν Κυθήρων (ὑπαγομένων εἰς τὸν νομὸν Ἀργολίδος καὶ Κορινθίας) ἀποτελοῦσι 3 νομοὺς τῆς Ἑλλάδος· α') τὸν τῆς Κερκύρας, β') τὸν τῆς Κεφαλληνίας καὶ γ') τὸν τῆς Ζακύνθου.

α' Νομὸς Κυκλαδῶν.

[133 χιλ. κατ.].

Τὸ δόνομα Κυκλάδες καλεῖται συστὰς νήσων τοῦ Αἰγαίου, αἵτινες εἶναι λείψανα χώρας καταβυθισθείσης εἰς προϊστορικοὺς χρόνους. Σπουδαιότεραι τούτων εἶναι αἱ ἔξης.

Ἀνδρος, Τήνος, Μύκονος, Κέα, Κύθνος, Σέριφος, Σῦρος, Αῆλος, Ρήνεια, Μῆλος, Σίφνος, Κιμωλος, Νάξος, Ἰος, Ἀμοργός, Σίκινος, Φολέγανδρος, Πάρος καὶ Ἀντίπαρος, Θήρα, Θηρασία, Ἀνάφη.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.—Αἱ Κυκλαδεῖς ἔχουσιν ἔδαφος ἐν·γένει ὁρεινὸν καὶ πετρῶδες, μόνον δὲ αἱ μεγαλύτεραι ἔξι αὐτῶν ἔχουσι κοιλάδας τινὰς καὶ μικρὰς πεδιάδας. Τὸ ὑψηστὸν ὅρος εἶναι τὸ Δρῦος (ἴσοϋψης τῷ Ὑμηττῷ) ἐν Νάξῳ, ητις εἶναι ἡ μεγίστη καὶ ἡ εὐφοριώτατη τῶν Κυκλαδῶν.

Προϊόντα.—Ἐνεκα τοῦ ὁρεινοῦ ἐδάφους τρέφονται πολλὰ ζῶα καὶ κατασκευάζεται ἔξαιρετος τυρός. Φυτικὰ δὲ προϊόντα εἶναι ἔλαιον καὶ οἶνος, ἐν δὲ ταῖς μεγίσταις καὶ ἐσπεριδοειδῆ. Τινὲς ἔχουσι καὶ διάφορα ὄρυκτὰ προϊόντα.

Ασχολίας τῶν κατοίκων.—Οἱ κάτοικοι τῶν Κυκλαδῶν, ὅπως καὶ τῶν λοιπῶν νήσων, ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ναυτιλίαν καὶ τὴν ἀλιείαν.

Αἱ νῆσοι κατὰ μέρος.—Η Ἀνδρος (17 χιλ. κατ.) εἶναι ἡ βιορειότερα τῶν Κυκλαδῶν καὶ ἡ δευτέρα κατὰ τὸ μέγεθος. Ἐχει δραίας κοιλάδας μετὰ παντοίων ὀπωροφόρων δένδρων, κύριον δὲ προϊόντον αὐτῆς εἶναι τὰ λεμόνια. Η νῆσος ἔχει ἔτι ἀκμαίαν ναυτιλίαν,

·**Η Τήνος** (12 χιλ. κατ.) χωρίζεται από της Ανδρου διὰ στενοῦ πορθμοῦ πλήρους σκοπέλων· ἔχει πολλὰ λατομεῖα μαρμάρων (περὶ τὰ 20 εἰδη, ὅν ὀνομαστὸς δὲ φίτης).

·**Η Μύκονος** ($4\frac{1}{2}$ χιλ. κατ.) κεῖται νοτιανατολικώτερον καὶ εἶναι πετρώδης· παράγει ἔξαιρετον μαλακὸν τυρόν.

·**Η Σῦρος** (27 χιλ. κατ.) εἶναι μικροτέρα τῶν προηγουμένων, ἀλλ᾽ ἐπισημοτάτη ὡς ἐκ τῆς θέσεως καὶ τοῦ λιμένος αὗτῆς.

·**Η Δῆλος** καὶ ἡ **Ρήνεια** κεῖνται μεταξὺ τῆς Μυκόνου καὶ τῆς Σύρου, εἶναι δὲ νησίδια ἀκατοίκητα, πάλαι ὅμως σπουδαιότατα· ἡ Δῆλος ίδια κατεῖχε τὴν πρώτην θέσιν μεταξὺ τῶν Κυκλαδῶν ἔνεκεν ἀρχαιοτάτης λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Ἀρτέμιδος, οἵτινες κατὰ τὴν παράδοσιν ἐγεννήθησαν ἐνταῦθα. Σφίζονται ἐνταῦθα σπουδαῖαι ἀρχαιότητες τῆς Ἱερᾶς περιοχῆς τοῦ ναοῦ.

·**Η** δὲ **Ρήνεια** πάλαι ἐχρησίμευεν ὡς νεκροταφεῖον τῶν Δηλίων, διότι δὲν ἐπερέπειτο ἡ ταφὴ ἐν Δήλῳ.

·**Η μεγίστη** καὶ εὐφοριωτάτη **Νάξος** (17 χιλ. κατ.) ἔχει σχῆμα ρομβοειδές. Παράγει οἶνον, ἔλαιον, ἐσπεριδοειδῆ (Ιδίως κίτρα) καὶ τυρόν. Πλούσιον προϊὸν αὐτῆς εἶναι τὸ δρυκτὸν **σμύρεις** (πέτρα σκληρότατη χοητιμένουσα πρὸς λείανσιν τῶν μετάλλων, λίθων κλπ.).

·**Η Πάρος** ($8\frac{1}{2}$ χιλ. κατ.) κεῖται ἀμέσως πρὸς Δ. τῆς Νάξου καὶ εἶναι ὀνομαστὴ διὰ τὸ Πάριον μάρμαρον (λυχνίτης).

·**Η Αντίπαρος** (π. Ωλίαρος) εἶναι μικρὰ νησοίς ἔχουσα μέγα σπήλαιον σταλακτιτῶν.

·**Η Κέα**, (π. Κέως 4 χιλ. κατ.) ἔχει σχῆμα ωγειδὲς καὶ κεῖται ΝΑ. τοῦ Σουνίου· παράγει καλὸν οἶνον καὶ βαλάνους.

·**Η Κύθνος** (3 χιλ. κατ.), νοτιώτερον κειμένη, ἔχει θερμὰς ἵαριςικὰς πηγάς.

·**Η Σέριφος** ($2\frac{1}{2}$ χιλ. κατ.) ἔχει δρυκεῖα σιδήρου.

·**Η Σίφνος** (4 χιλ. κατ.) πάλαι εἶχε χρυσωρυχεῖα· νῦν οἱ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν καὶ τὴν ἀγγειοπλαστικήν.

·**Η Μῆλος** ($5\frac{1}{2}$ χιλ. κατ.) κατέχει τὸ ΝΔ. ἄκρον τῆς συστήσου; καὶ εἶναι ἡφαιστειογενῆς. Ἀποτελεῖται δὲ δύο τμημάτων, μεταξὺ τῶν δυοῖων εἰσδύει εὐρὺς λιμὴν ἀσφαλέστατος. Παράγει θεῖον, στυπτηρίαν, μυλοπέτρας, ἔτι δὲ καὶ οἶνον.

·**Η Κιμωλος** (2χιλ. κατ.) είνε γνωστή διὰ τὴν λευκὴν κιμωλίαν γῆν.

·**Η Φολέγανδρος** καὶ ἡ **Σίκινος** είνε μικραὶ καὶ τραχεῖαι νῆσοι, παράγουσαι ὄινον.

·**Η Θήρα** (κ. Σαντωρίνη, 11 χιλ. κ.) είνε νῆσος ἡφαιστειογενῆς ἔχουσαι σχῆμα μηνοειδές· τὸν πρὸς Δ. ἐστραμμένον κόλπον αὐτῆς ἀλείει ἡ νησίς **Θηρασία**; μετὰ τοῦ **Ασπρονησίου**. ·**Η** οὗτο κλειομένη θαλασσίᾳ λεκάνη ἀποτελεῖ γιγάντειον κρατῆρα παλαιοῦ ἡφαιστείου. ·Ἐν τῇ λεκάνῃ ταύτῃ ἀνέδυσαν κατὰ διαφόρους ἐποχὰς τρεῖς νησῖδες (ἥπαλαιὰ Κοῦμένη, ἡ μικρὰ Κοῦμένη καὶ ἡ νέα Καῦμένη)· παρὰ δὲ τὴν νέαν Κοῦμένην, συνέβησαν ἐπὶ τῆς βασιλείας Γεωργίου Α' (1866 — 1870) νέαι ἐκκρήξεις, καθ' ᾧ ἐσχηματίσθη νέος κρατῆρος νομασθεὶς «Γεώργιος». Κύρια προϊόντα τῆς νήσου είνε ἡ θηραϊκὴ γῆ (κ. πορσελάνη) καὶ οἶνος.

·**Η Ιος** (2 χιλ. κ.) κεῖται πρὸς Β. τῆς Θήρας καὶ ἔχει ώραῖον λιμένα.

·**Η Άμοργος** (3 χιλ. κ.) είνε ἡ ἀνατολικωτάτη νῆσος τῆς πολ. Ἑλλάδος παράγουσα ὄινον, ἔλαιον καὶ δύώρας.

·**Η** δὲ **Άναφη** μικρὰ καὶ ἀσήμαντος, είνε ἡ νοτιανατολικωτάτη τῶν Κυκλάδων,

·**Επαρχέατ, πόλεις καὶ κῶμαι.** — ·**Ο** νομὸς Κυκλάδων περιλαμβάνει 7 ἐπαρχίας· 1) Σύρου, 2) Αιδρού, 3) Τήνου, 4) Νάξου, 5) Κέας, 6) Μήλου καὶ 7) Θήρας.

1) ·**Η** ἐπαρχία **Σύρου** περιλαμβάνει τὰς νήσους Σύρου, Μύκονον, Δῆλον, Ρήνειαν καὶ τινὰ ἄλλα νησίδια ἀκατοίκητα. Πρωτ. αὐτῆς καὶ τοῦ νομοῦ είνε ἡ **Σερμούπολις** (19) (κ. Σῦρος) ἐκτισμένη κατὰ τὸν εὐρὺν καὶ ώραιον λιμένα τῆς νήσου Σύρου. ·Έχει ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικὸν καὶ βιομηχανίαν. ·Ανωθεν ταύτης είνε ἡ **Άνω Σύρος** (2 1/2) κατοικουμένη ὑπὸ Ἑλλήνων δυτικοῦ δόγματος (κ. Φραγκοστριανοί).

·**Η Μύκονος** κεῖται ἐπὶ τῆς ὅμωνύμου νήσου.

2) ·**Η** ἐπαρχία **Άιδρου** σύγκειται ἐκ τῆς ὅμωνύμου νήσου καὶ ἔχει πρωτεύουσαν τὴν **Άιδρον**, κειμένην ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς ποραλίας, ἐνῷ ἡ ἀρχαία ὅμώνυμος ἔκειτο ἐπὶ τῆς δυτικῆς. — **Αποικια-**

χωρίον παρ' ὁ ὑπάρχουσι περίφημα Ἰαματικὰ ὕδατα. — **Κόρυθιον** καὶ **Γαύρειον**, παράλιαι κῶμαι.

3) Ἡ ἐπαρχία **Τήνου** σύγκειται ἐκ τῆς ὅμωνύμου νήσου καὶ ἔχει πρωτ. τὴν **Τήνον** (2 1/2), κειμένην ἐπὶ τῆς νοτίας παραλίας. Παρὰ ταύτην εἶναι ὁ περίφημος ναὸς τῆς «Ἐναγγελιστρίας», εἰς ὃν συρρέουσι κατὰ χιλιάδας προσκυνηταὶ ἐκ τε τῆς δούλης καὶ ἐλευθέρας Ἑλλάδος. Ἐν τοῖς χωρίοις τῆς νήσου κατοικοῦσι καὶ χριστιανοὶ δυτικοῦ δόγματος, ὑπάρχει δὲ καὶ μονὴ καλογραιῶν μετὰ παρθεναγωγείου.

4) Ἡ ἐπαρχία **Νάξου** περιλαμβάνει τὰς νήσους Νάξον, Πάρον καὶ Ἀντίπαρον. Πρωτ. εἶναι ἡ **Νάξος** (2), κατὰ τὴν ΒΔ. παραλίαν τῆς ὅμωνύμου νήσου. Ἐτεραι σπουδαῖαι κῶμαι τῆς νήσου εἶναι ἡ **Απειρανθός**, τὸ **Χαλκὶ** καὶ ἡ **Κορωνὶς** (κ. Κωμιακή). Παρὰ τὴν Κορωνίδα εἶναι τὰ σμυριδωργυχεῖα. Ἐν δὲ τῇ Πάρῳ κῶμαι ἄξιαι λόγου εἶναι ἡ **Πάρος** (2) (Παροικία) καὶ ἡ **Νάουσα**.

5) Ἡ ἐπαρχία **Κέας** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κέας, Κύθνου καὶ Σερίφου. Πρωτ. εἶναι ἡ **Κέα** (3 1/2) (π. Ἰουλίς), ἐν τῷ μέσῳ τῆς ὅμωνύμου νήσου. Ἐν τῇ Κύθνῳ εἶναι αἱ κῶμαι **Κύθνος** καὶ **Δρυοπίς**. Ἐν δὲ τῇ Σερίφῳ ἡ **Σέριφος** (1 1/2).

6) Ἡ ἐπαρχία **Μήλου** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Μήλου, Κιμώλου, Σίφνου, Φοιλεγάνδρου, Σικίνου καὶ τινων ἄλλων νησίδων ἀκατοικήτων. Πρωτ. εἶναι ἡ **Μήλος** (κ. Πλάκα), ἐπὶ τῆς ὅμωνύμου νήσου. Παρὰ ταύτην ἐκ τῶν ἀνασκαφέντων τάφων τῆς ἀρχαίας Μήλου εὑρέθη τὸ περίφημον ἄγαλμα τῆς «Ἀφροδίτης τῆς Μήλου», κείμενον νῦν ἐν τῷ Λούθρῳ τῶν Παρισίων.

Ἐν τῇ Κιμώλῳ κεῖται ἡ **Κιμώλιος** (2), ἐν τῇ Σίφνῳ ἡ **Ἄπολλωνία** καὶ ἡ **Ἄρτεμιδν** καὶ ἐν ταῖς λοιπαῖς, ἐν Φοιλεγάνδρῳ καὶ Σικίνῳ, διμόνυμα χωρία.

7) Ἡ ἐπαρχία **Θήρας** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Θήρας, Θηρασίας, Ἰου, Ἀμοργοῦ, Ἀνάφης καὶ τινων ἄλλων ἀσημάντων νησίδων. Πρωτ. εἶναι ἡ **Θήρα** (κ. Φηρά) ἐπὶ τῆς ὅμωνύμου νήσου. Ἐτεραι κῶμαι τῆς αὐτῆς νήσου εἶναι ἡ **Οίτα**, ὁ **Πύργος** καὶ τὸ **Ἐμπορεῖον**. Ἐν τῇ Ἰω εἶναι **Ιος** (2), ἐν τῇ Ἀμοργῷ ἡ **Ἀμοργὸς** (κ. Χώρα ἡ Κάστρον) καὶ ἐν τῇ Ἀνάφῃ διμόνυμον χωρίον.

β') Νομὸς Εὐβοίας.

[135 χιλ. κατ.].

Ο]Νομὸς Εὐβοίας ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Εὐβοίας καὶ τῶν βορείων Σποράδων.

I. Ἡ νῆσος Εὐβοία.

Θέσεις.—Ἡ μακρὰ νῆσος Εὐβοία (125 χιλ. κατ.) ἔκτείνεται ἀπέναντι καὶ κατὰ μῆκος τῆς βορειοανατολικῆς ἀκτῆς τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος. Ἡ μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς στεργάτης στενὴ θάλασσα καλεῖται *Εὐβοϊκὸς κόλπος*, δύστις στενοῦται πρὸς τὴν Βοιωτίαν καὶ σχηματίζεται δὲ πορθμὸς τοῦ *Εὐρέπον*, γνωστὸς ἐκ τῆς ἐνταῦθα σχηματιζομένης παλιρροίας.

Φρεζόντεος διαιρελεσμός.—Ἡ Εὐβοία κατὰ τὸ μέσον τοῦ μήκους αὐτῆς εἶνε εὐρυτέρα, κατὰ δὲ τὰ ἄκρα στενωτέρα. Πρὸς Β. τελευτὴ κατὰ τὰ ἀκρωτήρια *Κήναιον* (κ. Λιθάθα), ἐν τῷ Μαλιακῷ κόλπῳ καὶ *Άρτεμίσιον*, τὸ βορειότατον τῆς Εὐβοίας, γνωστὸν διὰ τὴν παρὰ τοῦτο γενομένην ναυμαχίαν μεταξὺ Ἑλλήνων καὶ Περσῶν (480 π. Χ.). Πρὸς Ν. δὲ τελευτὴ ἀπέναντι τῆς Ἀνδρου κατὰ τὸ ἀκρωτήριον *Καφηρέα* (κ. Κάβο ντ' ὅρο).

Μεταξὺ τῆς νοτίας Εὐβοίας καὶ τῆς Ἀιτικῆς σχηματίζονται αἱ νησίδες *Πεταλίαι*.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους.—Ἡ Εὐβοία εἰς προϊστορικοὺς χρόνους ἦτο ἥνωμένη μετὰ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, διὰ τοῦτο καὶ τὰ ὅρη τῆς νήσου εἶνε συνέχεια τῶν ὅρέων ταύτης. Ἐν τῷ μέσῳ περίπου τῆς Εὐβοίας ὑψοῦται τὸ ὑψιστὸν *Δίρφυς* (1745 μ.) (κ. Δέλφι), ἐξ ἣς ἐκπέμπονται διάφοροι ἀλάδοι. Ἐν τῇ βορείᾳ Εὐβοίᾳ ὑψοῦται τὸ *Μάνιστον* (κ. Κανδῆλι) καὶ τὸ *Τελέθριον*, ἀποτόμως καταπίπτοντα εἰς τὸν Εὐβοϊκὸν. Κατὰ δὲ τὴν νοτιάν Εὐβοίαν ἀκολουθεῖ μακρὰ ἀλυσίς, ἡς τὸ νοτιώτατον ὅρος *Οχη* τελευτὴ κατὰ τὸν Καφηρέα.

Αἱ κυριώτεραι τῶν πεδιάδων τῆς νήσου εἶνε τὸ *Δηλάντιον* πεπεδίον (κ. τῆς Χαλκίδος) πρὸς τὸν Εὐβοϊκὸν καὶ ἡ τῆς *Ιστιαίας* (κ. τοῦ Ξηροχωρίου) πρὸς Β. καὶ ἀπέναντι τῆς Φθιώτιδος.

Ποταμοί. — Η Εύβοια ἔχει μικρούς τινας ποταμούς ἔχοντας πάντοτε ύδωρ. Ο μακρότερος είνε διχέμαρρος **Λήλαντος** (κ. τοῦ Βασιλικοῦ), διαρρέων τὸ Ληλάντιον πεδίον.

Φύσις τοῦ ἐπάγους. — **Μπροτόντα.** Η μέση καὶ βορεία Εύβοια είνε δασώδης καὶ εὔφορος. Παράγει δὲ γενικῶς **οἶνον**, **ξυλείαν** καὶ **ρητίνην**: τρέφει ζῶα, ἐν οἷς καὶ **βοῦς** (εἴς οὐ τὸ ὄνομα Εύβοια), ἔχει δὲ καὶ πλοῦτον ὁρυκτῶν (μάρμαρα, λιθάνθρακες, λευκόλιθος).

II. Αἱ Βόρειοι Σποράδες νῆσοι.

Αἱ βόρειοι Σποράδες (9 χ. κ.) κεῖνται πρὸς Β. τῆς Εύβοιας καὶ πρὸς Α. τῆς Θεσσαλίας. Αἱ κυριώταται τούτων είνε ἡ **Σκιαδαρεσσός**, ἡ **Σκόπελος**, ἡ **Διαδρόμια** (π. 'Ικός) καὶ ἡ **Σηνός**. Είνε ὀρειναὶ καὶ τραχεῖαι, ἔχουσιν ὅμως δάση καὶ παράγουσιν οἶνον, ἔλαιον καὶ ὄπωρας.

Ἐπαρχίαι, πόλεις, κώμεις. — Ο νομὸς Εύβοιας ἀποτελεῖται ἐκ 4 ἐπαρχιῶν: 1) Χαλκίδος, 2) Ιστιαίας, 3) Καρυστίας καὶ 4) Σκοπέλου.

Η ἐπαρχία **Χαλκίδος** περιλαμβάνει τὸ μέρος τῆς Εύβοιας ἀπὸ τῆς Δίρφυος μέχρι τοῦ Τελεθρίου. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας καὶ τοῦ νομοῦ είνε ἡ **Χαλκίς** (13), ἀρχαία πόλις κατὰ τὸν πορθμὸν τοῦ Εὔριπου, ἐφ' οὗ σιδηρᾶ κινητὴ γέφυρα. Η πόλις ἔχει βιομηχανικὰ καταστήματα, πατοικοῦσι δὲ καὶ τινες Ισραηλῖται. — **Ἐρέτρια** ἡ **Νέα Ψαρά**, ἀπέναντι τοῦ Ωρωποῦ, ἐπὶ τῆς ἀρχαίας **Ἐρετρίας**, συνοικισθεῖσα ὑπὸ Ψαριανῶν μετὰ τὴν καταστροφὴν τῆς νήσου αὐτῶν κατὰ τὴν Ἕλλ. ἐπανάστασιν. Ενεκα τῶν ὑπηρεσιῶν τῶν Ψαριανῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν ταῦτην ἔχουσι τὸ δικαίωμαν ἐιλέγωσι (μετὰ τῆς νήσου Ψαρῶν) δύο βουλευτάς. Η δ' ἀρχαιοτάτη **Ἐρέτρια**, ἡ ὑπὸ τῶν Περσῶν καταστραφεῖσα, ἔκειτο ἀνατολικῶτερον. — **Ψαχνά, Μαντούδι** καὶ **Άγια Άννα** πρὸς Β. — **Δίμηνη** (3), κωμόπολις κατὰ τὸν Εύβοϊκὸν

2) Η ἐπαρχία **Ιστιαίας** κατέχει τὸ πρὸς Β. τοῦ Τελεθρίου μέρος τῆς νήσου. Πρωτ. ταύτης είνε ἡ **Ιστιαία** (ἄλλ. Ξηροχώρα).

1) Υπὸ τῆς Κυδερνήσεως ώνομάσθη ἐσφαλμένως ἡ νῆσος αὕτη 'Αλόννησος

ριον), (3), παρὰ τὸ εὔφορον πεδίον τῆς Ἰστιαίας, δπερ παράγει ἐκλεκτὸν οἶνον. Ἐπίνειον αὐτοῦ εἶνε δὲ Ωρεός, (κ. Ωρεοί), ἀρχαὶ πόλις ἐπὶ τῆς ἀρχαιοτάτης «Ιστιαίας», ἥτις ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Περικλέους (446 π. Χ.). — **Αἰδηψός**, κατὰ τὸν Εὐβοϊκόν, παρ' ἣν περίφημοι ἴαματικαὶ πηγαί.

3) Ἡ ἐπαρχία **Καρυστίας** ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ΝΑ. μέρους τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς νήσου Σκύρου. Πρωτ. τῆς ἐπαρχίας εἶνε ἡ **Κύμη** (4), μικρὸν ἀπέχουσα τοῦ Αἰγαίου· παρὰ ταύτην κεῖνται τὰ ἀνθρακώρυχεια. — **Αὐλωνάριον**, πρὸς Ν. — **Αλιβέριον**, παρὰ τὸν Εὐβοϊκόν, ἐξ οὗ ἔξαγεται πολὺς οἶνος. — **Κάρυστος** (2), ὑπὸ τὴν Οὐλην καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κάρυστον, καθ' ἣν κῆποι κατάφυτοι ἐκ καρποφόρων δένδρων. — **Σκῦρος** (3), ἐν τῇ διμωνύμῳ νήσῳ.

4) Ἡ ἐπαρχία **Σκοπέλου** ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Σκοπέλου, Σκιάθου, Λιαδρομίας καὶ τινων ἄλλων μικροτέρων. Πρωτ. εἶνε ἡ **Σκόπελος** (3 1/2), ἐπὶ τῆς διμωνύμου νήσου, γνωστὴ διὰ τὰ εὔχυμα ἀπίδια, ἢ παράγει. Ἀξία λόγου εἶνε ἡ **Σκιαθος** (3), ἐν τῇ διμωνύμῳ νήσῳ μετ' ἀσφαλοῦς λιμένος.

γ') *Νομὸς Κερκύρας*

[123 χιλ. κατ.]

Ο νομὸς οὗτος σύγκειται ἐκ τῶν νήσων Κερκύρας, Παξῶν, Λευκάδος καὶ μικρῶν τινων ἄλλων.

Ἡ μακρὰ νῆσος **Κέρκυρα** κειμένη ἀπέναντι τῆς βρο. Ἡπείρου εἶνε ἡ πυκνότερον κατοικουμένη ἑλληνικὴ νῆσος (92 χ. κ.). Προσεγγίζει τὴν Ἡπειρὸν διὰ πορθμοῦ εὔροντος 2 1/2 μόλις χιλιομέτρων καὶ τελευτᾶ πρὸς Ν. εἰς τὰ ἀκρωτήρια **Αμφίπαγον** (κ. Ασπρο) καὶ **Λευκίμμην**.

Τὰ δόῃ τῆς Κερκύρας εἶνε χαμηλὰ (ὑψιστὸν δὲ **Παντοκράτωρ**), αἱ πεδιάδες δὲ ἀντῆς, κατάφυτοι καὶ θελκτικαί, παράγουσιν οἶνον ἔλαιον καὶ ὄπωρας.

ΒΔ. τῆς Κερκύρας πρόκεινται αἱ νητῖδες **Ερίκουσα**, **Οθωναὶ** καὶ **Μαρθάνη**. Ἑλληνικὴ νῆσος εἶνε καὶ ἡ ἀπέναντι τοῦ Αὐλῶνος

('Ηπείρου) ἀκατοίκητος **Σάσων**, παραχωρηθεῖσα ἡδη εἰς τὴν Ἰταλίαν.

Οἱ **Πιαξοὶ** (4 χ. κ.) εἶνε δύο μικραὶ νῆσοι (Πιαξὸς καὶ Ἀντιπιαξὸς) κείμεναι ἀπέναντι τῇ; Ἡπειρωτικῆς πολίχνης **Πάργας**. Παράγουσι κυρίως ἔλαιον.

Ἡ δὲ **Λευκὰς** (26 χ. κ.) κεῖται ἀπέναντι καὶ πλησιέστατα τῆς Ἀκαρνανίας, μεθ' ἣς σχηματίζεται ἀβαθῆς λιμνοθάλασσα. Ὁμαλὸς τις ἴσθμὸς συνδέει ταύτην μετὰ τῆς Ἀκαρνανίας, ὃν πρῶτοι ἔταμον πάλαι οἱ Κορίνθιοι. Ἡ νῆσος εἶναι ὀρεινοτάτη, μακρὰ δὲ ὁροσιφρὰ τελευτᾶ εἰς τὸ νοτιώτατον ἀκρωτήριον **Λευκάταν** (κ. τῆς Κυρᾶς). Παράγει δὲ οἶνον, ἔλαιον καὶ σταφίδα. Εἰς τὴν Λευκάδα πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κατέφευγον ἀρματωλοὶ καὶ κλέφται, δισάκις κατεδιώκοντο ὑπὸ τῶν Τούρκων ἐν τῇ Ἀκαρνανίᾳ.

ΝΑ. ταύτης ἥν νησὶς **Τάφος** (κ. Μιγανῆσι) καὶ τινες ἄλλαι μικρότεραι.

Ἐπιχρέας, πόλεις καὶ κῶμοι. — Ὁ νομὸς Κερκύρας περιέχει 3 ἐπιχρέας: 1) Κερκύρας 2) Πιέστη καὶ 3) Λευκάδος.

1) Ἡ ἐπαρχία **Κερκύρας** συνίσταται ἐξ τῆς νήσου Κερκύρας καὶ τῶν ΒΔ. αὐτῆς κειμένων νησίδων. Πρωτ. τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ **Κέρκυρα** (27, κ. Κορφοί), ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς παραλίας καὶ παρὰ τὴν ἀρχαίαν «Κέρκυραν». Εἶνε πόλις ὡραία ἔχουσα φρούρια Ἐνετικά, ἀνάκτορον βασιλικόν, σχολὴν τῶν ἐφέδρων ἀξιωματικῶν, τὸν τάφον καὶ ἀνδριάντα τοῦ πρώτου τῆς Ἑλλάδος κυβερνήτου Ἰωάννη Καποδιστρίου κτλ. Ὁ διασημότερος ναὸς τῆς πόλεως εἶνε ὁ τοῦ ἀγίου Σπυρίδωνος, ἐν ᾧ εὑρίσκεται τὸ σεπτὸν λείψανον τοῦ ἀγίου. Προάστεια ἀξιόλογα εἶνε τὸ **Μαντοῦκι** καὶ ἡ τερπνὴ **Γαρίτσα**, παρ' ἣν ὑπάρχει ὡραία ἐπαυλις. — Πρὸς Ν. τῆς πόλεως καὶ παρὰ τὸ χ. **Γαστοῦρι** κεῖται τὸ «Ἀχίλλειον», ὡραιοτάτη ἐπαυλις, κτισθεῖσα ὑπὸ τῆς Αὐτοκρατείρας τῆς Αὐστρίας Ἐλισσάβετ.

Ἄλλαι κῶμαι είνε ὁ **Ποταμός**, τὸ **Σκιπερόν**, ἡ **Κορανιάνα** καὶ ἡ **Λευκίμμη**.

2) Ἡ ἐπαρχία **Πιαξῶν** ἀποτελεῖται ἐκ τῆς Πιαξοῦ καὶ Ἀντιπιαξοῦ. Ἡ κυρία νῆσος Πιαξὸς (κ. Πιαξοὶ) κατοικεῖται κατὰ μικρὰ χωρία καὶ ἔχει πρωτ. τὴν **Γάιογ**.

3) Ἡ Ἐπαρχία **Λευκάδος** ἀποτελεῖται ἐκ τῆς νήσου Λευκάδος

καὶ τῆς νησίδος Τάφου. Πρωτ. εἶνε ἡ Λευκὰς (5), κατὰ τὴν λιμνοθάλασσαν καὶ τὸν ἴσθμον τῆς νήσου. Ἐπειδὴ ἡ νῆσος πάσχει ὑπὸ σεισμῶν, αἱ οἰκίαι αὐτῆς εἶνε ἔγιναν. Ἐτεραι κῶμαι τῆς νήσου εἶνε ἡ Καρυά (2) καὶ ὁ Ἀγιος Πέτρος, οὗ ἐπίνειον ἡ Βασιλικὴ (κατὰ τὸν νότιον κόλπον τῆς νήσου).

δ') Νομὸς Κεφαλληνίας

(65 χιλ. κατ.)

Ο νομὸς οὗτος ἀποτελεῖται ἐκ τῶν νήσων Κεφαλληνίας, Ἰθάκης καὶ τῶν νησίδων Καλάμου, Καστοῦ καὶ Εχινάδων.

Η Κεφαλληνέα (60 χ. κατ.) εἶνε ἡ μεγίστη νῆσος τῶν Ἰονίων. Εκ τῆς βορείας ἀκτῆς τοῦ κορμοῦ ταύτης ἔκτείνονται δύο χερσόνησοι, ἡ Ἔρισσος καὶ ἡ Παλική. Καὶ ἡ μὲν Ἔρισσος ἔκτείνεται πρὸς Β., ἡ δὲ Παλική στρέφεται πρὸς Ν. Ο μεταξὺ τῆς Παλικῆς καὶ τοῦ κορμοῦ τῆς νήσου κόλπος καλεῖται τοῦ Λιβαδίου.

Η νῆσος εἶνε δρεινή, ὑψιστον δὲ δρος εἶνε ὁ Αἴνος (1620 μ.), τὸ ὑψιστον τῶν Ἰονίων νήσων.

Ιδιόρρυθμα φαινόμενα τῆς νήσου εἶνε: 1) χάσμα γῆς παρὰ τὴν ἀκτὴν καὶ οὐ μακρὰν τοῦ Ἀργοστολίου, εἰς ὃ βυθίζεται ρύαξ ἔρχομενος ἐκ τῆς θαλάσσης καὶ κινῶν ὑδρομύλους, 2) βαθύταταί τινες δρειναὶ λίμναι κατὰ τὴν ΝΑ. πλευρὰν ("Αβυθός καὶ Ακωλη") καὶ 3) διαρκῆς κίνησις μεγάλου τινὸς λίθου ἐν τῷ νοτίῳ ἄκρῳ τῆς Παλικῆς, προερχομένη ἐκ τῶν κινήσεων τῆς θαλάσσης (Κουνόπετρα).

Κύρια προϊόντα τῆς νήσου εἶνε οἶνος, ἔλαιον καὶ σταφίς.

Οι κάτοικοι τῆς Κεφαλληνίας εἶνε ἐπιτήδειοι ναυτικοὶ καὶ ἐπιχειρηματικώτατοι ἔμποροι. Ἀποδημοῦντες εἰς τὴν ἀλλοδαπὴν πλουτοῦν καὶ ἀναδεικνύονται πολλοὶ ἐθνικοὶ εὐεργέται.

Η Ιθάκη (5 χιλ. κατ.) ἡ πατρὶς τοῦ Ἡρωὸς τοῦ τρωίκοῦ πολέμου. Ὁδυσσέως ἔκτείνεται ἀπέναντι τῆς Ἐρίσσου, μεθ' ἣς σχηματίζεται μακρὸς δίσυλος (κ. Κανάλι τῆς Ιθάκης). Εἶναι τραχεῖα νῆσος ἔχουσα ὑψιστον δρος τὸ Νήριτον (800 κ. Ἀνωγή). Παράγει οἶνον, ἔλαιον καὶ ἀμύγδαλα.

Οι Ἰθακήσιοι είνε ἐμπειρότατοι ναυτικοὶ καὶ ἐπιτήδειοι ἐμπόροι.

Αἱ δὲ λοιπαὶ νησῖδες κεῖνται πλησιέστατα τῆς Ἀκαρνανίας. Τούτων κατοικοῦνται αἱ βιοειόταται, ἡ Κάλαμος καὶ ἡ Καστός

Αἱ δὲ Ἐχινάδες κεῖνται παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀχελώου. Ἡ εὐρυνομένη ἐκ τῶν προσχώσεων τοῦ ποταμοῦ πεδιάς προσευόλλησε πολλὰς ιησίδας τούτων εἰς τὴν Στερεάν. Σπουδαιοτέρα τῶν Ἐχινάδων είνε ἡ Ὁξεῖα· παρὰ ταύτην συνεκροτήθη τῷ 1571 ναυμαχίᾳ μεταξὺ τῆς Ἰσπανίας καὶ Ἐνετίας ἀφ' ἐνὸς καὶ τῆς Τουρκίας ἀφ' ἑτέρου, καθ' ἣν κατετροπώθη ὁ τουρκικὸς στόλος (ἡ καλούμενη ναυμαχία τῆς Ναυπάκτου).

Ἐπαρχίαι, πόλεις καὶ κῶματα. — Ο νομὸς Κεφαλληνίας περιέχει 4 ἐπαρχίες, δύν αἱ 3 κεῖνται ἐν τῇ νήσῳ Κεφαλληνίᾳ· 1) Κραναίας, 2) Πάλης, 3) Σάμης καὶ 4) Ἰθάκης.

1) Ἡ ἐπαρχία Κραναίας περιλαμβάνει τὸ ΝΔ. μέρος τῆς Κεφαλληνίας. Πρωτ. είνε τὸ Ἀργοστόλιον (7 1/2) κατὰ τὸν διμώνυμον μικρὸν κόλπον σχηματιζόμενον κατὰ τὸν κόλπον τοῦ Λιβαδίου. Ἡ πόλις ἔχει ώραίας οἰκοδομὰς καὶ ἀξιόλογον ἐμπορικὸν ναυτικόν. Ήμίσειαν ὥραν πρὸς Α. ἔκειτο πάλαι ἡ πόλις Κράνιοι (ἢ Κράνη). Άξιοι λόγου κῶμαι είνε τὰ Δειληγάτα. — Τὰ Φαρακλάτα. — Τὰ Βαλσαμάτα, παρ' ἣ κεῖται ἡ μονὴ τοῦ Ἀγ. Γερασίμου, ἕνθα τὸ σεπτὸν αὐτοῦ λείψανον. — Ἡ Διβαθώ, περιοχὴ χωρίων κατὰ τὴν νετίαν πλευρὰν τῆς νήσου.

2) Ἡ ἐπαρχία Πάλης κατέχει τὴν Παλικήν χερσόνησον. Πρωτ. αὐτῆς είνε τὸ Λιξούριον (4), ἀπέναντι τοῦ Ἀργοστολίου. Ήμίσειαν ὥραν βιοειότερον ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις «Πάλη».

3) Ἡ ἐπαρχία Σάμης περιλαμβάνει τὸ ΒΑ. μέρος τῆς νήσου μετὰ τῆς χερσονήσου Ἐρίσσου. Πρωτ. αὐτῆς είνε ἡ Σάμη (ἢ Αἴγιαλός). Βορειότερον ταύτης κεῖται ἡ περιοχὴ τῶν χωρίων Πύλαρος, δύν κύριον είνε ἡ παραλία Ἀγία Εὐφημία. Ἐν τῇ Ἐρίσσῳ είνε ἡ Άσσος, (μετὰ ἐνετικοῦ φρουρίου) καὶ τὸ Φισκάρδον, βιοειότατα.

4) Ἡ ἐπαρχία Ιθάκης σύγκειται ἐκ τῶν νήσων Ἰθάκης, Καλάμου, Καστοῦ καὶ τῶν Ἐχινάδων. Πρωτ. είνε ἡ Ἰθάκη (3) (καθ' Βαθύ), κειμένη κατὰ ἀσφαλέστατον λιμένα ἀμφιθεατρικῶς. Ἡ ἀρχαία Ιθάκη ἔκειτο κατὰ τὴν ΒΔ. ἀκτὴν τῆς νήσου.

Αἱ κατοικουμέναι νησῖδες Κάλαμος καὶ Καστός ἔχουσιν ὅμωνύμους κώμας.

ε') *Νομὸς Ζακύνθου*

[38 χιλ. κατ.]

Ο μικρότερος οὖτος νομὸς τῆς Ἑλλάδος ἀποτελεῖται ἐκ τῆς ὅμωνύμου νήσου καὶ τῶν νησίδων Σιροφάδων.

Ἡ νῆσος **Ζάκυνθος** κεῖται πρὸς Ν. τῆς Κεφαλληνίας καὶ πρὸς Δ. τῆς Ἡλιδος. Ἐχει σχῆμα τριγωνικὸν περίπου καὶ σχηματίζει πρὸς Ν. τὸν κόλπον τοῦ **Κερίου**. Γυμνὴ δροσειρὰ κατέχει τὸ δυτικὸν τῆς νήσου, ἐν ᾧ ἡ ὑψίστη κορυφὴ **Βραχιώνας**, ἐτέρα δὲ λοφοσειρὰ κατὰ τὴν ἀνατολικὴν παραλίαν τελευτᾷ εἰς τὸ κατάφυτον δρός **Σκοπός**. Τὸ λοιπὸν μέρος τῆς νήσου εἶναι πεδινὸν καὶ εὐφορβωτατὸν θάλλον ἔξι ἀμπέλων, ἐλαιῶν, δπωροφόρων δένδρων καὶ ἄνθεων, δι’ ὃ ἡ νῆσος ἐπονομάζεται «ἄνθος τῆς Ἀνατολῆς».

Παράγει σταφίδα, οίγον, ἔλαιον, δπώρας, ἔχει δὲ καὶ πηγὰς πισσασφάλτου κατὰ τὸν κόλπον τοῦ Κερίου.

Ἡ νῆσος πάσχει ὑπὸ σεισμῶν. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν γεωργίαν, εἰς τὴν μικρὰν βιομηχανίαν τῆς σαπωνοποιίας καὶ τὸ ἐμπόριον, διακρίνονται δ’ ἐπὶ φιλομουσίᾳ.

Πόλεις καὶ **κωρυκεῖ**. — Ο νομὸς Ζακύνθου ἀποτελεῖ μίαν ἐπαρχίαν. Πρωτ. εἶνε ἡ **Ζάκυνθος** (11), ἐπὶ τῆς ἀνατ. παραλίας. Ἐνταῦθα ὑπάρχει ὁ ναὸς τοῦ ἀγ. Διονυσίου, ἐν ᾧ φυλάσσεται τὸ σεπτὸν λείφανον τοῦ Ἅγιου. Εἶναι δὲ πατρὸς τοῦ ἐθνικοῦ ποιητοῦ Σολωμοῦ. Ἡ νῆσος ἔχει πολλὰς κώμας καὶ χωρία. Ἀξιολογώτερα τούτων εἶναι τὸ **Μαχαιράδιον**, τὸ **Γερακάριον**, τὸ **Καταστάριον** καὶ αἱ **Βολίμες**.

Συγκοινωνία τῶν νήσων τῆς παλ. **Ἐλλάδος**. — Ἡ συγκοινωνία τῶν νήσων ἐκτελεῖται δι’ ἀτμοπλοίων καὶ ιστιοφόρων. Εἰδικαὶ ἀτμοπλοῖκαι γραμμαὶ ἐκ Πειραιῶς ἀναχωροῦσι διὰ **Σύρων** καὶ τὰς λοιπὰς Κυκλάδας. Ἐτέρα γραμμὴ πλέει εἰς **Καρυστον**, **Κύμην** καὶ **Σικυόν**, διὰ δὲ τοὺς πρὸς τὸν Εὔβοϊκὸν λιμένας τῆς Εὐβοίας χρησιμοποιοῦνται αἱ διὰ Βόλον ἀτμοπλοῖκαι γραμμαὶ προεγγίζουσαι εἰς **Ἀλιβέριον**, **Χαλκίδα**, **Λίμνην**, **Στελίδα**, **Αιδηψὸν** (τὸ θέρος) καὶ **Ωρεούς**. Ἡ Εὔβοια ἔχει καὶ ὁμα-

ξιτούς ὅδούς, ἡ δὲ Χαλκὶς συγκοινωνεῖ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν καὶ διὰ σιδηροδρόμου.

Τινὰ τῶν ἀτμοπλοίων ἐκ τοῦ Βόλου πλέουσι καὶ εἰς τὰς νήσους τῶν Βορείων Σποράδων, **Σκιαθον** καὶ **Σκόπελον**.

Αἱ νῆσοι **Κύνθηρα** καὶ **Ζάκυνθος** συγκοινωνοῦσι μετὰ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος διὰ τῶν ἔκτειλούντων τὸν περίπλουν τῆς Πελοποννήσου ἀτμοπλοίων. Αἱ δὲ λοιπαὶ Ἰόνιοι νῆσοι δι’ ἀτμοπλοϊκῶν γραμμῶν, αἵτινες ἐκ Πειραιῶς διέρχονται διὰ τοῦ Ισθμοῦ τῆς Κορίνθου καὶ τοῦ Κορινθιακοῦ κόλπου, προσεγγίζουσι δὲ εἰς τὴν Ἰθάκην, εἰς διαφόρους λιμένας τῆς **Κεφαλληνίας**, εἰς τὴν **Δευκαάδα**, εἰς τοὺς **Παξοὺς** καὶ εἰς τὴν **Κέρκυραν**.

B'. ΝΕΑ ΕΛΛΑΣ

[66,000 τετραγ. χιλ.—3,000,000 κατ.]

Αἱ τῷ 1913 δι’ ἀγώνων καὶ αἴματος ἐλευθερωθεῖσαι Ἕλληνικαὶ χῶραι ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ εἶνε αἱ ἔξης: 1) **Ηπειρος**, 2) **Βορεία Θεσσαλία**, 3) μέγα μέρος τῆς **Μακεδονίας**, 4) πολλαὶ νῆσοι τοῦ **Αιγαίου** πελάγους καὶ 5) ἡ μεγαλύησσος **Κρήτη**. Κέρδος ἐκ τοῦ παγκοσμίου πολέμου εἶνε καὶ ἡ **Δυτικὴ Θράκη**.

I. ΗΠΕΙΡΟΣ

[15.000 τετραγ. χιλ. 440 χιλ. κατ.]

Ορεα—**Η**: ἐλευθερωθεῖσα **Ηπειρος** δρίζεται πρὸς Α. ἀπὸ μὲν τῆς πυλαιᾶς Ἑλλάδος διὰ τοῦ **Αρόχθου** ποτομοῦ, ἀπὸ δὲ τῆς Μακεδονίας διὰ σειρᾶς δρέψων, στινα ὑπάγονται εἰς τὴν **Πίνδον**. Πρὸς Β. δρίζεται ὑπὸ τῆς **Αλβανίας** εἰς ἣν ἔχει ὑποχθῆ καὶ μέρος τῆς Β. **Ηπείρου**. Βρέχεται δὲ πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ **Ιονίου** πελάγους καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ **Αμβρακικοῦ** κόλπου.

Θρεξόντεος θεαμελισμός. — "Η Ἡπείρος σχηματίζει μικροὺς μόνον κόλπους καὶ τινας λιμνοθαλάσσας. Εἰς τὸν Ἀμβρακικὸν κόλπον, δστις σχηματίζεται μεταξὺ τῆς Ἡπείρου καὶ τῆς Ἀκαρνανίας, εἰσέρχεται τις διὰ τοῦ πορθμοῦ τῆς Πρεβέζης· κατὰ τὸν κόλπον τούτον σχηματίζεται ἡ λιμνοθάλασσα Λογαρδοῦ ἐν ᾧ ἀλιεύονται ἵχθυες πλήρεις φῶν, ἐξ ὧν κατασκευάζεται τὸ περίφημον αὐγοτάραχον τῆς Πρεβέζης.

Τὸ δυτικότατον ἀκρωτ. τῆς Ἡπείρου είνε τὰ θυελλώδη **Ἀκρωταραύνια** (κ. Γλῶσσα), δριον τοῦ Ἰονίου καὶ Ἀδριατικοῦ πελάγους, εἰς τὴν Ἀλβανίαν νῦν ὑπαγόμενα.

Μορφολογέα τοῦ ἐδάφους. — "Ἄπασα ἡ χώρα διασχίζεται ὑπὸ ἀποτόμων καὶ δισωδῶν ὁρέων, ἀτινα ἔκτείνονται κατὰ παραλλήλους ὁροσειράς πρὸς τὸ Ἰόνιον πέλαγος. Μετὰ τοῦ κεντρικοῦ ὅρους τῆς Πίνδου **Λάκμον** (κ. Περιστέρι—Ζυγός) συνάπτεται ΒΔ ἡ **Τύμφη** (κ. Παλγοβοῦνι) καὶ τὸ ὑψιστὸν **Βοῖον** (κ. Σμόλικα Γράμμος 2600) κατὰ τὰ ὄρη τῆς Ἡπείρου καὶ Μακεδονίας. Παραλλήλως τούτων ἔκτείνεται τὸ **Μιτσικέλι** καὶ τὰ **Νεμέρχια**. Πρὸς δὲ τὴν ἀκτὴν τοῦ Ἰονίου ὑψοῦνται τὰ **Κεραύνια** (κ. τῆς Χιμάρρας), ἀτινα προεκτείνονται εἰς τὸ μνημονευθὲν ἀκρωτήριον **Ἀκροκεραύνια**. Ἐν τῇ νοτίᾳ Ἡπείρῳ ὑψοῦνται ὁ **Τέμπαρος** (κ. Ὁλύτσικα) καὶ τὰ ἀπόκρημνα ὄρη τοῦ ἥρωικοῦ **Σουλίου**.

Μεταξὺ τοῦ Μιτσικελίου καὶ τοῦ Τομάρου ἔκτείνεται τὸ μόνον εὔρον ὁροπέδιον, τὸ τῶν **Ιωαννίνων**, παράλιαι δὲ πεδιάδες σχηματίζονται κατὰ τὰς ἐκβολὰς τῶν μεγάλων ποταμῶν, ὡς ἡ **Ἀμβρακικὴ** πρὸς Ν. καὶ ἡ τοῦ **Αώου** καὶ ἡ τοῦ **Αψου** ΒΔ.

Χαρτι. — Οἱ κυριώτεροι ποταμοὶ τῆς Ἡπείρου, ὁ **Αψος** καὶ ὁ **Αφος**, διευθύνονται ΒΔ., κατὰ τὴν διεύθυνσιν τῶν ὁροσειρῶν, καὶ ἐκβάλλουσιν εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος, κατὰ τὴν **Ἀλβανίαν**. Ὁ μικρότερος τούτων, ὁ **Αφος**, πηγάζει ἐκ τοῦ Λάκμου καὶ τῆς Τύμφης. Πρὸς τὸ Ἰόνιον ὁρέει, ὁ **Θύαμις** (κ. Καλαμᾶς), ἐκβάλλων ἀπέναντι τῆς Κερκύρας, καὶ ὁ **Αχέρων** (κ. Μαυροπόταμος), δστις σχηματίζει τὴν **Αχεροντίαν** λίμνην καὶ δέχεται τὸν παραπόταμον **Κωκυτόν**. Ὁ **Αχέρων** κατερχόμενος τῶν ὁρέων τοῦ Σουλίου ἔχει ὅχθας ἀποτόμους καὶ σκοτεινάς, καταρράκτας δὲ θορυβώδεις ταῦτα παρήγαγον πάλαι τὴν ἴδεαν, διτι ἐνταῦθα ἥτο ἡ εἰσόδος εἰς τὸν

5) Η υποδιοίκησις *Πωγωνίου* κατέχει τὸ δυτικὰν μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. αὐτῆς εἶνε τὸ *Δελβινάκιον* (3).

6) Η υποδιοίκησις *Φιλιατῶν* κατέχει τὸ ΝΔ. τμῆμα τοῦ νομοῦ βροχομένη ἐν μέρει πρὸς Δ. ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους. Πρωτ. αὐτῆς εἶνε αἱ *Φιλιάται* (3), πέραν τοῦ Θυάμιδος. Ἐπίνειον αὐτῶν εἶνε ἡ *Σαγιάδα*, ἀπέναντι τῆς Κερκύρας.

β') Νομὸς Πρεβέζης.

(46.000 κατ.)

Ληγνε *Θέσις καὶ ὄρεα*.— Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ νοτιώτατον Πολλῆμα τῆς Ἡπείρου καὶ συνορεύει πρὸς Β. μετὰ τοῦ νομοῦ Ἰωαντὴν ἴδων, πρὸς Ν. μετὰ τοῦ Ἀμβρακικοῦ κόλπου, πρὸς Α. μετὰ τοῦ μεγαλοῦν Ἀρτης καὶ πρὸς Δ. βρέχεται ὑπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους. ἔθνικο *Ἐπαρχίας, πόλεις καὶ κῶμαις*.— Ο νομὸς Πρεβέζης ζάραις φιλαμβάνει δύο υποδιοικήσεις 1) *Πρεβέζης* καὶ 2) *Μαργαρίτου*.

Τυπωμένη Τιμωρία

ἔξης 1) Η υποδιοίκησις *Πρεβέζης* κατέχει τὸ Α. μέρος τοῦ νομοῦ. 2) Πρωτ. αὐτῆς εἶνε ἡ *Πρέβεζα* (8), παρὰ τὸν δμώνυμον πορθμὸν *Φ* καὶ ἀπέναντι τοῦ Ἀκτίου. Παρὰ ταύτην κεῖνται τὰ ἔρεπτα τῆς *Αντίας Νικοπόλεως*, συνοικισθείσης ὑπὸ τοῦ Ὁκταβιανοῦ εἰς καὶ ἀνάμνησιν τῆς νίκης αὐτοῦ κατὰ τοῦ Ἀντωνίου καὶ τῆς Κλεοπάτρερας. Κατὰ τοὺς μεσαιωνικοὺς χρόνους διετέλεσεν αὕτη πρωτ. τῆς Δυν^τΗπείρου (ἀπὸ τοῦ Ἰουστινιανοῦ καὶ ἔξης). *Λοῦρος* καὶ *Νέα Φερείππιας*, μεσόγειοι κῶμαι.

ἴκο. 2) Η υποδιοίκησις *Μαργαρίτου* κατέχει τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ σανομοῦ. Πρωτ. αὐτῆς εἶνε ἡ Πάργα (2), ἀπέναντι τῶν Παξῶν, διάσημος διὰ τὴν τραγικὴν μοῖραν τῶν κατοίκων αὐτῆς κατὰ τὸ ἔτος 1819, δτε ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν Ἀγγλῶν εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶν. *Δι^τΜαργαρίτου* (2), κώμη μεσόγειος.

'Ισ. Β'. *Η Βόρειος Ηπειρος* *Αργυροκάστρου*, ὡς καὶ τὰς ἐπαρχίας τῆς *Κορυτσᾶς* καὶ τῆς *Κολωνείας*.

Η περιοχὴ τοῦ *Αργυροκάστρου*, κεῖται ἀμέσως βορειότερον τῆς τῶν Ἰωαννίνων. Η κυρία ἐνταῦθα πόλις εἶνε τὸ *Ἀργυρί. Σαρρή* Γεωγραφία γ' τάξεως ἐκδ. 8η 12—5—1924 5

φόναστρον (9), κατὰ παραπόταμον τοῦ Ἀφούν, ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Ἀργυροκάστρου.— **Δελβίνοι** (3), νοτιώτερον.— **Αγιος Σαράντα** (π. Ὁγχησμός), λιμήν τῆς δυτ. Ἡπείρου.— **Χιμάρρα**, περιοχὴ χωρίων κατὰ τὰ Κεφανύνια· οἱ Χιμαρριῶται διακρίνονται ἐπ' ἀνδρείᾳ.— **Τεπελένιον**, ἡ πατρίς τοῦ διαβοήτου Ἀλῆ πασᾶ.— **Πρεμετή**, κατὰ τὸν Ἀφούν.

Ἡ δὲ πόλις **Κορυτσά** (20) κεῖται ΒΑ. τοῦ Ἀργυροκάστρου καὶ εἶναι σπουδαία Ἑλληνικὴ πόλις μετὰ Ἑλλήν. Γυμνασίου καὶ πολλῶν ἄλλων ἐκπαιδευτηρίων. Πρόδες Ν. ταύτης εἶναι καὶ ἡ **Κολανεια**, περιοχὴ χωρίων.

Ἡ Ηπειρωτικὴ πόλεις εἶναι τὸ **Βεράτιον** (10), κατὰ τὰς ὅχθας τοῦ Ἀφούν καὶ ὁ παρὰ τὸν δμώνυμον κόλπον **Αὐλῶν** (7), αἵτινες δμῶς ὑπήχθησαν εἰς τὴν Ἀλβανίαν.

Ἡ Βόρειος Ἡπειρος εἶχεν ἀπελευθερωθῆναι μετὰ τῆς λοιπῆς Ἡπείρου τῷ 1913. Κατὰ τὸ διάστημα δυμῶν τοῦ Παγκοσμίου πολέμου παρεκωρόθη παρὰ τῶν συμμάχων δυνάμεων εἰς τὴν Ἀλβανίαν, ἀλλ’ ἡ Ἑλλὰς διεκδικεῖ ταύτην ὡς τιμῆμα Ἑλληνικώτατον.

Συγχοινωνία τῆς **Ηπείρου**.— Ἡ ἐγ Ἡπείρῳ συγχοινωνία ἔκτειναι μόνον δι' ἀμαξιῶν ἢ ἡμιονικῶν ὁδῶν, διότι οὐδεμία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἶναι κατεσκευασμένη. Αἱ κυριώτατοι ὁδοὶ εἰναι **Ιωαννίνων** — **Αρτης**, **Ιωαννίνων** — **Πρεβέζης**, **Ιωαννίνων** — **Παραμυθίας**, **Ιωαννίνων** — **Δελβίνου** — **Αγ. Σαράντα**, ἐξ ἣς καὶ διακλάδωσις εἰς Ἀργυρόκαστρον, **Ιωαννίνων** — **Κολωνείας** — **Κορυτσάς**.

Ἄτμοπλοια δὲ προσεγγίζουσιν εἰς λιμένας τῆς Ἡπείρου, ὡς εἰς Πρέβεζαν, Σαγιάδαν, Ἀγίους Σαράντα καὶ Αὐλῶνα.

II. ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

[Τὸ ἥμισυ τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος].

(31.000 τετρ. χιλ.—1.250.000 κατ.)

Εκτασις καὶ ὄρεα.— Ἡ Ἑλληνικὴ Μακεδονία, ἔκτεινομένη πρὸς Β. τῆς Θεσσαλίας καὶ τοῦ Αίγαίου πελάγους, εἶναι μεγάστη καὶ πλουσιωτάτη Ἑλληνικὴ χώρα. Ορίζεται ἀπὸ τῆς Θεσσα-

λίας διὰ τῶν Καμβούνιων ὁρέων, τοῦ Τιταρίου, καὶ τοῦ Ὀλύμπου, πρὸς Δ. ἀπὸ τῆς Ἡπείρου καὶ Ἀλβανίας δι' ὁροσειρῶν τῆς Πίνδου, πρὸς Α. ἀπὸ τῆς Θράκης διὰ τοῦ ὅρους Ροδόπης καὶ τοῦ ποταμοῦ Νέστου καὶ πρὸς Β. ἀπὸ τῆς σερβικῆς καὶ βουλγαρικῆς Μακεδονίας.

Ορεζόντιος διαμελισμός. — Η Μακεδονία βρέχειει ΝΑ. ὑπὸ τοῦ Αιγαίου πελάγους, ὥφ' οὐδὲ διαμελίζεται πολυτρόπως. Ο Θερμαϊκὸς καὶ ὁ Στρυμονικὸς κόλπος ἀποχωρίζουσι τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, αὕτη δὲ πάλιν διὰ τῶν κόλπων Τορωναίου καὶ Σιγγυτικοῦ διαμελίζεται εἰς 3 μικροτέρας, τὴν Παλλήνην (κ. τῆς Κασσάνδρας), Σιθωνίαν (κ. τοῦ Λόγγου) καὶ τὴν Αιτάνην (κ. τοῦ Αγίου ὄρους).

Ανατολικώτερον δὲ εἶνε δὲ κόλπος τῆς Καβάλλας.

Μαρφολογία τοῦ ἐδάφους. — Πολλαὶ δροσειραὶ διασχίζουσι τὴν χώραν κατὰ διαφόρους διευθύνσεις περικλείουσαι δροπεδία νπὸ πολυύδρων ποταμῶν διαρρεόμενα ἢ νπὸ πολυχθύνων λιμνῶν πληρούμενα. Κατὰ τὰ δυτικὰ δρια ὑψοῦται τὸ Βέτον. Κατὰ τὰ νότια δρια τὰ Χάσια, τὰ Καμβούνια, τὸ Τιτάριον, μεθ' οὐδὲ συνέχεται δὲ Πλερος καὶ τὸ ὑψιστὸν τῶν ἔλληνικῶν ὁρέων, δὲ Ολυμπος (3000 μ. ὥψ.) ἢ κατοικία τῶν ἀρχαίων θεῶν.

Κατὰ τὸ μέσον περίπου ὑψοῦται τὸ Βέρμιον. — Κατὰ τὰ βόρεια δρια εἶνε δὲ Βαρνοῦς (κ. Περιστέρι), δὲ Βόρας (κ. Νίτσε), ἢ Κερκίνη (κ. Μπέλες) καὶ ΒΑ. ἢ Ροδόπη. Πρὸς τὸ Αιγαῖον δὲ ὑψοῦται καὶ τὸ Παγγαῖον, ἔνθα ἐγένοντο αἱ πρώται προσβολαὶ τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ ἔλληνικοῦ στρατεῦ τῷ 1913.

Ἐν τῇ Χαλκιδικῇ εἶνε τὸ Χολομῶν (π. Υψίζωνος) καὶ δὲ πυραμιδοειδῆς Αθως (κ. Αγιον ὄρος), ἐν τῷ ἀκρῷ τῆς δύμανόμου χερσονήσου.

Οροπέδια ἀξιολογώτερα εἶνε τὸ τῆς Φλωρίνης, τὸ τῶν Καΐλαρίων καὶ τὸ τῆς Καστορείας βαθύπεδα δὲ τὸ τῆς Θεσσαλονίκης (κατὰ τὸν Θερμαϊκὸν), τὸ τῶν Σερρῶν καὶ τὸ τῆς Δράμας.

Ποταμοί. — Οἱ ποταμοὶ τῆς Μακεδονίας ἐκβάλλουσιν εἰς τὸ Αιγαῖον. Καὶ εἰς μὲν τὸν Θερμαϊκὸν ἐκβάλλουσιν οἱ ἔξης 4 ποταμοί, οἵτινες καὶ διαρρέουσι τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης :

- 1) Ὁ Ἀλιάκμων (κ. Βιστρίτσα), πηγάζων ἐκ τοῦ Βοῖου.
- 2) Ὁ Δουσδίας (κ. Καρά—ἀσμάκ), ἐκρέων ἐκ τῆς λίμνης **Βορεόδρου** (κ. Γενιτσῶν).
- 3) Ὁ Ἀξιός (κ. Βαρδάρης), δι μέγιστος τῆς Μακεδονίας, πηγάζων ἐκ τοῦ Σκάρδου (τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας).
- 4) Ὁ Ἐχέδωρος (κ. Γαλλικός), ἐκβάλλων σὺν μακρὰν τῆς Θεσσαλονίκης.

Εἰς τὸν Στρυμόνικὸν κόλπον ἐκβάλλει ὁ **Στρυμών** (κ. Καρά—σοῦ) πηγάζων ἐκ τοῦ Σκομίου (ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ) καὶ σχηματίζων πρὸ τῶν ἐκβολῶν τὴν **Κερκινίτιδα** λίμνην. Εἰς τὴν λίμνην ταύτην ἐκβάλλει καὶ ὁ ποταμὸς **Ἀγγίτης**. Ὁ δὲ ἀνατολικώτατος **Νέστος** ἐκβάλλει εἰς τὸ Θράκιον πέλαγος.

Αἱ πλεῖσται λίμναι τῆς Μακεδονίας ἔχουσιν ἐκρουνύ καὶ εἶνε πολυχθυνες. Κατὰ τὰ ΒΔ. ὅρια είνε ἡ **Πρέσπα*** (ἡ μεγίστη τῶν ἑλληνικῶν λιμνῶν), ἔχουσα ὑπόγειον ἐκρουνύ. Ἐτεραι λίμναι είναι ἡ τῆς **Καστορίας** ἔχουσα ἐκρουνύ εἰς τὸν Ἀλιάκμονα, ἡ **Βεγορρήνης** (κ. τοῦ Ὀστρόβου), ἡ τῆς **Διηγέανης** (π. Πρασιάς) πρὸς Β., ἡ **Βόλβη** πρὸς τὴν Χαλκιδικὴν καὶ αἱ μημοιευθεῖσαι **Βόρειος** (κ. τῶν Γενιτσῶν) καὶ **Κερκινίτης** (κ. τοῦ Ἀχινοῦ).

Κλεῖμα καὶ **προεύόντα**.— Ἡ Μακεδονία ἔχει κλῖμα εὐκρατίς. Τὰ ὅρη αὐτῆς είνε δασώδη καὶ ἐν τοῖς σπλάγχνοις αὐτῶν ἐγκλείουσι πλοῦτον μετάλλων. Αἱ πεδιάδες παρόγονες ἀφθόνους **δημητριακούς καρπούς**, **δσπρια**, **εἴναι**, **ἔλαιον**, **βάμβακα**, **καπνόν**, τρέφονται δὲ καὶ πολλαὶ ἀγέλαι κιτηῶν.

Κατορεινὴ ἔπειψες.— Οἱ ὁραιότατοι Μακεδόνες, συγγειεῖς ὄντες τῶν Δωριέων, κατῆλθον ἐκ τῆς ὁρκικῆς χώρος **Ορεστείδος** (περὶ τὴν νῦν Καστορίαν) εἰς τὴν πορὰ τὸν Θερμαϊκὸν **Ημαθίαν**. Τὸ πότερον τῶν Τημενιδῶν ἦνωσαν πᾶσαν τὴν Μακεδονίαν καὶ τέλος ἥμφισβήτησαν τὴν ἥγεμονίαν ἐπὶ ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Κατορθωθέντες τούτου, δι μέγας **Ἀλεξανδρος** κατέκτησε τὸ περσικὸν κράτος καὶ διέδωκε τὸν ἑλληνισμὸν εἰς τὴν Ἀσίαν καὶ τὴν Ἀφρικήν. Τὸ Μακεδονικὸν βασίλειον κατελύθη τῷ 168 ὑπὸ τῶν **Ρωμαίων**.

Κάτοικοι καὶ **ἀσχολίαι** αὐτῶν.— Οἱ κατοικοῦντες ἐν Μακεδονίᾳ **Ἐλληνες** (περὶ τὸ 1 ἑκατομ.) διαφυλάττουσι καθαρὰν,

τὴν καταγωγὴν αὐτῶν καὶ τὴν γλῶσσαν. Ἀνακτήσαντες νῦν τὴν πρὸ αἰώνων ἀπωλεσθεῖσαν ἐλευθερίαν αὐτῶν καὶ ἀπαλλαγέντες τῶν βουλγαρικῶν ἀκουργημάτων μέλλουσι νὰ προοδεύσωσιν ἐν τῇ πλουσίᾳ αὐτῶν χώρᾳ. Κατοικοῦσιν ἔτι καὶ Τοῦρκοι καὶ ὅλιγοι Βλάχοι.

Οἱ κάτοικοι τῆς Μακεδονίας ἀσχολοῦνται κυρίως εἰς τὴν γεωργίαν, τὴν ὑλοτομίαν καὶ τὴν κτηνοτροφίαν.

Πολετεικὴ Διαιρεσις. — Ἡ Μακεδονία ἀποτελεῖ τρεῖς διοικήσεις ἐκάστη τῶν δποίων περιέχει ἀνὰ δύο νομούς.

Οἱ 6 νομοὶ τῆς Μακεδονίας είνε:

α') Θεσσαλονίκης, β') Πέλλης, γ') Κοζάνης, δ') Φλωρίνης,
ε') Σερρῶν καὶ ζ') Δράμας.

α'. Νομὸς Θεσσαλονίκης.

(410 χιλ. κατ.)

Φρεα. — Ο νομὸς Θεσσαλονίκης κατέχει τὸ κεντρικὸν μέρος τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς Χαλκιδικῆς Χερσονήσου.

Φυσικὰ δρια σχηματίζουσι ΝΔ. τὰ δὲ οὖτις **Ολυμπος, Πίερος, Βέρμιον** καὶ πρὸς Β. ἡ **Κερκίνη**.

Διαιρεσις καὶ πόλεις. — Ο νομὸς οὗτος περιέχει ἐξ ὑποδιοικήσεις: 1) Θεσσαλονίκης, 2) Κατερίνης, 3) Βερροίας, 4) Κιλκίς, 5) Δαγκαδᾶ καὶ 6) Χαλκιδικῆς.

1) Ἡ ὑποδιοίκησις **Θεσσαλονίκης** ἔκτείνεται πρὸς τὴν βορείαν παραλίαν τοῦ Θερμαϊκοῦ. Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ δῆλης τῆς Μακεδονίας είνε ἡ **Θεσσαλονίκη** (200), ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Θεσσαλονίκης, ἔκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς ἀπαλλήλως τὸν μυχὸν τοῦ Θερμαϊκοῦ κόλπου καὶ ὀνομασθεῖσα οὕτω πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου τοῦ βασιλέως Κασσάνδρου **Θεσσαλονίκης**. Χρησιμεύει ὡς ἐπίνειον τῆς Μακεδονίας, ἔχουσα εὐρύχωρον λιμένα καὶ μέγα ἐμπόριον· ἐνταῦθα καταλήγουσιν οἱ σιδηρόδρομοι τῆς Εὐρώπης. Πολλοὶ κάτοικοι αὐτῆς είνε **Ἐβραῖοι**, οἱ **Ἐλλήνες** δὲ μεριμνοῦσι τὴν πλειονότητα. Ἡ Θεσσαλονίκη ἀνεκτήθη ὑπὸ τῶν **Ἐλλήνων** τῇ 26ῃ ὁκτωβρίου 1912, ἡμέρᾳ τῆς ἱορεῖς τοῦ πολιούχου τῆς πόλεως ἀγίου Δημητρίου.

2) Ἡ ὑποδιοίκησις **Κατερίνης** ἔκτείνεται μεταξὺ τῶν

δρέων Πιέρου, Τιταρίου, Ὀλύμπου καὶ τοῦ Θεομαῖκοῦ κόλπου (π. Πιερία). Ήδονες αυτῆς είνεις ή *Κατερίνη* (7), οὐ μαχράν τῆς θαλάσσης. — *Λιτόχωρον* (4) καὶ *Δεπτισκαρνά*, νοτιώτερον. — *Κίτρος*, πρὸς Β. παρὰ τὴν ἀρχαίαν *Πύδναν*, καθ' ᾧ δὲ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων Αἰμίλιος Παῦλος ἐνίκησε τὸν βασιλέα τῆς Μακεδονίας Περσέα (168 π. Χ.).

3) Ἡ ὑποδιοίκησις **Βερροίας** κεῖται δυτικώτερον. Πρωτεῖνεις ή *Βέρροια* (14), οὐ μαχράν τοῦ Ἀλιάκμονος, ἀρχαιοτάτη πόλις καὶ ὁραία. — **Νιάσουστα** (8 1/2), ΒΔ. τῆς Βερροίας.

4) Ἡ ὑποδιοίκησις **Κιλκίς** κεῖται πρὸς Β. τῆς Θεσσαλονίκης. Πρωτεῖνεις ὑποδιοικήσεως είνεις τὸ *Κιλκίς* (2 1/2) περιώνυμον διὰ τὴν ἡρωϊκὴν ἐπίθεσιν τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Βουλγάρων, οὓς ἔξεδίσθησαν ἐκ τῶν ὀχυρῶν χαρακωμάτων διὰ τῆς λόγγης (Ιούνιος 1913).

5) Ἡ ὑποδιοίκησις **Λαγκαδᾶ** κεῖται ΒΑ. τῆς ὑποδιοικήσεως Θεσσαλονίκης. Πρωτεῖνεις δὲ *Δαγκαδᾶς* (3 1/2) παρὰ τὴν ὅμώνυμον λίμνην. — *Δαχαρᾶς*, δινομαστὸν χωρίον διὰ τὴν αὐτόθι λαμπρὰν νίκην τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Βουλγάρων.

6) Ἡ ὑποδιοίκησις **Χαλκιδικῆς** περιλαμβάνει τὴν ὅμώνυμον χερσόνησον. Πρωτεῖνεις ή *Πολύγυρος* (3), ἔδρα μητροπολίτου, ἐν τῷ κορμῷ τῆς χερσονήσου. Κατὰ τοῦτον ἔτεραι ἀξιαι λόγου κώμαι είνεις ή *Ταλάνιστα*, ή *Λιασιγκόβη* (2 1/2) καὶ ή *Ιερισσάδες* (π. Ακανθός), ἔδρα τοῦ ἐπισκόπου Ιερισσοῦ καὶ Ἀγίου Όρους. Ἐνταῦθα πάλαι ἦσαν σημαντικαὶ πόλεις, ὡς η *Ολυνθός*, πρὸς τὸν Τορφωναῖον κόλπον, η *Ποτίδαια*, κατὰ τὸν Ισθμὸν τῆς Παλλήνης καὶ τὰ *Στάγιρα* πρὸς τὸν Στρυμονικὸν (ἡ πατρὶς τοῦ Αριστοτέλους). — Ἐν τῇ Παλλήνῃ, τῇ δυτικωιέρᾳ τῶν τριῶν μικρῶν χερσονήσων εἰς ἀπολήγει η *Χαλκιδική*, ἀξιολογωτέρα κώμη είνεις η *Κασάνδρα*, ἡς πάντες οἱ κάτοικοι ἐσφάγησαν κατὰ τὴν ἐλληνικὴν ἐπανάστασιν. — Ἐν τῇ Σιθωνίᾳ (κ. τοῦ Δόγγου) μεγίστη είνεις η *Συκιά* (2). — Ἐν δὲ τῇ Ἀκτῇ (τοῦ Αγίου ὄρους), ητις είνεις τερπνοτάτη, κεῖνται 20 μοναὶ καὶ 14 σκῆται, ἐν αἷς κατοικοῦσιν ὑπὲρ τοὺς 5 χιλ. μοναχοὶ Ἑλληνες καὶ Σλάβοι (Ιδίως Ρῶσοι). Διοικοῦνται δὲ αὗται ὑπὸ τῆς «Ιερᾶς συνάξεως», ἐδρευούσης ἐν τῷ μοναδικῷ χωρίῳ τοῦ Αγίου ὄρους, ταῖς *Καρυαῖς*.

β') Νομὸς Πέλλης.

[98 χιλ. κατ.]

Φρεα. — Ο νομὸς οὗτος κεῖται ΒΔ. τοῦ προηγουμένου μέχρι τοῦ Βόρα. Ο νομὸς Πέλλης ἔχει τέσσαρας ὑποδιοικήσεις.

1) Ἡ ὑποδιοικησὶς **Ἐδέσσης**. Πρωτ. τοῦ νομοῦ εἶναι ἡ **Ἐδεσσα** (10) (κ. Βοδενά), ἥ ἀρχαιοτάτη πρωτεύουσα τῆς Μακεδονίας.

2) Ἡ ὑποδιοικησὶς **Ἐνωτίας** κατέχει τὸ Β. τμῆμα τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶναι ἡ **Ἐνωτία** (κ. Νότια).

3) Ἡ **Υποδιοικησὶς Γενιτσῶν** κεῖται ἀνατολικώτερον τῆς **Ἐδέσσης**. Ἡ πρωτ. **Γενιτσά** (8) κεῖται παρὰ τὴν ὅμωνυμον λίμνην καὶ εἶναι ὄνομαστὴ διὰ τὴν μεγάλην μάχην τῶν Ἐλλήνων κατὰ τῶν Τούρκων, δι' ἣς ἐξησφαλίσθη ἡ προέλασις τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ πρὸς τὴν Θεσσαλονίκην (20 Οκτωβρίου 1912). — Παρὰ ταύτην κεῖνται τὰ ἔρειπα τῆς ἀρχαίας «Πέλλης», ἥτις ἀπὸ τοῦ **Λοχελάου** καὶ ἔξης ἦτο πρωτ. τῆς Μακεδονίας.

4) Ἡ ὑποδιοικησὶς **Γουμενέτης** κεῖται ἔτι ἀνατολικώτερον καὶ ἔχει πρωτ. ὅμωνυμον (3).

γ') Νομὸς Κοζάνης.

[165.000 κατ.]

Θέσις καὶ ὅρεα. — Ο νομὸς Κοζάνης κατέχει τὸ ΝΔ. τμῆμα τῆς Μακεδονίας. Φυσικὰ δρια σχηματίζουσι πρὸς Α. τὰ ὅρη Βέρμιον, Πίερος καὶ Καμβούνια, πρὸς Ν. τὰ Χάσια καὶ πρὸς Δ. τὸ Βοϊον. Μετὰ τοῦ νομοῦ Φλωρίνης ἀποτελοῦσι τὴν διοικησιν τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας.

Διειρεσίς καὶ πόλεις. — Ο νομὸς Κοζάνης διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ὑποδιοικήσεις: 1) **Κοζάνης**, 2) **Γρεβενᾶν**, 3) **Ανασελίτης** καὶ 4) **Καϊλαρίων**.

1) Ἡ ὑποδιοικησὶς **Κοζάνης** ἔκτείνεται παρὰ τὸν **Άλιάκμονα**. Πρωτ. ταύτης, τοῦ νομοῦ καὶ τῆς Γενικῆς διοικήσεως εἶναι ἡ **Κοζάνη** (11), πόλις ἐμπορική. Ἐντεῦθεν τοῦ **Άλιάκμονος** εἶναι τὰ

Σέρβια (3), οù μακράν τῆς δύναμης διόδου τῆς Πόρτας, ἡ ὅποια ἀγεί τὸ Σαραντάπορον τῆς ἐπαρχίας Ἐλασσόνος.—**Βελβενδὸς** (3), κωμόπολις ὑπὸ τὸν Πίερον.

2) Ἡ ὑποδιοίκησις **Γρεβενῶν** κατέχει τὸ νότιον τμῆμα τοῦ νομοῦ. Πρωτ. είνε τὰ **Γρεβενά** (3 1/2), μικρὰ κώμη, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Γρεβενῶν.

3) Ἡ ὑποδιοίκησις **Ἀνασελέταης** κεῖται πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος τοῦ νομοῦ. Πόλεις είνε ἡ **Σιάτιστα** (5), οù μακράν τοῦ Ἀλιάκμονος, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Σισανίου καὶ Σιατίστης. **Δειψίστα** ('Ανασελίτσα) δυτικώτερον. **Ταστύλιον**, χωρίον ἔχον Ἑλλην. γυμνάσιον.

4) Ἡ ὑποδιοίκησις **Καϊλαρέων** κεῖται πρὸς Β. καὶ ἀμέσως πρὸς Δ. τοῦ Βερμίου. Πρωτ. είνε τὰ **Καϊλάρια** (7), ἐν τῇ διμώνῳ πεδιάδι. Παρὰ ταῦτα κεῖνται καὶ τὰ χωρία **Κομαγὸν** καὶ **Ναλμπάνιοι**, παρ' ἂν οἱ Ἑλληνες ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους τῷ 1912.

δ') *Νομὸς Φλωρίνης.*

[180 χιλ. κατ.]

Θέσις.—Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ΒΔ. τμῆμα τῆς Ἑλλην. Μακεδονίας, δπερ ὅριζεται πρὸς Β. τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας, πρὸς Α. ὑπὸ τῶν νομῶν Θεσσαλονίκης καὶ Πέλλης, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ νομοῦ Κοζάνης καὶ πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Ἡπείρου.

Διακρίσεις καὶ πόλεις.—Ο νομὸς οὗτος περιέχει δύο ὑποδιοίκησις, τὴν τῆς **Φλωρίνης** καὶ τὴν τῆς **Καστορίας**.

1) Ἡ ὑποδιοίκησις **Φλωρίνης** είνε βορειότερα. Πρωτ. ταύτης καὶ τοῦ νομοῦ είνε ἡ **Φλώρινα** (13), παρὰ τὴν διμώνυμον πεδιάδα, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Μογλενῶν καὶ Φλωρίνης. **Μπάνιτσα**, **Σωτήρ** καὶ **Σδροβίτις**, γνωστὰ χωρία ἐκ τοῦ Ἑλλήνοτουρκικοῦ πολέμου.

2) Ἡ ὑπὸ **Καστορίας** ἔκτείνεται ΝΔ. Πρωτ. ταύτης είνε ἡ **Καστορία** (6^{1/2}) (π. Κέλετρον), ἔδρα τοῦ μητροπολίτου **Καστορίας**, παρὰ τὴν διμώνυμον λίμνην, πεφημισμένη διὰ τοὺς Ἰχθῦς. **Ηπόλις** ἔξαγει καὶ γουναρικά.—**Κλεισσόρα** (3^{1/2}), ἀνατολικώτερον. **Χρούπιστα** (4) καὶ **Βογάντσικον** (2), μεγάλα χωρία.

ε') Νομὸς Σερρῶν

[115 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — 'Ο Νομὸς Σερρῶν κατέχει μέρος τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἥτις εἶναι εὐφοριωτάτη. Διατέμνεται δὲ κατὰ μῆκος ὑπὸ τοῦ Στρυμόνος ποταμοῦ.

Διαίρεσις καὶ πόλεις. — Διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ὑποδιοικήσεις, ἥτοι 1) τῶν Σερρῶν, 2) τῆς Ζίχνης, 3) τῆς Νιγρέτης καὶ 4) τοῦ Σιδηροκάστρου.

1) 'Η ὑποδιοικητικὴ Σερρῶν κατέχει τὸ πρὸς Β. τῆς Κερκινίτιδος λίμνης μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶναι αἱ Σέρραι (15). Ἑλληνικωτάτη πόλις, βιομήχανος καὶ ἐμπορική, ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Σερρῶν. Κατὰ τὸν Βαλκανοτουρκικὸν πόλεμον εἶχε καταληφθῆ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατὰ δὲ τὸν Ἑλληνοβουλγαρικὸν οὗτοι πρὸιν φύγωσι, κατέστρεψαν ταύτην.

2) 'Η ὑπὸ Ζίχνης κατέχει τὸ πρὸς Α. τῆς Κερκινίτιδος μέρος. Πρωτ. εἶναι ἡ Ζηλιάχοβα ἢ Ζίχνα (2). — Ἀλιστράτη (3), καὶ μόρπολις ΒΑ.

3) 'Η ὑπὸ Νιγρέτης κατέχει τὸ πρὸς Ν. τῆς Κερκινίτιδος μέρος. Πρωτ. εἶναι ἡ κωμόπολις Νιγρέτα (4), γνωστὴ διὰ τὰς σφαγὰς τῶν ἀθώων κατοίκων ταύτης ὑπὸ τῶν θηριωδῶν Βουλγάρων.

Κατὰ τὸν μεταξὺ τῆς λίμνης καὶ τῶν ἐκβολῶν ὁσῦν τοῦ Στρυμόνος ἔκειτο πάλαι ἡ πόλις «Ἀμφίπολις», ἐν στρατηγικῇ θέσει.

, 4) 'Η ὑπὸ Σιδηροκάστρου κατέχει τὸ βόρειον μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶναι τὸ Σιδηροκάστρον (4 1/2) τουρκ. Διμήρ 'Ισσαρό, παρ' ἣν ἐγένετο νικηφόρος μάχη τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Βουλγάρων. Κάτω Τζουμαγιά (2), ἄλλοτε σπουδαία πολίχνη.

στ') Νομὸς Δράμας.

[183 χιλ. κατ.]

Θέσεις. — 'Ο νομὸς οὓς οὐκέτι κατέχει τὸ ἀνατολικότατον μέρος τῆς Μακεδονίας μετὰ τῆς νῆσου Θάσου.

Διαέρεσις καὶ πόλεις. — Διαιρεῖται εἰς 6 ὑποδιοικήσεις: 1) **Δράμας**, 2) **Καβάλλας**, 3) **Νέστου** [(Σαρῆ Σαμπάν], 4) **Πραβίου**, 5) **Συρνόβου** καὶ 6) **Θάσου**.

1) Ἡ ὑποδιοικησις **Δράμας** κατέχει τὸ μέσον καὶ βόρειον μέρος τοῦ νομοῦ, ὅπερ ἔκτείνεται καὶ πέραν τοῦ Νέστου μέχρι τῆς Ροδόπης. Πρωτ. ταύτης, τοῦ νομοῦ καὶ τῆς Γενικῆς διοικήσεως τῆς Ἀνατολικῆς Μακεδονίας εἶναι ἡ **Δράμα** (16) (Δραβῆσκος), ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Δράμας.—**Δοξάτου** (3), μέγα χωρίον, οὗ οἱ κάτοικοι ἐσφάγησαν ἀγρίους ὑπὸ τῶν Βουλγάρων.

2) Ἡ ὑποδιοικησις **Καβάλλας** κεῖται πρὸς τὸν δυμώνυμον κόλπον. Πρωτ. εἶναι **Καβάλλα** (23), σπουδαιότατος λιμὴν τῆς ἀνατολικῆς Μακεδονίας, ἔξαγων ἔξαιρετον καπνόν, ἔδρα τοῦ Μητροπολίτου Ξάνθης καὶ Κοβάλλας. Κατὰ τὴν μεταξὺ Καβάλλας καὶ Δράμας δόδον ἔκειτο ἡ ὑπὸ τοῦ Φιλίππου κτισθεῖσα πόλις **Φίλιπποι**, ἐνθα δὲ Βροῦτος καὶ δὲ Κάσσιος ἐνικήθησαν ὑπὸ τοῦ Ἀντωνίου, (42 π. X.)

3) Ἡ ὑποδιοικησις **Νέστου** εἶναι ἡ ἀνατολικωτάτη. Πρωτ. εἶναι δὲ **Νέστος** (**Σαρησαμπάν**), οὗ μαράν τοῦ Νέστου.

4) Ἡ ὑποδιοικησις **Πραβίου** ἔκτείνεται πρὸς τὸ Παγγαῖον, Πρωτ. εἶναι τὸ **Πράβιον** (2 1/2), ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Ἐλευθερουπόλεως.—**Ελευθεραί**, χωρίον καὶ λιμὴν πρὸς Ν.

5) Ἡ ὑποδιοικησις **Συρνόβου** κατέχει τὸ βόρειον μέρος τοῦ νομοῦ, ὑπὸ τὸν Ὁρβηλον, καὶ ἔχει πρωτ. δυμώνυμον. (2).

6) Ἡ ὑποδιοικησις **Θάσου** περιλαμβάνει τὴν Θάσον. Ἡ νῆσος αὕτη εἶναι εὐφοριωτάτη (18) καὶ διασώζει πολλὰ ἀρχαῖα μνημεῖα. Πρωτ. εἶναι δὲ **Διμήν** (1 1/2).

Συγκοινωνία τῆς Μακεδονίας. — Ἡ Μακεδονία διασχίζεται ὑπὸ τριῶν σιδηροδρομικῶν γραμμῶν: 1) **Θεσσαλονίκης** **Μοναστηρίου**, 2) **Θεσσαλονίκης**—**Σερβίας**, 3) **Θεσσαλονίκης**—**Κωνσταντινουπόλεως**.

Διὰ τῆς πρώτης γραμμῆς συνδέονται αἱ ἔξης πόλεις: **Θεσσαλονίκη**—**Βέρρυσα**—**Νιάουσια**—**Ἐδεσσα**—**Οστροβον**—**Σάροβιτς**—**Φλώρινα**

Διὰ τῆς τρίτης γραμμῆς συνδέονται αἱ ἔξης **Θεσσαλονίκη**—

Κείκης — Δοηράνη — Σιδηρόκαστρον — Σέρραι — Ζηλιάχοβα —
Δράμα.

ΙII ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

(10 χιλ. τετρ. χιλιόμ. — 22 οχιλ. κατ.)

Θέσεις. — Υπὸ τὸ ὄνομα Δυτικὴ Θράκη ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλλάδα ὅπο τοῦ 1920 τὸ νοτιοδυτικὸν τμῆμα τῆς μεγάλης χώρας Θράκης. Η Ἑλληνικὴ ἀρχαία χώρα Θράκη ἔχει σήμερον διανεμηθῆ ὑπὸ τῆς Τουρκίας, τῆς Βουλγαρίας καὶ τῆς Ἑλλάδος.

Ορεια. — Η Δυτικὴ Θράκη δρίζεται πρὸ Δ. ἀπὸ τῆς Μακεδονίας διὰ τοῦ Νέστου ποταμοῦ καὶ κλάδου τῆς Ροδόπης, πρὸς Β. ὑπὸ τῶν νοτίων προβούνων τῆς Ροδόπης, πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Αίγαίου (Θρακικοῦ) πελάγους καὶ πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ Ἐβρου. Ο ποταμὸς οὗτος εἶνε ὁ κύριος ποταμὸς τῆς Θράκης, ἔχων τὰς πηγάς του ἀπὸ τοῦ ὄρους Ρίλου (Βουλγαρικῆς Θράκης).

Κλεψα καὶ προεόντα. — Τὸ κλῆμα αὐτῆς πρὸς τὰ παράλια εἶνε εὔκρατον, εἰς δὲ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου ἡ πειρωτικόν. Παράγει δημητριακούς καρπούς, ἀριστον καπνόν, παρὰ δὲ τὸν Ἐβρον εὐδοκιμεῖ σφραγῖα καὶ βάμβαξ.

Κάτοικοι. — Κύριοι κάτοικοι εἶνε οἱ Ἑλληνες, κατοικοῦν δῆμως καὶ δῆμοις Ἰσραηλῖται, Αρμένιοι καὶ Τοῦρκοι.

Πολειτεικὴ διαέρεσις. — Η Δυτ. Θράκη ἔχει τοὺς ἑξῆς δύο νομούς: 1) τῆς Ροδόπης καὶ 2) τοῦ Ἐβρου.

Ἐν τῷ νομῷ Ροδόπης πόλεις εἶνε ἡ Ξάνθη (17) πρὸς Δ., ὄνομαστὴ διὰ τὰ καπνὰ αὐτῆς. Κομοτινὴ (Γιουμουλτζίνα 23), πρωτ. ἀνατολικώτερον. Αἱ δύο αὗται πόλεις μεσόγειοι οὖσαι, ἔχουσιν ἐπίνειον τὸ Πέρσεο — Λάγο. Αβδηρα (κ. Βολούστρο), παράλιον νῦν χωρίον, πάλαι δὲ πόλις ἐπίσημος.

Νομὸς Ἐβρου. — Η ἐκ τῆς Μακεδονίας σιδηρ. γραμμή, ἥτις βαίνει πρὸς τὴν Αδριανούπολιν, διέρχεται μετὰ τὴν Ξάνθην καὶ τὴν Γιουμουλτζίναν τὰς ἑξῆς πόλεις τοῦ νομοῦ τούτου: Άλεξανδρούπολις (Δεδέαγάτς, 9), ἐπίνειον τῶν κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου πόλεων. — Σουφλίον (7), οὐ μακρὰν τοῦ Ἐβρου. — Διδυμοτειχον (7 $\frac{1}{2}$), ἐπισημοτάτη κατὰ τοὺς Βυζαντινοὺς χρόνους. — Νέα Ορεστιάς, νέα πόλις πρὸς Β. καὶ οὐχὶ μακρὰν τῆς Αδριανούπολεως.

IV. ΑΙ ΕΛΕΓΘΕΡΩΘΕΙΣΑΙ ΝΗΣΟΙ ΤΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ ΠΕΔΑΓΟΥΣ
(πλήν τῆς Κεράτης 4.400 τετραγ. χιλ.—340 χιλ. π.)

Θέσις καὶ μορφολογία τοῦ ἔδαφου.— Αἱ ἐλευθερωθεῖσαι τῷ 1913 νῆσοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους κεῖνται αἱ μὲν βόρειοτεραι κατὰ τὸ Θρακικὸν πέλαγος, αἱ δὲ λοιπαὶ πρὸς τὴν δυτικὴν ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. Εἶνε δρειναί, ἔχουσιν δμῶς ἔδαφος γενικῶς εὔφορον.

Κάτοικοι.— Αἱ νῆσοι αὗται κατοικοῦνται ὑπὸ καθαροῦ Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ, δοτις μετέσχε τῆς ἡλληνικῆς ἐπαναστάσεως τῷ 1821, ἐξεπληρώθη δ' ἐσχάτως ὁ διακαής πόθος αὐτῶν, ὅπως ἐλευθερωθῶσι.

Διοικητικὴ διαίρεσις.— Αἱ νῆσοι πλὴν τῆς Θάσου, ἀποτελοῦντι τρεῖς γενικὰς διοικήσεις καὶ τρεῖς νομούς.

1) **Λέσβου**, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Λέσβος, Σαμοθράκη, Λῆμνος καὶ Ἄγιος Εὐστράτιος, 2) **Χίου**, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Χίος, Ψαρὰ καὶ Οίνοῦσσαι καὶ 3) **Σάμου**, εἰς ὃν ὑπάγονται αἱ νῆσοι Σάμος, Ίκαρία καὶ Φοῦρνοι.

a) **Νομὸς Λέσβου.**

(150 χιλ. κατ.)

Λέσβος. ἡ μεγίστη πασῶν, τὸ 1/2 τῆς Εύβοίας ἀλλὰ πολυπληθεστέρα αὐτῆς (140 χιλ. κατ.). Διαμελίζεται ἐκ νότου ὑπὸ δύο κόλπων, εἰνε δὲ εὔφορος καὶ κατάφυτος παράγουσα σῖτον, οἶνον, ἔλαιον, τυρὸν καπ. Ἡ Λέσβος εἶναι πατρὸς φιλοσόφων καὶ ποιητῶν (Πιττακός, Ἀλκαῖος, Σαπφὼ καὶ ἄλλοι). Πρωτ. τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ Μυτιλήνη (20), πόλις εὐλίμενος καὶ ἐμπορική, ἔδρα γεν. διοικητοῦ. Ἐτεραι πόλεις εἶναι τὸ Πλωμάριον (7 1/2), Μήθυμνα (2) καὶ Ἐρεσσός (2 1/2), παρ' ἧν δὲ Παπανικολῆς ἔκαυσε τουρκικὴν φρεγάταν (Μάϊος 1821).

Λήμνος (3 χιλ. κ.), δρεινοτάτη νῆσος. Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ἀνθρακοποίην καὶ τὴν ατηνοτροφίαν.

Λῆμνος (μεγαλυτέρα τῆς Νάξου, 30 χιλ. κατ.), χαμηλὴ καὶ

φαλακρὰ νῆσος μετ' εὐρέος καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος, τοῦ **Μαύδρου**:

Ἐν τῷ λιμένι τοῦ νησού διέμενεν ὁ ἔλληνικὸς στόλος κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ἔλληνοτουρκικοῦ πολέμου ὅπως φυλάττῃ τὸν τουρκικὸν ἐντὸς τοῦ Ἐλλησπόντου. Πρωτ. τῆς νῆσου εἶνε τὸ **Κάστρον**, πρὸς Δ.

Άγιος Εύστρατιος, νῆσος μικρὰ καὶ ἄγονος (900 κάτ.). Οἱ κάτοικοι αὐτῆς ἀσχολοῦνται μερίως εἰς τὴν ἀλιείαν.

Ἴμβρος (ἴση τοῖς Κυθήροις, 8 χιλ. κάτ.), οὗ μακρὰν τοῦ πορθμοῦ Ἐλλησπόντου. Παρὰ τὴν νῆσον ταύτην καὶ πρὸ τοῦ στομίου πορθμοῦ συνεκροτήθησαν δύο ναυμαχίαι κατὰ τὸν ἔλληνοτουρκικὸν πόλεμον (3 Δεκεμβρίου 1912 καὶ 5 Ιανουαρίου 1913), καθ' ἃς δὲ ἔλληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν ναύαρχον Π. Κουνιούριωτην ἀνενέωσε τὰ ναυτικὰ τρόπαια τῆς ἔλληνικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν ἀρχαίων Σαλαμινομάχων. Πρωτ. τῆς νῆσου εἶνε τὸ **Κάστρον**.

Τένεδος (3 χιλ. κάτ.), μικρὰ νῆσος εὔφορος πρὸ τῆς Τεφάδος καὶ τοῦ Ἐλλησπόντου. Αἱ νῆσοι Ἰμβρος καὶ Τένεδος παρεχώρησαν ἐσχάτως εἰς τὴν Τουρκίαν.

β') *Νομὸς Χίου.*

[72 χιλ. κατ.]

Χίος. (διπλασία τῆς Ἀνδρου, 70 χιλ. κάτ.), ἀπέναντι τῆς Ἐρυθραίας χερσονήσου. Εἶνε ἐκ τῶν εὐφοριωτάτων, παραγόντα πλήν τῶν ἀλλών καὶ μαστίχην, ἔξαγομένην ἐκ μαστιχοφόρων δένδρων. Ἀλλοτε ἥκμαζε διὰ τὸ μέγα αὐτῆς ἐμπόριον, ἀλλὰ τῷ 1822 κατεστράφη διὸ ἀνηλεοῦς σφαγῆς τῶν Χίων ὑπὸ τῶν Τούρκων τῷ δὲ 1881 φοβερὸς σεισμὸς συνεπλήρωσε τὴν ὑπὸ τῶν Τούρκων γενομένην καταστροφήν. Εἶνε πατρὸς τοῦ ἀστικοῦ Ἀδαμαντίου Κοραῆ καὶ τοῦ ἐθνικοῦ εὐεργέτου Ἀνδρέου Συγγροῦ. Πρωτ. τῆς νῆσου καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε ἡ **Χίος** (14, κ. Κάστρον) κειμένη ἀντικοὺς τῆς Κρήνης, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Χίου, ἔχουσα γυμνάσιον καὶ ἄλλα ἐκπαιδευτήρια. **Βροντάδος**, πρωτ. δήμου (6).

Ψαρά, (τὸ 1/2 τῆς Σαλαμῖνος), ΒΔ. τῆς Χίου, μικρὰ καὶ πετρώδης νῆσος, ἀλλὰ ἔνδοξος ἐν τῇ ἔλληνικῇ ιστορίᾳ διὰ τὸ ναυτικὸν καὶ τὸν κατὰ θάλασσαν ἡγωνικὸν ἄγωνας τῶν Ψαριανῶν κατὰ τῶν

Τούρκων, ὃς καὶ τὴν σφαγὴν καὶ τὸν ἔξανδρα ποδισμὸν τῶν κατοίκων ὑπὸ τῶν Τούρκων (1824). Ἐκ τῶν 20.000 σχεδὸν τῶν πρὸ τῆς ἐπαναστάσεως κατοίκων αὐτῆς σήμερον ἀριθμοῦνται μόλις περὶ τοὺς 700. Τὰ Ψαρὰ εἶνε πατρὶς τοῦ ἡρώος Κωνσταντίνου Κανάρη.

Οἰνούσσεαι (1900 κάτ.), συστάς μικρῶν νήσων ἐπὶ τοῦ πορθμοῦ τῆς Χίου.

γ') **Νομὸς Σάμου**
[63 χιλ. κάτ.]

Σάμος (πενταπλασία τῆς Αίγανης, 50 χιλ. κάτ.). Ἡ νῆσος αὕτη κεῖται ἀπέναντι τῆς ἀσιατικῆς χερσονήσου Μυκάλης. Κατὰ τὸν πορθμὸν τοῦτον οἱ Ἑλληνες μετὰ τὴν καταστροφὴν τῶν Ψαρῶν (1824) συνάψαντες γαυμαχίας πρὸς τὸν τουρκικὸν στόλον ἡνάγκασαν τοῦτον νὰ ὑπὸ χωρήσῃ, καὶ οὕτως ἐσώθη ἡ Σάμος ἐκ τῆς τουρκικῆς ἐπιδρομῆς.

Ἡ νῆσος εἶνε δρεινή, ἔχει δύμας εὐφοριωτάτας πεδιάδας. Παράγει σταφίδα, οίνον, ἔλαιον, καπνόν, δπώρας κλπ. ἔχει δὲ ἀκμαιότατον ἐμπόριον.

Ἡ Σάμος ἦτο πατρὶς τοῦ τυράννου Πολυκράτους καὶ τοῦ φιλοσόφου Πυθαγόρα. Ἐνεκα τῶν ἀγώνων αὐτῆς ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀπετέλει ἀπὸ τοῦ 1832 ἡγεμονίαν ὑποτελῆ εἰς τὴν Τουρκίαν μέχρις οὗ τῷ 1912 κατελήφθη μετὰ τῶν λοιπῶν νήσων ὑπὸ τοῦ ἐλληνικοῦ στρατοῦ.

Πρωτ. τῆς νήσου καὶ τοῦ νομοῦ εἶνε ὁ **Λιμὴν Βασίλεος** (7), κατὰ τὸν μυχὸν μεγάλου καὶ ἀσφαλοῦς λιμένος. ἔχει ἐλληνικὸν γυμνάσιον καὶ λοιπά ἐκπαιδευτήρια. Παρὰ ταύτην εἶνε τὸ **Βαθύ** (5). **Σάμος**, ἀπέναντι τῆς Μυκάλης, ἀρχαία πρωτ. τῆς νήσου. **Νέον Καρλίβασι** (4), **Μυτιληνοί** (5), **Μαραθόκαμπος** (4), πρὸς τὰ δυτικὰ τῆς νήσου.

Πικαρέα (12 χιλ. κάτ.) πρὸς Α. τῆς Κυκλαδικῆς Μυκόνου. Εἶνε τραχεῖα καὶ κατάδρυμος νῆσος, ἔξαγουσα ἔυλείαν καὶ ἄνθρακας. Κατοικεῖται κατὰ σποραδικὰ χωρία, οἱ δὲ κάτοικοι μεταχειρίζονται εἰς τὴν γλώσσαν αὐτῶν καὶ πολλοὺς ἀρχαῖσμούς. Ἡ νῆσος αὕτη εἶχε κηρύξει τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς πρὸ τοῦ ἐλληνοτουρκικοῦ πολέμου.

Φοινίρωνες (770 κάτ.) (π. Κορσέα), μικροί νήσοι μεταξύ της Ικαρίας και Σάμου.

V. ΚΡΗΤΗ

(2 1/2 ϕοράς μεγαλειτέρα της Εύβοιας—350 χιλ. κατ.)

Θέσις.— Η πολυπαθής νήσος **Κρήτη**, έχουσα σχῆμα ἐπί-μηκες, ἔκτείνεται μεταξύ του Κρητικού και του Λιβυκοῦ πελάγους.

Ακλάσσειος διαμελισμός.— Οἱ πλεῖστοι κόλποι τῆς νήσου σχηματίζονται κατὰ τὸ Κρητικὸν πέλαγος. Δύο κόλποι ἐνταῦθα, δὲ τοῦ **Μαραμπέλου** καὶ δὲ **Άμφιμαλής** (κ. τοῦ Ἀλμυροῦ) διαμορφοῦσι τρία τμῆματα τῆς νήσου, ὃν τὸ μέσον εἶνε δὲ εὐρὺς κοριδὸς τῆς νήσου. Δυτικώτεροι κόλποι εἶνε δὲ τῆς **Σούδας**, ἀσφαλέστατος λιμήν, δὲ τῶν **Χανταν** (π. Κυδωνίας) καὶ δὲ τοῦ **Κισάμου** (π. Μυρτίλος).

Ἐσχατα ἀκρωτήρια εἶνε ΒΔ. μὲν δὲ Κίμαρος (κ. Τρυπητὴ) καὶ τὸ **Ψάκον** (κ. Σπάθα). Πρὸς τὴν Σούδαν σχηματίζεται τὸ κερσονησοειδὲς **Κύαμον** (κ. Ἀκρωτῆρι). Ἀνατολικώτατον εἶνε τὸ **Σαμώνειον** (κ. Σίδερος) καὶ νοτιώτατον δὲ **Κισσῆν** (Λίθινον).

Μορφολογέα τοῦ ἐδάφους.— Η νήσος εἶνε ὁρεινή, ἔχει ὅμως παραλίας πεδιάδας εὐφόρους. Τὸ δυτικὸν τμῆμα καταλαμβάνουσι τὰ **Δευκαδὸς**, (**Ἄσπρα** βουνά ἢ Μαδύρες), ὑψηλὰ καὶ δασώδη. Κατὰ τὸ μέσον ὑψοῦται ἡ **Ιδη** (2500) (κ. Ψηλορείτης) καὶ ἡ **Δίκτη** (κ. Λασῆθι), ἐν τῇ ἐμυθολογεῖτο διτε ἐγεννήθη δὲ Ζεύς. Πλὴν τῶν ὁρέων τούτων ἔκτείνονται καὶ ἔτερά τινα παράκτια ὡς δὲ **Κέδρος** ΝΑ. τῆς **Ιδης**, καὶ ἡ ὁροσειρὰ τῆς **Άστερουσίας** (κ. τῆς Μεσαρᾶς), πρὸς Ν.

Αἱ πλεῖσται πεδιάδες ἀνοίγονται πρὸς τὴν βορείαν πλευρὰν τῆς νήσου. Η εὐφοριωτάτη ὅμως καὶ μεγίστη, ἡ τῆς **Γρετενος** (κ. Μεσαρᾶ), ἀνοίγεται πρὸς τὸ Λιβυκὸν πέλαγος.

Ποταμοί.— Εν τῇ νήσῳ ύδεουσι πολλοὶ βραχεῖς καὶ ὁρμητικοὶ ποταμοί. Πρὸς βορρᾶν ἐκβάλλουσιν δὲ **Ιάρδανος** (κ. Πλατανίας), τὸ **Μυλοπόταμον** καὶ ἄλλοι, πρὸς Ν. δὲ δὲ **Ληθαῖος** (κ. Ιεροπόταμος), διαρρέων τὴν Μεσαρᾶν, καὶ δὲ **Καταρράκτης** (κ. Ἀναποδιάρης).

Κλῖμα καὶ προϊόντα.— Τὸ κλίμα εἶνε γλυκύτατον,

προ οἰδντα δὲ ποράγει ἔλαιον, σάπωνα, τυρόν, βαλανίδια, κάστανά καὶ ἄλλας δημόρας.

Κάτοικοι. — Οἱ κάτοικοι (350 χιλ.) εἰνες Ἐλληνες ὁρθόδοξοι Κατοικοῦσιν ἔτι καὶ τινες μωμεθονοὶ (34 χιλ.) εἰς τὰς πόλεις Χανιά, Ρέθυμνον καὶ Ἡράκλειον. Οἱ Κεχίτες εἰνες γενναῖοι καὶ φιλελεύθεροι μὴ ἀνεχόμενοι ξένιοις κατακτητάς, διὸ ὅ πολλάκις ἐπανεστάτησαν κατὰ τῶν Τούρκων μέχρις οὗ τῷ 1896 ἐκηρύχθη ἡ νῆσος αὐτῶν πολιτεία αὐτόνομος ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν Δυνάμεων.

Πολιτειὴ διαιρεσις καὶ πόλεις. — Ἡ νῆσος νῦν ἀποτελεῖ τὴν γενικὴν διοίκησιν τῆς Κεχίτης καὶ διαιρεῖται εἰς τέσσαρας νομούς: 1) Χανίων, 2) Ρεθύμνης, 3) Ἡρακλείου καὶ 4) Λασηθίου.

1) **Ο νομὸς Χανίων** (100 χιλ.), κατέχει τὸ δυτικὸν τμῆμα τῆς νήσου. Πρωτ. εἰνε τὰ Χανιά (25) (π. Κιδωνία,) κατὰ τὸν διώνυμον κόλπον, ἔδρα τοῦ γενικοῦ διοικητοῦ. Προσάστειον αὐτῶν εἰνε ἡ Χαλέπα—**Καστέλλη** (1) πρὸς Δ. πρωτ. τῆς ἐπαρχίας Κισάρου. Κάνδανος, μέγιστον δχυδόν χωρίον.—**Βάμος**, δχυδά κωμόπολις. **Γεωργιούπολις** (πρότερον Ἀλμυρός) κατὰ τὸν Ἀμφιμαλῆ, δυναμασθεῖσα οὕτῳ πρὸς τιμὴν τοῦ πρόγκηπος Γεωργίου, τοῦ πρώτου ἀρμοστοῦ τῆς νήσου.

2) **Ο Νομὸς Ρεθύμνης** (70 χιλ.) ἀνατολικώτερον τοῦ προηγουμένου. Πρωτεύουσα εἰνε ἡ **Ρέθυμνα** (9) (π. Ρίθιμνο), κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν. Ν.Α. ταύτης κεῖται ἡ μονὴ τοῦ **Ἀρκαδίου**, διάσημος διὰ τὴν ἐν τοῖς 1866 ἐκουσίαιν δλοκαύτωσιν τῶν ἐνταῦθα πολιορκηθέντων χριστιανῶν ὑπὸ τῶν Τούρκων, δπως μὴ παραδοθῶσιν εἰς τούτους. Ἔτεραι κῶμαι εἰνε τὰ **Αιώγεια** ($2\frac{1}{2}$), τὸ **Καστέλλη** καὶ τὸ **Μελιδόνι**. Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ὑπάγεται καὶ ἡ ἐπαρχία Σφακίων. Οἱ κάτοικοι οὐιῆς, οἱ ἀνδρεῖοι Σφακιστοί, δὲν εἶχον ἐπιτρέψει εἰς Τούρκον ἢ ἄλλον κατακτητὴν νὰ πατήσῃ τὴν ἔουστῶν χώραν. Πρωτ. εἰνε ἡ **Χώρα Σφακίων**.

3) **Ο νομὸς Ἡρακλείου** (118 χιλ.) κατέχει τὸ μέσον τῆς νήσου. Πρωτ. εἰνε τὸ **Ἡράκλειον** (25), κατὰ τὴν βορείαν παραλίαν, πόλις ἐμπορικὴ καὶ δχυδά, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Κεχίτης. Πάλαι ἦτο ἐπίνειον τῆς ἀρχαιοτάτης πόλεως «Κιωσσοῦ», ἔνθα ἀνεσκάφησαν ἐσχάτως τὰ μεγαλοπρεπῆ ἀνάκτορα τοῦ Μίνωας.—

“Αγιοι Δένα, κατὰ τὴν πεδιάδα τῆς Μεσαρᾶς καὶ [ἐπὶ τῶν ἔρειπίων τῆς ἀρχαίας «Γόρτυνος»] καὶ ἐνταῦθα ἀνευρέθησαν πολύτιμοι ἀρχαιότητες.

4) **Ονομάδος Λασηθίου** (63 χιλ.) περιλαμβάνει τὸ ἀνατολικὸν τμῆμα τῆς νήσου. Πρωτ. εἶναι δὲ **Άγιος Νικόλαος** ($1\frac{1}{2}$), λιμὴν κατὰ τὸν αὐλόπον τοῦ Μεραμπέλου. — **Νεάπολις** ($2\frac{1}{2}$), μεσογειότερον. — **Ιεράπετρα** (π. Ιεράπυτνα) (3) πρὸς τὸ Λυβικὸν πέλαγος, **Σητεία** ($1\frac{1}{2}$) πρωτ. δμωνύμου ἐπαρχίας, τῆς ἀνατολικωτάτης τῆς νήσου.

B'. ΑΙ ΛΟΙΠΑΙ ΕΛΛΗΝΙΚΑΙ ΧΩΡΑΙ

I. ΝΟΤΙΟΙ ΣΠΟΡΑΔΕΣ ή ΔΩΔΕΚΑΝΗΣΟΣ

[2.500 τετραγ. χιλιόμ.—153 χιλ. κατ.].

Θέσις. — Άι νῆσοι αὗται ἀρχονται νοτιώτερον τῆς Σάμου καὶ τελευτῶσιν εἰς τὴν Μεσόγειον θάλασσαν παρὰ τὴν Κρήτην. Εἶνε καὶ αὗται ὁρειναί, αἱ πλεῖσται ὅμως εὔφοροι.

Πολετ. κατάστασις. — Κατὰ τὸν μεταξὺ Ιταλίας καὶ Τουρκίας πόλεμον, ὀλίγον προηγηθέντα τοῦ ‘Ελληνοτουρκικοῦ, αἱ νῆσοι αὗται εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῆς Ιταλίας, οὕτω δὲ εἶχον τὴν ἀτυχίαν νὰ μὴ ἀποκτήσωσι τὴν ἐλευθερίαν. Οἱ φιλοπάτριδες ὅμως κάτοικοι αὐτῶν διεμαρτυρήθησαν ἐντόνως πρὸς τὰς μεγάλας Δυνάμεις καὶ ἐπέτυχον διὰ τῆς συνθήκης τῶν Βερσαλλιῶν νὰ ἀποφασισθῇ ἡ ἔνωσις αὐτῶν μετὰ τῆς μηρός Ελλάδος. Μόνον αἱ νῆσοι Ρόδος καὶ τὸ Καστελλόριζον διαμένουσιν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τῆς Ιταλίας, ἀλλ᾽ ὑπὸ πλήρη αὐτονομίαν. Μέχρι τοῦδε ὅμως ἡ ἔνωσις τῶν λοιπῶν δὲν ἔξεπληρώθη.

ΑΙ ΝΗΣΟΙ ΚΑΤΑ ΜΕΡΟΣ

Πάτμος (3.700 κατ.), μικρὰ καὶ πετρώδης, ὄνομαστὴ ὅμως διότι ἐνταῦθα ὁ εὐαγγελιστὴς Ιωάννης ὁ θεολόγος, ἐν ἔξιορίᾳ ὥν,

I. Σαρρῆ· Γεωγραφία γ' τάξεως ἔκδ. 8η 12-5-1924

έγραψε τὴν θείαν ἀποκάλυψιν. Ἐπίσημος εἶνε ἡ μονὴ τοῦ ἀγίου μετὰ βιβλιοθήκης πλουσίας εἰς χειρόγραφα.

Λέρος (7 χιλ. κ.), μικρὰ νῆσος ἔχουσα ἀσφαλῆ λιμένα καὶ γῆν εὔφορον.

Κάλυμνος (ἴση τῇ Σαλαμῖνι). Οἱ κάτοικοι ταύτης (20 χιλιάδες) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν.

Κῶς (ἴση τοῖς Κυθήροις, 28 χιλ. κάτ.), ἐν μέρει ἡφαιστειογενής, εὔφορος δέ. Εἶνε ἡ πατρὸς τοῦ μεγίστου τῆς ἀρχαιότητος Ιατροῦ Ὑπποκράτους. Ἐχει πρωτ. δμώνυμον.

Αστυπάλαια (ἴση τῇ Σαλαμῖνι), πλησίον τῶν Κυκλαδῶν, ἔχει εὐρύχωρον λιμένα.

Νέσυρος ($5\frac{1}{2}$ χιλ. κατ.), παρὰ τὴν Κνιδίαν χερσόνησον. Εἶνε ἡφαιστειογενῆς μετὰ θερμῶν πηγῶν.

Τῆλος καὶ **Σύμη** ὁσαύτως παρὰ τὴν Κνιδίαν χερσόνησον. Οἱ κάτοικοι τῆς Σύμης (περὶ τὰς 18 χιλ.) ἀσχολοῦνται εἰς τὴν σπογγαλιείαν.

Χάλκη, πρὸ τῆς Ρόδου. Τραχεῖα νησίς.

Ρόδος, μεγάλη καὶ εὔφορος νῆσος (διπλασία τῆς Κεφαλληνίας, 47 χιλ. κ.). Ὑπῆρξε σπουδαία κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἡ δμώνυμος πρωτ. **Ρόδος** (12) κεῖται BA., ἀρχαία πόλις ἔδρα μητροπολ. Πάλαι κατὰ τὴν εἰσοδον τοῦ λιμένος, ίστατο δὲ «Κολοσσός», χαλκοῦ ἄγαλμα τοῦ Ἡλίου (45 μ. ὅψ.), ἐν τῶν 7 θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — **Αίνδος** (5), ἐτέρα πολύχνη κατὰ τὴν ΝΑ. παραλίαν.

Κάρπαθος (ἴση τῇ Λευκάδῃ) καὶ **Κάσος** (ἴση τῇ Σαλαμῖνι), μεταξὺ τῆς Ρόδου καὶ τῆς Κρήτης. Εἶναι τραχεῖαι νῆσοι, οἱ δὲ κάτοικοι ἀσχολοῦνται εἰς τὴν ναυτιλίαν. Ἡ Κάσος κατεστράφη τῷ 1824 ὑπὸ τοῦ αιγανπτιακοῦ στόλου.

Καστελλόρεζον (π. Μεγίστη), 12 χιλ. κ., ἀνατολικότατα, παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Λυκίας.

II. ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΘΡΑΚΗ

[25.000 τετρ. χιλ.—2 ἑκατ. κατ.]

Θέσσαλος καὶ **Ξάρτα**. — Ἡ Τουρκικὴ Θράκη κατέχει τὸ ἀνατολι-

αώτατον μέρος τῆς χερσονήσου τοῦ Αίμου.

Οριζόντιος διαμελεσμός. — Η Τουρκική Θάρη βρέχεται υπὸ 4 θαλασσῶν, ΝΔ, ύπὸ τοῦ **Αιγαίου** πελάγους, δύορ διαταῦθα λέγεται Θράκιον. Παραλλήλως πρὸς τὴν ἀκτὴν τῆς Μικρᾶς Ασίας ἔκτείνεται ἡ Θρακικὴ χερσόνησος, δι' ἣς σχηματίζεται ὁ **Ελλήσποντος** (κ. Δαρδανέλλια). Τρίτη θάλασσα εἶναι ἡ **Προποντεῖς** (κ. θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ) καὶ τετάρτη ὁ μέγας **Εὔξεινος** πόντος (κ. Μαύρη θάλασσα). Αἱ δύο αὗται θάλασσαι συνδέονται διὰ τοῦ πορθμοῦ Βοσπόρου.

Σπουδαῖος κόλπος εἶναι εἰς τὸ Θρακικὸν πέλαγος ὁ τοῦ **Δάγο** καὶ ὁ **Μέλας** (κ. τοῦ Ξηροῦ). Ακρωτήρια δὲ ἡ **Μαστουσία** ἡ **Ἐλλη**, παρὰ τὴν εἰσοδον τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ ἡ **Θυνιάς** εἰς τὸν Εὔξεινον.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Η Τουρκικὴ Θράκη ἔχει χαμηλὰ ὅρη ἀξιον λόγου εἶναι τὸ πρὸς τὴν Προποντίδα παράκτιον **Ιερὸν ὄρος** (κ. Τεκίρ δάγ). ΒΑ. δὲ τὰ χαμηλὰ ὅρη τῆς **Σεράντσας**. Σπουδαιότερον μέρος τῆς Θράκης εἶναι τὸ βαθύπεδον τοῦ ποταμοῦ **Ἐβρεον** (κ. Μαρίτσα), διστις δέχεται σχεδὸν ἀπαντα τὰ ὄδατα τῆς χώρας.

Ποταμοί. — Ο **Ἐβρεος** διστις ὁρεῖ κατ' ἀρχὰς παραλλήλως τοῦ Αίμου ἐν τῇ Βουλγαρίᾳ, εἰτα διευθύνεται πρὸς Ν. καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Θράκιον πέλαγος. Δέξεται πολλοὺς παραποτάμους, ὃν μεγιστει εἶναι ὁ **Τόντζος** (πηγάζων ἐκ τοῦ Αἴμου), ὁ **Αρδας** (ἐκ τῆς Ροδόπης) καὶ ὁ **Ἐργίνης** (ἐκ τῆς Ανατολικῆς ὁρεινῆς Θράκης).

Κλίμα. — Τὸ κλῖμα εἶναι εὐφρατον καὶ ὑγιεινόν, εἰς τὰ ὄρεινὰ δύμως μέρη εἶναι ψυχρόν.

Προεόντα. — **Δημητριακοὶ καρποί, οῖνος, βάμβαξ, καπνός,** ἔτι δὲ τρέφονται ποίμνια αἰγοπροβάτων καὶ ἀγέλαι βοῶν καὶ βουβάλων.

Ιστορικὴ ἐποψία. — Οἱ ἀρχαῖοι Θράκες ἦσαν Ἑλληνιστῆς φυλῆς, ἡ δὲ δύναμις αὐτῶν ὑπερώησε κατὰ μικρὸν εἰς τὴν τῶν Μακεδόνων. Εἰς τὰ παράλια αὐτῆς; πλεῖσται ἀτοικίαι εἰχον ἴδευθῆ ἐκ τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἐπὶ δὲ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἡ Θράκη ἔλαβεν ἴδιαιτέραν θέσιν μεταξὺ τῶν ἀλλων χωρῶν ἐνεκά τῆς ἐν αὐτῇ μεγάλῃ; πρωτευούσης τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς². Κρυσταντινου-

πόλεως, πλείστους δὲ βασιλεῖς γενναίους παρέσχεν εἰς τὸν θρόνον.

Κάτωκοι. — 'Ἐν τῇ Θράκῃ, πλὴν τῶν Ἑλλήνων, κατοικοῦσι καὶ Τούρκοι, ἔτι δὲ διάγοι Ἰσραηλῖται, Ἀρμένιοι καὶ ἄλλοι Εὐρωπαῖοι.

Πόλεις. Διεξέρεσις καὶ πόλεις. 'Η Τουρκ. Θράκη διαιρεῖται εἰς δύο νομούς, τὸν τῆς Ἀδριανούπολεως καὶ τὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

α') 'Ο Νομὸς Ἀδριανούπολεως κατέχει τὸ μέγιστον τῆς Τουρκικῆς Θράκης καὶ περιέχει 4 διοικήσεις. 1) 'Η Διεξέρεσις Ἀδριανούπολεως. Πρωτ. εἶναι ἡ Ἀδριανούπολις (55), κατὰ τὴν συμβολὴν τοῦ Τόντζου καὶ Ἀρδα μετὰ τοῦ Ἐβρου. Ἐκτίσθη ὑπὸ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ καὶ ἐχρημάτισε πρωτεύουσα τοῦ τουρκικοῦ κράτους πρὸ τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινούπολεως. Ἐχει βιομηχανίαν βαμβακίνων καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων. Κατὰ τὸν βουλγαροτουρκικὸν πόλεμον ἡ πόλις ἐποιορχεῖτο ἔτι 5 μῆνας ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, ἐνῷ ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων κατελήφθη τῷ 1920 εἰς 4 ἡμέρας.

2) 'Η Διεξέρεσις Σαράντα Εκκλησιῶν κατέχει τὸ ΒΑ. μέρος τοῦ νομοῦ. Πρωτ. εἶναι αἱ Σαράντα Εκκλησίαι (17). Ἀλλαι κῶμαι εἶναι ἡ Ἀρκαδιούπολις (6) (π. Λουλὲ Βουργάς) παρὰ τὸν Ἐργίνην. Ἐνταῦθα οἱ Βουλγαροί ἐνίκησαν τοὺς Τούρκους ('Οκτώβριος τοῦ 1912). **Βιζύη** (4) μετὰ πολλῶν ἀρχαίων ἐρειπίων, ἐν οἷς καὶ κυκλωπείων τειχῶν. — **Μήδεια** (1 $\frac{1}{2}$) (π. Σαλμυδησός), παρὰ τὸν Εὔξεινον.

3) 'Η Διεξέρεσις Ραιδεστοῦ ἐκτείνεται παρὰ τὴν Προποντίδα. Πρωτεύουσα ταύτης εἶναι ἡ **Ραιδεστός** (12) (π. Ροδοστός), παραλία καὶ ἐμπορικὴ πόλις. — **Ηράκλεια** (1 $\frac{1}{2}$, π. Πέρινθος), ἀνατολικώτερον. — **Τσουρλοῦ** ἢ **Τυρολόη** (10) παρὰ τὸν διμώνυμον παραπόταμον τοῦ Ἐργίνου. — **Σηλινθότα** (4), παράλιος ἀρχαία πόλις. — **Μυριόφυτον** (3) πρὸς Δ. καὶ **Μάλγαρα** (4 $\frac{1}{2}$) πρὸς Δ.

4) 'Η Διεξέρεσις Καλλιπόλεως κατέχει τὸ νοτιώτατον μέρος μετὰ τῆς θερμικῆς χερσονήσου. Πρωτ. εἶναι ἡ ἐν τῇ χερσονήσῳ **Καλλίπολις** (8), πρὸς τὸ βόρειον στόμιον τοῦ Ἑλλησπόντου. Νοτιώτερον ταύτης ἔκειτο ἡ «Σηστός», ἀπέναντι τῆς Ἀβύδου, καθ' ἃς ὁ Ξέρξης ἐγεφύρωσε τὸν Ἑλλήσποντον. — **Μάδυτος**, ἐλληνικὴ πολίχνη νοτιώτερον. **Αἶνος**, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐβρου.

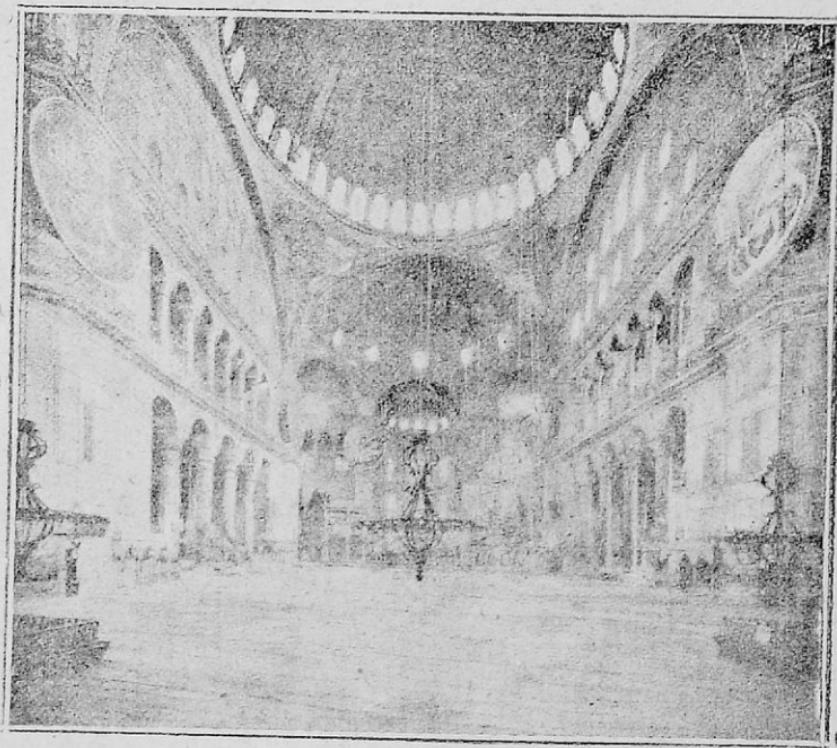
β) Ο Νομὸς Κωνσταντινουπόλεως κατέχει τὸ πρὸς τὸν
Βόσπορον μέρος τῆς Θεάτρης ὡς καὶ τὸ ἀπέναντι μέρος τῆς Μικρᾶς
Ἀσίας.

Πόλεις. — **Κωνσταντινούπολις**, «ἡ βασιλίς» καὶ ἡ μεγίστη
τῶν ἑλληνικῶν πόλεων, κειμένη κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν
Κεράτιον κόλπον, ἐν μαγευτικωτάτῃ τοποθεσίᾳ. Ἡ κυρία πόλις
(τουρκ. Σταμπούλ), κεῖται ἐπὶ μικρᾶς τριγωνικῆς χερσονήσου σχη-
ματιζομένης ὑπὸ τοῦ Κερατίου κόλπου, τοῦ Βοσπόρου καὶ τῆς
Προποντίδος. Τὸ ἔδαφος ταύτης εἶνε ἀνώμαλον, διακρίνονται δὲ
ἐπὶ τῷ ὑψώματα ἡ λόφοι, ἐξ οὗ καὶ ἐπτάλοφος ἐκλήθη. Ἐπὶ τοῦ
ἀνατολικωτάτου λόφου ἐκτίσθη τὸ πρῶτον ὑπὸ τῶν Μεγαρέων
τὸ **Βυζάντιον** (667 π. Χ.), ἡ δὲ Κωνσταντινούπολις ἐκτίσθη
ἀπὸ τοῦ 324 μ. Χ. ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου καὶ ἐχρη-
μάτισεν ἐπὶ χίλια καὶ ἐπέκεινα ἐτη πρωτ. τῆς ἑλληνικῆς αὐτοκρα-
τορίας. Τὸ κέντρον τοῦτο τοῦ σύμπαντος ἑλληνισμοῦ καὶ δὲ προ-
μαχῶν πλείστων ἐπιδρομέων ἀπὸ τοῦ 1453 διατελεῖ ἐτι πρωτ.
τοῦ τουρκικοῦ κράτους, πλεῖστοι δὲ ἀλλοτε χριστιανικοὶ ναοὶ εἶνε
μεταβεβλημένοι εἰς τζαμία. Μεταξὺ τούτων διακρίνεται δὲ περίφη-
μος καὶ μεγαλοπρεπέστατος ναὸς τῆς τοῦ «Θεοῦ σοφίας», οὗ ἡ
βεβήλωσις εἶνε συνδεδεμένη στενῶς μετὰ τῆς ἀποφράδος ἡμέρας
τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως (29 Μαΐου 1453), καθ' ᾧ ἐπεσεν ἡρω-
κῶς μοχήμενος δὲ τελευταῖος τῶν Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων **Κων-
σταντῖνος Παλαιολόγος**. Παρὰ τὴν ἀγίαν Σοφίαν κεῖται δὲ
ἀρχαῖος ἐπιπόδιος διτις ἐκοσμεῖτο διὰ πολλῶν καλλιτεχνημά-
των. Πρὸς τὸ ἀρχοντὶς τῆς χερσονήσου κείνεται τὰ ἑρείπια τῶν πα-
λαιῶν ἀνακτόρων τῶν Σουλτάνων (Σεράϊ Μπουργούν) καὶ δὲ
«Ὑψηλὴ πύλη» δηλ. τὰ ὑπουργεῖα. Παρὰ δὲ τὸν Κεράτιον εἶνε
ἡ συνοικία **Φανάριον** ἔνθα κατώτον πρὸ τῆς ἑλλην. ἐπαναστά-
σεως οἱ εὐγενεῖς καὶ πεπαιδευμένοι Φαναριώται. Ἐνταῦθα εἶνε
τὸ **Πατριαρχεῖον**, εἰς οὓς τὴν μεγάλην πύλην ἀπηγγονίσθη δὲ ἀεί-
μνηστος Πατριαρχης Γερηγόριος δὲ Ε' (1821) καὶ ἡ μεγάλη σχολὴ
τοῦ **Γένους**, τὸ διασημότατον τῶν ἐν Τουρκίᾳ ἑλληνικῶν ἐκπαι-
δευτηρίων.

Ἡ Κωνσταντινούπολις περιλαμβάνει καὶ τὰ πέραν τοῦ Κερατίου ὡς
προάστεια κείμενα **Γαλατᾶν** καὶ **Πέραν** συνδεόμενα μετὰ τῆς

κυρίας πόλεως διὰ δύο γεφυρῶν. Ἐνταῦθα κατοικοῦσιν οἱ πλεῖστοι τῶν Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων. ΒΑ. τοῦ Γαλατᾶ καὶ πρὸς τὸν Βόσπορον κεῖται ὁ **Δολμὰ μπαξές**, ἀνωθεν τούτου τὸ **Γιλδίζ Κιόσκι**, ἐν φεγγίται τὰ περικαλλῆ ἀνάκτορα τοῦ περίφην σουλτάνου **Ἀβδούλ Χαμίτ τοῦ Β'**.

Προαστείον τῆς Κωνσταντινούπολεως είνε καὶ τὸ **Σκούταρι**, ἦ-



Tὸ Ἔσωτερον τοῦ Ναοῦ τῆς Ἀγίας Σοφίας.

πάλαι Χρυσόπολις, ἐν τῇ ἀσιατικῇ παραλίᾳ. Μετὰ τῶν προαστείων ὁ πληθυσμὸς τῆς πόλεως ἀνέρχεται ὑπὲρ τὸ ἑκατομμύριον, ὥν 400 χιλ. είνε Ἑλληνες.

* Η Κωνσταντινούπολις είνε ἐκ τῶν σπουδαιοτάτων πόλεων τοῦ κόσμου ἔνεκα τῆς θέσεως αὐτῆς, δεσπόζουσα ἐνθεν μὲν τοῦ πρώτον τοῦ συνδέοντος τὸν Εὔξεινον μετὰ τῆς Μεσογείου, ἐκεῖθεν δὲ τῆς συγκοινωνίας τῶν δύο ἡπείρων. Εἰς τοὺς Ἑλληνας δὲ είνε σπουδαιοτάτη, διότι ἐδρεύει ἐνταῦθα τὸ κέντρον τοῦ ἔλλη-

νιομοῦ, ἡ μεγάλη τοῦ ἔθνους ἐκκλησία. Ὁ διακαής πόθος καὶ ἡ ἑλπὶς σύμπαντος τοῦ ἔθνους ἀπὸ τῆς ἡμέρας τῆς ἀλώσεως τῆς πόλεως ἐκφρούζεται διὰ τῶν λέξεων «θὰ πάρωμε τὴν Ήδὲ καὶ τὴν ἄγια Σοφιά».

Αἱ δύχαι τοῦ Βασπόρου (εὐλάχ. πλάτος 500 μ.) είναι χαριέσταται, στολιζόμεναι δι' ώραιών προστείων τῆς πόλεως. (Ορτάκιο, Θεραπειά, Βαθυρράξ καὶ ἄλλα). Προστείων εἰναι θεωρεῖται καὶ δῆλος Στέφανος, πρὸς τὴν Προποντίδα. Ἐνταῦθα τῷ 1878 συνωμολογήθη συνθήκη μεταξὺ Ρώσων καὶ Τούρκων.

Δυτικώτερον είναι αἱ Μέτραι (κ. Τσατάλτζα, 5), κατὰ τὴν σιδηροδρομικὴν γραμμὴν Κων)πόλεως — Αδριανούπολεως.

II. ΒΟΡΕΙΑ ΘΡΑΚΗ ἢ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΡΩΜΑΙΑ [ιση τῇ λοιπῇ Θράκῃ. — 1.500.000 κάτ.]

Ἡ χώρα αὗτη, ἥτις ἀρδεύεται ὑπὸ τοῦ Ἐβροῦ καὶ τοῦ Τόνιζου κατοικεῖται ὕντα τὸ πλεῖστον ὑπὸ Βουλγάρων. Κατοικοῦσιν εἴτε καὶ δλίγοι Ἑλληνες (περὶ τὰς 70 χιλ.), Τούρκοι καὶ Ἐβραῖοι.

Πολιτεικὴ κατάστασις. — Ἡ Ανατολικὴ Ρωμυλία διὰ τῆς Βερολινείου συνθήκης είχε κηρυχθῆ αὐτόνομος. Ἄλλα τῷ 1885 κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, κατὰ δὲ τὸ 1908 ἡνῶθη ὁριστικῶς μετὰ τῆς Βουλγαρίας.

Πόλεις. — 1) Πρὸς τὸν Ἐβρον.

Φιλίππούπολις (48), πρωτ., κτισθεῖσα ὑπὸ τοῦ Φιλίππου τοῦ βασιλέως τῆς Μακεδονίας. Ἡ πόλις πρό τινων ἐτῶν ἦτο τελείως ἔλληνική, κατοικοῦσι δ' εἴτε τινὲς Ἑλληνες διατηροῦντες ἔλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια (ἔδρα Ἑλληνος μητροπ.). **Στενήμαχος** (13) ΝΑ., πόλις ἔλληνική. **Τατάρ Ποζαριζίκ** (12) πρὸς Δ. — **Στάρα Ζαγορά** (22) (δηλ. παλαιὰ Ζαγορά) καὶ **Νόβα Ζαγορά** (δηλ. νέα Ζαγορά), βουλγαρικαὶ πόλεις.

2) Πρὸς τὸν Τόνιζον. **Καζανλίκ** (11), ὑπὸ τὸν Αἴμον, παράγον περίφημον ἔοδέλαιον. — **Σλίβρον** (25) (κ. Σήλυμνος). — **Χάμπολις** (16) κατὰ τὴν ὁμώνυμον πεδιάδα.

3) Παρὰ τὸν Εὔξεινον. Πᾶσαι αἱ παραθαλάσσιαι πόλεις τῆς ἀνατολικῆς Ρωμυλίας είναι ἀρχαῖαι ἔλληνικαὶ ἀποικίαι, κατοικού-

μεναι και νῦν ὑφ "Ελλήνων. Βορειοτέρα εἶνε ἡ **Μεσημβρία**, παρ' ἣν τῷ 814 μ. Χ. δ "Ελλην αὐτοχάτωρ Δέων δ Ε' κατήγαγε περιφανῆ νίκην κατὰ τῶν Βουλγάρων.—**Αγχιστός**, ἡ φρικωδῶς καταστραφεῖσα ὑπὸ τῶν Βουλγάρων (1906). **Πύργος** (15) ἔδρα Ἑλληνος μητροπολίτου.—**Σφενδολίς** (π. Ἀπολλωνία).—**Αγαθόπολις**, νοτιώτερον.

Συγκοινωνία Θράκης.—Ἐν τῇ Θράκῃ ὑπάρχει σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, διακλαδιζομένη κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐβρου (ἐν τῷ σταθμῷ Κουλελὶ Βουργάς). Καὶ δὲ μὲν βορειότερος κλάδος διευθύνεται πρὸς τὴν Ἀδριανούπολιν, Φιλιππούπολιν, Σόφιαν καὶ λοιπὴν Εὐρώπην, δὲ νοτιώτερος πρὸς τὴν Μακεδονίαν, μέχρι Θεσσαλονίκης.

Αἱ ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ τοῦ βορειοτέρου κλάδου συνδεόμεναι πόλεις εἶνε· Κωνσταντινούπολις—Τσατάλτζα—Τσορλού—Λουλὲ Βουργάς—Κουλελὶ Βουργάς—Ἀδριανούπολις—Φιλιππούπολις—Τατάρο Παζαρτζίκη. Διὰ διακλαδώσεως ἐν τῇ ἀνατολικῇ Ρωμυλίᾳ συνδέονται καὶ αἱ πόλεις Στάρα Ζαγορά—Νόβα Ζαγορά—**Υάμπολις** καὶ **Πύργος**.

Διὰ τῆς ἐν Κουλελὶ Βουργάς εἰς Μακεδονίαν γραμμῆς συνδέονται αἱ πόλεις· Διδυμότειχον—Σουφλὶ—Δεδεαγάτη—Γιουμουλτζίνα—Ξάνθη.

"Υπάρχουσι δὲ καὶ πολλαὶ ἀμαξιταὶ ὅδοι. Συγκοινωνία ἐκτελεῖται ἔτι καὶ διὰ θαλάσσης, διότι ἀτμόπλοια προσεγγίζουσιν εἰς τοὺς κυριωτέρους λιμένας.

III. ΣΕΡΒΙΚΗ ΚΑΙ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ἢ ΒΟΡΕΙΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ

[37,000 τετρ. χιλ. - 1.300.000 κάτ.]

Διά της Συνθήκης τοῦ Βουκουρεστίου (1918) ἡ μὲν βορειοδυτικὴ Μακεδονία παρεχωρήθη εἰς τὴν Σερβίαν, ἡ δὲ βορειοαντολικὴ εἰς τὴν Βουλγαρίαν.

Διαμερόφωσις τοῦ ἐδάφους. — Τὸ βόρειον καὶ μεσόγειον τοῦτο τμῆμα τῆς Μακεδονίας εἶναι ὅρεινόν, ἔχει δμῶς εὐφοριαὶ ὁροπέδια καὶ δὴ ἐν τῇ Σερβικῇ Μακεδονίᾳ, ὡς τὸ τοῦ **Μοναστηρίου** καὶ τὸ τῶν **Σκοπίων**. Ἐχει δὲ ὅρη ὑψηλά, ὡς τὸ **Σκάρδον** κατὰ τὰ ΒΔ. Μακεδονικὰ ὅρια, τὸ **Ρίλον** καὶ τὴν **Ροδόπην** κατὰ τὰ νότια· μεταξὺ τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου ὑψώνται ὁ **Ορβηλός** (κ. Περίν), δυτικώτερον δὲ τοῦ Στρυμόνος τὰ **Παιονικὰ** ὅρη.

Τύπατα. Τὰ ὅρη ταῦτα διαμορφοῦσι τὰς ἄνω ἐπικρατείας τῶν ποταμῶν **Άξιοῦ**, Στρυμόνος καὶ Νέστου. Τὰ Παιονικὰ ὅρη σχηματίζουσι τὸν διαχωρισμὸν τῶν ὕδατων **Άξιοῦ** (πρὸς Δ.) καὶ Στρυμόνος (πρὸς Α.), ὁ δὲ **Ορβηλός** τὸν διαχωρισμὸν τῶν ὕδατων Στρυμόνος καὶ Νέστου.

Εκτασις καὶ πόλεις τῆς Σερβικῆς Μακεδονίας. — Η Σερβικὴ Μακεδονία, τριπλασία τῆς Βουλγαρικῆς, περιέχει τὴν ἄνω εὐρεῖαν ἐπικράτειαν τοῦ **Άξιοῦ**, δστις πηγάζει ἐκ τοῦ Σκάρδου. Μέγας παραπόταμος αὐτοῦ εἶναι ὁ **Εργάσων** (κ. Τσέρνα), δστις διαρρέει τὸ ὁροπέδιον τοῦ Μοναστηρίου. Κατὰ τὰ ΝΔ. ὅρια εἶναι αἱ λίμναι τῆς **Πρέσπας** καὶ ἡ **Λυχνίτις** (κ. τῆς **Οχριδας**, ἵη τῇ Λευκάδῃ). Η Λυχνίτις ἔχει ἔκρουν τὸν Μέλανα Δρίλωνα, δστις διευθυνόμενος πρὸς Β. κατέοχεται εἰς τὴν **Άλβανίαν**.

Πόλεις ἔνταῦθα εἶναι τὸ **Μοναστηρίον** (60) (κ. Βιτώλια) ἐν τῷ δμωνύμῳ ὁροπέδιῳ, συνδεόμενον μετὰ τῆς Θεσσαλονίκης διὰ σιδηροδρόμου. **Υπῆρξεν** ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Πελαγωνίας καὶ εἶχε πλεῖστα Ἑλληνικὰ ἐκπαιδευτήρια. — **Τύρναβον** (3) καὶ **Μεγάροβον** (3), πρὸς Δ.; κῶμαι κατοικούμεναι ὑπὸ Ἑλλήνων βλαχοφώνων. — **Πρέσπα**, περιοχὴ χωρίων παρὰ τὴν δμώνυμον λίμνην. — **Άχρις** (10), (κ. Οχριδα) παρὰ τὴν Λυχνίτιδα. — **Κρούσοβον** (6) καὶ **Περλεπὲς** (22) βορειότερον. — **Μορίκοβον** περιοχὴ χωρίων παρὰ

τὸν Ἐρέγωνα. — **Γευγελῆ** (6) παρὰ τὰ Ἑλληνικὰ σύνορα, ἐμπορικὴ πολίχνη. Διὰ ταύτης διέρχεται ἐκ Θεσσαλονίκης σιδηροδρομικὴ γραμμή, ἣντις μετὰ ταύτην διέρχεται τὰ **Βελεσσά** (ἢ Κιονόρουλοῦ, 16), τὰ **Σκόπια** (46) (Σκοῦποι) καὶ τὸ **Κουμάνοβον** (9). Ἀλλαὶ πόλεις εἰνεὶ ἡ **Καράτοβα** (6) καὶ τὸ **Ιατίνι** (8), παρὸ δὲ ἐγένοντο αἱματηραὶ μάχαι μεταξὺ τῶν Σέρβων καὶ τῶν Βουλγάρων κατὰ τὸν συμμαχικὸν πόλεμον (1913). — **Δοϊράνη** (7) παρὰ τὴν ὁμώνυμον λίμνην καὶ τὰ ὅρια τῆς Ἐλλάδος καὶ **Στρωμνίτσα** (10), ΝΑ.

Ἐκτασις καὶ πόλεις τῆς **Βουλγαρικῆς Μακεδονίας**. Αὗτη κατέχει τὰς ἄνω στενὰς ἐπικρατείας τοῦ Στρυμόνος καὶ τοῦ Νέστου. Ἀπαν τὸ τμῆμα τοῦτο κατὰ τὸν Ἐλληνοβουλγαρικὸν πόλεμον εἶχε καταλόβει δὲ ἀνδρεῖος ἔλληνικὸς στρατὸς διώξεις τοὺς Βουλγάρους μέχρι τῶν παλαιῶν βουλγαρικῶν συνόρων (ἄνω Τζουμαγιᾶς). Πόλεις ἐνταῦθα ἀξιαι λόγου εἰνεὶ τὸ **Πετρίτσι** (8) καὶ τὸ **Μελένικον** (5) ὑπὸ τὸν Ορβηλὸν. Οἱ φιλοπάτριδες κάτοικοι τῶν πόλεων τούτων, ὡς καὶ ἄλλων χωρίων, μὴ ἀνεχόμενοι νὰ μένωσιν ὅπο τὴν κυριαρχίαν τῶν Βουλγάρων, ἔθεσαν πῦρ εἰς τὰς οἰκίας αὐτῶν καὶ ἥλθον εἰς τὸ ἔλληνικὸν ἔδαφος τῆς Μακεδονίας, ὅπως ἀπεγείρωσι νέας πόλεις. Ετέρα πολίχνη εἰνεὶ καὶ τὸ **Νευροκόπιον** (6) παρὰ τὸν Νέστον.

IV. ΜΙΚΡΑ ΑΣΙΑ

[*Μεγαλυτέρα τῆς χερσον. τοῦ Αἴμουν. — Θ' /₂ ἑκατ. κατ.*]

Θέσις, σχῆμα καὶ ἔκτασις. — Ἡ μικρὰ Ἀσία (κ. Ἀνατολή), ἡ δυτικωτάτη χερσόνησος τῆς Ἀσίας, προσεγγίζει τὴν Θράκην κατὰ τὸν Βόσπορον καὶ τὸν Ἐλλήσποντον. Ἐχει περίπου σχῆμα δρυθογωνίου τετραπλεύρου. Βρέχεται πρὸς Β. ὑπὸ τοῦ Εὔξείνου Πόντου καὶ τῆς Προποντίδος, πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Πρὸς Α. δὲ δρίζεται ἀπὸ τῆς λοιπῆς Ἀσίας διὰ τῆς Ἀρμενίας, Μεσοποταμίας καὶ τοῦ ὄρους Ἀμανοῦ.

Θαλάσσιος διαμελισμός. — Μέγας θαλάσσιος διαμελισμὸς διακρίνεται κατὰ τὸ Αἴγαίον πέλαγος καὶ τὴν Προποντίδα. Ἡ πρὸς τὸν Βόσπορον χερσόνησος καλεῖται **Χαλκηδονία**, ἡ δὲ πρὸς

τὸν Ἑλλήσποντον Ἰδαῖα. Ταύτης τὸ ἀκρωτήριον Δεκτὸν (κ. Μπαμπᾶ) είναι τὸ δυτικότατον τῆς Ἀσίας. Ἐτεροι χερσόνησοι είναι ἡ Ἐρυθραῖα, ἡ Ἀλικαρνασσαία καὶ ἡ Κνεδία. Κόλποι δὲ ὄξιστημείωτοι είναι ἐν μὲν τῇ Προποντίδι ὁ Αστακηνός (κ. τῆς Νικομηδείας) καὶ ὁ Κιανὸς (κ. τοῦ Γερμίκη), ἐν δὲ τῷ Αἴγαίῳ ὁ Ἀδραμυτηνός, ὁ Ἐρμαῖος (κ. τῆς Σμύρνης), ὁ Καθστριός (κ. τοῦ Κουσάντασι), ὁ Ἰασικὸς (κ. τῆς Μεντέλιας) καὶ ὁ Κεραμεικὸς (κ. τῆς Κῶ). Ἐτεροι κόλποι ἐν τῇ Μεσογείῳ είναι ὁ Παμφύλιος (κ. τῆς Ἀτταλείας) καὶ ὁ Ἰσαικὸς (κ. τῆς Ἀλεξανδρέττας).

Μορφολογία τοῦ ἔδαφους.—Τὸ μέσον τῆς χερσονήσου είναι ὑψηλὸν δροπέδιον ἔχον μέσον ὕψος 1000 μ., καὶ περιστοιχιζόμενον πανταχόθεν ὑπὸ δρέων. Τὸ δροπέδιον φέρει καὶ ἐσβεσμένα τινὰ ἥφαιστεια, ὡς τὸ Ἀργαῖον (κ. Ἐρτζιάς δάγ.), σχεδὸν 4000 μ., τὸ ὑψιστὸν δρός τῆς χερσονήσου. Ορη περὶ τὸ δροπέδιον είναι πρὸς Β. τὰ Ποντικὰ δρῆ, ὡν συνέχεια είναι ὁ Ολγασσος (κ. Ἰλκᾶς δάγ.) καὶ τὸ Ορμίνιον (κ. Ἀλὰ δάγ., 2315). Πρὸς Ν. ἔκτείνεται ἡ δροσειρὰ τοῦ Ταύρου (3. 500), πρὸς Α. δὲ τοῦ Ἀντιταύρου (3. 340).

Πρὸς Δ. τὸ δροπέδιον καταπίπτει ἥρεμα καὶ σχηματίζονται πρὸς τὸ Αἴγαῖον εὐφορώταται πεδιάδες. Μεταξὺ τούτων ἔκτείνονται καὶ ὅρη τινά, ὡς ὁ Μυσικὸς Ὁλυμπος, ἡ Ἰδη, ὁ Τμῶλος, ὁ Σιπυλος, ἡ Μυκάλη καὶ ὁ Κάδμος.

Χ' δατα.—Εἰς μέρη τινὰ τοῦ δροπεδίου τὰ ὄρατα μὴ εὐρίσκοντα διέξοδον, διαμένουσιν ὡς λίμναι. Χαμηλὸν μέρος τούτου (ὕψ. 940 μ.) κατέχει ἡ ἀλμυρὰ λίμνη Τάττα. Ο κυριώτατος ποταμὸς τῆς Μ. Ἀσίας είναι ὁ Ἀλυς (κ. Κιζίλ ίζμάκ, δηλ. ἐρυθρὸς ποταμός), ὃστις διαγράφων μακρὸν τόξον κατὰ τὸ ἐσωτερικὸν δροπέδιον διαρρηγνύει τὰ πρὸς Β. δρῆ καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸν Εὔξεινον. Δυτικώτερον ἐκβάλλει ὁ Σαγγάριος, περίφημος διὰ τὸς τελευταίας ἥρωϊκὸς μάχας τοῦ Ἑλλην. στρατοῦ. Εἰς τὴν Προποντίδα ἐκβάλλει ὁ μικρὸς Ζεανικός, ὃνομαστὸς διὰ τὴν παρ' αὐτὸν νίκην τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου (334 π. Χ.) καὶ εἰς τὸν Ἑλλήσποντον ἐκβάλλει ὁ Σκάμανδρος, ποταμὸς τῆς Ἰδαίας χερσονήσου. Πρὸς τὸ Αἴγαῖον ἐκβάλλει ὁ Ἐρμός (εἰς τὸν ὁμώνυμον κόλπον) καὶ ὁ Μαίανδρος (κ. Μπουγούκ). Πρὸς δὲ τὴν Μεσόγειον ὁ Εὔρυμέδων, παρ' ὃν ὁ

Κίμων ἐνίκησε δις τοὺς Πέρσας (465 π. Χ.), ὁ μικρὸς **Κύδνος**, ἐν φλουσθεὶς ὁ μέγας Ἀλέξανδρος ἡσθένησεν, ὁ **Σάρος** καὶ ὁ **Πύραμος** (κ. Τζιχούν).

Κλεψ.α. — Τὸ εὐκραέστερον κλῖμα τῆς χερσονήσου εἶναι τὸ πρὸς τὸ Αἴγαιον, ὅμοιον πρὸς τὸ τοῦ βασιλείου τῆς Ἑλλάδος. Πρὸς Β. εἰνε μᾶλλον ψυχρόν, ἐν τῷ μέσῳ ξηρόν, πρὸς Ν. δὲ πολλαχοῦ ὑγρὸν καὶ νοσηρόν.

Φύσες τοῦ ἔδαφους, προϊόντων. — Τὸ εὐφορώτατον ἔδαφος τῆς χώρας εἶναι κατὰ τὰς πρὸς τὸ Αἴγαιον κοιλάδας· ἐν τῷ κεντρικῷ ὀροπεδίῳ μέρη τινὰ εἶναι στεππώδη, ἐν δὲ τοῖς ὅρεσι, ἰδίως ἐν τοῖς βιορείοις, εἶνε πολλὰ δάση.

Τὰ προϊόντα τῆς Μ. Ἀσίας εἶνε ὅμοια πρὸς τὰ τῆς Ἑλλάδος. Κατὰ τὰς παραλίας πεδιάδας παράγονται δημητριακοὶ καρποί, σίνος, ἔλαιον καὶ ὄπωρα (ἐν οἷς καὶ σῦκα), σταφίς, σήσαμον καὶ μέταξα. Ἐν τῷ κεντρικῷ ὀροπεδίῳ καλλιεργεῖται ὄπιον, ἐν δὲ τοῖς ὅρεσι παρέχεται ἀρθρονος ἔυλεία. Τρέφονται ἔτι καὶ πρόβατα, αἴγες, βούβαλοι, κάμηλοι, ὄνοι, ἥμιονοι κτλ.

Ιστορικὴ ἔποψις. Κάτοικοι. — Η Μ. Ἀσία εἶναι ἀρχαιοτάτη ἡλληνικὴ χώρα κατοικηθεῖσα ὑπὸ φυλῶν ἡλληνικῶν πρὸιν ἔτι αὗται ἐπεκταθῶσιν εἰς τὴν Εὐρώπην. Ἐκ τῆς εὐρωπαϊκῆς Ἑλλάδος Ἰδρυσαν ἐνταῦθα ἀργότερον οἱ Ἑλληνες πολλὰς ἀποικίας, αἴτινες ἡκμασαν εἰς τὰ γράμματα ("Ομηρος, Θαλῆς, Ἡρόδοτος καὶ ἄλλοι), τὰς τέχνας, τὸ ἐμπόριον καὶ ἐν γένει τὸν πολιτισμόν. Κατὰ τὴν ἀκμὴν τῶν Περσῶν διετέλεσαν ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν αὐτῶν ἀλλ' ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου, ὃς καὶ ἐπὶ τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας, ἡκμασεν ὃς ἡλληνικωτάτη χώρα. Ἀντεπεξῆλθεν ἐπὶ μακρὸν κατὰ τῶν ἐπιδραμόντων εἰς αὐτὴν Τούρκων, μέχρις οὗ κατὰ τὴν 14ην ἐκατονταετηρίδα ὑπέκυψεν εἰς αὐτούς, πολλοὶ δὲ μωαμεθανοὶ κατέκησαν ἐν αὐτῇ. Διὰ τοῦτο πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων εἶχον ἀπωλέσει τὴν πάτριον αὐτῶν γλῶσσαν καὶ διμίλουν τὴν τουρκικήν· διὰ τῆς συστάσεως ὅμως πολλῶν ἡλληνικῶν σχολείων ἀνέκτησαν ἐν μέρει τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

"Ο πληθυσμὸς τῆς χερσονήσου, ἀνερχόμενος ἐν δλῳ εἰς 9 ½ σχεδὸν ἐκατομμύρια, ἀποτελεῖται ἐκ **Τούρκων**, **Ἐλλήνων**, **Κιρκασίων** καὶ ὀλίγων **Ἄρμενίων**. Οἱ Ἑλληνες κατοικοῦσιν τὸ πλεῖστον

εἰς τὰς παραλίας χώρας καὶ εἶχον πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου ἅπαν τὸ ἐμπόριον εἰς τὰς χεῖράς των. Κατὰ τὸν τελευταῖον πόλεμον ὑπέστησαν φρικώδεις σφαγάς καὶ καταστροφάς ὑπὸ τῶν Τούρκων, διὰ τοῦτο ἥναγκάσθησαν νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα.

Άρχαία Διαίρεσις. — Ή Μ. Ἀσία πάλαι διηγεῖτο εἰς 15 χώρας, αὗτινες εἶναι αἱ ἔξης. Πρὸς Β. ὁ **Πόντος**, ἡ **Παφλαγονία** καὶ ἡ **Βιθυνία**. Πρὸς Δ. ἡ **Τρωάς**, ἡ **Μυσία**, ἡ **Λυδία** καὶ ἡ **Καρία**. Πρὸς Ν. ἡ **Δυνία**, ἡ **Παμφυλία** καὶ ἡ **Κιλικία**. Μεσόγειοι δὲ ἡ **Φρουγία**, ἡ **Πισιδία**, ἡ **Δυναονία**, ἡ **Γαλατία** καὶ ἡ **Καππαδοκία**.

Διοικητικὴ Διαίρεσις. — Διοικητικῶς διαιρεῖται εἰς 8 τουρκικοὺς νομοὺς καὶ 2 ἀμέσους διοικήσεις, περιέχει δὲ καὶ τμῆμα τοῦ νομοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Οἱ νομοὶ εἰνεὶ 1) **Ἄιδινιον**, 2) **Προύσης** (Χουδαβεντακιάρ), 3) **Κασταμονῆς**, 4) **Τραπεζούντος**, 5) **Σεβαστείας**, 6) **Αγκύρας**, 7) **Ικονίου** καὶ 8) **Ἀδάνων**. Αἱ δὲ δύο διοικήσεις εἶναι ἡ τοῦ **Ἐλλησπόντου** (Βίγας) καὶ ἡ τῆς **Νικομηδείας**, αὗτινες διοικοῦνται ἀμέσως ὑπὸ τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν.

1) *Noμὸς Ἄιδινιον.*

[1.700 χιλ. κάτ.]

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ ΝΔ. καὶ κάλλιστον μέρος τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, ἦτοι τὰς χώρας Λυδίαν καὶ Καρίαν. Τὰ παράλια εἶχον καταληφθῆ ὑπὸ τῶν ἐλληνικῶν ἀποικιῶν καὶ ὠνομάσθησαν ἐκ τῶν ἀποικησάντων ἐνταῦθα φυλῶν **Ιωνία** καὶ **Αωρίς**.

Πόλεις. — Κέντρον τῆς Δυτικῆς Μικρᾶς Ἀσίας εἶναι ἡ μεγάλη πόλις **Σμύρνη** (200) κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἐρμαίου κόλπου ἀμφιθεατρικῶς ἐκτισμένη. Ἐκ τῶν ἐμπορικωτέρων πόλεων τῆς Μεσογείου καὶ ἔχομενας σπουδοῖν τέντρον τοῦ Ἐλληνισμοῦ πρὸ τοῦ τελευταίου πολέμου. Σπαρακτικὴ εἶναι ἡ καταστροφὴ τῆς ἐλληνικῆς συνοικίας ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ τὸ ἀτύχημα τῆς τελευταίας ἐστρατείας τῶν Ἐλλήνων. Ἐκ ταύτης ἀρχονται σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ πρὸς τὰ μεσόγεια. Εἰς τὴν νοτιωτέραν κοιλάδα τοῦ Καύστρου σιδηροδρομικὴ γραμμὴ φθάνει εἰς τὰς πόλεις **Θεῖραν** (10) καὶ **Οδεμήσιον** (12). Κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Ἐρμου καὶ ὑπὸ τὸ

Σίπουλον ἡ **Μαγνησία** (κ. Μάνησα, 80), ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Ἐφέσου. Ἐκ ταύτης γραμμής, ἡις φθάνει μέχρι Χρυσουπόλεως, προαστείου τῆς Κων) πόλεως, διέρχεται τὸν **Κασαμπᾶν** (18) καὶ τὴν **Φιλαδέλφειαν** (τ. Ἀλλὰ Σεχίρ, 20), ἐπέρα δὲ ἡις φέρει εἰς τὴν **Πάνορμον** (κατὰ τὴν Προποντίδα) διέρχεται τὸ **Άξαριον** (Ακχισάρ). Πρὸς Α. τοῦ Κασαμπᾶ καὶ ὑπὸ τὸν Τμῶλον ἔκειντο αἱ «Σάρδεις», πλουσιωτάτη ἀλλοτε πρωτ. τῶν Λυδῶν βασιλέων, νῦν δὲ χωρίον. Πρὸς τὴν Ἐρυθραίαν εἶναι τὰ **Βρύσουλα** ἢ **Βουρλά** (25), ἐν τῇ χερσονήσῳ δὲ ταύτῃ ἡ **Κερήνη** (κ. Τσεσμές, 15) καὶ ἡ **Αλάτσατα** (10). Ἐν τῷ λιμένι τῆς Κερήνης ἀπέναντι τῆς Χίου, τῷ 1770 ἐκάη ὁ Τουρκικὸς στόλος ὑπὸ τῶν Ρώσων, βοηθουμένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν Ψαριανῶν.

Εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Ἐρμαίου κεῖται ἡ **Παλαιὰ Φώκαια**, ἡ μητρόπολις τῆς Μασσαλίας, καὶ ἡ **Νέα Φώκαια** (7) κτίσμα τῶν Βυζαντίνων. — **Ἄγια Σουλούνη** (δηλ. Ἄγιος Θεολόγος), χωρίον παρὰ τὴν ἀρχαίαν Ἐφεσον, περίφημον πάλαι διὰ τὸν ναὸν τῆς Ἀρτέμιδος, ἐν τῶν ἐπτά θαυμάτων τοῦ ἀρχαίου κόσμου. — **Νέα Εφεσος** (10), (κ. Κουσάντασι), νοτιώτερον. — **Παλάτια**, χωρίον παρὰ τὸν Μαίανδρον ἐν τῇ θέσει τῆς ἀρχαίας Μιλήτου, τῆς ἐπιστημοτάτης τῶν πάλαι πόλεων τῆς Μ. Ἀσίας καὶ μητροπόλεως πολυαριθμῶν ἀποικιῶν. — **Πέρσοντας**, λιμὴν πρὸς Ν. τῆς Μιλήτου. — **Αλιμαργανασσός** (6) (κ. Βουδροῦμι), πατοῖς τοῦ Ἡροδότου. — **Μάνωη** νοτιοανατολικώτατα.

Ἄλλαι μεσόγειοι πόλεις εἶναι **Αἰδηνιον** (π. Τράλλεις), παρὰ τὸν Μαίανδρον, ἀκμαία ἀλλοτε πόλις. Ἀπαισία ἥτο ἡ καταστροφὴ τῆς πόλεως ταύτης ὑπὸ τῶν ἀγρίων Τούρκων τῷ 1919. **Δενιζλί** (20), ὑπὸ τὸν Κάδμον. Παρὰ ταύτην ἔκειτο ἡ ἀρχαία «Λαοδίκεια». — **Πέργαμος** (9), πλησίον τοῦ Καῦστρου, πρωτ. ἀλλοτε δυμωνίμου βασιλείου, δνομαστὴ διὰ τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ Περγαμηνοῦ χάρτου.

2) Νομὸς Προσύσης.

Διετάσιος τῆς Πελοποννήσου. — 1 1/2 ἑκατ. κάτ.

Θέσεις. 'Ο νομὸς οὗτος κεῖται κατὰ τὸ βορειοδυτικὸν τμῆμα τῆς Μ. Ἀσίας βρεχόμενος ὑπὸ τῆς Προποντίδος καὶ ὀλίγον ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Κατέχει δὲ τὴν ἀρχαίαν Μυσίαν καὶ μέρη τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας καὶ Φρυγίας.

Πόλεις. **Προῦσα** (90), παρὰ τοὺς πρόποδας τοῦ Μυσικοῦ Όλύμπου καὶ ἐν εὐφοριωτάτῃ πεδιάδι. Διετέλεσε πάλαι ἔδρα τῶν Βιθυνῶν βασιλέων καὶ κατὰ τὸν ΙΔ' αἰῶνα πρωτεύουσα τοῦ τουρκικοῦ κράτους. Νῦν εἶνε πρωτ. τοῦ ὅμωνυμου νομοῦ καὶ ἔχει βιομηχανίαν ταπήτων καὶ μεταξίνων ὑφασμάτων. **Ἐπίνειον** ταύτης εἶνε ἡ **Μουδανία** (6), κατὰ τὴν Προποντίδα, συνδεομένη διὰ σιδηροδρόμου. — **Νίκαια** (5) ΒΔ. παρὰ τὴν λίμνην Ἀσκανίαν. Ἐνταῦθα συνῆλθε τῷ 325 ή Α' οἰκουμενικὴ σύνοδος καὶ τῷ 787 ή Ζ', διετέλεσε δὲ καὶ πρωτεύουσα Ἑλλήνων αὐτοκρατόρων (1204—1261).

Μεσογειότεραι πόλεις (ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Φρυγίᾳ) εἶνε τὸ **Διορύλαιον** (κ. Ἐσκι· Σεχίδ 30), τὸ **Κοτυάσιον** (25 κ. Κιοντάχεια) καὶ τὸ **Ἀφιδνή Καρά Χισάρ** (50), περίφημοι διὰ τὰς τελευταίας μεγάλας νίκας τοῦ ἥλλην. στρατοῦ, συνδεδεμέναι πᾶσαι διὰ σιδηροδρόμου μετὰ τῆς Χρυσοπόλεως καὶ τῆς Σμύρνης. **Ούσάκιον** (20) κατὰ τὴν γραμμὴν Σμύρνης-Ἀφιδνής-Καρά Χισάρ. Πρὸς δὲ τὰ ἀνατολικὰ δριταὶ τοῦ νομοῦ ἔκειτο πάλαι ἡ «Ἴψός», περίφημος διὰ τὴν αὐτόθι μάχην τῶν διαδόχων τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου (301 π. Χ.).

Πρὸς τὰ ΒΔ. δὲ ποτομὸς **Μάκεστος** ἀρδεύει εὐφοριωτάτας πεδιάδας. Ἐνταῦθα πόλις εἶνε ἡ **Βαλὴ Κεσέρ** (25) μεσόγειος, βιομηχανική καὶ ἐμπορική. Ἐκ τῆς Σμύρνης διέρχεται σιδηρόδρομος, διετοῖς τελευτᾶς εἰς τὸ ἐπίνειον αὐτῆς, τὴν **Πάνορμον** (18), ἐν τῇ Προποντίδι. — **Ἄστρακη** (12), δυτικώτερον τῆς Πανόρμου, παρὰ τὴν ἀρχαίαν Κύζικον. — **Άδραμύτιον** (17), παρὰ τὸν ὅμωνυμον κόλπον τοῦ Αἰγαίου. — **Κυδωνίατ** (κ. Ἀϊβαλῆ, 20), ναυτικὴ πόλις, καθαρῶς ἑλληνική, ἀπέναντι τῆς Λέσβου.

Εἰς τὸν νομὸν τοῦτον ἀνήκει καὶ ἡ νῆσος τῆς Προποντίδος **Προκόνησος**, ἔχουσα ἀφθονα μάρμαρα, ἐξ οὗ καλεῖται **κοινὸς Μαρμαρᾶς**, ἡ δὲ Προποντίς «θάλασσα τοῦ Μαρμαρᾶ».

3) Διοίκησις Ἐλλησπόντου (Βίγας)

(ἴση τῷ νομῷ Ἀττικῆς καὶ Βοιωτίας.—170 χιλ. πάτ.)

Ἡ ἀμεσος αὕτη διοίκησις κεῖται κατὰ τὴν Ἰδίαν χερσόνησον, ἐν ᾧ πάλαι ἦ χώρα Τεφάς, ἥ ὑπὸ τῆς ὁμηρικῆς ποιήσεως ἀείμνηστος καταστᾶσα.

Πρωτεύουσα ταύτης εἶναι τὰ Δαρδανέλλια (8) (κ. Τσανάκ Καλεσί), κατὰ τὸν ὁμώνυμον πορθμὸν ('Ἐλλήσποντον). Ὁλίγον βορειότερον ἔκειτο ἡ «Ἀβυδος» ἀπέναντι τῆς ἐν τῇ χερσονήσῳ Σηστοῦ, καθ' ἣν δὲ Ξέρξης ἐγεφύρωσε τὸν 'Ἐλλήσποντον, εὐδαιμων πάλαι πόλις.—*Βίγα* (6 $\frac{1}{2}$), παρὰ τὸν Γρανικόν. Παρὰ δὲ τὸν ποταμὸν Σκάμανδρον ἔκειτο ἡ ἀρχαία «Τροία» ἢ τὸ «Ιλιον», ἡς ἔρειπια ἀνευρέθησαν κατὰ τὸ χωρίον Ισσαρλίκ.

4) Τὸ ἀσιατικὸν τμῆμα τοῦ νομοῦ Κων (πόλεως

(130 χιλ. πάτ.)

Ο νομὸς Κωνσταντινουπόλεως περιλαμβάνει τὸ θρακικὸν μέρος ἐνθα ἡ πόλις καὶ ἐκ τῆς Μικρᾶς Ασίας τὴν Χαλκηδονίαν χερσόνησον.

Ἐνταῦθα πόλεις εἶναι ἡ *Χρυσόπολις* (80, κ. Σκούταρι), κατὰ τὸν Βόσπορον, θεωρουμένη ὡς προάστειον τῆς Κωνσταντινουπόλεως. — Ὁλίγον νοτιότερον κεῖται ἡ σπουδαιοτάτη πάλαι *Χαλκηδῶν* (15, κ. Καδήκιοι). Ἐνταῦθα συνῆλθε ἡ Δ' οἰκουμενικὴ σύνοδος (451 μ. Χ.)· νῦν εἶναι ἔδρα μητροπολίτου. Νοτιότερον ταύτης κεῖνται αἱ μικραὶ νῆσοι *Πριγκηπόνησοι*, ὧν τέσσαρες κατοικοῦνται ὑφ 'Ἐλλήνων, (Πρώτη, Ἀντιγόνη, Χάλκη καὶ Πρίγκηπος). Ἡ Χάλκη εἶναι ἐπίσημος διὰ τὴν ἐνταῦθα θεολογικὴν σχολὴν ὡς καὶ τὴν ἐμπορικὴν, ἥ δὲ Πρίγκηπος εἶναι ἡ μεγίστη καὶ καλλίστη.

5) Διοίκησις Νικομηδείας (Ίσμιδ)

(δλίγον μικροτέρα τῆς Κρήτης.—300 χιλ. πάτ.)

Ἡ διοίκησις αὕτη (τμῆμα τῆς ἀρχαίας Βιθυνίας) κεῖται ΝΑ..

τοῦ Νομοῦ Κωνσταντινουπόλεως. Βρέχεται δὲ ὑπό τε τῆς Προπονίδος καὶ τοῦ Εὐξείνου πόντου.

Πρωτεύουσα είνε ἡ *Νικομήδεια* (22 τ. Ἰσμίδ), κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ ὁμονύμου κόλπου, (π. Ἀστακηνοῦ). Ἐνταῦθα ἐβαπτίσθη καὶ ἀπέθανεν ὁ Μ. Κωνσταντῖνος. — Παρὰ ταύτην ἔκειτο ἡ «Ἀστακος», ἐξ ἣ; τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ κόλπου. — *Ἄσδα Παξάρ* (17), ἀναισιολικώτερον. Ἀμφότεραι αἱ πόλεις συνδέονται μετὰ τῆς Χρυσοπόλεως διὰ σιδηροδυόδου.

6) *Νομὸς Κασταμονῆς.*

(1 ἑκατ. κατ.)

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὸ βιορειότερον τμῆμα τῆς Μ. Ἀσίας. Περιέχει τὴν ἀρχούσαν χώραν Παφλαγονίαν καὶ τμῆμα τῆς Βιθυνίας. Διαιρεῖται δὲ εἰς 4 διοικήσεις.

Πόλεις. — Πρωτεύουσα είνε ἡ *Κασταμονὴ* (28), οὐ μακρὰν τοῦ Ὄλγάσσου. Ἐπίνειον αὐτῆς εἶνε ἡ *Ινέμπολις* (8), κατὰ τὸν Εὔξεινον. — *Γάγγραι* (20 τ. Κιάγκρι), πρὸς νότον τῆς Κασταμονῆς. — *Ηράκλεια* ἡ ποντικὴ (13, τ. Ἐ αγλί), ἀρχαία ἀποικία τῶν Μεγαρέων. Παρὰ ταύτῃ ὑπάρχουσι πλούσια ἀνθρακωρυχεῖα. *Σινώπη* (18) ἐπὶ μικρᾶς χερσονήσου, ἀποικία τῶν Μιλησίων. Ἐχορημάτισε πάλι οὐδόρα τοῦ βρασιλείου τοῦ Πόντου, νῦν δὲ ἔχει ἀξιόλογον ἐμπόριον.

7) *Νομὸς Τραπεζοῦντος.*

(τὸ 1/2 τῆς παλ. Ἑλλάδος. — 1 1/2 ἑκατ. κατ.).

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὴν ΒΑ. παριθαλασσίαν χώραν τῆς Μ. Ἀσίας (π. τμῆμα τοῦ Πόντου). Ἐνταῦθα εἶνε αἱ ἐκβιολαὶ τοῦ Ἀλυος.

Διαιρεῖται εἰς 4 διοικήσεις.

Πόλεις. — *Τραπεζοῦς* (60), παραλία καὶ σπουδαιοτάτη πάλαι ἀποικία τῶν Σινωπέων. Ἐχυημά ισεν ἔδρα ἐλληνικῆς οὐδεοκρατορίους (1204—1461) καταλιθείσης ὑπὸ τοῦ Μωάμεθ τοῦ Β', τοῦ πορθητοῦ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Μέχρις ἐσχάτων κατωκεῖτο τὸ πλεῖστον ὑφ' Ἐλλήνων, ἔχει δὲ ἀκμαῖν ξεμπόριον μεταξὺ Περσίας

Τ. Σαρρῆ. Γεωγραφία γ' τάξεως, ἔκδ. 8η 12-5-1924

7

καὶ Εὐρώπης — **Αργυρόπολις** (τ. Γκιουμούς Χανέ), (8), μεσόγειος πόλις. **Κερασοῦς** (12), παραλία πόλις. **Αμισδες** (30) (κ. Σαμψοῦς), ώσταύτως παραλία, ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Αμασείας. **Πάφρα** (18), παρὰ τὸν Ἀλυν, παράγουσα ἔξαιρετον καπνόν.

8) Νομὸς Σεβαστείας.

(1.200.000 κατ.).

Θέσεις. — Ο νομὸς οὗτος (π. μέρος τοῦ Πάντου) μεσόγειος ὅν, κατέχει τὸ ὑψιστον τμῆμα τῆς Μ. Ασίας, διασχιζόμενον ὑπὸ πολλῶν ὁροσειρῶν. Ἐνταῦθα πηγάζει ὁ ποταμὸς Ἀλυς.

Διαιρεῖται εἰς 4 διοικήσεις.

Πόλεις. — **Σεβαστεία** (78), πρωτ. τοῦ νομοῦ, κατὰ τὴν δεξιὰν ὁχθην τοῦ Ἀλυος (εἰς ὕψος 1220 μ.). — **Αμάσεια** (30) ἐν εὐφόρῳ ὁροπεδίῳ. — **Τοκάτη** (30), ἐν ὥραίᾳ κοιλάδι. — **Ηλιούπολις** (20), (τ. Μερζεφούν). **Νεοκαισάρεια** (6) καὶ **Νικόπολις** (25, τ. Σαμπάν Καραχισσάρ), πρὸς τὰ βόρεια ὅρια. Ἐν ταύταις ταῖς πόλεσι καλλιεργοῦνται μετὰ ζήλου τὰ ἑλληνικὰ γράμματα.

9) Νομὸς Ἀγκύρας

(Τοσος τῇ Παλαιᾷ Ἑλλάδι. — 1. ἑκατ. κατ.)

Θέσεις. — Καὶ οὗτος ὁ νομὸς εἶνε μεσόγειος, οὐδαμοῦ βρεχόμενος ὑπὸ θαλάσσης. Περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν **Γαλάτιαν** (χώραν τῶν Γαλατῶν) καὶ μέρη τῆς Φρυγίας καὶ Καππαδοκίας.

Ο νομὸς διασχίζεται ὑπὸ τοῦ Ἀλυος καὶ διαιρεῖται εἰς 5 διοικήσεις.

Πόλεις. — Πρωτ. τοῦ νομοῦ καὶ προσωρινὴ πρωτ. τοῦ Τουρκικοῦ κράτους εἶνε ἡ **Ἀγκύρα** (40) (ἐν τῇ ἀρχαίᾳ Γαλατίᾳ) ὄνομαστὴ διὰ τὰς μαλακὰς καὶ μεταξειδεῖς τρέχας τῶν γαλῶν καὶ ἴδια τῶν αἰγῶν αὐτῆς, ἐξ ὧν κατασκευάζονται λεπτὰ ἔρια καὶ τὰ περίφημα ἀγκυριανὰ ὑφάσματα. Παρὰ ταύτην ὁ Ταμερλᾶνος ἐνίκησε τὸν σουλτάνον Βαγιαζῆτη (1402 μ. Χ.). Πρὸς Δ. ἔκειτο τὸ «Γόρδιον», πρωτ. τῶν ἀρχαίων βασιλέων τῆς Φρυγίας, γνωστὸν ἐκ τοῦ δεσμοῦ τῆς ἀμάξης, διν ἔκοψεν δὲ Μ. Ἀλέξανδρος διὰ τοῦ ξίφους. Ἐν δὲ τῇ Καππαδοκίᾳ (Ν.Α.) ἡ **Καισάρεια** (55), παρὰ τὰς

· Σπωρείας τοῦ Ἀργαίου, ἡ πατρὶς τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, καη-
ματίσαντος ἐπισκόπου αὐτῆς, νῦν δὲ ἔδρα τοῦ πρώτου Μητροπολίτου
τοῦ οἰκουμενικοῦ πατριαρχείου. Ζινδζι-θερέ, κωμόπολις ὑπὸ τὸν
Ἀργαῖον, ἔνθα ἐπίσημος ἱερατικὴ σχολή, ἔχουσα τύπον γυμνασίου.

10) Νομὸς Ἰκονίου

(Ο μέγιστος τῆς Μ. Ἀσίας, 1.200.000 κατ.)

Θέσεις.— Ο νομὸς οὗτος κατέχει μέγα τμῆμα τοῦ ἐσωτερικοῦ Φροπεδίου, ἐν δὲ καὶ παράλιον τμῆμα πρὸς τὴν Μεσόγειον. Καὶ ἐκ μὲν τῶν μεσογείων χωρῶν περιέχονται ἐνταῦθα ἡ Λυκαονία, ἡ Πισιδία, τμῆμα τῆς Φρυγίας (πρὸς Δ.) καὶ τμῆμα τῆς Καππαδοκίας (πρὸς Α.). Εκ δὲ τῶν παραλίων ἡ Λυκία καὶ ἡ Παμφυλία.

Διαιρεῖται εἰς 5 διοικήσεις.

Πόλεις.— Πρωτεύουσα τοῦ νομοῦ εἶναι τὸ Ἰκόνιον (45), ἐν τῇ Λυκαονίᾳ. Ἐχομένας πρωτεύουσα τῶν Σουλτάνων τῶν Σελδούκων Τούρκων.— **Νεάπολις** (25) (τ. Νέδ Σεχίρ), ἐν τῇ Καππαδοκίᾳ (περὶ τὰς 10 χιλ. Ἑλληνες).— **Νίγδη** (22), ἐν τῇ αὐτῇ χωρᾷ, ἐν μέσῳ πολυαριθμών ἑλληνικῶν χωρίων. **Ναξιανζής** (κ. Νένεζι), ἡ πατρὶς τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου.— **Σπάρτη** (20), ἐν τῇ Πισιδίᾳ, ἡς πολλοὶ κάτοικοι εἰνε "Ἐλληνες, ὅμιλοιςιν ὅμως τὴν τουρκικὴν (ἔδρα τοῦ μητροπολίτου Πισιδίας).— **Ἄτταλεια** (25) κατὰ τὸν ὅμώνυμον κόλπον, κτίσμα Ἀττάλου τοῦ «Φιλαδέλφου». Εἶναι ἀχυρόα, εὐλίμενος καὶ ἐμπορική.

11) Νομὸς Ἄδανων

(Διπλάσιος τῆς Πελοποννήσου. — 550 χιλ. κατ.)

Θέσεις.— Ο νομὸς οὗτος κατέχει τὴν παραλίαν χωρῶν Κυλικίαν.

Ορίζεται ἀπὸ τῶν νομῶν Ἰκονίου καὶ Ἀγκύρας διὰ τοῦ ὅρους Ταύρου. Διαιρεῖται δὲ εἰς 5 διοικήσεις

Πόλεις.— **Ἄδανα** (40), πρωτ. παρὰ τὸν ποταμὸν Σάρον, ἀρχαιοτάτη καὶ δημορά πόλις (ἔδρα μητροπολίτου). **Ταρσός** (13), παρὰ τὸν Κύδον, ἐτία πάλαι ἀρχαιοτάτης ἑλληνικῆς παιδείας

ἡ πρώτη ἐμπορικὴ πόλις τῆς Κιλικίας (πατρὸς τοῦ ἀποστόλου Παύλου). — **Μερσίνα** (22), ἐμπορικὴ πόλις συνδεομένη μετὰ τῆς Τροσοῦ καὶ τῶν Ἀδάνων διὰ σιδηροδρόμου. — **Σελεύκεια** (9) ΝΔ., ἔδρα μητροπολίτου. — **Μαράς** (78), ΝΑ., πέραν τοῦ Πυράμου.

Κατὰ τὸν μυχὸν τοῦ Ἰσσικοῦ αόλπου ἔκειτο πάλαι ἡ πολίχνη «Ισσός», περίφημος διὰ τὴν παρὰ ταύτην νίκην τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου κατὰ τοῦ Δαρείου (333 π.Χ.). Πρὸς Α. δὲ ταύτης εἶνε τὸ δρός Ἀμανός, ὅριον Κιλικίας καὶ Συρίας.

Συγκοινωνία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας. — Η συγκοινωνία τῆς Μικρᾶς Ἀσίας κατὰ μὲν τὰ παράλια εἶνε ἀρχούντως ἀνεπτυγμένη, κατὰ δὲ τὰ μεσόγεια μετεύσιος. Σιδηροδρομικαὶ γραμμαὶ συνδέουσι τὰ πρὸς τὰ Δ. κυριώτερα ἐμπορικὰ κέντρα, ἐνῷ οἱ νομοὶ Κασταμονῆς, Τραπεζούντος καὶ Σεβαστείας στεροῦνται παντελῶς σιδηροδρόμουν.

Κυρία σιδηροδρομικὴ γραμμὴ εἶνε ἡ **Σμύρνης-Χρυσοπόλεως**, ἥτις διέρχεται διὰ τῶν ἑξῆς πόλεων· ἐι Σμύρνης, **Μαγνησίας**, **Κασαμπᾶ**, **Φιλαδελφείας**, **Ούσακίου**, **Ἀφιόν-Καρά-Χισάρ**, **Δορυλαίου**, **Νικομηδείας** καὶ **Χαλκηδόνος**. Ἐκ τῆς πόλεως Ἀφιόν-Καρά-χισάρ ἀρχετοι σπουδαιοτάτη γραμμὴ δι’ Ἰσπονίου μέχρι τοῦ δρούς Ταύρου καὶ τῶν Ἀδάνων. Ἐτεραὶ γραμμαὶ εἶνε ἡ **Δορυλαίου-Αγκύρας**, ἥ ἐκ Σμύρνης εἰς Ἀϊδίνιον καὶ ἡ **Σμύρνης-Πανδρόμου**.

V. ΣΥΡΙΑ

(Μικροτέρα ὁλίγον τῆς Ἑλλάδος. 2 1/2 ἑκατ. κάτ.).

Θέσεις καὶ ὄρια. — Η Συρία δούλεται πρὸς Β. ἀπὸ τῆς Μ. Ἀσίας διὰ τοῦ δρούς Ἀμανοῦ, πρὸς Α. ὑπὸ τοῦ Εὐφράτου ποταμοῦ καὶ τῆς Ἀραβικῆς ἐψήμου, πρὸς Ν. ἀπὸ τῆς Παλαιστίνης καὶ πρὸς Δ. βρέχεται ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης.

Μορφολογία τοῦ ἐδάφους. — Η Συρία εἶνε μέγα δροπέδιον συνιστάμενον ἐξ ἀριθμοτάτων πετρωμάτων πρὸς τὴν Μεσογείον ὑψοῦνται ὑψηλοὶ δοσειραί, ὃν κύρια δρητεῖνε ὁ **Δ βανος** καὶ ὁ **Ἀντιλίβανος**. Ὁ **Δ βανος** (3360) (ληλ. λευκὸν δρός) καταπίπτει πρὸς τὴν Μεσογείον ἐκ τῶν ἀρχαίων αὐτοῦ κέδρων ἐλάχισται νῦν διασώζονται, καλλιεργεῖται δημως καλῶς. Ὁ δὲ **Ἀντιλίβα-**

νος, χαμηλότερος ὅν, ἐκτείνεται παραλλήλως αὐτῷ καὶ συνδέεται πρὸς Ν. διὰ τοῦ ὑψηλοῦ ‘Εργμῶνος (2700).

‘Η μετοξὺ τοῦ Λιβάνου καὶ ‘Αντιλιβάνου στενὴ κατ’ ὁρχὰς κοιλάς εὐρύνεται βορειότερον μεταξὺ τῶν δυτικῶν ὁρέων καὶ τοῦ δροπεδίου.

“**Ι. Δατα.** — Διὰ τῆς ἀνωτέρῳ κοιλάδος ρέει ὁ κύριος ποταμὸς τῆς Συρίας ‘Ορδόνης (κ. Νάχρ ελ. αζί), ἐκβ. Ἰλλών εἰς τὴν Μεσόγειον. ‘Ἐν μέτῳ δὲ τοῦ δροπεδίου σχηματίζονται ὅμαλαὶ τινες λίμναι.

Ι. Κλέμα. — ‘Ἐν τοῖς μεσογείοις τὸ κλῖμα εἶνε ἔηρότατον εἰς δὲ τὰ παράλια εὔφορον καὶ ὑγιεινόν, ἀρκούντως δὲ βροχερόν.

Φύσις τοῦ ἐδάφους. Προϊόντα. — Τὸ ἐσωτερικὸν ὁροπέδιον εἶνε τὸ πλεῖστον ἔημον ἢ στεππῶδες. Πρὸς τὰ παράλια ὅμως εἶνε εὔφορον καὶ δὴ κατὰ τὸν Λίβανον, ἔνθα εὐδοκιμοῦσι φοίνικες, βανάναι, συκομοδέαι, συκαῖ καὶ ἔλαιαι.

‘**Ιστορικὴ ἔποψις.** — ‘Η Συρία ἔξελληνίσθη ἔκπαλαι διὰ διαφόρων ἑλληνικῶν ἀποικιῶν, ὑπὸ Μακεδόνων κυρίως. Μετὰ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον ἐγένετο τὸ κέντρον τῆς μονομαχίας τῶν Σελευκιδῶν, διαδοχικῶς δὲ λεία τῶν Ρωμαίων καὶ Μωαμεθανῶν.

Κάτοικος. — Οἱ κάτοικαι εἶνε “Ἐλληνες, Ἄραβες καὶ Τοῦρκοι. ‘Ἐν τῷ Λιβάνῳ δὲ κατοικοῦσιν οἱ Άρούσσοι, μὴ χοιστιανοὶ (μονοθεῖσται) καὶ οἱ Μαρωνῖται, δρόμοδοξοὶ χοιστιανοὶ ἀναγνωρίζοντες τὸν Πάπαν.

‘**Άρχαία διαέρεσις.** — ‘Η Συρία πάλαι διηρεῖτο εἰς 3 μέρη: 1) εἰς τὴν βορείαν Συρίαν, 2) τὴν κοίλην Συρίαν, ἀπὸ τοῦ Λιβάνου μέχρι τοῦ Ενφράτου καὶ 3) τὴν Φοινίκην, παραλίαν χώραν.

Πολιτεικὴ διαέρεσις. — ‘Η Συρία ἥτο χώρα καὶ αὕτη τῆς Τουρκίας, περιλαμβάνουσα 3 νομοὺς (μὴ περιεχομένους ἐξ ὀλοκλήρου ἐν αὐτῇ) καὶ 2 διοικήσεις. Σήμερον αὕτη διατελεῖ ὑπὸ τὴν Γαλλικὴν ἐπικυριαρχίαν. Οἱ ἐνταῦθα ὄνομοὶ εἰνε: 1) τῆς Συρίας, 2) Χαλεπίου καὶ 3) Βιργητοῦ, αἱ δὲ διοικήσεις ἡ προνομιούχος διοίκησις τοῦ Λιβάνου καὶ ἡ διοίκησις Ζώρ, ἥτις ἐκτείνεται καὶ εἰς τὴν Μεσοποταμίαν.

1) Νομὸς Συρίας.

[800,000 κατ.]

Θέσις. — Ὁ νομὸς Συρίας εἶνε μεσόγειος, κατέχων κατὰ μέγιστον τὴν κοίλην Συρίαν· ἐκτείνεται διμως καὶ ἐν Παλαιστίνῃ.

Πόλεις. — **Δαμασκὸς** (250), πρωτ. τῆς Συρίας καὶ τοῦ νομοῦ, ἐν μέσῳ εὐφοριώτατου τμήματος δροπεδίου καταφύτου ἐκ ποικίλων δένδρων. Εἶνε ἐμπορικὴ καὶ βιομηχανικὴ πόλις, περίφημος δὲ εἶνε οἱ δαμασκηναὶ σπάθαι. Ἐδρα τοῦ πατριάρχου Ἀντιοχείας. — **Ηλιούπολις** (6) (κ. Βαλδέκ), ἀρχαία πόλις παρὰ τὸ πηγάδι τοῦ Ὅροντος. — **Χόδμος** (60) (π. Ἐμεσα) καὶ **Χαμά** (50) (π. Ἐπιφάνεια), κατὰ τὸν Ὅροντην, ἐμπορικαὶ πόλεις συνδεόμεναι μετὰ τῆς Δομασκοῦ καὶ τοῦ Χαλεπίου διὰ σιδηροδρόμου.

2) Νομὸς Χαλέπιου.

[1 ἑκατομ. κατ.]

Θέσις. — Ὁ νομὸς οὗτος κατέχει τὴν βορείαν Συρίαν, ἐκτείνεται διμως καὶ ἐν Μεσοποταμίᾳ.

Πόλεις. — **Χαλέπιον** (200) πρωτ. τοῦ νομοῦ (Ἐλληνες 12 χιλ.), μεσόγειος πόλις, βιομήχανος καὶ ἐμπορική. Ἐπίνειον αὐτοῦ εἶνε ἡ **Ἀλεξανδρέττα** (20) κατὰ τὸν Ἰσικὸν κόλπον, ἐμπορικῶτατος λιμὴν ἔξαγων τὰ ποικίλα προϊόντα τοῦ ἐσωτερικοῦ (δημητρικοὺς καρπούς, κόμμι, φοίνικας, ὅπιον καὶ ἄλλα). — **Αντιόχεια** (κ. Ἀντάκεια) (25), κατὰ τὸν Ὅροντην, πατρὶς Ἰωάννου τοῦ Χρυσοστόμου ἄλλοτε ἡ πόλις ἥκμαζε κατοικούμενη ὑπὸ 700 χιλ. κατ. Ἐνταῦθα τῷ πρῶτον οἱ μαθηταὶ τοῦ Χριστοῦ ὠνομάσθησαν χριστιανοί.

3) Νομὸς Βυργητοῦ.

[730 χιλ. κατ.]

Θέσις. — Ὁ νομὸς οὗτος κεῖται κατὰ τὰ παράλια τῆς Συρίας ἐνθα πάλαι ἔξετείνετο ἡ Φοινίκη. Οἱ ἀρχαιότατοι κάτοικοι αὐτῆς, οἱ Φοινίκες, είχον ἀκμάσει εἰς τὴν θαλασσοπολίαν.

Πόλεις. — **Βυργητός** (140), πρωτεύονσα τοῦ νομοῦ καὶ ἐμ-

πορική πόλις, ἐπίνειον τῆς Δαμασκοῦ. Νοτιώτερον εἶναι ἡ Σιδῶν (12, κ. Σάΐδα), ἐπίσημος πάλαι πόλις τῶν Φοινίκων, καὶ ἡ ὄχυρά Τύρος (6) (κ. Σούνε), ἥν μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἔξεπόρθησεν ὁ Μ. Ἀλέξανδρος.—Τρίπολις (32), λιμὴν πρὸς Β. τῆς Βυρητοῦ.—Δαοδικεῖα (20), βορειότερον, ἀκμαία πάλαι πόλις.

4) Διοίκησις Λιβάνου.

[τοη τῆς Ἀττικῆς.—500 χιλ. κατ.].

Ἡ κατὰ τὸν Λίβανον ἐπεκτεινομένη προνομιοῦχος διοίκησις αὗτη διοικεῖται ὑπὸ διοικητοῦ χριστιανοῦ.

Ἐν ταύτῃ ὡς εἰδομεν, κατοικοῦσιν οἱ Δροῦσοι καὶ οἱ πλείονες Μαρωνῖται. Αἱ κῶμαι αὐτῶν καὶ τὰ πολυάριθμα μοναστήρια ὑψοῦνται ὡς φωλεῖαι ἐπὶ τῶν βαθμίδων τοῦ ὄρους. Πρωτεύουσα εἶναι ἡ Δεῖρ ελ Καμέρ (7), μεγίστη ὅμως ἡ Ζάχλη (18), κατὰ τὰς ἀνατολικὰς ὑπωρείας τοῦ Λιβάνου.

5) Διοίκησις Ζώρ.

[100 χιλ. κατ.].

Ἡ διοίκησις αὗτη ἔκτείνεται κατὰ τὴν συριακὴν ἔρημον, ἔτι δὲ καὶ κατὰ τὴν Μεσοποταμίαν. Ἀξία λόγου ἔνταῦθα εἶναι ἡ δασὶς Ταδμώρ (Παλμύρα), ἥ ἔνδοξος πάλαι ἔδρα τῆς βασιλίσσης Ζηνοβίας, ἥν κατέστρεψεν ὁ Αὐγοτηλιανὸς (273 μ. Χ.). Σφίζονται ἔνταῦθα τὰ ἔρείπια τοῦ μεγάλου ναοῦ τοῦ Ἡλίου.

Συγκοινωνία τῆς Συρίας.—Ἡ συγκοινωνία ἐν τῷ ἐσωτερικῷ τῆς Συρίας ἔκτελεῖται ἐκείνης διὰ καμήλων. Ἄπροχει δόμως καὶ σιδηροδρομικὴ γραμμὴ ἐκ Βυρητοῦ πρὸς Δαμασκὸν καὶ ἔκειθεν διὰ τῆς Χόμης καὶ Χαμά εἰς Χαλέπιον. Οἱ ἐμπορικώτατοι λιμένες εἶναι ἡ Βυρητός, ἡ Τρίπολις καὶ ἡ Ἀλεξανδρέττα.

IV ΠΑΛΑΙΣΤΙΝΗ

[Τὸ 1/2 σχεδὸν τῆς παλαιᾶς Ἑλλάδος—80 χιλ. κατ.].

Θέσεις.—**Ἡ Παλαιστίνη** ἡ Χαναὰν (γῆ τῆς ἐπαγγελίας), εἶναι μικρὰ χώρα πρὸς Ν. τῆς Συρίας, πολλάκις δὲ ἔθεωρήθη ὡς παρά-

τημα ταύτης. Βρέχεται πρὸς Δ. ὑπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης, δρίζεται δὲ πρὸς Α. ὑπὸ τῆς Ἀραβικῆς ἐρήμου καὶ πρὸς Ν. ὑπὸ τῆς Περσαϊας Ἀραβίας.

Μορφολογία τοῦ ἔδαφους.—Ἡ Παλαιστίνη φυσικῶς εἶναι συνέχεια τοῦ Συριακοῦ δροπεδίου. Πρὸς Β. ὑψοῦται ὁ θολοειδῆς Ἐρμόν. Ἀμέσως ὑπὸ τοῦτον διέγει διὰ μέσου τοῦ δροπεδίου καὶ κατὰ μεσημβρινὴν γραμμὴν βαθεῖα κοιλάς, καταπίπτουσα εἰς τὸ βαθύτατον Ὑζημα τῆς γῆς, τὴν κοιλάδα «Γώρ».

Τοπογραφία.—Ο κύριος ποταμὸς τῆς χώρας εἶναι ὁ ιερὸς **Ιορδάνης** (ἴριος τὸ μῆκος πρὸς τὸν Ἀχελῷον), ὃστις ὁρίζει κατὰ τὴν μηνονευθεῖσαν κοιλάδα Γώρ. Διέρχεται τὴν δραίαν καὶ ἤχθυνθιμῇ λίμνην **Γεννησαρέτ** (ἢ θάλασσαν τῆς Τιβεριάδος) καὶ ἐκβάλλει εἰς τὴν **Νεκρὰν θάλασσαν** (ἢ Ἀσφαλτίτιδα λίμνην). Ἡ ἐπιφάνεια τῆς λίμνης ταύτης εἶναι ἡ χαμηλοτάτη παντὸς ἀλλου μέρους τῆς γῆς (400 μ. ὑπὸ τὴν ἐπιφάνειαν τῆς θαλάσσης). Εἶναι δὲ τοσοῦντον ἀλμυρὰ καὶ ἀσφαλτοῦχος, ὥστε οἱ ἐκ τοῦ Ιορδάνου εἰσπλέοντες ἤχθυνται θνήσκουσιν ἐν αὐτῇ, πιστεύεται δὲ ὅτι οὐδὲν θαλάσσιον ζῷον ἢ φυτὸν ζῆται ἐν αὐτῇ (ἕξ οὖν καὶ τὸ ὄνομα τῆς λίμνης).

Κλήμα καὶ ἔδαφος.—Τὸ κλῆμα τῆς Παλαιστίνης εἶναι εὔχρατον, θερμὸν μόνον κατὰ τὴν κοιλάδα τοῦ Γώρ. Τὸ ἔδαφος εὐφορώτατον, δι' ὃ ἡ Ἅγια Γραφὴ καλεῖ ταύτην ὁρίουσα μέλι καὶ γάλα. Προϊόγτα εἶναι **δημητριακοὶ καρποί**, **ἔλαιον** ἔξαιρετον, **οἰνος**, **βάμβαξ**, **όπωραι** καὶ **λαχανικά**.

Ιστορικὴ ἐποχή.—Ἡ Παλαιστίνη εἶναι ἡ σπουδαιωτάτη χώρα τῆς γῆς ἐν τῇ ιστορίᾳ τῆς θρησκείας, δι' ὃ καλεῖται καὶ ἰερὰ γῆ. Εἶναι τὸ θέατρον τῶν ἀποκαλύψεων τοῦ Θεοῦ ἐν αὐτῇ ὁ νῦν τοῦ Θεοῦ ἐγεννήθη ὁ; ἀνθρωπος, ἐδίδαξεν, ἐπαθεν, ἐτάφη, ἀνέστη καὶ ἀνελήφθη.

Οἱ ἀρχαιότεροι κάτοικοι αὐτῆς ἦσαν **Ιουδαῖοι**. Ἄλλ' ἀπὸ τῆς διαδόσεως τοῦ ἑλληνισμοῦ ἐνταῦθα ὑπὸ Ἀλεξάνδρου τοῦ μεγάλου καὶ τῶν ἐπιγόνων αὐτοῦ ἡ χώρα ἔλαβεν ἑλληνικὸν χαρακτῆρα, πρῶτοι δὲ οἱ Ἑλληνες ἐκ πάντων τῶν λαῶν ἐδέχθησαν καὶ διέδωσαν τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ. Μέχρις ἐσχάτως ἔτι διετέλει ὑπὸ τὴν Τουρκίαν, παρ' ὅλας τὰς προσπαθείας, ἂς ἡ δυτικὴ Εὐρώπη κατέβαλε διὰ τῶν σταυροφοριῶν, ὅπως ἀποσπάσῃ ταύτην

ἀπὸ τῶν μωαμεθανῶν 1095—1270. Σήμερον ἀνήκει εἰς τὰς Βρεττανικὰς απήσεις.

Κάτοικοι.—Οἱ κάτοικοι τῆς Παλαιστίνης (περὶ τὰς 800 χιλ.) εἶνε κυρίως **Ἐλληνες** ('Αραβόφωνοι τὸ πλεῖστον) ἔτι δὲ **Ἀραβεῖς, Τοῦρκοι, Ιουδαῖοι** καὶ **Εὐρωπαῖοι**. Γλώσσα ἐπικρατεῖ ἡ ἀραβική, εἶνε δμως ἐν χρήσει καὶ ἡ ἑλληνική. Θρησκεία δ' ἐπικρατεῖ ἡ χριστιανική.

Ιστορικὴ Διεύρεσις.—Ἡ Παλαιστίνη διηρεῖτο πάλαι εἰς 4 κυρίως χώρας, ὃν τρεῖς πρὸς Δ. τοῦ Ἰορδάνου ἡ **Γαλιλαία** (πρὸς Β.), ἡ **Σαμάρεια** (ἐν τῷ μέσῳ) καὶ ἡ **Ιουδαία** (πρὸς Ν.), μία δὲ πρὸς Α. τοῦ ποταμοῦ, ἡ **Περαία**.

Πολιτικὴ Διεύρεσις.—Πολιτικῶς σήμερον ἡ Παλαιστίνη περιλαμβάνει: 1) τὰς διοικήσεις τῆς **Ἀκρας** καὶ τῆς **Νεαπόλεως** (Ναβλούς), 2) τὴν ἄμεσον διοίκησιν **Τερουσαλήμ** καὶ 3) τὴν διοίκησιν **Κοράκην**.

1) Διοίκησις **"Ἀκρας"**.

Ἡ βορειοτέρη αὕτη διοίκησις περιλαμβάνει τὴν λοφώδη χώραν Γαλιλαίαν. Μετάξὺ τῶν λόφων ταύτης διακρίνεται τὸ κωνοειδὲς **Θαβὼρ** (562 μ.), ἐφ' οὗ μετεμορφώθη ὁ Κύριος ἥμαν, καὶ ὁ μικρὸς **Ἐρμών**. Πρὸς Δ. ὑψοῦται δὲ **Κάρμηλος**, μέχρι τῆς Μεσογείου ἔκτεινόμενος, ἐρημητήριον πάλαι μὲν τῶν υἱῶν τοῦ **Ισραὴλ**, νῦν δὲ μοναχῶν καθολικῶν.

Πρωτ. τῇδε διοικήσεως εἶνε ἡ **Ἀκρα** ἢ **Ἄκκα** (15) (π. Πτολεμαῖς), παραλία πόλις καὶ δυνά, πολιορκηθεῖσα ὑπὸ τῶν Σεανδοφόρων καὶ τοῦ Νιπολέοντος. **Κάϊφα** (13), νοτιώτερον, λιμὴν ἐξ οὗ ἀρχεται σιδηρόδρομος πρὸς τὸν Ἰορδάνην καὶ τὴν Δαμασκόν. **Ναζαρὲτ** (10), οὐ μακρὰν τοῦ Θαβὼρ, ἐξ ἣν κατήγετο δὲ Σωτῆρος ἥμαν. —**Κανᾶ**, ἀσημον νῦν χωρίον. —**Τιβεριάδες** (6) καὶ **Καπερναούμ**, παρὰ τὴν λίμνην Γεννησαρέτ. —**Σαφὲδ** (20), βορειότατα, ἡ μεγίστη νῦν πόλις τῆς διοικήσεως.

2) Διοίκησις **Νεαπόλεως (Ναβλούς)**

Ἡ διοίκησις αὕτη κειμένη πρὸς Ν. τῇδε προηγουμένης, περιλαμβάνει τὴν ἀρχαίαν Σαμάρειαν. Καὶ ταύτης τὸ ἕδυφες εἶνε λοφῶδες.

Πρός τὴν Μεσόγειον ἔκτείνεται ἡ πεδιάς **Σαρών**, περίφημος διὰ τὰ πολλὰ αὐτῆς ἄνθη.

Πρωτ. ἐνταῦθα είνε ἡ **Νεάπολις** (25 κ. Ναβλούς), ἡ ἀρχαία «Σικέμ». **Σαμάρεια**, μικρὸν νῦν χωρίον, ἀλλοτε δὲ ἡ πρωτ. τοῦ κράτους τῶν 10 φυλῶν τοῦ Ἰσραὴλ (ἀρχαιότατα ἡ Σικέμ). — **Καισάρεια** (Παλαιστίνης), παραθαλασσία πολίχηη, ἀρχαία ἔδρα τῶν Ῥωμαίων ἀνθυπάτων καὶ τοῦ βασιλέως Ἡρώδου.

3) Ἡ ἀμεσος διοίκησις τῆς Ἱερουσαλήμ.

Αὕτη περιλαμβάνει τὴν Ἰουδαίαν κειμένην πρὸς Ν. τῆς Σαμαρείας. Πόλεις ἐνταῦθα είνε ἡ πρωτ. τῆς διοικήσεως καὶ τῆς Παλαιστίνης **Ἱερουσαλήμ** (85) «ἡ ἀγία πόλις», εἰς ἀπόλυτον ὑψος 750 μ. Ἡ πόλις αὕτη είνε σπουδαιοτάτη καὶ τιμιωτάτη ἐν τῇ θρησκείᾳ ἡμῶν· ἐν ταύτῃ ὑπάρχει «ὅ ναὸς τοῦ παναγίου τάφου», δστις κατέχει τοὺς τόπους τῶν παθῶν καὶ τῆς ἀναστάσεως τοῦ Σωτῆρος. Χιλιάδες προσκυνητῶν συρρέουσιν ἐνταῦθα (ἴδιως τὰς ἑορτὰς τοῦ Πάσχα) ὅπως προσκυνήσωσι τὸν πανάγιον αὐτοῦ τάφον. Είνε ἔδρα ἔρθροδόξου πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ οἱ Ἀρμένιοι ἔχουσιν ἐνταῦθα μεγάλας μανάς.

Πρὸς Α. τῆς πόλεως ὑψοῦται τὸ ὅρος τῶν Ἐλαιῶν (840 μ. ὑψ.) εἰς τὰς ἀνατολικὰς κλιτῦς τούτου ἔκειτο ἡ ἀρχαία **Βηθανία**.

Βηθλεὲμ (7) δηλ., οἶκος τοῦ ἀρτου, 7 χιλιόμ. πρὸς Ν. τῆς Ἱερουσαλήμ. Παρὰ ταύτην δείκνυται τὸ σπήλαιον, ἐν ᾧ ἐγεννήθη ὁ Κύριος. — **Χεβρὼν** (10), νοτιώτερον. **Ιεριχώ**, κατὰ τὴν κοιλάδα Γώρ, μικρὸν νῦν χωρίον. **Ιδπη** (55. κ. Γιάφα), ἐπίνειον τῆς Ἱερουσαλήμ, συνδεόμενον μετ' αὐτῆς διὰ σιδηροδρόμου. — **Γάζα** (30), πρὸς Ν. τῆς Ἰόπης, ἡ πάλαι πρωτ. τῶν Φιλιστίουν.

4). Ἡ διοίκησις **Κοράκ**

Ἡ διοίκησις αὕτη κεῖται πρὸς Α. τοῦ Ἰορδάνου καὶ τῆς Νεκρᾶς θαλάσσης. Ἐνταῦθα πάλαι ἔξετείνετο ἡ Περαία. Παρὰ τὸν εἰσόρουν τοῦ Ἰορδάνου εἰς τὴν λίμνην Γεννησαρὲτ ἔκειτο ἡ «Βηδσθαϊδᾶ», πατρὶς τῶν ἀποστόλων Πέτρου, Ἀνδρέου καὶ Φιλίππου.

Τῆς διοίκησεως **Κοράκ** πρωτ. είνε ἡ διμώνυμος πόλις (20),

κειμένη πρὸς Α. τῆς νεκρᾶς θαλάσσης. — **Σάλτ** (10), πρὸς Α. τοῦ Ιορδάνου. Ἀνατολικώτερον ταύτης ἔκειτο ἡ ἀρχαία «Φιλαδέλφεια».

Ἐκ τῆς Δαμασκοῦ σιδηρόδρομος διασχίζει νῦν τὴν διοίκησιν ταύτην φθάνων εἰς τὰς πόλεις τῆς Ἀραβίας Μεδίναν καὶ Μέκκαν.

VII. ΚΥΠΡΟΣ

[τὸ 1/3 τῆς Πελοποννήσου—312 χιλ. κατ.].

Θέσεις. — Ἡ Κύπρος, ἡ μεγίστη τῶν Ἑλληνικῶν νήσων καὶ δευτέρα κατὰ τὸν πληθυσμὸν (μετὰ τὴν Κρήτην), κεῖται ἐν τῇ Μεσογείῳ ἀπέναντι τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ τῆς Συρίας.

Ακρωτήρια. — Ὁ Ἀκάμας πρὸς Δ., τὸ **Δεινάρητον** (κ. Αγ. Ἀνδρέας), ἔκτεινόμενον πρὸς τὸν Ἰσικὸν κόλπον καὶ τὸ **Πηδάλιον** (κ. Γκραίκο) πρὸς Α.

Μορφολογία τοῦ ἔδαφους. — **Τύπατα.** — Ἡ νῆσος διασχίζεται ὑπὸ δύο δροσειρῶν ἐξ Α. πρὸς Δ. Ἡ νοτιωτέρα καὶ κυριωτέρα δροσειρὰ καλεῖται πρὸς Δ. μὲν **Αφρού** (2000, κ. Τρόδοδος), πρὸς Α. δὲ **Ολυμπού**. Ἡ βορεία δροσειρά, ἡ τῆς **Κερυνείας** (κ. Πενταδάκτυλον), προεκτείνεται μέχρι τοῦ ἀκρ. Δειναρήτου.

Μεταξὺ τῶν ἀνωτέρω δροσειρῶν ἔξαπλοῦται ἡ πεδιὰς **Μεσαρεία** (κ. Μεσαριά). Ταύτην διαρρέει δὲ κύριος ποταμὸς τῆς νήσου **Πεδιαῖος** (κ. Πεδιάς), δστις πηγάζει ἐκ τοῦ Ἀφρού καὶ ἔκβαλλει πρὸς Α., ἀπέναντι τῆς Συρίας.

Πραϊόντα. — Ἡ νῆσος ἔκπαλαι ἐφημίζετο διὰ τὸ γλυκὸν ἀλῆμα καὶ τὴν ἀκμαίαν βλάστησιν. Παράγει οἶνον ἔξαιρετον, **ἔλαιον**, **βάμβακα**, **δπώρας**, **μέταξαν** καὶ ἄλλα.

Πολιτ. κατάστασις. — Υπὸ τοὺς Τούρκους ἡ νῆσος εἶχε καταπέσει εἰς ἄδειδρον καὶ πενιχρὰν χώραν. Ἀπὸ τοῦ 1878 διὰ συνθήκης παρεχωρήθη εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ διοικεῖται νῦν ὑπὸ **Ἀγγλου ἀρμοστοῦ ἔχοντος παρ'** αὐτῷ συμβούλιον ἐκτελεστικὸν καὶ κυπριακὴν Βουλὴν ἐκ 18 μελῶν. Ὁ διακαής δῆμος πόλις τῶν Κυπρίων εἶναι ἡ ἔνωσις τῆς νήσου μετὰ τῆς μητρὸς **Ἐλλάδος**.

Εκκλησία καὶ παιδεία. — Ἡ ἐκκλησία τῆς Κύπρου εἶναι αὐτοκέφαλος, διοικούμενη ὑπὸ συνόδου ἐκ τεσσάρων μητροπολιτῶν,

ῆ; δι πρόδεδρος ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «μακαριωτάτου» ἔδρεύει ἐν τῇ πρωτ. Λευκωσίᾳ. Ἡ Ἑλληνικὴ δὲ παιδεία εἶναι ἐπαρκῶς ἀνεπιγμένη.

Πόλεις. — **Λευκωσία** (25) παρὰ τὸν Πεδιαῖον, ἡ ἔδρα τοῦ μακαριωτάτου καὶ τοῦ Ἀγγλου ἀγμοστοῦ. Ἐγειρε σπουδαῖον γυμνάσιον **Παγκύπριον** καλούμενον, καὶ πολλὰ ὅλλα Ἑλληνικὰ ἐπαιδευτήρια. Παρὰ τὰς ἐξβολὰς τοῦ ποταμοῦ ἔκειτο πάλαι ἡ «Σιλαμίς». — **Αμμόχωστος** (15) (κ. Φιμαγούστα), νοτιώτερον μετὰ ὠραίου λιμένος. — **Δάρναξ** (10), ἔδρα μητροπολίτου παρὰ ταύτην ἔκειτο τὸ ἀρχαῖον «Κίτιον», ὅπερ πολιορκῶν ὁ Κίμων ἀπέθανε (440 π.Χ.). — **Λεμησός** (13), παραλία καὶ ἐμπορικὴ πόλις ἐν ὠραίᾳ τοποθεσίᾳ. — **Νέα Πάφος** (8), πρὸς Δ., ἔδρα μητροπολίτου. Παρὰ ταύτην ἔκειτο ἡ ἀρχαία καὶ μεγάλη «Πάφος», ἐν ᾧ ἦτο ὁ ἐπίσημος ναὸς τῆς Ήτος Παφίας. — **Αφροδίτης**, ἥ; ἡ λατρεία ἥτο καθ' ἄπασαν τὴν νῆσον διαδεδομένη. — **Μόρφου** (6) καὶ **Κερύνεια** (5), πρὸς Β.

Συγκοινωνία. — Πλὴν τῆς διὰ θαλάσσης συγκοινωνίας ἡ Κύπρος ἔχει καὶ σιδηροδρομικὴν γραμμὴν συνδέονταν τὴν Λάρνακα μετὰ τῆς Ἀμμοχώστου, Λευκωσίας καὶ Μόρφου.

ΤΑΞΕΙΔΙΑ ΑΝΑ ΤΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΑΣ ΧΩΡΑΣ

Ἐξ Ἀθηνῶν διὰ Σμύρνης εἰς Εωνισταντινούπολιν.

Ἐξ Ἀθηνῶν κατερχόμεθα εἰς Παιανιᾶ διὰ τοῦ σιδηροδρόμου. Ἐκεῖθεν ἐπιβαίνοντες ἀποπλοίου διαπλέομεν τὸν Σαρωνικὸν κόλπον μέχρι τοῦ ἀκρωτηρίαν Σουνίου, ἐφ' οὐδὲν διακρίνομεν τοὺς στύλους τοῦ ἀρχαίου ναοῦ τοῦ Ποσειδῶνος. Μετὰ τοῦτο πλέομεν διὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Αφίνομεν δεξιὰ τὴν νῆσον Κέαν, ἐπειτα πλέομεν μεταξὺ Εύβοίας καὶ Ἀνδρου· ἐνταῦθα εἶναι ὁ περίφημος πορθμὸς τοῦ Καφηρέως, ἔνθα ὁ Λάμπρος Κατσώνης τῷ 1770 κατετρόπωσε τὸν τουρκικὸν στόλον, ὁ δὲ Γεώργιος Σιγκούρης τῷ 1825 κατεναυμάχητε τὸν στόλον τοῦ Χοσρέφ. Ἐκεῖθεν πλέοντες πρὸς Α. περίπου φθάνομεν εἰς τὰς νοτίας ἀκτὰς τῆς νήσου **Χίου** καὶ διερχόμεθα τὸν μεταξὺ τῆς νήσου καὶ τῆς Ἐρυθραίας χερσονή-

σου πορθμόν. Ἐνταῦθα διακρίνομεν δεξιά τὴν Κρήνην (Τσεσμέν) καὶ τὸν λιμένα αὐτῆς, ἔνθα τῷ 1770 ὁ τουρκικὸς στόλος ἐκάη ὑπὸ τῶν Ρώσων βιοηθουμένων ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, μάλιστα τῶν Ψαριανῶν. Εἰσερχόμεθα ἥδη εἰς τὸν λιμένα τῆς ἐλευθέρας νῦν καὶ ἐμπορικῆς πόλεως **Xίου**, ἔνθα ὁ Κανάρης τῇ 6ῃ Ιουνίου ἐξεδικήθη τὴν καταστροφὴν τῆς; νήσου πιροπολήσας τὴν τουρκικὴν ναυαρχίδα. Ἐξακολουθοῦντες τὸν πλοῦν παραπλέομεν τὴν Ἐρυθραίαν. Κάμπτομεν τὸ βορειότερον αὐτῆς ἀκρωτήριον **Καρὰ - Μπουροῦ** (π. Μέλαινα ἄκρα) καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Ἐρμαίον κόλπον (τῆς Σμύρνης). Ἀριστερὰ βλέπομεν τὴν **Νέαν** καὶ **Παλαιὰν Φώκαιαν** κατὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἐρμοῦ, μετ' ὅλιγον δὲ φθάνομεν εἰς τὴν Σμύρνην. Ἡ **Σμύρνη** εἶνε ἐκτισμένη ἀμφιθεατρικῶς καί, ὡς γνωρίζομεν, μεγάλη καὶ ἐμπορικὴ πόλις. Ἐξερχόμενοι πάλιν ἐκ τοῦ Ἐρμαίου κόλπου πλέομεν πρὸς Β. καὶ πορὰ τὴν Ἀσιατικὴν παρασκίαν. Κατὰ ταύτην βλέπομεν τὰς μικρὸς οἵσοις **Ἀργιούσσας**, γνωστὰς διὰ τὴν παρὰ ταύτην νίκην τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῶν Σταρτιατῶν (406 π. X.). Ἀριστερὰ ἐκτείνεται ἡ μεγάλη νήσος Λέσβος. Προσεγγίζομεν εἰς τὴν εὐλίμενον **Μυτιλήνην** καὶ ἐξακολουθοῦμεν τὸν παραπλέοντες τὴν διμών υμον χερσόνησον. Κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριον **Δεκτὸν** (κ. Μαυρικᾶ), μεθ' ὅ παραπλέομεν τὴν μικρὰν νήσον **Τενέδον**, παρ' ἥ δὴ οἱ Κανάρης κατέκαυσε τῷ 1822 τουρκικὸν δίκροτον. Μετ' ὅλιγον φθάνομεν εἰς τὴν εἰσόδον τοῦ Ἐλληπόντου (Διρδανελίων), πρὸ τῶν διοιίων ἐδοξάσθη τῷ 19. 2 — 1913 ὁ ἐλληνικὸς στόλος. Δεξιὰ βλέπομεν τὸ ἀκρωτήριον τῆς Τρωαδυς **Σιγειον** (κ. Κούμ Καλεσί), ἀριστερὰ δὲ τὸ τῆς Θεατικῆς χερσονήσου **Μαστούσιαν** (κ. Σεντίλ-Μπάχο), διχυρὰ ἄλλοτε φρούρια. Πρὸς τὰ μεσόγεια τῆς Τρωαδυς διακρίνεται τὸ πεδίον τῶν μαχῶν τῶν γενομένων πάλαι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐκπόρθησιν τοῦ **Ιλλού**. Διαπλέοντες τὸν Ἐλλήσποντον βλέπομεν κατὰ τὸ στενώτερον μέρος (1250 μέτρ. πλατους) δεξιὰ μὲν τὴν πόλιν **Δαεδανέλλια** (Τσανόκ Καλεσί), ἀριστερὰ δὲ τὴν **Μαδυτον**. Ολίγον περιπιέρω εἴνε τὸ με-

·ναξὺν Ἀβύδου καὶ Σηστοῦ μέρος, ὅπερ ἐγεφύρωσεν ὁ Ξέρξης. Ἀ-
κολούθως διερχόμεθα παρὰ τὴν θέσιν τῶν «Αἰγάς ποταμῶν», ἔνθα
ὁ Λύσανδρος συνέλαβε τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων (404 π. Χ.) καὶ
παρὰ τὴν ἀπέναντι αὐτῶν **Δάμωνας** (δεξιὰ). Περαιτέρω βλέπο-
μεν ἀριστερὰ τὴν **Καλλίπολιν** καὶ τέλος μετὰ τὸν διάπλουν τοῦ
πορθμοῦ, ὅστις διαρκεῖ τρεῖς καὶ πλέον ὡρας ἐξερχόμεθα εἰς τὴν
Προποντίδα.

Ἐν τῇ Προποντίδᾳ βλέπομεν ἀριστερὰ πολλὰς παραλίας ἑλληνι-
κὰς κωφας, ἐν οἷς τὴν **Περσιστασιν** καὶ τὸ **Μυριόφυτον**. Μετὰ ταῦτα
παραπλέομεν τὴν **Προκόρνησον**, μετὰ δὲ τὸν διάπλουν τῆς Προ-
ποντίδος εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Βόσπορον καὶ ἀποβιβαζόμεθα εἰς τὸν
Γαλατᾶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως.

II. Ἐκ Κωνσταντινουπόλεως διὰ Θεσσαλονίκης καὶ Ιωαννίνων εἰς Κέρκυραν.

Ἐκ τοῦ Γαλατᾶ διερχόμενοι τὴν γέφυραν τοῦ Κερατίου κόλ-
που μεταβαίνομεν εἰς τὴν κυρίως Κωνσταντινούπολιν (Σταμπούλ),
ἔνθα εἰσερχόμεθα εἰς τὸν διὰ Θεσσαλονίκην σιδηρόδρομον. Διερχό-
μεθα τῇ; πόλεως βαίνοντες πρὸς Δ. Ἀφ' οὗ διέλθωμεν τὸ προά-
στειον Ἀγιον Στέφανον ἀπομακρυνόμεθα τῆς παραλίας διερχόμεθα
τὰς Μέτρας (Τσατάλτζαν) μὲν' ὃ φθάνομεν εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ πο-
ταμοῦ Τσουρλοῦ (παραποτ. τοῦ Ἐργίου) ἡν ἀκολουθοῦντες διερ-
χόμεθα παρὰ τὴν ὁμώνυμον πόλιν. Ἐκεῖθεν συναντῶμεν τὸν Ἐρ-
γίνην καὶ ἀκολουθοῦντες τοῦτον διερχόμεθα παρὰ τὴν πολίχνην
Λουλέ Βουργάδας (Ἀρχαδιούπολιν). Μετὰ ταῦτα διερχόμεθα τὸν
Ἐβρον καὶ εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἐλευθέραν Θράσην. Ἀμέσως φθά-
νομεν εἰς τὸν σταθμὸν **Κουλελί Βουργάδας**, καθ' ὃν διασχίζεται ἡ σι-
δηροδρομικὴ γραμμή.

Ημεῖς ἀκολουθοῦμεν τὴν νοτιωτέραν βαίνοντες κατὰ τὴν δεξιὰν
ὅχθην τοῦ Ἐβρον. Διερχόμεθα τὸ **Διδυμότειχον**, καὶ τὴν πόλιν
Σουφλί, μεθ' ὃ ἀφίνοντες τὸν Ἐβρον φθάνομεν εἰς τὴν πόλιν **Δε-
δεαγάτας**, κειμένην κατὰ τὸ Θράσιον πέλαγος.

Ἐκεῖθεν πάλιν πρὸς τὰ μεσόγεια τρεπόμενοι διερχόμεθα τὴν
Γιουμουλτζίναν, τὴν **Ξάνθην** καὶ φθάνομεν εἰς τὸν **Νέστον**, δριον
Θράσης καὶ Μακεδονίας. Ἡδη εἰσερχόμεθα εἰς τὴν ἑλληνικὴν Μακε-

Σονίαν· ἀκολουθοῦντες ἐπ' ἀρκετὸν τὴν ἀριστερὰν δύλην τοῦ Νέστου βλέπομεν δεξιὰ τὰ ὑψηλὰ δύο τῆς Ροδόπης. 'Αφ' οὖ διέλθομεν τὸν ποταμὸν, φθάνομεν μετ' ὀλίγον εἰς τὴν εὐφορωτάτην πεδιάδα τῆς **Δράμας**. Διερχόμεθα παρὰ τὴν ὁραίαν ταύτην πόλιν καὶ τὴν πολίγνην **Ζηλιάχοβαν**, μεθ' ἣν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν εὐφορού πεδιάδα τῶν Σεορῶν. Σταθμεύομεν εἰς τὰς **Σέρρας** καὶ τὸ **Σιδηρόκαστρον**, μεθ' ὅ διερχόμεθα τὸν ποταμὸν Σρυμόνα ἔχοντες πρὸς Β. τὸν 'Ορβηλὸν. Μετ' ὀλίγον βλέπομεν τὴν λίμνην τῆς **Δολφάνης**, ἥξεν τοεπόμενοι πρὸς Ν. διερχόμεθα διὰ τοῦ Κιλκίς καὶ φθάνομεν εἰς τὴν Θεσσαλονίκην.

'Εκ Θεσσαλονίκης, εἰσερχόμενοι εἰς τὸν διὰ Μοναστήριον σιδηρόδρομον, διατρέχομεν τὴν πεδιάδα τῆς Θεσσαλονίκης, καθ' ἣν διερχόμεθα τοὺς ποταμοὺς **Έχεδωρον** καὶ **Άξιόν**. Μετ' ὀλίγον συναντῶμεν τὸν 'Αλιάκμονα ποταμόν, ὃν ἀφίνοντες ἀριστερὰ διερχόμεθα τὴν **Βέροιαν**, τὴν **Νιάσουσαν** καὶ τὰ **Βοδενά**. 'Εκεῖθεν συναντῶμεν τὸ χωρίον 'Οστροβόν καὶ τὴν δυμώνυμον λίμνην (**π. Βεγορέτις**), ἥ; ἀκολουθοῦμεν τὰς δύλας. Μετὰ ταύτην διερχόμεθα τὸ χωρίον **Σάροβριτς** καὶ μετὰ τοῦτο ἀφίνοντες ἀριστερὰ τὴν Φλώριναν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν Σερβικὴν Μακεδονίαν. Διατρέχομεν τὸ δροπέδιον τοῦ Μοναστήριον καὶ τέλος φθάνομεν εἰς τὸ Μοναστήριον. 'Εκεῖθεν, δπως ἔξακολουθήσωμεν τὸ πρὸς τὰ **Ιωάννινα** ταξείδιον, ἐπιβαίνομεν ἄμαξης. 'Ακολουθοῦμεν τὴν ἀρχαίαν «Ἐγνατίαν δόδόν», ἡτις πάλαι ἦκ τῆς παραλίας τοῦ 'Αδριατικοῦ πελάγους ἔφθανεν εἰς Θεσσαλονίκην. 'Αφ' οὖ διαβῶμεν τὰς βορείας ὑπαρείας τοῦ Βαρνούντος, τρεπόμεθα πρὸς Ν., ἀκολουθοῦντες τὰς δυτικὰς δύλας τῆς λίμνης Πρέσπας. 'Εκεῖθεν εἰσερχόμεθα εἰς τὴν **Ηπειρον**. Φθάνομεν εἰς τὴν **Κορυτσᾶν**, δπόθεν δι' δρεινοῦ ἐδάφους διατρέχομεν τὴν πεδιάδα τῆς **Κολωνίας** βλέποντες ΒΑ. τὸ δρός Βοΐον. 'Ακολούθως διερχόμεθα τὴν πολίγνην **Διασκορπίου**, παρὰ τὸν 'Αφον ποταμόν, καὶ συναντῶντες τὰ δυτικώτατα χωρία τοῦ Ζαγορίου, φθάνομεν εἰς τὰ **Ιωάννινα**. 'Εκ τῶν **Ιωαννίνων** δι' ἄμαξης κατερχόμεθα εἰς τοὺς **Άγιους Σαράντα** καὶ ἐκεῖθεν πλέομεν εἰς τὴν Κέρκυραν.

III. Ἐκ Κερκύρας περίπλους τῆς Πελοποννήσου
καὶ ἀφιξεῖς εἰς Ἀθήνας.

Ἄναχωροῦντες ἐκ Κερκύρας δι' ἀτμοπλοίου ποραπλέομεν τὴν νῆσον Κέρκυραν μέχρι τῶν νοτίων ἀκρωτηρίων Λευκίμμης καὶ Ἀμφιπόγου, ἔχοντες τὴν Ἡπειρὸν ἀριστερά. Ἐκεῖθεν παραπλέομεν τοὺς Παξούς, τὴν Λευκάδα, τὴν Κεφαλληνίαν καὶ τὴν Ζάκυνθον. Ἐν Ζακύνθῳ ἀποβιβαζόμενοι δυνάμεθα νὰ ἐπιβῶμεν μικροτέρου ἀτμοπλοίου ἐκτελοῦντες προσεγγίσεις εἰς λιμένας τῆς Πελοποννήσου. Οὕτω προσεγγίζομεν εἰς τὸ **Κατάκωλον** (ἐπίνειον τοῦ Πύργου), τὴν **Χυπαρισσίαν**, τὴν **Ἄγιαν Κυριακὴν** (ἐπίνειον τῶν Φιλιατρῶν), τὴν **Μάραθον** (ἐπίνειον τῶν Γαργαλιάνων), μεθ' ἣν εἰσερχόμεθα εἰς τὸν λιμένα τῆς Πύλου, ἔχοντες ἀριστερὰ τὴν γνωστὴν νῆσον Σφακτηρίαν (ἴδε σελ. 50). Μετὰ τὴν Πύλον προσεγγίζομεν εἰς τὴν **Μεθώνην**, ἥ, ἀπέναντι φαίνονται αἱ νῆσοι **Οἰνοῦσσαι**. Μετὰ ταῦτα κάμπτομεν τὸ ἀκρωτήριον Ἀκρίταν καὶ εἰπερχόμεθα εἰς τὸν Μεσσηνιακὸν κόλπον. Προσεγγίζομεν εἰς τὴν **Κορώνην**, τὰς **Καλάμας**, μεθ' ἣν περιπλέομεν τὴν **Μάνην** βλέποντες τὸν ὑψηλὸν Ταΰγετον. Ἀκολούθως προσεγγίζομεν εἰς τοὺς λιμένας ταύτης **Διμένιον** (ἐπίνειον τῆς Ἀρεοπόλεως) καὶ τὸν **Γερολιμένα**, μεθ' ὅ κάμπτοντες τὸ Ταίναρον εἰσπλέομεν εἰς τὸν Λακωνικὸν κόλπον. Κατὰ τοῦτον προσεγγίζομεν εἰς τὸ **Γύθειον**, τὴν **Ἐλαταν** (ἐπίνειον τῶν Μολάων), τὴν **Νεάπολιν** (Βάτικα), μεθ' ἣν ἐξερχόμεθα τοῦ Λακωνικοῦ, κάμπτοντες τὸν Μαλέαν. Ἐκεῖθεν πλέοντες διὰ τοῦ Μιρτώου πελάγους προσεγγίζομεν εἰς τὴν **Μονεμβασίαν**. Μακρὰν βλέπομεν τὸ δρός Πάρονωνα, μέχρις οὗ παραπλεύσαντες τὴν Ὅγραν καὶ τὸ ἀκρωτήριον Σκύλλαιον εἰσερχόμεθα εἰς τὸν Σαρωνικόν. Βλέπομεν ἀριστερὰ τὰς νῆσους **Πόρον**, **Αἴγιναν** καὶ **Σαλομῆνα** καὶ τέλος φθάνομεν εἰς Πειραιᾶ, διόθεν διὰ τοῦ ἡλεκτρικοῦ σιδηροδρόμου ἀνερχόμεθα εἰς Ἀθήνας.

ΤΕΛΟΣ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής



Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Bibjov

87



Bazjov

Kogdunov

Bazjew

Q

